

Titel: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 3

Citation: "Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 3", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 3*, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_003-shoot-d1e366.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 3

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Sandfærdig Beskrivelse

over

De betydelige Forandringer og mærkværdige Tildragelser i Kiøbenhavn Fredagen den 17 Jan. 1772,

Odense, trykt i det Kongl. Privil. Adresse-
Contoirs Bogtrykkerie.

2

Natten imellem den 16 og 17de Januarii var paa det Kongelige Hof-Theatre Ball en Domino, hvorved var en stor Skare forsamlet; alle vare vel fornøjede endog de ugudelige og store Forbrydere, som gik frugtsommelige med de ugudeligste Anslag mod Kongen, det Danske Konge-Huus og heele Landet. Disse dandsede endog frisk heele Natten, indtil om Morgenen Klokken 4. Gud havde slaget dem med Blindhed; de vare stolte og hovmodige i deres Ugudelighed, og tænkte, ingen turde røre og forpurre dem; men deres Ugudelighed og store Ondskab var steeget til den højeste Spidse; de vare blevne moedne til den retfærdige Hævn og Straf, som biede paa dem

Imedens disse ugudelige dandsede frisk,

3

(3)

vare de Højeste og Høje Personer, de redelige Mænd, som meente Kongen og det Kongelige Huus med det gandske Land det vel, geskiæftede med at fordoble Vagterne overalt for og paa Slottet, og dettegik saa snildt til, at disse ugudelige Lands-Forrædere endog lode sig indbilde, at sligt skeete til deres egen Sikkerhed; (thi midt i deres Ondskab vare de meget sikre og enfoldige.) De dandsede væk heele Natten, som sagt er, og mod Dagningen gik til Sengs, sove trygt midt i deres Ondskabsfulde , afskyelige og Forræderske Anslag. Men tilig om Morgenen vaagnede de i en kold Drøm: Havde de nyelig dandset og sprunget om efter den deiligste Musik, da fik nu Piben en anden Lyd for dem. Den skurrede forbandet ilde i deres Ører, de Ører, der tilforn stode kun aabne for al Liderligheds og Uteerligheds Snak og Tale. Dandsede de nyelig, da zittrede de og skiælvede de nu. Det kom dem underligt og uformodentligt for, at de fik saadanne Morgen-Besøgelse; de havde før ventet dem af deres saa høytelskede Nat-Mameseller, som de saa gjerne beskyttede og Friegjorde fra Huus-Søgning og al retfærdig Tiltale. Men, nu

4

var deres Ondskabs Skaal fuld. Nu skulde Viinen for dem forandres til bittert Mara-Vand; og nu skulde deres ugudelige Anslag blive til Vand; de skulde nu smage det Suure for det Søde, og ligge paa det haarde i Steden det Bløde; Letfærdigheds Kløen skulde nu forvandles til den bitterste Svie. See! Dommen var afsagt. Imedens de Ugudelige sove, vaagede de Retsindige. De Ugudelige skulde nu gribes, og beskiæmmes i deres Ugudelighed.

Det var Fredagen den 17de Januarii 1772. da vor allernaadigste Konge ved General-Lieutenant Grev Rantzau, General-Major von Eichstedt og Oberst von Køller lod paa Slottet Christiansborg om Morgenen Kl. imellem 5 og 8 gribe, og til Castellet henføre Geheime-Cabinets Ministeren Grev Struensee, Grev Brandt, Liv-Medicus Professor Doctor Berger, ligesom og i Staden General Lieutenant von Gæhler, Kammerherre og Oberst Falkenskiold tilligemed Oberst Lieutenant Hesselberg og Justice-Raad Struensee. Deres Papirer bleve strax forseglede. (Cabinets Ministeren Grev Struensee gjorde ellers en Hoben Ind-

5

vendinger, vilde gjerne havt nogle Papirer med sig, troede ej i Førstningen det var Alvor, vilde og gjerne have talt med * * Men han maatte strax afsted; og paa Slotstappen bandede han sin Kammer-Tiener, fordi han ey havde flyet ham sin lodne Pæls paa, hvori han pleiede at staae bag paa Kanen, Da han kom i sit Hul i Kastellet, og de der lagde stærk Jern paa ham, sagde han: Ey! Her tracterer I Folk en Canallie, Hyrekudskens, som kiørte ham ud i Castellet, og derfor fik 1 Rdlr. sagde: han vilde gjerne have kiørt den Tour for slet intet, hvilket er dog mod Hyrekudske-Religion, men saa kier havde alle denne Struensee. Grev Brandt tog sin Sloprok paa, og slængte sig i sin Canopee, og tænkte i Førstningen, det skulde være civil Arrest; men han maatte snart afsted, og op fra sit bløde Sæde, Han var ey fornøyet med Gud og Mennesken.) Da alle disse Forrædere vare komne hver til sit Sted; blev der en almindelig Glæde over heele Staden; ja, Glæden var ubeskrivelig, og indtil følgende Morgen yttrede sig paa adskillige og alle optænkelige Maader.

(Samme Dags Morgen, nemlig den

6

17 Jan. imellem 8 og 9, rejste Dronning ' Carolina Mathilda med Prinzessen Lovise Augusta til Cronborg Slot. Hvor efter Kongl. Befaling prækes baade tydsk og dansk for Hende saa længe Hun der forbliver.)

Samme Dag mod Middag behagede det Kongen med sin Hr. Broder Arve Printz Friderich at kiøre igiennem Stadens Gader, næsten baaren paa sine Undersaatters Skuldre. Hvor de kom frem, hørtes en almindelig Glæde: alle raabte Hurra! svingende deres, Hatte baade Høye og Lave; mange traadde udi Porte og Døre for at hilse Kongen, Landets Fader, og at bevidne deres Glæde over Kongens Velgaaende; Almuen raabte: See, kiere Fader! at Du er tryg og sikker, foruden de mange, som før omringede Dig. -

Eftermiddagen gik bort med Frydeskrig, Lystigheder og indbyrdes Lykønskninger blandt Store og Smaa; her bleve mange Flasker Viin udtømmede; men: bedre var det, at udgyde Viin end Blod.

Om Aftenen spillede Lyst-Raketter og Sværmere i alle Gader; og da begyndte Spillet ret at gaae an: Gabels Gaard paa Østergade var den første, som blev et

7

Offer for den opmuntrede Almue. Gabels Soel var nu bleven formørket, og Gabel saae nu, at der blev slet intet skiønnet paa hans Letfærdigheds Indretninger. Alting indtil do bare Vægge blev ruineret; og nogle raabte : at de vilde hale det Siette Bud ind igien. Gabel løb da af sin Stabel og blev forvist Landet

Fra Gabels Gaard vendte Pøbelen sig til de andre smaa-Contoirer, saasom: General-Contoret,

Piece-Contoret, Pomade-Contoret, Jæger-Contoret, Skræder-Contorer Anker-Contoret, Melpose-Contoret, Borlys-Contoret, Tydske Lottes-Contor, Niefinger-Contoret, Hoppe-Contoret, Hue-Contoret, Fægte-Contoret, Blomster-Contoret, Nellike-Contoret, og mange flere sadanne Contorer, hvor Pon ce-Bollerne vare Blækhuse, som Smækfillekerne frembare; de Ufornuftiges Penge vare Sandbøsserne. Her bleve manges Sønner og Døttre forførte og fordervede. De, som ey kunde eller vilde stave, vare de beste Skrivere paa disse Contorer.

Men alle disse Contorer bleve udfeyede indtil de bare Vægge, og alle disse kiere Muuse-Reeder udreensede indtil det inderste og kostbareste, alting gik i Løbet, der

8

sparedes ingen og intet;; ingen søde Ord kunde da frelse; ja, man vare saa haardhiertede mod disse lækre og smækre Drage-Dukker og Lokke-Duer, at man satte dem under Postene, og postet Vand over deres cassetede Haar og blottede Bryste. Hille mænd! hvor maa dette kolde have gysset i dem, de vare ey vante til at faae det saa koldt; dette var ikke den varme Ponce, de pleyede at drikke Letfærdigheds Skaaler af. Ney, nu skulde de kiøles. Tugthuuset fik mange peene Spindersker og denne Gang gik det ikke efter det gamle

Ordsprog: Man hænger de smaa Tyve, og lader de store gaae. Her var en retfærdig Straf besluttet over dem alle.

Da denne Forstyrrelse, som gik af uden uskyldigt Borger-Blods Udgydelse, havde Ende, blev Roelighed igien ved god Politie indført. Himlen være lovet, som lod disse betydelige Forandringer skee uden større Allarm!

1

Efterretning

om

Grev Struensees, Grev Brandts

og Øvrige

Stats-Fangers

Arrestes

Beskaffenhed

og

Deres Forhold

i Fængselet.

Kiøbenhavn, trykt og findes til kiøbs hos A. F. Stein, boende i Skidenstrædet i No. 171.

2

Om Greve Struensee.

Da denne Herre blev bragt i en Hyrevogn fra Christiansborg til Citadellet Friderichshavn med den fornødne Forsigtighed, var det saa tidlig om Morgenen den 17 Januarii, at han gjorde Commandanten, i hvis Værelser han først blev indbragt, en Undskyldnings-Compliment, fordi han kom ham til Uleylighed og forstyrrede hans Roe ; hvorpaa, som berettes, Commandanten skal have givet ham det Svar: Han skulde være velkommen, og man havde længe ventet ham der. Han blev derpaa fra Commandantens Huus til det for ham bestemte Arrest-Kammer, (det samme, hvor den bekiendte Nordkross forhen fad) ført i en Carosse med tilstrekkelig Vagt; og da han passerede igiennem Vagtstuen, havde han sin Hat trykket dybt ned i Øyenene, og saae ikke paa noget Menneske. Da han fik Jernet paa sig, som er 18 Pund vægtigt, og gaaer fra den høyre Haand til den venstre Fod, beklagede han sig ikke over andet, end at det trykte ham. Han er saaledes hæftet, at Lænken er fæstet ved en Krampe i Muren, saa at

3

han kan gaae nogle Skridt fremad og atter tilbage, for at kunne giøre sig en Bevægelse. Men omendskiønt det kan mindst være ham uvitterligt, som en forhen værende Doctor Medicinæ, at Bevægelse er sund for Mennesket: saa maae han dog vel ikke nu holde den for at være stort nyttig for sig; thi man siger, at han mestendeel stedse ligger paa Sengen. Han tanker mueligt, som sandt er, at han behøver i nærværende Omstændigheder ikke at tage sin Sundhed faa meget i Agt, og hvo veed, om han endnu ikke kan have Got af den Bevægelse, han i de forrige Tider har havt. Nok er det, at han meest ligger. Han har en skikkelig god Seng at ligge i.

Der sidder Nat og Dag en Officier inde hos ham i Arresten. Han har 1 Rdlr. i Diæt-Penge om Dagen; og naar han faaer sin Mad, skierer Officieren den i Stykker , hvorefter den bliver sat hen til ham, da han spiser med en Skee og hielper sig med de blotte Fingre; thi Kniv og Gaffel er det ham ikke tilladt at faae. Saasnart han har spiist, slænger han sig paa Sengen igjen; og naar nogen af dem, fom har Eftersyn ved Arresterne, eller andre med dem kommer ind til ham, saa ligger han gemeenlig vendt til Væggen, og vil ikke tale med nogen.

4

Det er ham ikke tilladt, at faae Skrifter, Aviser eller andre Nyheder at læse, ey heller at imodtage Breve fra nogen; langt mindre at betiene sig af Pen og Blek for at skrive. Altsaa er der aabenbare falskt, at han hverken har imodtaget Brev fra sin Fader eller skrevet noget af de Giensvar til ham som roullerer paa denne

Tid, Forfatterne ikke til saa megen Ære som maaskee til Vinding.

Det er nu fire Uger siden, at denne Greve blev en Arrestant, i al den Tid har hans Skieg voxet og hans Haar varet uaceommoderet: saa han nu seer meget fæl ud og ligner sig ikke selv. Han er og bleven maver, som rimeligt er; thi de Bekymringer, som nu virvler om i hans Sind, ere vist umaadelig større, end alle de han har havt, for at svinge sig op paa den Post, hvor han stod i Kongens Cabinet, og alle de Lidelser, hans Ærgierrighed har foraarsaget ham, førend han fik den stillet saa vidt.

Endelig er og den Dag kommen, at han nu bliver fremstillet for Inquisition-Commissionen, hvor han skal svare paa Spørmaal, og giøre Regnskab for hans Huusholdning i og uden for Kongens Gaard. Denne Dag har uden Tvivl været ligesaa fæl for hans Tanke, som den Dag, da han blev bragt i Fængselet.

5

Man veed, at hans Hoved-Forbrydelse har varet Misbrug af den ham forlenede store Magt, og høyt Forræderie imod Kongen og Kongens Huus; men de egentlige Omstændigheder bliver ikke bekiendtgjorte, førend Øvrig: heden lutter Inquisitionen og Dommen bliver afsagt, da man mener at hans og de andre Medskyldiges Forbrydelser bliver omstændelig lagte offentlig for Dagen.

Han har imidlertid ingen Nød lidt som Statsfange. Han er stedse hidindtil blevet tituleret for Hr. Greve. Han har havt sin gode varme røde Pels om sig, og ikke den grønne. Ligeledes har han sorte Fløyels Beenklader og ikke Maskerade-Buxerne, som nogle har vildet udstrøe. Man kan gierne være forvisset om, at han har det saa got, at han aldrig ønskede sig det bedre herefter, naar han nu kun maatte ligge og være der i Roe indtil Tiden kom, at han kunde døe en naturlig Død. Men det skeer nu ikke.

Om Greve Brandt. Grev Envold Brandt, en Dansk Mand, som engang før har været ved Hoffet, og kom derfra i en Hast, men kom dog i Naade igien, var

6

var nu frygtet næsten lige med Greve Struen see, blev opvakt af sin søde Søvn om Morgenen, den 17 Januarii, da han meget fornøyet havde taget Part i Maskerade- Forlystelsen, og imod al sin Forventning, bragt som en Arrestant fra sine Værelser paa Slottet ud til Citadellet, hvor ham et Værelse blev anvist, som vist nok ikke har staaet ham ret vel an. Han fik ligeledes Jern paa ligesom Greve Struensee, og accomoderes paa den samme Maade; men han er ikke nær saa taalmodig under sin Skiebne. Dog er det ikkun vexelviis at Sauls Aand plager ham; thi undertiden, siges der, at han synger og er ret lystig. Han er i Besynderlighed meget forbittret paa Struensee. „Det er vel sandt," skal han have sagt, „at han hialp mig til Hoffet igien; „men jeg ærgrer mig meest over, at jeg skulde „have ladet mig forlede af ham; thi jeg hav „aldrig kundet lide den Karl."

Han er fængslet og sluttet paa samme Maade som Greve Struensee; maae heller ikke blive balberet, eller spise med Kniv og Gaffel, eller betiene sig af Pen og Blek, eller faae Aviser og deslige at læse. Man taler meget slet om ham, som en Fritænker, og fremfører derpaa meget til Beviiis, som han skal

7

Have udladt sig med i Arresten; men det kan ikke troes alt. Der digtes nu saa meget om disse Stats-Syndere, at man maae forundre sig ligesaa meget derover, som man har Afskye for disse ynkværdige Menneskers Forbrydelser.

Dersom man ellers kan troe Rygtet, da har Greve Brandt i fuldkommen saa høy Grad forseet sig, som Greve Struensee. Begges Gierninger ere fæle, og Lønner derfor vil vist nok blive ligesaa.

Om General - Lieutenant Gähler:

Den Herre blev sat med den 17 Januarii. Han har intet Jern paa. Den Lieutenant, som har Vagt hos ham , spiser daglig med ham. Der tales forskielligt om hans Skyldighed og Uskyldighed. Er han ustyldig, er det best for ham selv. Men slipper han frie, om han er skyldig, ved nogens Intercession, ligesom hans Frue slap Arresten for det første, saa er det meer end: man i denne Tid af Retfærdigheden vilde formode.

Om Justitz-Raad Struensee.

Denne Mand blev meget roest, da han kom herind i Kammeret. Det skal og være en

8

flink dygtig Mand. Officiererne, som har Vagt hos ham, skal ikke noksom kunne berømme ham. Men at han jo desuagtet har fortjent at sidde der, hvor han nu sidder, og bære de Lænker, han bærer, derom er vel ikke at tvivle. Han skulde have været Kongen og Landet troe, og ikke ladet sig lokke af sin Broder: saa havde han

nu kundet havt det bedre.

Om Frue Gähler.

Hun blev arresteret tilligemed sin Mand. Men den 3 Februarii blev hun entlediget fra Arresten og kom ud imod sin Svogers Caution. Hendes Uskyldighed vil Tiden legge for Dagen; Relfardigheden ubeskaaret!

Om Doctor Berger.

Denne Mand sidder med. Ingen skal meere end han selv forundre sig derover; og han kan ikke erindre sig, at han er skyldig i noget. Got for ham, ifald man intet har opdaget, eller herefter opdager, hvorved man kan komme hans Hukommelse til Hielp.

P. S. med næste Post bliver vel meer at mælde. Adieu!

1

Anden Efterretning om Stats-Fangerne, hvor i gives sidste Beretning om de tvende ulykkelige Grevers Struensees og Brandts Sinds-Beskaffenhed,

Dom, og Henrettelse,

som skede

Tirsdagen, den 28de April 1772.

Kjøbenhavn.

Trykt hos August Friederich Stein, boende i Skidenstrædet i No. 172.

2

3

Om Greve Struensees Omvendelse og Beredelse til Døden. Saasnart den Kongelige Inkvisions - Commission, som var anordnet, til at undersøge Stats-Fangernes Forhold og Forseelser, var klar paa Slottet med at igiennemsee de arresterede Grevers Papirer og deres efterladte Giemmer, begyndte den Forhørerne over enhver af de arresterede Personer, og første Gang samledes i Kastellet Torsdagen den 20de Februarii udi Commandantens General von Hobens Værelser, hvor-

4

Grev Struensee blev henbragt i Commandantens Vogn med de ved ham vagthavende Officierer. Forhørene continuerede siden bestandi; og det varede ikke længe, førend man fik den tilforladelige Efterretning, at Grev Struensee baade var overbeviist om, og i de over ham holdte Forhører selv tilstod, at han havde begaaet adskillige Misgierninger, som involverede Crimen læfæ Majestatis i høy Grad, og at han, uden hans Kongelige Majestets Forevidende og Approbation, havde udstædt adskillige Cabinets - Ordres, hvorved han havde føyet endeel adelige, ja endog farlige Anstalter. Der var iblant hans Papirer blevet fundet en af ham selv skrevet Regning, som var høyst suspect, at han for en anseelig Summa havde til sin egen og andres

Fordeel fornærmet den Kongelige Cassa

Grev Struensee saae nu, at der var intet mere Haab for ham til Frihed og Liv i denne Verden; og altsaa gjorde han heller ingen Røverkule af sit Hierte, men bekiendte alting reent ud. I Førstningen var han endnu vel noget frek; men Samvittigheden slog ham snart, og da begyndte han at græde og udøse sit Hierte baade for Gud og Menneskene. Han aabenbarede langt mere end man spurgte ham om; og der blev nu ikke længer nogen Tvivl tilbage, ar han jo var skyl-

5

dig i de heslige Laster, som Rygtet allerede i lang Tid havde udspreedt om ham.

Som han af Naturen nu havde et godt, bøyeligt og ærligt Hierte: saa blev han heller ikke nogen forstokket og forhærdet Synder i Fængselet. Det var dog ikke allene Frygt for den timelige Straf og Skræk for den ævige Fordømmelse, som opvakte ham til en alvorlig Eftertanke; men hans Omvendelse var en Virkning af Guds Aand og Ord, som nu fik Lov at virke paa hans Hierte, ver hidindtil havde varet lukket for alle Paamindelser.

Hr. Pastor Münther begyndte at gaae til ham, for at handle med ham om den Sag imellem Gud og Synderen; og han fandt en velsignet Indgang hos ham. Struensee omvendte sig til Gud af sit gandske Hierte. Det smertede ham nu inderlig, at han havde saaledes syndet imod Gud og Kongen, og bedrøvet saa mange Mennesker i Dannemark og Norge.

Det, som bidrog meget til hans inderlige Anger og daglige Graad den øvrige Tid, han sad i Fængselet, var er Par Breve, som han fik fra sin Fader og Moder. Disse hans bedrøvede Forældre

6

foreholdt ham hans Hiertes Ondskab og gave ham de kierligste Formaninger, hvilke han heller ey slog bort i Veyr og Vind, men lod dem tiene sig til en salig Anledning, at blive desto kraftigere styrket i Naaden og forvisset om sine Synders Forladelse. Det blev ham og tilladt, at faae Blek og Pen og skrive i Arresten, dog under der tilbørlige Opsyn. Han skrev da ikke allene sine Foraldre til, og glædede dem ved hans Omvendelse til Gud, men han førte endog sit Levnets Løb i Pennen og beskrev selv sin egen Omvendelse, som alle Kiendetegn viiste at være god og retskaffen. Han skal og, om man kan troe Rygtet, have skrevet en Deel under Forseigling, som han havde udbedet sig, ikke at blive aabnet og giennemlæst, førend efter Hans Død.

Da Tiden alt mere og mere nærmede sig, ar hans Dom skulde fældes: saa blev det ham sagt af Præsten, at han med den allerstørste Alvorlighed maate tænke paa den forestaaende Gang ind i Ævigheden. Det var saa langt fra, at han udlod sig med nogen Frygt derover, at han meget mere tilkiendegav en inderlig Glæde ved den Tidende, snart at kunne slippe bort fra denne onde Verden, til hvis Besmittelse og Ondskab han selv havde bidraget saa meget; ja han ønskede ak hans Henrettelses-Dag var strax forhaanden.

7

Det varede heller ikke længe, førend detkom dertil; thi hans Dom blev afsagt Løverdagen den 25 April og offentlig oplæst for Inquisitions-Commissionen paa Christiansborgs Slot, hvor alle og enhver, som vare tilstæde, bleve indkaldede for at Høre den. Alle hans begangne grove Misgierninger bleve først derudi kortelig opregnede; og derefter var Dommens Conclusion denne:

I følge Danske Lovs 6 Bogs 4 Cap. 1 Ark. bør Greve Johan Friderich Struensee, sig selv til velfortient Straf og andre ligesindede til Exempel og Afskye, have forbrudt Ære, Liv og Gods, og være degraderet fra hans Grevelige og al anden forundt Værdighed, samt hans Grevelige Vaaben af Skarpretteren sønderbrydes; Saa bør og Johan Friderich Struensees høyre Haand af hannem levendes afhugges, og dernæst hans Hoved; Hans Krop parteres og legges paa Steyle og Hiul, men Hovedet med Haanden settes paa en Stage.

Da denne Dom blev ham forkyndet, efterat den var confirmerrt og underskrevet af Hans Kongelige Majestæt, blev og Executionen fastsat, at skee næste Tirsdag derefter, den 28 April, da den og gik for sig. Han anvendte nu hvert Øyeblik,

8

som han havde tilbage af den kostbare Tid, til at forarbeyde sin Saliggjørelse med Frygt og Bævelse. Han bad med den stadigste Troe og den inderligste Tillid til Jesu Christi Fortieneste om Guds Barmhiertighed for sin arme Siel og sine Synders naadige Forladelse. Gud gav hahamn« og den Trøst og Glæde, at hans Synder vare ham forladne, saa at han i den største Gudhengivenhed smagede den søde Fred med Gud i Christo. Om Mandagen annammede han det hellige Nadverens Sacramente, til sin Troes Bestyrkelse og desmere Forvisning om sine Synders Forladelse og det evige Liv, paa det at han om Morgenen derpaa kunde desto frimodigere gaae sin forsmædelige Død i Møde, hvorom vi ret strax ville høre.

9

Om Greve Brandts Omvendelse og Beredelse til Døden.

Saa god, flittig og omhyggelig en Opdragelse, som Greve Brandt havde havt udi sin Ungdom, og faa stort et Haab, som han den Tid gav om sig, saa meget havde han ladet sig forlede af sit Hiertes onde Tilbøyeligheder til at handle tvertimod den beste Overbeviisning, og blive sin Gud og Konge utroe. Det var derfor ikke at undre over, at Herrens Vrede og Hævn fulgte ham i hælene, da han anden Gang kom til Hove, og der deelagtiggiorde sig i alle slags Misgierninger og Forbrydelser, hvorved han gjorde sig høyst uværdig til Monarchens Tillid og Naade. Han var Kongelig Kammerherre, blev udnævnt til Directeur for Spektaklerne, og dirigerede sine Anslag saaledes, at han maatte blive til et Spektakel for Verden selv, ved den retfærdigste Straf og Vanære, som tilsidst overgik ham. Han blev tillige med Struensee ophøyet til Dansk Greve; og han var ikke allene Medvider i Struensees hemmelige uretfærdige Omgang, men han gjorde sig endog skyldig, ved selv at udøve mange grove Misgierninger; ja hans Umenneskelighed var saa stor, at han understod sig til at legge Haand paa Kongen, Herrens Salvede.

10

I Forhørerne, som bleve holdte over ham, blev alt dette ham overbeviist, ligesom han og selv tilstod det. Rygtet gik, at han forestillede sig i Førstningen ikke, at hans Straf skulde blive saa haard, som den blev; ja at han ikke engang skulde komme til at miste Livet. Imidlertid forlangte han dog strax en Præst til sig, omendskiønt Han altid havde havt Ord for at vare en Fritænker. Provst Hee blev udnævnt til at besøge Ham i Arresten og præpærere ham til Døden. Man sagde om ham, at han altid viiste sig meget andægtig, naar Præsten var hos ham; men derimod meget ligegyldig og letsindig, naar han forlod ham. Der vare altsaa mange, som tvivlede om, at hans Omvendelse var alvorlig; imidlertid bør vi efter Christen Kierlighed haabe og troe det beste om ham, og overlade Dommen til Herren, som saae ind i hans Hierte og randsagede det. Provsten har givet ham det beste Vidnesbyrd; og de, som saae hans Frimodighed ved hans paafølgende Henrettelse, saae den med saa mange ude mærkede Kiendetegn, som gandske adskilte den fra Frekheden.

Det blev ham, ligesom Struensee, tilladt, at faae Blek og Pen til Slutning i Arresten, hvor han og fik Brev fra sin gamle dybtsaarede Moder, som med saa megen Ømhed og Omhue havde sørget for hans Opdragelse, og oplevede nu saa liden Glæde deraf. Han skrev

11

og ligeledes et Brev til hende, for i den Tilstand at give hende den sidste og vigtigste Glæde, at det var nu hans gandske Sag, at han ved den fortiente uærlige Død maatte gaae salig ud af Verden.

Hans Døds-Dom faldt ligesom Struen sees. De begangne Misgierninger bleve opregnede og navngivne, og derefter fulgte Dommens Conclusion saaledes:

Grev Envold Brandt bør i Følge Lovens 6 Bogs 4 Cap. 1 Ark. have forbrudt Ære, Liv og Gods, og være degraderet fra hans Grevelige og al anden hannem forundt Værdighed; hans Grevelige Vaaben af Skarpretteren paa Retterstædet sønderbrydes; og derefter bør Envold Brandts høyre Haand ham levende afhugges, og dernæst Hovedet. Kroppen parteres og legges paa Steyle; men Hovedet med Haanden settes paa en Stage.

Saafnart denne Dom var ham forkyndet, beredde han sig med den største Alvorlighed til at overstride den vel. Kun allene Vanæren, men ikke Straffen krænkede hans Sind; og dersom han efter Rygtet, ønskede at faae Formildelse derudi, da var det ikkun for den Menne-

12

skelighedens Skam at behandles som et flaaet Fæe ved den fæle Partering; men hans Misgierninger vare ikke mindre Umenneskelighedens Vanære, og involverede ikke mindre Crimen læfæ Majestatis end Struensee: saa der ey allene ingen Formildelse kunde være at haabe: men han maatte endog ansee der, som en naadig Dom. Dette gjorde han vist ogsaa med den samme Aand og Overbeviisning, hvorved han var kommen i sine Synders Erkiendelse, og havde faaet den Troens Frimodighed at gaae sin Dom og Død i Møde, som man blev vaer hos hannem, da han stod paa Chafautet.

Om Mandagen fik han Afløsning og Forsikring om sine Synders Forladelse, og annammede det høyværdige Alterens Sacramente til et Pant derpaa; og det gav ham den store og udmerkede Frimodighed imod Døden paa Retterstædet.

13

Om begge disse Grevers Henrettelse.

Saasart det var blevet fastsat, at disse to Stats-Fangers Henrettelse skulde skee om Tirsdagen den 28 April: saa blev Dagen tilforn det allerede noget forhen paa Tømmerpladsene tilhugne Chafaut opreyst under Musik og med Ceremonie af Tømmersvendene, og sat i fin Stand paa Østerfælled uden for Stadens Østerport, 9 Alen høyt over Jorden, foruden Forhøyelsen ovenpaa, og 8 Alen paa hver Side i Fiirkant. Om Morgenen Kl. 7 kom en Commando af Musketteer-Regimenterne, samt en Dito af Dragonerne derud, som sloge Kreds om Chafautet. Omtrent Kl. 8 komme begge Præsterne, som havde besøgt Greverne i deres Arrester, og opholdt sig under Chafautet indtil Misdæderne komme Klokken henved 9, under Bedekning af en Commando Musketterer med opplantede Bajonetter. Saasart de vare ankomne til Retterstedet, hver kiørende udi sin Hyre-Karet for sig selv, med de vagthavende Officierer hos sig: saa udsteg Grev Brandt først af Vognen, og blev imodtaget af Provst Hee neden ved Chafautet, med ham han fulgte op oven paa, efter en Opmuntrings-Tale til ham. Han stod med en frimodig Mine indsvøbt i sin Peltz, og med en guldtresset Hat paa Hovedet, indtil Dommen for ham blev oplæst af Kongens Foged Hr. Etatsraad Ortved, da han saa lange tog Hatten af ligesaavel som de andre; men fatte

14

den strax paa igjen. Provst Hee blev ved at tale til ham, trøste og opmuntre ham imod den forestaaende Død; og da Greve Brandt havde Ord for at have været en Fritænker, hvilket hans foregaaende Levnet heller ikke syntes at imodsige: saa gjorde Hr. Provsten adskillige Spørsmåale til ham angaaende den christelige Troe og Religion, hvilke Greven lydelig og frimodig besvarede, og derved tilintetgjorde den Mistanke, som mange endnu havde om ham, at hans Omvendelse ikke var oprigtig og af Hiertet. Skarpretteren traadde da til, og sønderbrød hans Grevelige Vaaben, hvorved man hørte udraabes: Dette skeer ikke omsonst, men efter Fortieneste. Endelig lyste Provsten Herrens Velsignelse over ham, og formanede ham paa det kraftigste og alvorligste at blive bestandig og fast i Troen indtil Livets Ende under den nu forestaaende Dødens Bitterhed. Hof - Væsenet, det frie Væsen forlod ham ikke i disse sidste Øyeblikke, omendskiønt man ey deraf fik Anledning at stutte sig til nogen Frekthed hos ham. Han vendte sig derpaa omkring til de Tilstædevarende, og bad dem alle om Forladelse, som han havde gjort imod, samt ønskede, at Jesu Blods Kraft maatte komme Kongen, det Kongelige Huns og det gandske Land til Velsignelse. Han afførte selv sine Klaver, og lagde sig ned paa Blokken. Hr. Provst Hee har givet ham det Vidnesbyrd, som man har seet offentlig bekiendtgiort, at han gik sin bittere Død med Troens Frimodighed i Mode, og raabte, da

15

han laae paa Blokken, og af Hr. Provsten blev erindret om Jesu Leye med Ansigtet mod Jorden i Gethsemane Have: Jesu Blod raaber for min Siel; og med de Ord endte han sit Liv, da Haanden og Hovedet i en Hast blev afhugget af Skarpretteren. Derpaa blev hans Krop nøgen afklædt af Natmandens Folk, og parteret efter Dommens Bydende, for siden at legges paa Steyle.

Saasart Executionen var forbi med Greve Brandt, gik den for sig med Grev Struensee. Omendskiønt Straffen og Vanæren var eens for dem begge, kunde dog Struensees i visse Maader ansees for større, da han under Brandts Henrettelse holdt i Vognen neden for Chafautet, og om han ikke just kunde eller vilde se paa samme: saa kunde han dog ikke undgaae at høre hvert Hug, som Skarpretteren og Natmandens Folk gjorde; og hvilken Ængstelse og hvad for Virkninger maae det have opvakt hos ham, naar han forestillede sig, at han om et Øyeblik skulde medhandles ligesaaledes. Det var derfor slet ikke ar undre over, at da han traadde ud af Vognen, og blev modtaget og geleydet op paa Chafautet af Hr. Pastor Münther, saa kunde man see en meget større Nedslagenhed og Dødsfrygt hos ham, end hos Brandt. Dog udviste han i disse sidste Øyeblikke af sit Liv den samme christelige Sinds-Forfatning, som han efter Hr. Pastor Münthers offentlig givne Vidnesbyrd allerede i nogle Uger forhen i sit Fængsel havde trøstet sig med, og som han i det Brev, han kort for

16

sin Henrettelse tilskrev sine Forældre, har udtrykt saaledes, at han ventede at døe med fuldkommen Siele - Roe, som han havde sin Overbeviisning om Religionen og Troen til Jesum at takke for. Dommen blev af Kongens Foged ligeledes oplæst for ham. Derpaa traadde Skarpretteren frem med de Ord: Er der ikke eders Vaaben, hvilket han med Ja besvarede; Og derpaa sønderbrød det for hans Øyne, da der og blev udraabt, ar det skeede ikke omsonst, men efter Fortieneste. Han udstod derpaa sin Straf og Vanære paa samme Maade som Greve Brandt. Han afførte sig og ved Skarpretterens Hielp selv sin Peltz og Klæder; og da han laae paa Blokken, og skulde modtage det dødelige Hug: saa blev han af Pastor Münther paa det kraftigste opmuntret med de Ord: Halt in Gedächtniss Jesum den gekreutzigten; og vi troe med Glæde at han døde salig, da han her paa Chafautet endte sine Dage. Han skal Dagen før hans Henrettelse have ladet sin Broder Justitzraaden ved Hr. Münther sige sit sidste Farvel, og skal ellers have aflagt mange Beviis pag sin gode Sinds-Forfatning.

De Henrettedes Kroppe bleve siden lagte paa Steiler uden for Vester-Port, og deres Hoveder og Hænder satte paa Stager.

1

**Greve Johan Friderich Struensee,
forrige
Kongelige Danske Geheime-Cabinets Minister
og Maitre des Requettes,
Levnets-Beskrivelse
og**

Skiebne

udi

de sidste Aaringer i Dannemark;

hvorudi findes

det Vigtigste af det i Regieringen og ved Hoffet Passerede,

i hvilket

denne Mand har havt saa stor en Indflydelses samt

en kort Efterretning om hans Fald,

Arrest, Forhører og Beskyldninger, som hidindtil ere lagte for Dagen imod ham.

Kiøbenhavn 1772, trykt hos Morten Hallager, boende i store Fiolstrædet.

2

3

Forerindring.

De mange uefterretlige Beretninger, som man har seet komme for Lyset om Grev Struensee, har i sær foranlediget denne hans Levnets Beskrivelse

og Skiebne. Han har gjort sig Uforglemmelig i Dannemark, ligesaavel ved de Forslage, der vare Kongen behagelige, og hvorved han vandt denne Monarchs Tillid, som ved hans paafølgende tilsidesatte Ærbødighed for Kongen og hans Huus, Mange af hans Forslage har dog vel virkelig sigtet til de Kongelige Danske Staters Lyksalighed; lad være mange paa den anden Side syntes at opmuntre Ryggesløshed og Sædernes Fordervelse. Det som i sær legges ham til

Last, er, at han imodtog den store Myndighed som Geheime-Cabinets-Minister,

hvilken Kongen behagede at give ham, samt at han afsatte Kiøbenhavns Magistrat og indførte et nyt Raad i Hovedstaden.

4

den. Der kunde maaskee dog være noget at sige til hans Undskyldning for begge Dele; men man er her langt fra den Tanke, at skrive noget Forsvar for ham. Han indkaldede sine Brødre, for at hielpe dem. Deri havde intet stort Ondt været, naar for Resten Redelighed havde fulgt Handlingerne. Hans yngste Broder havde opført sig saaledes, at der paa ham var intet at klage. Kun en Lieutnants Post havde han ved sin korte Herværelse beklædet, hvorfra han fik Afsked ved Brødrenes Arrestering, blev givet Reyse-Penge , og drog

bort fra Kiøbenhavn som Student. Hvorledes Greven for det Øvrige har levet i Dannemark, og hvad man bør see paa , for at kunne med nogen Grund dømme om ham, vil Læseren finde i denne Samling, saa vidt man har offentlige Bekiendtgjørelser, hvoraf hans Tænkemaade og Handlinger kan udledes. De, som ihenseende til hans hemmelige Handlinger vare endog i lang Tid vantroende, bleve omsider nødte til at troe meer, end de havde vildet. Men, det er ikke nogen Beskrivelse over disse, man her maae vente. Læseren maae under Læsningen ellers ikke glemme at see paa Struensee.

5

Greve

Struensees

Levnets-Beskrivelse

og

Skiebne

i de sidste Aar.

Omenskiønt man ikkun vil meddele Læseren

Efterretning om Greve Struensees Levnet og Skiebne i de sidste Aaringer, da han har været her i Dannemark, og paa eet Sted her samle alt det, man har derom, og som man ikke vilde savne derudi: Saa maae man dog tilstaae i Forveyen, at denne Efterretning kan meget forøges og forbedres; og altfaa udgiver man den slet ikke for fuldstændig.

For en god Opdragelse og Anførsel til Videnskaberne, havde han sin endnu levende Fader at takke. Saa mange, som kiender hans Fader, General-Superintendenten i begge Kongens af Dannemarks Hertugdømmer, Hr. Adam Struensee, S. S.

6

2

Theol. Doctor og Ober-Consistorial-Raad, kan altid forsikkre, at den faderlige Omhue har intet sparet, som kunde tiene til denne hans Søns timelige og ævige Velfærds Befordring. Af Naturen var han og vel skikket til at gjøre sin Lykke ved de boglige Kunster. Nemmet, Dømmekraften og Hukommelsen understøttede ham. Hans Anleg lykkedes ham og, saa at han allerede i en Deel Aar havde været Doctor Medicinæ og Stads-Physicus i Altona, da vor allernaadigste Konge tiltraadde sin Udenlands Reyse i Junii Maaned 1768. Ved denne hans Forfremmelse kunde ikke allene han selv men endog hans Fader have været veltilfreds. Det første var vel og skeet, om ikke saa beqvem Leylighed havde tilbudet sig for ham, at blive befordret ved det Kongelige Hof; og det sidste hindrede intet, uden dette, som man vil sige, at Faderen saae sin paa denne Søns ævige Velfærds Befordring anvendte Omsorg at have været mindre frugtbringende, end den paa hans timelige Vel. Rygtet har vildet beskylde vor Struensee for at have havt liden Agt for Religionen; og de, som have kiendt ham nærmere, kan best bevidne Sandheden deraf, til Stadfæstelse paa hans Faders Misfornøjelse med ham desangaaende. Saa meget er vist, at han ikke, siden han er kommen til det Danske Hof, har i den Deel givet nogle lysende Beviser fra sig, som kunde overtyde os om, at fatte Mistanke til fornævnte udsprede Sagn. Og, naar vi herefter tager Leylighed til at berømme hans gode Egenskaber, saa vil man dog stedse deriblandt savne den Roes, der følger, pryder og udmerker saadanne Egenskaber,

7

3 hvor findes hos Mænd af Retskaffenhed i Religion og Gudsfrygt. Det blev os ligesaa stor Synd at berømme ham for Dyder, som han hverken har besiddet eller øvet, som det var ubilligt, at beskylde ham for Laster, af hvilke han ikke behærskedes. Der var i Sandhed noget Statsgot hos Struensee. Det bevidner alle de nyttige Forandringer, Foranstaltninger og Forbedringer, som man holder for at være iverksatte ved hans Raad og Tilskyndelse, og som vi neppe havde faaet at see, uden han var kommen. Dette vil vel ingen nægte, som vil give sig Tid at gjøre en Sammenligning imellem visse vore offentlige Forfatninger, saadanne som de nu ere, og som de forhen vare. Jeg taler ikkun om de øyensynlige gode og nyttige, hvilke Læseren i det Følgende lettelig vil kiende. Dersom alt dette Gode havde været grundet paa Religion og Gudsfrygt, saa havde Struensee virkelig været ligesaa stor en Minister, som han nu vilde synes; ingen havde misundt ham Ge heime-Cabinets-Ministerens Autoritet; ja denne havde da staaet paa en fastere Grundvold, end den nu stod; thi intet skulde da have indløbet af alt det, som kunde styrte og styrtede ham. Forstand havde han.

Kongen elskede Struensee. Det er klart deraf, at han ikke allene fattede Naade og Godhed for ham ved den Udenlandske Reyses Tiltrædelse i Altona, tog ham med sig som sin Liv-Medicus paa samme Reyse, beholdt

ham hos sig efter Hiemkomsten, og ophøede ham et Æres-Trin efter et andet, indtil den Høyde, hvorfra han for sin egen Opførsels og Forholds Skyld maatte falde. At Dronning Caroline Mathilde ligeledes og havde Naade for

8

4

og elskede Struensee, derom tvivler vel heller ingen. Thi, uden at have været yndet af baade Kongen og Dronningen, vilde Deres Majesteter aldrig havt ham saa bestandig om sig. Det var ham altsaa desto lettere, da han blev elsket af begge Deres regierende Majesteter, at blive alt det han blev; men saa meget desto farligere for ham, at være bleven hvad han var, og conservere sig paa denne Post, naar ey Religion og Guds frygt ledsagede og signede hans Handlinger.

Man kan af dette Lidet, som er sagt, og det Noget, der paa den gode Side er udrettet ved ham, nogenledes dømme om hans Siels og Sinds Egenskaber. At give hans Character nøyere, er ikke vel mueligt uden for dem, som har havt nærmere Omgang med ham. Hvad hans Person angaaer, da bør den og her beskrives, meest for deres Skyld som ey har faaet Leylighed at see ham, men baade har Hørt og nu faaer desmeer at høre om ham. Haneren robust og før bredskuldret Karle, af næsten gardermæssig Høyde, seer ikke ilde ud, har en temmelig lang Nase, muntert Aasyn, spillende og giennemtrængende Øyne, frie Gang, og fører sig god op til Hest. Den Frihed, der fulgte hans Væsen, om Kongen og iblandt Hof-Cavaliererne, kunde ikke have været større, om han havde været en født Adelsmand og opdragen ved Hoffet. Kort sagt, baade for hans Persons og Siels Egenskabers Skyld kunde han have været en elskelig Hofmand og dygtig Statsmand, naar Hiertet havde været bedre hos ham, end man nu har Føye til at slutte det er eller har været.

9

5

Vi ville nu gaae med ham Skridt for Skridt, saa got vi kan, fra den Tid han tiltraadde Udenlandsreysen med Kongen, som var den 6 Junii 1768. indtil hans Autoritet som; Geheime - Cabinets-Minister ophørte, som var den 17 Januarii indeværende Aar 1772. Læseren seer altsaa, at denne Struensees Levnets og Skiebnes Beskrivelse ikkun indbefatter et Tidsrum af halvfjerde Aar, som er hans gandske Alder ved Kongens Hof.

Det er ikke vort Forsæt, her at give on fuldstændig Beretning om denne udenlandske Reyse med Kongen af Dannemark, som, saasomt han den 5 Junii 1768 var uddraget fra Altona, reyste incognito, som Printz af Travendahl; men vi ville ikkun i det høyeste anføre de vigtigste Stæder, hvor Kongen kom, og altsaa Struensee med: efterdi det ellers snarere maatte ligne Kongens Reyse-Beskrivelse end Struensees Levnets-Historie: Han fik imidlertid paa denne Reyse baade Leylighed at see adskilligt Merkværdigt, og at giøre sig bekiendt med lærde og andre Mænd af Vigtighed. En Lykke, som meget vilde have forhøyet hans Værd, naar han ikke ved Overmod og Umaadelighed i hans Begieringer havde siden saa meget vanæret sin Art og Stand, og gjort Skiebnen opbragt imod sig: Saa den ved et ligesaa hastigt Fald styrtede ham, som den forhen smilende og snart ophøede ham.

Paa Reysen opførte han sig allevegne med den Frihed og Dristighed, som stedse fulgte ham. Han

indfandt sig alle Steder, hvor det var ham tilladt at komme med den reysende Hof-Stat. I Herrenhausen saae han den der værende Vandkunst og store

10

6 Fontaine, som ikke har sin Lige i Skiønhed i hele Europa. I Hanau bivaanede han alle de Høytideligheder, hvor Kongens Suite kom; og ligesaa i Franckfurt, Maynz og Cøln, samt alle andre Stæder

paa Reysen. I Amsterdam besøgte han iblandt andre Steder i sær den Botaniske Hauge og Anatomie-Kammeret. Harlem, Leiden, Haag og flere

Hollandske Stæder, hvor Kongen kom, gjorde han sig bekiendt med, faa vidt Tid og Leylighed tillod ham. Medicinske Hauger, Narural-Cabinetter, Academier, offentlige Bibliotheker, Anatomie-Kammere, og alle de Stiftelser og Indretninger, som enten havde Indflydelse i hans Videnskab eller kunde tiene til hans Indsigters Forøgelse i andre Dele, forsømte han ikke at besøge. Den Fornøjelse at see den Danske Monarch sidde til Taffels, som allevegne opvakte mange Tilskuere, havde han daglig tilfældes med de andre, som fulgte Kongen; men han har ventelig ført sig alle saadanne Leyligheder til Nytte paa en langt anden Maade, end de øvrige Tilskuere, for endog langt borte fra at legge nogen Grund til den paafølgende Omgang med Kongen. Nu var han med Hans Majestet kommen til Engelland, og var et seende Vidne til den almindelige Glæde og Frydeskrig, hvormed det Engelske Folk imodtog den Danske Konge i London, som overalt blev beviist ret høykongelige Æresbeviisninger, da det nu var tredie gang i et Par Hundrede Aar at Storbritannien havde havt Besøgelse af kronede Hoveder, nemlig Første Gang af Kong Christian den Fierde af Dannemark Aar

1606, som opholdt sig der i en Maanedes Tid, og i samme Tid fik Ridder-Ordenen

11

7

af Hosebaandet; Anden Gang, da den Russiske Czar Peter Den Store var der i Kong Vilhelm den Tredies Tid; og nu Tredie Gang, da Kong Christian den Syvende kom der. Vor Struensee saae her, at ingen fremmed Regent kan nogensinde finde større Tegn paa Ærbødighed af noget Folk, end Hans Kongel. Danske Majestet har befundet paa sin Udenlands Reyse, hvor han kom, men i sær iblandt Engellænderne; thi hvorsomhelst hans Majestet kom frem, blev han imodtaget med Illuminationer, Kimen og Ringen med Klokkerne, samt et almindeligt Frydeskrig af en utallig Mængde Folk og Tilskuere; dette, siger vi, saae vor Struensee: dog lod han det ikke siden tiene sig til Erindring, da han i sin Høyhed og Herlighed gandske forglemte sig selv og den Ærbødighed, han var sin og vor Danske Monarch skyldig.

Der blev ved alle Leyligheder gjort saa meget af vor Struensee, fom hans Ærgierrighed kunde forlange. Et stort Beviis derpaa er dette, at da Hans Majestet den 14 September 1768 blev ved Universitetet i Oxford confereret Æres-Graden af Doctor i den borgerlige Ret, tilligemed nogle Herrer af Hans Majestets Følge: Saa blev og Struensee, som Kongel. Liv-Medicus, ved samme Leylighed creeret og antaget til Æresmedlem i det Medicinske Fakultet. En Ære, som han neppe ellers og i det mindste ikke saa hastigt skulde have vundet. Det er anmerket, som noget besynderligt ved forbemeldte Doctoral-Promotion til Oxford, at benævnte Hans Majestets Livmedicus Doctor Struensee er allene den anden Udlænding, som det Medicinske Facultet ved

12

8

dette Academie har meddeelt denne Værdighed; da ingen for ham, uden den Kongelige Sardiniske Liv-Medicus, Greven af Carbury , var blevet denne Academiske Æres-Grad meddeelt sammesteds, og det blev da udtrykkelig nævnet, at han i hele 14 Aar havde fortsat hans Studeringer der ved Universitetet

Den 14. October s. A. reyste Struensee med Hans Majestet fra Dower i Engelland, kom samme Dags Eftermiddag Kl. 6 til Calais og var i Paris den 21 October. Her var han ligeledes et Vidne til de betydeligste Glædes-Kiendetegn, som imodtog og ledsagede Kongen af Dannemark allevegne hen, saavel til det Franske Hof i Fontainebleau, som i Paris og andre Stader, i sær det prægtige Versailles. Da nu vigtige Aarsager kaldte Hans Majestet tilbage til sine Stater, i sær Kierlighed til hans Undersaatter, og hans Reyse var besluttet at skulle gaae for sig fra Paris den 8 Dec. som og skede; saa kom Skruen-, see med Kongen tilbage til Altona fra denne udenlandske Reyse den 6 Januarii Anno 1769.

Det vides ikke, at han ellers paa hele Reysen indlagde sig nogen udmerket Ære som Liv-Medicus; thi den Ære, som vederfores ham ved Academiet i Oxford, nød han for Kongens Skyld fornemmelig. Det var og en stor Lykke, at den Danske Monarch paa hele Reysen befandt sig saa vel, at hans Livmedicus Dr. Struensee ikke havde Leylighed til at udmerke sine Fortienester som Læge. Kongen holdt vel Kammeret i en Uges Tid, imedens han opholdt sig i Paris; men Sygdommen var allene en tilslagen Forkølelse, saa Hans Majestet snart og let kom sig igien af hans Upasselighed. Man

13

9 vil dog hermed langt fra ikke sige, at jo Struensee var en gandske duelig dg velskikket Læge; ja, han har uden al Tvivl været bedre Læge, end han viiste sig at være Statsmand.

Nu kom Kongens Majestet d. 14 Januarii 1769 i et høytideligt Indtog til sin Residentzstad Kiøbenhavn. Struensee, som nu og kom herind, saae den udmerkede Glæde og kierligste Modtagelse, hvormed Undersaatterne gik deres Monarch i Møde; og naar han havde været viis nok til at bruge den Naade, som Majesteten derefter overhillede ham med: Saa havde han ladet dette store og glædelige Syn stedse være sig en Paamindelse om den Underdanighed, han skyldte saa naadig en Konges Majestet og hellige Person.

Rang og Æretitler vare paa denne Tid i stor Mængde blevne uddeelte af Kongen; og den Naade, hvorudi Liv-Medicus Struensee stod hos Hans Majestet, blev og inden stakket Tid efter hans Ankomst til Kiøbenhavn, ved Kongens Hiemkomst til Dannemark, lagt offentlig for Dagen, formedelst en høyere Rang og Æres-Navn, Det varede ikke længer, end til den 12 Maii 1769, da han af Hans Kongelige Majestet blev allernaadigst beskikket at være virkelig Etats-Raad. Denne Rang gav ham nu Frihed til, efter Hof-Ceremoniellet, at være tilstæde og nærværende ved alle store Høytideligheder paa Slottet og hos det Kongel. Herskab. Han benyttede sig og af den Adgang, han havde til Deres Kongelige Majester, dagligen at befæste sin Lykke mere og mere ved Hoffet. Ja mange begyndte nu allerede, deels at ansee ham med skeele Øyne, og

14

10

deels at gjøre Opvartninger hos ham, for at vinde hans Recommendation til Forfremmelse.

At han virkelig var allerede paa denne Tid i Stand til at recommendere med Fynd og udvirke Kongel. Naade for andre, er heller ikke at tvivle paa; omendskiønt man intet offentligt Beviis har derpaa, førend fem Maaneder efter at han var bleven Etats-Raad: Da hans Broder, Carl August Struensee, som var Professor Matheseos til Liegnitz, blev den 13 October 1769 allernaadigst udnævnt til Kongelig Justitz Raad. Det er soleklart, at intet uden den Naade, hvori vor Struensee stod hos Deres Majesteter, har forskaffet hans Broder saadan Æretitel; og man har Aarsag til at slutte heraf, at han allerede nu har begyndt at pønse paa og udkaste den Plan, som han siden søgte at udføre. Han kunde med langt mindre Skin af Partiskhed trekke sin Broder ind i et offentligt Embede her i Landet, naar han saaledes i Forvejen havde banet Veyen for ham ved et Navn og Rang, som gav ham Dansk Anseelse. Man seer og heraf, at han havde den samme meget naturlige Svaghed, som de fleste store Herrers Yndlinger, at befordre sine Paarørende.

Det er os umueligt at beskrive de Canaler, igiennem hvilke han har vovet sig af gaae, for at faae udført den Plan, han maa have havt i Hovedet: At udmerke sig saaledes ved det Danske Hof, at hele Europa skulde vide at tale om ham. Han indsaae meget vel selv, at han var endnu ikkun af de smaa Hof-Kreature. De maatte altsaa først af Veyen, som vare ham til Hinder, at opnaae sine Hensigter. Men dette, begreb han

15

11

nok, maatte bie, til en beqvem Leylighed dertil viste sig. Imidlertid vilde han ikke være ørkesløs. Han vilde jo før jo hellere gjøre sig bekendt og skaffe sig Navn af Dansk Patriot. Dertil fandt han i sin nærværende Cirkel, som Kongelig Liv-Medicus, ingen giennere Vey, end at anprise Monarchen Koppe-Inoculationens Fornødenhed og Nytte, (hvorum faa meget baade her og anden Steds er tvistet,) og selv at blive en af Directeurerne for en Kongelig Stiftelse til Børnekoppers frie Indpodning. Det var den 1ste December 1769 at Hans Kongelige Majestet allernaadigst befalede, at Etatsraaderne von Berger, Struensee og Linde, samt Justitsraad Jensenius, skulde, efter en af dem forfattet Plan, besørge en Stiftelse indrettet og anlagt uden for Staden Kiøbenhavn, hvor Børnekoppernes Indpodning skulde være frie for fattige Børn, men for Betalning for de Formuende, og staae under forbemeldte Mænds Direction og Opsigt. Sagen var bleven Kongen saaledes forestillet, at Hans Kongelige Majestet resolverede, at skienke aarlig 4200 Rigsdaler til Stiftelsen i 5 Aar, og tillige at forbyde al Inoculation i Hovedstaden efter den Dag. Denne Stiftelse er i Flor uden Nørre-Port, paa det saa kaldte Solitude, og Nyttens deraf for Publicum er adskillige gange bekendtgiort i de offentlige Tidender.

Ham var og blevet betroet et vigtigere Embede ved Hoffet, nemlig : At være: Lector du Roi, Kongens Forelæser ; men fra hvad Tid han begyndte at beklæde denne Post, vides ikke. Den gav ham imidlertid nærmere og oftere Adgang til

16

12 Hans Kongelige Majestet. Han var derved kommen et anseeligt Skridt længere frem, for at gjøre de Spring han siden gjorde. Det varede heller ikke meget længe, førend man med Forundring læste offentlig Bekiendtgjørelse om hans videre Ophøyelse. Et Aar og to Dage, efter at han var bleven Etatsraad, behagede det Hans Kongelige Majestet allernaadigst at beskikke ham til at være Conferentsraad; nemlig den 14 Maji 1770. Vi erindre os her, hvad den Danske Mercurius skrev i Anledning af denne Struensees Befordring:

Hr. Struensee fik og syv Klassers Rang vad Bagen ;

Til Conferentsraads Rang han naadigst sees

optagen.

Det er det første Trin, som anden Rang hør til;

Fra det han stige vil saa høyt, som Kongen vil.

Hvilken stor og udmerket Lykke! det var endnu ikke fuldt et Aar siden at han var Stads-Physicus i Altona, og nu var han Kongelig Dansk Conferentsraad. En Rang, som er saa anseelig, at den Forundring, som udbreedte sig derover, var meget undskyldelig, omendskiønt vi den gang allerede vare vante til at see dem overhylls med Naade og Ære, som Kong Christian den Svvende kunde lide. Denne hans Ophøyelse gav imidlertid Anledning til, at alles Øyne henvendte sig desto stivere paa ham. Hans Rygte undersøgtes; hans Egenskaber maalttes; hans Passioner veyedes ; og man syntes at blive en Mand vaer, om hvilken Mercurius ikke allene havde spaaet ret, ligesom

17

13

han fra Grunden af havde kiendt hans Ære- og Herske-Syge, men kunde endog have lagt til, at befrygtelig vilde han blive en farlig Mand for Kongens Huus og Staten.

Deres regierende Majesteter havde til denne Tid bestuttet, at gjøre en Reyse tilsammen i denne Sommer til Hans Majestets Tydske Lande. Dagen til Deres Majestetets Afreyse var og allerede bestemt nemlig den 6 Junii fra Kiøbenhavn til Corsøer, og Reyse-Routen saaledes fastsat, at de den 9 Junii om Aftenen kunde vare vaa Gottorf; men Hendes Majestets Enkedronning Sophie Magdalenes Dødsfald, den 27 Maji Klokken 3 og en halv Slet om Morgen, efter 9 Dages Sygdom i hendes 70de Aar, gjorde Hinder derudi. Der blev da saaledes hastet med Ceremoniell et ved Dette høye Liig, at Liig-Conducten gik for sig d. 13 Junii hen paa Aftenen til de Kongelige Begravelser i Roeskilde Domkirke. Søndagen den 17 Junii gik Orgelverkerne igien i Stadens Kirker; og Mandagen den 18 dito tiltraadte Deres regierende Majesteter Kongen og Dronningen den forhen besluttede Reyse til deres Tydske Stater, og Conferents-Raad Struensee med i den høye Suite.

Det er for det Følgende fornødent, at vi her anføre den hele Suite, som fulgte Deres Majesteter paa denne Reyse til Holsten. Med Kongen vare: Hans Excellence, Geheime Raad i Conseilet, Greve Bernstorff; Hans Excellence, Hr. Geheime-Conferentsraad og Oberkammerjunkere von der Lühe; Hans Excellence Hr. Oberhofmarschall Greve Moltke; Hans Excellence, Hr. Geheime

18

14 Conferentsraad og Grandmaitre de la Garde robe, Greve Holch; Hans Excellence, Hr. Geheimeraad, Greve Holch; Hr. Kammerherre og Staldmester von Bülow; Hr. Kammerherre von Lüttichau; Hr. Kammerherre og Staldmester von Warnstedt; de Herrer Conferentsraader Schumacher og Struensee; Hr. General Adjutant von Warnstedt; de Herrer Kammerjunkere Köppern og Schieden; Hr. Capelmester Sarti; Hr. Secretair Wilster; Kammerfrøen Brighel og Schlet; Livtiener Bruun; Hofskriver Hiorthöy; Proviant - Inspecteur Becher; Kammer-Foureer Reutzer og Secretair Zoega.

I Hendes Majestets Dronningens Følge befandt sig: Frue Oberhofmesterinde von der Lübe; Kammerfrøen von Eyben; Frue Generalinde von Gähler, tvende Hof-Damer; Hans Excellence og Oberhofmester, Greve Holstein; Hr. Kammerjunkere von Raben; en Kammerfrue og tre Kammerjomfruer.

Af Collegierne fulgte følgende Herrer med; Hr. Conferentsraad Carstens; Hr. Etatsraad Ehlers; de Herrer Legations-Raader Temler og Sturtz; de Herrer Secretairer Eccard og Berner, og Fuldmægtig Leutzou.

Den 23 Junii ankom Deres Majesteter til Gottorff, hvor de dog ikke opholdt sig længe, men afgik videre derfra til Travendahl. Fra denne Tid tilstrev man i Almindeligbed den Indflydelse, som Struensees Raad og Tilskyndelse kunde have i Hof - Affairerne, alle de Forandringer, som siden paafulgte, lad være han umuelig kan have bidraget til dem alle. Her var det ellers, paa Travendahl,

19

15 at en Deel af de forbemeldte Herrer og Damer deels bleve afskedigede og deels fik Ordre at forføye sig tilbage til Kiøbenhavn, hvor Hans Excellence Geheime Conference-Raad von der Lühe, Hans Excellence Geh. Conf. Raad Greve af Holch, med deres Damer, Hans Excellence Hr. Geheime-Raad og Oberhofmester Greve Holstein, Kammerherre Lüttichau, Kammerfrøen von Eyben, Frsken Trolle og Froken Wedel, allesammen ankom sidst i Julii Maaned, tilligemed flere af den Kongelige Suite. Den egentlige Aarsag hertil var vel denne, at da Deres Majesteter bleve til Sinds, at gjøre en Vending incognito over Hamborg til Lüneborg, for der at samles et Øyeblik med Dronningens Moder, Hendes Kongelige Høyhed Prindsessen af Wallis, saa var saa stor en Suite ikkun til Uleylighed, og det blev holdt ufornødent at føre den længer med. Den 13 August ankom Deres Majesteter fra Travendahl til Altona; og den 17 August om Formiddagen reyste de incognito igiennem Hamborg til Lüneborg. Dog var den gang allerede Reyse-Routen tilbage saaledes fastsat, at De Mandagen den 27de August vilde igien være paa Friderichsberg, hvor de og i høyeste Velgaaende ankom Klokken 4 samme Dags Eftermiddag.

Fra Friderichsberg flyttede det Kongelige Herskab strax efter Hjemkomsten Deres Residents til Hirschholm; og Hoffet begyndte nu at faae, en gandske anden Anseelse end førhen. Publicum begyndte og at ansce Struensee for en Hof-Yndling af det farlige Slags. Kammerherre Envold von

20

16

Brandt var kommen til Hoffet igien. Dette tildrog sig Publicums Opmerksomhed, som kiendte Ham af et Brev til Kongen 1768, da Hans Majestet vilde tiltræde sin Udenlands Reyse, hvilket han havde selv ladet udstrøe.

Derudi saae man hans Tænkemaade og Sindelag under den Maske, som nu er ham aftagen. Kongen havde ophøyet ham, efter Afskedigelsen den gang fra Hoffet, fra Kammerjunker til Kammerherre. Saadan Naade og DEN nye Antagelse iblandt Kongens Favoriter burde have lært ham Maadelighed, Varsomhed og Troeskab, som han med den øvrige Dyd gandske manglede. Den forhen fra Commandoen i Norge afskedigede Herre, Schack Carl, Greve af Rantzau Ascheberg, Ridder, General Lieutenant af Infanteriet og Oberst over Hendes Majestets Dronningens Liv-Regiment, var den 16 August og blevet befaleet tillige at være Deputered i det Kongelige Generalitets- og Commissariats - Collegio; ja han stod nu i saadan Naade, at han strax derefter, nemlig den 29de August blev endnu bestilt tilligemed at være Commandant over Glückstads Fæstning. Han er hidindtil igiennem alle disse Forandringer forblevet bestandig ved Hoffet, og har vidst saaledes at bevare sig fra at tage Deel i de øvriges Anslag, at han endnu er der med højere Ære.

Vi kommer nu til Begyndelsen af de vigtige Tildragelser, som vi har oplevet, og som man immer har tænkt, at Struensees Raad har havt saa stor Deel udi. Hvad enten man nu gjør ham Uret i denne Tanke eller ikke: saa tilskrives dog hans Anpriisning det vigtige Kongelige Rescript as

21

17

14de. September 1770, hvorefter Bogtrykkerne i Hans Majestets Riger og Lande bleve i Almindelighed forundte en uindskrænket Frihed. Res scriptet lyder saaledes:

" Da Vi fuldkommelig holde for, at det er

saavel Skadeligt for Sandheds upartiske Undersøgning, som hinderligt i at oplyse de ældre Tiders Vildfarelser og Fordomme, naar redelig sindede, og for det almindelige Vel, samt deres Medborgeres sande Beste, nidkiere Patrioter skulle formedelst Persons Anseelse, Befalninger eller forudfattede Meninger, skrækkes fra eller hindres at skrive frit, efter deres Indsigt, Samvittighed og Overbeviisning, samt at angribe Misbruge og legge Fordomme for Dagen.

Saa have Vi i saadan Betragtning, efter nøye Overleg, allernaadigst besluttet, udi Vore Riger og Lande i Almindelighed, at tillade en uindskrænket Frihed for Bogtrykkerierne, saaledes: At fra nu af skal ingen være pligtig eller forbunden til, at lade sine Bøger og Skrifter, som han vil give til Trykken, Underkaste den hidtil anordnede Censur og Approbation, eller til den Ende at indlevere samme til at igiennemsees af dem, som slig Forretning hidtil har været overdraget."

Denne Frihed, som i Førstningen blev meget Misbrugt, blev næste Aar indskrænket, hvorom skal videre meldes, naar vi kommer saa langt hen med Struensee. Her ville vi allene anmerke, at de fleste Skrifter, som i Begyndelsen af Trykfriheden kom for Lyset, gik idelig ud paa Forslag til

22

18

Reformationer og Forandringer i Staten og dens Stænder. Alle skreve frit, ligesom Rescriptet tillod, efter den Indsigt de havde, og den Samvittighed de følede, men ikkun nogle faa skreve efter Overbeviisning. I Stedet for at angribe Misbruge, bleve Personer ja hele Stænder angrebne; og i Stedet for at legge Fordomme for Dagen, fremlagde de fleste en heel Forraad af Hjertets onde Liggendefæe. Disse ubudne Jagt-Skribentere bleve imidlertid ved at skrive saa lange nogen vilde købe deres Kram, og de vare ret ublue i at lade sig samme betale. Fire Skilling for Arket, hvorpaa var endda lidet og adspredet trykt, de gjorde til en Taxt, som siden er vedblevet.

I alle Collegierne skede efter denne Dag jevnlig Forandringer, indtil en Deel bleve reent ophævede og andre omstøbte. Saaledes maatte Kongen raades , om Raadgiverne skulde naae deres Hensigter. Fra Kammeret blev Hr. Geheimeraad Joachim Otto Schack afskediget, som hidtil havde været 1ste Deputered for de Kongelige Financer. Der blev i hans Sted ingen Første Deputered udnævnt igjen; men Stiftamtmand Hr. Jørgen Erich Scheel, som havde til den Tid været tredie Deputered, blev bestilt til anden Deputered; thi Geheimeraad Hr. Greve Holck, som havde været anden Deputered, var afskediget fra Kammeret, saavelsom hans Broder fra Hoffet. Den i Kammeret ældste Committerede, Hr. Conferentsraad Otto Georg Pauli, blev udnævnt til tredie Depurered. Ved denne Forandring forblev det for det første.

23

19

Det var paa denne Tid, at Kiøbenhavn opfyldtes med et Rygte, som var ikke aldeles ugrundet, og som gav Andledning til allehaande Omtale. Der sagdes, at der var fundet Ild anlagt adskillige Steder paa Christiansborg Slot, for at stikke det i Brand. Der blev og et Menneste paagrebet, som virkelig to gange

skulde have forsøgt at sette Ild pag dette Kongelige Residentz-Slot. Han tilstod Gierningen strax, Men man merkede tillige, at han var urigtig i Hovedet, ligesom han og forhen var bekiendt for et afsindigt Menneske: saa han blev bragt ind i det saa kaldede Pesthuus, og dermed ophørte Byesnakken derom.

Iblandt de Afskedigede reyste hans Excellence, Hr. Geheimeraad Johan Hartvig Ernst, Greve af Bernstorff, herfra den 3 Oktober, til hans Landgods Wodersen i det Sachsisk - Lauenborgske. Ligeledes Hr. Kammerherre Andreas Petrus, Greve af Bernstorff, til sit Gods i Hanover, strax derefter.

Den Forestilling, hvorved den Kongelige Ordre udvirkedes til Geheimeraad Greve Bernstorffs Afskedigelse, og som virkede hans Bortreyse, er vist af Raadgiverne blevet anseet for et af deres Mesterstykker, som det og visse Maader var; thi derved fik de ligesom Luft, til at skaffe de andre desto lettere bort, som vare i Veyen for deres Hensigter. Kan man nu end ikke sige, at nogen Minister er umistelig for en Konge: faa kan man dog heller ikke nægte, at jo Bernstorff var en Minister, som i meer end en Henseende blev savnet ved Hoffet, lad være hans Post for de udenlandske Affairer blev nok saa værdig beklædt igien.

24

20 Konge-Hoffet og Hof-Holdningen var nu atter flyttet til Friderichs; og det blev bekiendtgiort, at efter hans Kongelige Majestets Ordre skulde der indtil videre hver Mandag Eftermiddag vare Cour paa Christiansborg-Slot Klokken 5, og om Torsdagen Concert paa Friderichsberg-Slot. Ved en Forordning af 26 October var blevet anordnet og befalet, at en Deel Helligdage skulde afskaffes. Forbemeldte Kammerherre Brandt udmerkede sig nu som Directeur des Spectacles. Ober-Capelmester Sarti var bleven eene Directeur for den Danske Skueplads. Man begyndte at opføre Comoedier om Løverdag-Aften; og der blev ligeledes udvirket og bekiendtgiort en Kongelig Befaling, at opføre Opera om Søndag-Aften; hvormed blev gjort en-Begyndelse Søndagen den 4 November.

De Tanker, som den Danske Mercurius i den Anledning har havt, ere saa smukke og vist nok saa sande, at vi maae afskrive og underskrive dem her, forsikkrede om, at vore Læsere ey ville fortryde, ar læse dem to gange:

Vi see, det er Hans Sag, Selv Alt at ordinere; Endog Forlystelser Han synes at reglere ?

Hvor smaa Ting det end er for Ham at tænke

paa,

Hvis Tid, til større Ting knap synes at forslaae

Imellem Friderichsberg og Christiansborg han

deler

Det Liv, den muntre Lyst, som Hoffet nu besieler;

25

21

Hver Mandag her blev Cour, hver Torsdag

der Concert;

End nærmere det blir for hver Dag regulert: Skal ey Comoedier, nu Dansk, nu Fransk opføres? Bør ikke Sangere og Sangerinder høres?

Vil Maskeraderne og Bals ey for sig gaae? Mon da ey bliver nok hver Dag at vaere paa?

Dog for sin egen Skyld ey nogen Siel maa tænke, At Kongen dannet hart den Eftertankes-Lænke,

Den Lysters Kiæde! Ney, Hans tankerige

Siel

Taer deri, som man troer, den allermindeste

Deel;

Han Selv sig Ulyst gjør, for deres Lyst at fremme, Hvis Eftertanke ey dem kan forlyste hjemme; Hvor Mange ach, hvor Faa tør vel begynde

paa,
At samles med sig selv? Som de dog ey undgaae!
Men Kongen veed ey Selv, hvordan Han alt skal føye,
Saa Han enhver i sær kan, efter Smag, fornøye!
Fem Dage slog ey til, de Ugen Fandt for
kort,
Hvis dem ey Løverdag med Søndag gives bort!
Nu! de da begge fik og vil ey have flere, Fordi de ikke kan af Kongen fleer begiere.
Han level! Han engang med Tiden
yttre sig
Og sige: Den gang var jeg alt for føyelig!

26

22 Imidlertid, enhver, som gaaer i Vilderede Og ønsker Penge, Tid og Tanker at adsprede,
Paa Maaderne dertil skal aldrig have Savn, Naar han saa hældig er at boe i Kiøbenhavn. Ved Forestilling lod
Monarchen sig behage.
At skaffe af en Deel af Fest- og Helligdage. Man veed det er kun faa, som Protestanterne Med Grund kan
skaffe af, som overflødige ? Til Arbejds - Dage de ey stort vel skal udgiøre?

Ja, vi vil Kongens Grund til slig Afskafning

høre:

" Hans Overveyelse har intet derimod,
At jo den første Grund kan have været god
Paa hvilken Fædrene anordned disse Dage,
Et gudligt Øyemeed Han dem ey vil betage;
Men saadant Øyemeed Han nu ey længer seer At haves udi Agt. Og Han seer ret,
desværre!
Til sand Guds - Dyrkelse Han seer dem ey anvendte;
Men meer til Lediggang og Laster, som bekiendte; Ved grundigt Overleg Han saadant hæmme vil:
De skal, for Misbrugs Skyld, da meer
ey være til!
Han nu, forseer sig til, at Zions Helligdage Søndagene og de, Han lod os end tilbage
Med meer Alvorlighed , meer gudelig Andagt.
Her helligholdes skal. See Grunden forebragt!

*) Forfatteren hav gjort Undskyldning, for Andagt mangler her det rette Tonehold.

27

23

Vor Alders Christenhed vist vare maa uægte, Naar den sin Frelses Gud hans Dyrkelse vil nægte, Ja, nægte
den saa grovt: At Nordens Herskere,

Selv Christne, som man seer de allermildeste

Ey mildre Middel veed, end samme at betage Uskyldigst Leylighed til Himlen ar mishage?

Tænk: "Man for Misbrugs Skyld selv Brugen skaffer af!

Det vist vor Kirketugt ey megen Ære gav; Hvad Frygt, hvad hellig Frygt bor os ey overfalde?

Kan man ey Resten med paa samme Grund hiemkalde?

Ja, selv Sabatterne? Thi, skiøndt

vi veed forud,

De aldrig hævet blir ved noget Mennesk' Bud, Saa har dog Kirkens Gud som er Sabbatens

Herre,

Naar han paa samme Grund, saa nidkier vilde

være

Jo meer end Aarsag nok, at kalde dennem ind Og overlade os til vores eget Sind?

Forlystelser og Anledning for de Lysthavende at mætte sig deraf, gaves efterhaanden mere og mere Frihed. Men der er vist ingen, som jo underskriver den foranførte Tanke: At Kongen slet ikke for sin egen Skyld gav Frihed og Tilladelse til Eftertankens Lænke, og de hyppige og yppige Forlystelser men allene for ar fornøye

28

24 andre, og det endda ikke uden efter andres Forestilling og Tilskyndelse. De , som vare om Hans Majestet og havde Leylighed til at gjøre ham-Forestillinger, vare nu af den Tænkemaade, som yttrede sig frie og næsten ubændig. Der kom Kongelig Ordre til Politimesteren, at han skulde gjøre offentlig bekiendt, at Hans Majestet havde allernaadigst fundet for got at tillade alle og enhver uden Forskiel, saavel Kiørende som Gaaende, herefter om Aftenen at Betiene sig af Fakler. Dette benyttede strax en Deel af Kiebenhavns Smaadrenge sig af næsten til' Udskeyelser; men de gjorde det ikke oftere end eengang, ved det Forholdet blev nøye undersøgt paa Politie-Kammeret. Man saae heller ikke siden saa mange at betiene sig af denne Tilladelse , som man havde formodet; og ligesaa gik det med den uindskrænkede Frihed at bære Guld og Sølv.

Kongens Raadgivere, som vist havde deres egne Hensigter med alle deres Forslag til nye Forandringer, udvirkede nu en Kongelig Befalning at alle Breve til og fra Collegierne skulde herefter skrives i Form af Promemorier, og følgelig blev Titulaturen afskaffet. Den gienneske Vey er altid den beste; og denne Forandring og Lettelse i Brevskrivningen e priselig. General-Landvæsenets Collegium blev forandret til en Commission , under Navn af General-Landvæsens - Commission, den 7 December. Foruden andre nye Lemmer, som denne Commission blev besat med, var og Hr. Conferents - Raad og Geheime-Cabinets-Secretair Andreas Schuma- cher. Det var denne Post, som vor Struensee for det første havde Sigte paa.

29

25

Den ulykkelige Philopatreia udgav og og i disse Dage sit Jagtskrift om de dyre Tider og Handelens Svaghed, om Rettergang, og om Geistlighedens, Indkomster; og satte derved utallige Gemytter i saadan Brusen, som naar man kommer sal volatile i Rinsk Vin, eller blander Alcali og Acidum sammen. Alle dømte, hver paa sin Maade, om Skriftet og Øyemedet dermed. Nogle holdt endog Forfatteren for at vare en leyet og bestilt Skribent. Men det er vist, at Skriftet skulde gjort mindre Opsigt og væve blevet læst med mere Koldsindighed, dersom den almindelige Opmerksomhed hayde ikke allerede den gang i Forveyen været saa stærkt opvakt.

En nye Stiftelse, var Kongen nu ogsaa bleven opmuntret til at oprette. Samme skulde være en Opfostrings-Anstalt for Børn af begge Kiøn, som Forældrene havde forladt enten formedelst Skam eller Armod. Den fik Navn af Kongelig Opfostrings - Stiftelse. Der aabnedes adskillige Kilder, hvoraf dens Underholdning skulde flyde; iblandt andre en Heste-Skat i Kiøbenhavn. Forordningen, som stadfæster denne Stiftelse, er underskreven den 7de December; og Anstalten er bekiendt. Liv-Medreus Christian Berger, blev beskikket til første Directeur for samme.

Undersaatterne kiender deres Konges Kierlighed, og saa mange, som ere retsindige, skiønner paa den ved en oprigtig Gienkierlighed. Ikke en eneste har nogensinde tvivler om, at jo Kongen har det beste Sindelav til

sit Folk. Kongen har aldrig, førend i Struensees og Brandts Hof-Tid, været

30

26

forebragt, at han trængte til Midler, som ikkun fortryller Hoben, for at vedligeholde Kierligheden imellem Folket og ham. Der blev paa et Aars Tid grebet til adskillige saadanne Midler; og man undskyldte altid Kongen, men en Hine. Den 18 Decb. blev givet frie Maskerade paa det Kongelige Danske Theatre, hvor alle Masker passerede uden Billets. Dette skede ikke saaledes oftere; og havde ey heller været det rette Middel.

Her maae vi anmerke, det nogle meente at see, og hvori de ikke saa feyl, som den nærværende Tid nu lærer, at Kongens Omgang med Dronning Juliana Maria og Prinds Friderik syntes mere og mere at kølnes og afskieres hver Dag. Der blev og lagt Merke til, at da de Kongelige Svenske Prindser opholdt sig her ved Hoffet, saa fik de en egen Loge paa Det Danske Comoedie-Huus, og samme blev siden anviist Arveprinds Friderik, som dog altid tilforn havde taget Plads paa den Kongelige Loge, ligesom og nu skeer. De Slutninger, som det tænkende Danske Publicum uddrog heraf, vare ikke til Fordeel for de Herrer Struensees og Brandts Agt og Ære.

Det lod imidlertid, som de, der vare om Kongen, ikke raadede ham til andet, end det der var til al Ære for Hans Majestet og sand Nytte for det almindelige Beste. Af det Slags er Raadet til de Cabinets-Ordre, som udstædtes til Cancelliet og Generalitets- og Admiralitets-Collegiet; hvorefter der fra Cancelliet afgik en Skrivelse, "at Provsterne skulde aarligen til Biskopen i deres " Stift indlevere Vidnesbyrd om Præsternes,

31

27

Degnenes, Studenternes og Skoleholdernes Forhold, Flid og Iver i deres Embeder, samt hvem som derudi befandtes efterladet og forsømmelig; hvilket altsammen skulde skee paalideligt og efter beste Indsigt, og derefter hvert Aar indberettes til Hans Kongelige Majestet." Fra Generalitets- og Admiralitets-Collegiet blev ligeledes tilkiendegivet Indholdet af saadan en Cabinets-Ordre for alle Regiments» og Divisions - Chefer, "At enhver Chef skulde staae til Ansvar for de Personers Duelighed, som han foreslog til Befordringer, samt indberette, naar der under hans Commando fandtes faadanne, som ikke vare i Stand til at forestaae deres Poster; iligemaade at enhver Chef skulde gjøre Regnskab for de Feyl og Uordener, som maatte blive begangne af hans underhavende Officierer og Gemene."

Nu begyndte og det Navn Cabinets-Ordre at blive mere bekjendt. Man vidste, førend Struensee kom, ikke saa almindelig af dette Slags Kongelige Ordre at sige; og ingen kan nægte, at jo derved er virket meget got. Deres Strænghed imod en Deel Embedsmænd opvakte en Aarvaagenhed og Paapaffenhed hos lige øvrige, som forhen deels gandske manglede, og deels var meget lunken. En af de første og merkeligste Cabinets - Ordre, som gjorde stor Opsigt iblant dem, hvor den roullerede i Afskrifter, var den, der blev udstædt til det forrige Kongelige Geheime-Conseil. Den var, ligesom alle Cabinets-Ordre efter den Dag, skrevet paa Tydsk; og just dette bestyrkede den Tanke, at

32

28 enhver i disse Cabinets-Ordre kunde see Struensees Hierte og Sindelav imod Danmark, og ikke miskiende den Reformation han agtede at gjøre og de Loves Systeme, han vilde have indført.

Man var ellers allerede I Forvejen blevet temmelig vant til at agte paa dette Slags Ordre; og ved alle Leyligheder vilde man, som sagt, see Struensees Aand derudi, hvad enten det nu var saa eller ikke. Der var i September Maaned 1770, da der den 24 i samme blev udstædt en Ordre fra Cabinettet til alle de Kongelige Collegier, at Hans Majestet efterdags vilde indskrænke Characterers Uddelelse. Kongen erklærede derudi: "At da Tallet paa dem, som deels ved de paa nogle Aars Tid forefaldne Høytideligheder, deels ellers paa Forestillinger vare blevne benaadede med Rang og Titler, var saaledes voxet til, at Characterer ophørte at være Belønning for Fortienester og et Kiendetegn paa Kongelig Naade og særdeles Velbehag: saa havde Hans Majestet fattet det Forset, efterdags at uddele samme desto sparsommeligere, og allene efter deres sande Hensigt, samt derhos ikkun ar see paa Troskab, Flid og Nidkierhed i Tienesten, og paa særdeles Indsigter, Dueligheder og personlige Fortrin, men ikke paa Tienestes Aar og Anciennet, og ikkun at belønne dem med Æres Fortrin, som paa en værdig Maade havde gjort sig fortiente til samme. Derfor befalede Hans Majestet, at fra den Tid af maatte ikke for nogen søges en Character eller høyere Rang, som ey for det Collegio eller Departement, hvorunder han stod,

33

29

var saa nøye bekiendt i henseende til hans roesværdige Nidkierhcd i Tienesten, samt gode Opførsel og besynderlige Fortienester, saa at Collegiet tiltroede sig, med fuldkommen Overbeviisning og Tilforladelighed, at recommendere samme til en besynderlig Naade, og altid at staae Hans Majestet til Orde og Ansvar derfor." Dette blev, som ovenmeldt er under samme Dags Dato tilkiendegivet alle de Kongelige Collegier og Departements.

Vist er det, at denne Ordre behagede alle, undtagen dem, som endnu ikke havde tilfredsstillet deres Ærgierrighed og Rangsyge. Det var blevet til en ret smitsom Syge iblandt de Borgerlige, at føge Rang og Gang oven for deres Medborgere; og de Characterer, som i Friderik den Fierdes og Christian den Siettes Tid først gaves velfortiente Mænd, der havde siddet længe og gjort sig berømmelige i Embeder, foragtedes endog nu af unge Ansøgere og mindre fortiente Personer, Det var derfor priseligt, ar der blev raadet Bod paa denne Nationens Sygdom; og det vil være ønskeligt, om Curen bliver bestandig.

Foruden denne Indskrækelse, skede endnu' en anden, som var ligesaa nyttig, nemlig Expectancers Indskrækelse. Den Kongelige Ordre derom var af følgende Indhold: " Da jeg ugieerne bemerker, hvorledes en stor Deel af de mange hidindtil givne Exspectancer foraarsager en strafværdig Efterladenhed i Tienesten, og i Stedet for at de skulde opmuntre dem til Flid og Iver, som ere dermed blevne forlenede, saa har

34

30

de hos de fleste ikkun havt en modstridende Virkning. Derimod kan vel min Hensigt ved at uddele saadanne besynderlige Naades Beviisninger aldrig have været, at besette de ledigblivende Tienester med uduelige Subjecter: Altsaa er min alvorlige Villie, ihenseende til de under mine Collegier sorterende Betiener, at naar herefter de Tienester skal bortgives, som ere bebyrdede med Exspectancer, saa skal der vel fornemmelig reflecteres paa dem, som har erholdt Successions-Bestalling paa samme, men at Candidatens Duelighed og Opførsel til samme Tid tillige nøye undersøges, og at alle de skal gandske miste dette Beneficium, hos hvilke den udfordrende Duelighed og Kundskaber ey maatte findes, eller og de, som ved en slet Opførsel kunde have gjort sig uværdige dertil. Hvorefter mine Collegier, naar saadant forefalder, sig nøye haver at rette, og denne min Forskrift til Punkt og Prikke at opfylde." Var underskrevet af Kongen paa Hirschholm den 26 Oktober 1770.

Mange havde ved saadanne og flere andre nyttige Forandringer i Regierings-Systemet fattet høye Tanker om de Kongelige Raadgivere: men da den forrige ommeldte Ordre til Geheime-Conseilet udkom, opvakte en Tvivl, om og alle deres Hensigter med Forandringerne vare redelige. Tiden llærte siden, at denne Tvivl ikke havde været Ugrundet. Vi ville her anføre bemeldte merkelige Ordre: Forspillet til Conseilets Ophævelse.

" Som Vi gierne ønsker, at see Vores Geheime-Conseil sat paa den beste mueligste Fod, saa

35

31 har dets Medlemmer først at træde tilsammen paa deres sædvanlige fastsatte Dage, for med hinanden tilstrekkelig at overlegge og derefter Vort Gorbefindende at underkaste.

Paa hvad Maade et Geheim - Conseil i en Monarchisk Stat skal være indrettet,

for at skaffe samme al den Fordeel, som mueligt er.

Men for desmindre at tage feyl af denne vigtige Sags foresatte Hensigt, og for saa meget snarere at opnaae Vort Øyemeed, ville Vi i Naade meddele dem efterstaaende Puncter, af hvilke Vor Villie og Mening tydeligere kan sees, som en Gienstand for deres Betænkning og Formaal for deres Raadstagninger.

1.) Da enhver Regiering strax bliver feylagtig, saasart den ikkun i det allermindste afviger fra dens egentlige Forfatning, saa maa Vort Geheim-Conseil ikke heller forglemme, men bestandig have det for Øyen, at i en Monarchisk Stat, som Vores er, maa settes saa snævre og anviiste Skranker for den intermediaire udøvende Magt, at den paa ingen Art og Maade kan eller maa giøre Afbræk i den souveraine Pouvoir, som gandske og allene er hos Kongens Person og blot allene beroer paa ham.

2.) Et Collegium, som ved de det anbetroede Sagers Vigtighed og ved dets Medlemmers Anseelse meget let kunde strekke den det anbetroede Magt for vidt, maa være høyligst betænkt derpaa, at det jo ikke begaaer saadan en Feyl, og endogsaa paa det omhyggeligste aldeles vogte sig for det blotte Skin og Anseelse deraf.

36

32 3.) I Følge deraf skal Vort Geheime-Conseil stedse erindre sig, og ikke forglemme det, at Vi hverken har forlenet det Affairernes endelige Afgiørelse, og endnu meget mindre den lovgi-, vende og udøvende Magt, men at denne Stiftelses Øyemerke er blot allene dette, at sette de dem anbetroede Sager i sit rette Lys, og

at give Os deres skyldige Betænkning om samme.

4.) Conseilet skal følgelig efterdags slet ingen Expeditioner have. De Sager, som bliver sendte til det, skal enten skikkes lige til Os Selv, eller og til de Departements, hvor til de henhører, efterat de først, ifald saadanne Sager er af Vigtighed, har holdt Raad derover, og lagt deres Mening derom for Dagen, hvilket sidste dog ingenlunde skal ansees som nogen endelig Kendelse eller Afgjørelse.

5.) Der skal alting ikke mere esterdays appellere til Geheim-Conseils-Lemmerne i Justits-Sager; og begge Vores Cancellier skal heller ikke mere herefter give deres Rapsort til Conseilet, men til Os Selv; hvilket og ligeledes skal gielde om det Departement for de Udenlandske Affairer.

6.) Alt hvad der angaaer Statens Vel,

Landets indvortes Forfatning, saavel som de udenlandske Affairer, er og bliver en Gienstand for Vort Geheime-Conseils Beraadslagninger. Alle og enhver af Conseilets Medlemmer kan derfor ogsaa, foruden de Sager, som Vi ville overdrage til dem i Særdeleshed, i deres Sammenkomster fremsette Spørsmåale, og i Conseilet endog prøve og undersøge particuliere Projecter og Forslage, naar Vi ikkun tilforn dertil har givet Vort Samtykke.

37

33

7.) Da Langsomhed i Affairernes Drift og Afgjørelse er altid skadelig, saa maae og udtænkes Midler, hvorledes samme i Fremtiden best og hastigst kan blive expederede. Intet skal herefter afgjøres i Conseilet ved de fleste Stemmer; og enhver Medlem i samme skal give Os sit Votum skriftligt, forsynet med sit Navns Underskrift.

8.) Efter Vor Mening torde det være bedre, at der herefter ingen Secretair skal være i Conseilet, men at enhver Medlem i samme selv udkaster den allerunderdanigst afleggende Rapport, alt eftersom samme maatte staae i Forbindelse med det Departement, ved hvilket saadant skulde

være udgivet.

9.) Conseilet skal ugentlig forsamles een eller to gange, og Vi selv ville beramme de extraordinaire Beraadslagninger, som skal holdes over Sager af Vigtighed. Men ifald Vi skulle være fraværende: Saa ville Vi, at Conseilet skal aflegge skriftlig Beretning til Os om det, som er forefaldet og afhandlet.

10.) Medlemmerne i Vort Geheime-Conseil skal, som saadanne betragtede, ingen særdeles Rang have, men beholde den Rang, som var bleven dem tillagt, førend deres Indtrædelse i Conseilet.

11.) Og da de blot allene dependerer af Os Selv og af ingen anden: Saa skal dem og, for at kunne bivaane Conseilet, ingen besynderlia Bestalling fra noget Departement meddeles;

38

34 da Vores Cabinets-Ordre efterdags skal tilstrekkelig autorisere dem dertil.

"Dette er altsaa de Punkter, som efter Vor Mening og Tanke maae legges til Grundvold til en for Vort Geheime - Conseil udkastende Instruction. Og da Vi nu i Naade har meddeelt Dem samme til Deres Efterretning og Videnskab: Saa igientager Vi endnu den derom i Begyndelsen givne Tilladelse, at De maae holde Raadslagninger med hinanden derom, og, for Desto

snarere at faae Deres Resultat, vi Vi, at

denne vor Befalning skal circulere fra den ene til den anden, og skal ansees og efterleves, lige som den var givet til enhver i Særdeleshed."

Var underskrevet af Kongen paa Hirschholm d. 24 September 1772.

Det er af det Paafulgte ikke vanskeligt at see de Raadgiveres Øyemeed, som maae have raadet Kongen til at udstede denne Ordre; thi denne Cabinets-Ordre til Conseils-Lemmerne var vel ikke sigtet saa meget paa at indhente deres Betænkning og Raad, som at faae Leylighed til at forestille Kongen, hvilket Skaar dette Geheime-Conseil gjorde i hans Eenevolds Herredømme, og des vissere at formaae ham til, gandske at op hæve det, som og inden stakket Tid derefter skede.

Den 27 December blev en meget merkvaerdig Dag, saavel formedelst den Kongelige Act om Geheime-Conseilets Ophævelse, som de Cabinets-Ordre og Forordninger, der paa den Dag bleve underskrevne. Ægteskab blev tilladt frie uden at ansøge Kongelig Dispensation i visse for-

39

35

hen i Loven forbudne Leed. Det hedder blandt andet i denne Forordning af forbemeldte 27 December: "Hans Majestet har allernaadigst fundet for got i Almindelighed, at tillade Sydskende-Børn og Nestsydskende - Børn at indlade sig i Ægteskab med hinanden , uden dertil at behøve nogen særdeles Bevilgning; ligeledes og paa samme Maade, nemlig uden dertil at have nogen Bevilgning, vil Hans Majestet allernaadigst tillade, at en Enkemand maae ægte sin afdøde Hustrues Syster eller Systerdatter, og saa fremdeles nedad i samme Linie. " Det maae merkes, at de første Slags Ægteskabe bleve altid forhen bevilgede for Penge ; men de sidste har ikke været tilladte i Dannemark. I Holsteen og Kongens Tydske Provintser tillodes de vel indtil for nogle Aar siden; men da bleve de ved en Forordning Under forrige Regiering ogsaa gandske afskaffede og forbudne der, saa det ikke engang var tilladt at gjøre Ansøgning derom. At Kongen nu ikke saa paa alle de Intrader, som ved saadanne Bevilgninger kunde indskyde i Cancelliet, gjorde ham større i Berømmelser, i sær hos alle de Familier, hvor enten saadanne Ægteskabe vare indgangne eller bleve attraaede at indgaaes, og det feylede ikke, at de jo lode Struensee dele Æren for samme med Kongen.

Til denne Dags Merkværdighed henhører ogsaa i Særdeleshed, som vi her Ord til andet ville anføre.

40

36

Den Kongelige Act

om

Geheime-Stats-Conseilets Ophævelse.

"Vi Christian den Syvendene. erklære og bekræfte hermed, at eftersom de, Staten angaaende, Foranstaltninger i en Souverain Regieringsform ved Mængde af de derudi Deel tagende Personer af høj Rang, og den af dennem i Tidens Længde erhvervede Anseelse, ikkun gjøres mere besværlige og forvirrede , og deres Udførsel derved forsinkes; og da intet ligger Os mere paa Hiertet, end at det almindelige Beste med Iver beforders, til hvilken Ende Vi ikke ville være enten opholdte eller forhindrede i at følge de Regler og føye de Foranstaltninger, som føre til dette Maal: Saa have Vi desformedelst fundet for got, det forhen værende Geheime-Stats-Consil aldeles at ophæve og lade indgaae, hvorved Vores Øyemerke er, at give Vores Regieringsform sin naturlige og væsentlige Reenhed, og samme derudi at vedligeholde. Og skal bemeldte Regieringsform i alle Stykker saaledes være og forblive, som den vore Kongelige Forfædre, høylovlig Ihukommelse, af Folket er overdragen: saa at der end ikke bør eller stal være noget Skin tilovers, at Vi vilde fravige den Mening og Hensigt, udi hvilken Undersaatterne sig til Vore Forfædre have overgivet. Til Bekræftelse paa foranførte have Vi derover ladet forfatte tvende ligelydende Acter, den ene i der Danske,

41

37 og den anden i det Tydske Sprog, som skal henlægges til Gjemme og Bevaring, den ene i det Danske og den anden i det Tydske Cancellie - Archiv. Givet paa Vort Slot Friderichsberg den 27 December Ao. 1770."

Under vor Kongelige Haand og Segl.

Christian. (L.S)

Luxdorff. Hielmstjerne.

Denne merkværdige Act, som i sig selv er en Ærestøtte for Kong Christian den Syvendes Enewoldsmagt, afgiver ellers et Vidnesbyrd om deres umættelige Herskesyge og Hevngierrighed, som vidste at formaae Kongen til at høre og følge deres Raad. Collegierne vare nu og bleve skilte ved deres Ober-Secretairer ; hvilken Indretning syntes Baade fordeelagtig for Kongens Casse og for Sollicitanterne: Thi det er vitterligt nok, hvorledes det saaede ud og gik til i de høyadelige Ober-Secretairers Forgemakker, hvor det var en stor Lykke at faae overleveret et Blad Papir, og at faae det naadige Svar: Det skal blive forestillet. Man ansaae Cheferne af Adelen i Collegierne som smaa Konger; og der havde i mange Aar været en almindelig Skrigen over Adelens Magt og souveraine Ministre. Der gjordes derfor nu Begyndelse paa at svække Adelens Magt og afskaffe disse mange smaa Konger i alle Collegierne, og det saaede ud til, at der skulde ingen souveraine Mini-

42

fire mere blive nccvnr. Men just de samme, som styrtede de Afskedigede, ssgte derved ak fane Raaderum til at erhverve sig en langt stsrre Magt og Myndighed, end hine nogen Tid havde tordet vove, at tiltage sig. Kongen blev for det altsammen ophsyet og roest. Der blev. foreskrevet nye Regler for de Aontzelige Departements og Lollegier. En Labmecs- Ordre af samme 27 December bestemte kortelig disse Regler for

dem alle. Kongen havde tzerudi underdrevet: " At «hans Billie 'var; 'at hans Departementer og « Collegier maatte ikke drage der hele ;De" tail as Sager'ti! sig. Ddt Mulde allene'ril<• komme dem, at have den- almindelige Opsigt derover. At udføre og afgiege de Sager , som ved " Love og Forordninger vare bestemte, var deres ce Forretning, som Overopsigten i de adskillige Di» " sirieter var betroet, og til dem Fulde Cvlliegerne ^ og Departementerne overlade samme, samt tøm* " tyde og underrette dem om, at det var Kongens " alvorlige Billie og deres Pligt, none at holde " over, at Forordningerne bleve efterlevede; de ^ skulde i Den Henseende giere Regnskab, og " maatte ester ak Stranghed og uden Efterladem " hed bringe samme i Udevelse. De Kongeligs " Collegier skulde erindre dem, som faadant angik, " og med hvilke de ihenseende til Sagerne staaer " Forbindelse, at de ingen Sager lade blive'lig" gcnde hos sig, men i tilborlig Orden og uden «forneden Ophold bringe Alt til Ende og fuldfo" reddet. » Denne Cabinets-Ordre til alle Collez

43

39 gier og Departements sluttedes ligesom nogle foregaaende: "At ved Aarets Slutning skulde Collegierne til Kongen indberette , hvem af deres Under-Forordnede der havde viist en besynderlig Flid og Iver i den Kongelige Tieneste, og hvem som maatte have gjort sig skyldig i nogen Efter ladenhed."

Idel Nidkierhed for Majestetens Ære og den beste Ordens Vedligeholdelse til det almindelige Landets Vel skulde altsaa synes at være Kongens Raadgiveres Øyemeed. Men deres Egennytte og egne Hensigter kunde i alt dette dog ey saaledes skiules at samme jo merkedes og opdagedes af de Skarpsigtige. Der var forhen ofte foraarsaget Uleylighed, naar en Mand af høyere Character og Rang blev sat i et Collegium, hvor de ældre Lemmer vare af en ringere Rang. Dette blev nu ved en Cabinets-Ordre af 31 December 1770 lykkelig for Eftertiden forebygget; og derved blev tillige banet Vey, til at kunne forandre og omstyrte efter Raadgivernes Hensigt. Denne Cabinets-Ordre, hvorved Rangene imellem Collegiernes Lemmer bestemmes, lyder saaledes: "Hans Majestet har fundet for got og vil: At de, som for Fremtiden indtræder i et eller andet Collegium,

Departement eller Dicasterium, skal udi samme tage og have deres Sæde, ikke efter den Character, hvormed de af Hans Majestet ere benaadede, men efter deres Indtrædelses Anciennitet og deres Charges Rang; og at, ligesom alle Characterer og Ordenstegn herefter ikke giver nogen Rang eller Fortrin udi Collegierne og

44

40

Departementerne selv, saa skal og overhovedet ikke sees paa samme, uden ved Hoffet og i Tilfælde af Ceremonier. "

Æretitler og Rang vare ved denne Cabinets Ordre nu saaledes blevne nedsatte, at den borgerlige Æresyge, som ikke længe forhen var allerede blevet temmelig got cureret, fandt atter her et tilstrekkeligere Helbredende Lægemedel; ja om der var Overmod hos nogle Adelige, da var det nu herved saaledes blevet ydmyget, som de vel ikke havde ventet sig. Der skulde overhovedet ikke sees pan Characterer og Ordenstegn. Der blev fra den Dag Heller ikke gjort meget af dem.

Ved Slutningen af Aaret 1770, saae man altsaa vor Struensee, som en betydelig Mand ved Hoffet og en vigtig Mand iblandt Kongens Raadgivere. Han havde, saaledes som meldt er, seet alting forberedet for det tilkommende Aars mange paafølgende Forandringer. Ja, han selv levede nu i en Herlighed, som overgik manges Formodning, og manglede ikke sine Misundere. Skade for ham selv! al den Ære og Anseelse, hvorudi han nu stod, dog endnu ikke tilfredsstillede hans Ærgerrighed. Aaret 1771 blev begyndt. Det blev er af de merkverdige Aar i den Danske Stats-Historie. Forud havde Rygtet udsprede, at naar vi oplevede dette Nye - Aar: saa skulde vi og faae uhørt Nyt at vide. Man vidste , og det var bekiendt nok, ar Kongen ønskede, at sette sin Regiering paa den for Undersaatterne lykkeligste Fod; men for at naae den Hensigt, maatte stor Reformation være fornøden. Conseilet var afskaffet. Dog maatte Kongen have Raadgivere. Han an-

45

41 ordnede en Geheime-Conferents-Commission. Den blev holden første gang den 7 Januarii, og de i samme udnævnte Lemmer vare: Hr. Skatmester Geheimeraad Baron von Schimmelmänn; de Herrer Generallieutenanter Gähler og Greve Rantzau Ascheberg; Ministeren for de udenlandske Affairer Greve von der Osten; Geheimeraad Greve Haxthausen, og Stiftamtmand Scheel. Det er ikke vitterligt, at den blev holdet oftere, end denne ene gang, og altsaa maae igien være bleven ophævet. Hvad Struensee vandt herved, er let at see; thi jo flere og jo ypperligere Raadgivere der kom nær til Kongen, gjorde altid, naar de ikke vare af Struenseeso Tænkemaade, des større Afbræk i de Hensigter, som denne Mand havde for.

Det er uvist at sige, om han i Førstningen har meent det saa ilde for Landet , som Udgangen viiste. Han har vist nok indseet, at de mange overalt iblandt os indsnege Misbruge vare en Sygdom, som maatte snart cureres. Maaske han, som Læge var vant til at bruge skarpe Midler og. ey at gaae langsomt til verks i ECrer; som Statslæge viiste han sig i det mindste saaledes. Det var en virkelig Statsfeyl.

Paa denne Tid var det, at Professor Oeder blev udnævnt til Finantsraad. Et Æresnavn, som hidindtil her var ubekendt, og derfor opvakte des flere Gisninger om det, der siden traf ind. Man mistænkte ellers ikke hans virkelige Fortienester som Cameralist, formedelst et af ham forfattet Skrift, nær saa meget for dette hans nye Æresnavns Adkomst, som Struensees Raad og Fortale. De vare begge af Læger blevne det, de nu

46

42

vare. Struensee havde ikke saaledes forglemt sig selv paa den Post han stod, at han jo endnu bestandig viste sig meget gunstig imod Lægerne. Ja dette var saa kiendeligt, at Rygtet fandt sin Fornøjelse i at kalde denne Tidspunkt Lægernes lykkelige Periode i nærværende Aarhundrede i Dannemark.

Det var og paa denne Tid, at vi fik et Dansk Tal-Lotterie, for hvilket flere end Entreprenuren eller Stifteren takker maaskee Struensees Anpriisning for meget. Saa meget veed man, at Kong Friderich den Femtes Raad fandt ikke Staten tienligt, at raade Kongen til at bevilge Darbes saadant et Lotto, da han gjorde Ansøgning derom. Ingen anden kunde heller faae det udvirket end en Roes, som de Danske først skal Lære at kiende. Han fik den kongelige Oetroy underskreven den 12 Januarii for 6 Aar, paa saadant tillokkende Lotterie. Kongen skal i den Tid vinde halvanden Tønde Guld derved. Interessenternes formodentlige Vinding bliver ikkun bekiendt for dem selv; men det hele indsettende Publicums Tab er ikke kommet under Betragtning.

General - Forstaktets Ophævelse i Norge den 14 Januarii 1771 kan vel ikke tilskrives Struensees Raad, endskiønt Nordmanden nok blev føyet. Ligesaa er han vel og uskyldig i at have raadet til den Forordning, som under samme Dato udkom angaaende Odelsretten i Norge, og dens nøyere Bestemmelse. Men om han kan fritages fra Tilraadelse til Gouverneurens hans Excellence Hr. General Greve af Ahlefeldts Afskedigelse fra sin her havde Post og Forflyttelse til Oldenborg, vide vi ikke. Det var først i denne

47

43 første Maaned af Aaret, og forinden Kongens Geburtsdag, at denne saa meget og almindelig elskede Herre maatte i en uventet Hast forlade Kiøbenhavn. Ja der var nu næsten ingen flere tilbage af de gamle og store Ministre og Herrer, som ved sin Nærværelse gjorde Hoffet desmere Brillant, naar Fødselsdage der celebreredes. Ikke desto mindre var der foranstaltet, som alle troede efter Struensees Raad, at Kongens Fødselsdag dette Aar blev celebreret med en Pragt, som udmerkede sig paa en besynderlig Maade! Der blev paa Slottets store Ride- eller Kiøre-Bane givet en steegt Ox til Priis, som var udspekkeet med mange smaa stegte Creature, saasom Lam, Gies, Ænder og Høns; paa Banen var og opført en kunstig og ziirlig Bygning, der forestillede en offentlig Fontaine, som var udziret i en gammeldags Smag; den stod paa en Socle af orientalsk rød Marmor, kronet med et sterkt Gesims, som blev baaret af Krogstene, der paa architectorisk Maneer vare uddeelte. Oven paa denne Socle stod Fontainen selv af grøn Marmor, deelt i to store Partier paa begge Sider; imellem dem var en stor fiirkantet Nische, hvorudi saaes en siddende Figur, som holdt et Frugthorn i den ene Haand og Krandsen i den anden Haand; denne Figur forestillede Kongelig Gavmildhed, som sad paa en udpyntet Socle, hvorudaf Vandet sprang fra alle Kanter paa Klippen, og derfra faldt i en rund Basin.

Paa begge Sider af Figuren vare anbragte to Ægyptiske Løver af Bronze, som kastede Vandstraaler udi samme Kum, og grouperede sig med Figuren. De to ommeldte Partier vare udzirede med

48

44

Bronze - Medaillonsj hvorudi vare Børn Med musicalske Instrumenter udi bas relief; ellers var denne Opsats udziret med Congelationes en bas relief, og med en Gesims af guult orientalsk Marmor, udi hvis Midte var anbragt denne Inskription: DEN XXIX JANVARII, og paa Siderne vare gammeldags

Løvehoveder med Gevanter af Bronze. Oven paa Opsatsen var en Balustrade af grøn Marmor; og oven paa var anbragt en Antique af grøn Marmor med behørig Corniche og Fronton, hvorudi saaes en Søe-Muskel; der oven paa var en gammeldags Vase. Begge Sider af denne publique Fontaine vare flankerede med tvende mindre Fontainer, hvoraf sprang rød Viin paa den ene og hvid Viin paa den anden Side; disse to mindre Fontainer vare af rød Marmor, udzirede med Mafquerons af Bronze med Viinblade, hvorudi Vinen sprang; Opsatsen var en tronqueret Colonne, hvoromkring Bas relief en Bronze forestillede Bacchanter med Festoner af Viinblade udi Hænderne. Oven paa disse Colonner var en Opsats, som terminerede udi en Spids, ligeledes ziret med Bronze gammeldags Ornament. Saledes saae den Bygning ud, hvorfra ved en af de Kongelige Herolder blev blandt Folket udkastet Guld- og Sølv-Penge,, som vare blevne myndtede egentlig til denne Fest; paa den ene Side var at læse: Den 29 Januarii 1771, hvoromkring

stod Hans Majestets Symbolum; Gloria ex amore patriæ meæ. Portalet over Slotsporten under Taarnet var beklædt med rødt Fløysel; og derfra behagede det Deres regierende Majesteter Kon-

49

45

gen og Dronningen , samt Hendes Majestet Enkedronningen Juliane Marie og Hans Kongl. Høyhed Prinds Friderich at ansee disse Skuespil. Rundt omkring fra Altanerne blev opført Feldt - Musik; og der var saadan Vrimmel og Trængsel af Mennesker, at nogle endog ved den Leylighed kom til Skade.

I Anledning af denne udmerkede Kongens Fødsels - Fest behagede det og Dronning Caroline Mathilde, at stifte en egen Orden, under Navn af Caroline Mathilde Orden. Denne er ikke bleven uddeelt uden allene denne gang. Ordensbaandet som bæres om Halsen, er et rosenrødt og hvidt sølvstribet flammet Baand, hvorudi hænger Dronningens Navn CM i en Laurbærkrands med Kongel. Krone over og besat med Brillanter. Iblandt dem, som af Dronningen med denne Orden bleve gratificerede ved denne Høytidelighed, var og Conferentsraad Struensee, hvorved han fik en nye og større Glands ved Hoffet.

Førend denne høytidelige Fødselsdag blev holdet ved Hoffet, vare Renterne atter ved en Forordning under 23 Januarii forhøvede fra 4 til 5 pro Cent, efter at de fra den 13 Febr. 1767 havde været nedsatte; og Hans Majestet blev nu tilraadet, med eet at afskaffe de værende Directeurer ved General-Postamtet , og overdrage det til tre nye Directeurer, hvoriblandt var Hr. Legations-Raad Sturtz , som siden blev Justitsraad. Ligeledes blev det Hans Majestet anpriset, at indskrænke og gjøre en nye Indretning i hans Hofholdnings-Oeconomie; og til at gjøre disse

50

Forandringer udnævntes Hr. Oberst Lieutenant Wegener med Titel af Intendant de la Cour, Derefter bleve Pagerne afskaffede, men flere Laqvayer antagne; og i det Kongelige Kjøkken afskedigedes, foruden andre, en heel Deel af de der forhen værende Kokke og Folk. Det skulde alt sigte til Besparelse for Kongens Cassa paa een Kant. Hvad Indflydelse Struensees Raad har havt i alt dette, er ikke gandske ubekiendt. Dog bliver ham for meget paabyrdet om man vil beskyldte ham for det altsammen.

Men Struensee vidste, at der var Monar-, kens Lyst, at danne sig et Udkast til den lykkelig-, ste Regiering, han vidste , at Undersaatterne ventede dette af deres Konge; han saae der maatte Mod til, at vige fra de Stores almindelige Bane; ham fattedes heller ikke dette Mod, endskiønt han. blev ikke lykkelig nok at vinde Folkets Hierter, eller eftertænsom nok at ødelægge Lasterne, at de ey skulde besmitte de Tienester han gjorde Kongen og Landet; ja han har været alt for ivrig i at raade og skynde til de Forandringer, der ligesaa meget ødelagde som de glindsede. Der var derfor vel nok, at de ey alle bleve iverksatte; eller, om de end bleve det, at man betimelig nok kom til at indsee, hvorvidt Forandringerne selv trængte til Forandring. Mon det ikke gik igiennem Struensees Raad, at der blev nu gjort et Forslag til Kongens Hoved-Øyemeeds Opnaaelse, som var at skaffe Affairerne en hastigere Expedition, der nødvendig, maatte befordre Landets Beste. Det blev beslut-

51

47

tet, at der skulde oprettes Provincial-Kammere, som skulde staae under det her værende Rentekammer; og udi disse Provincial-Kammere skulde alle de Expeditioner skee, som ey behøvede umiddelbar at foredrages til Kongen; men førend dette Forslag skulde settes i Verk, skulde først Rentekammeret indgive sin Betænkning til Hans Majestet til Bedømmelse, om disse Provincialkammeres egentlige Indretning. Man slutter sig til, at Betænkningen maae ikke have været til Fordeel for denne foreslagne Indretning, siden den gik ind igjen.

Denne Vinter var meget haard, og Trangen til Brød og Fødevarre for menig Mand i Kiøbenhavn ligesaa. De gamle Beskyldninger oprippedes ved denne Leylighed, at Tilførsel aarligen var bleven nægtet (ey af Kongen, men af de Herrer som skulde forestille samme) indtil saa længe Vinteren gjorde den umuelig. Disse rakte og til Magistraten, som var brav nok, og maaskee udvirkede, at Kongen lod bage Brød, som Fattige kunde faae for billig Pris, naar de kunde slaae og trænge sig igiennem. Denne Vinters dyre Tid foranledigede og, at Kongen v ed en Forordning under 11 Febr. h. a. forbød at brænde Brandeviin af Rug udi Dannemark indtil videre. Forskiellen imellem Nyttens af Brød og af Brændeviin er saa stor, at de bør ikke agtes for Patrioter, der nogen Tid skulde raade Kongen til igien at ophæve dette Forbud. Om Struensee havde nogen Deel i dette ommeldte, er os ikke mueligt at sige ; men faa meget geraader han dog derved til Ære,

52

48

tit han ved Fraraadelse ikke hindrede saa nyttige Foranstaltninger, da man veed, hvor meget han formanede hos Kongen paa denne Tid, og hvad han var i Stand til at udvirke.

Den 12 Febr. 1771 blev fra Kongen, som den gang var paa Hirschholm, udstædt en Cabinets-Ordre om alle Domestiquers Udelukkelse fra offentlige Embeder. Der blev derudi Collegierne tilkiende givet, "At ingen Domestique eller Betient, som med personlig Opvarning havde gaaet sin Herre til Haande, maatte for Fremtiden til noget offentligt Embede blive foreslaget og brugt. " Det var meget haardt for Tjenerne. Vist nok var det høy Tid at hæve Misbrugen med Domestikers Forestilling til Embeder; men enten det nu har været Struensee eller nogen anden, som raadede Kongen til at udgive denne Ordre, saa har de ikke vildet gjøre Forskiel paa Tjenerne, men skiere dem alle over een Kam. De kan trøste sig ved, at Tiderne forandres.

Den 13 Februari bør ey heller glemmes her, da den bekjendte da værende General-Adjutant Seneca Otto von Falchenschiold blev af Kongen bestilt til Oberst og Chef for det Danske Liv-Regiment til Fods. Det var han, som mistænktes meest for at have været Aarsag til den Kongelige Livvagts Afskaffelse dette Aars Jule-Aften ; hvorved Struensee forgik sig saaledes i den ham anbetroede Magt, at der var ikke længer end en stakket Tid Redning for ham derefter.

Paa denne Tid havde de Reformerede af den her værende Engelske Kirke og øvrige, ligesom

53

49 og den herværende Catholske Menighed faaet fuldkommen frie Religions øvelse. Det ikke ugrundede Rygte, at Struensee desværre gjorde ikkun lidet af den Religion, hvorudi han var opdragen, lod al Mistanken falde paa hans Tilraadelse , hvorved saadan fuldkommen Religions-Friehed blev dem tilstaaet og udvirket. Men Struensee fik Skyld for meget, hvorudi dog han allene ikke var skyldig.

Man sluttede sig til, og maaskee ikke uden Grund, at det var efter Struensees Raad, Hs. Majestet Kongen gav den Ordre, at der fra denne Tid indtil videre ingen Cour mere skulde gøres hos Hans Kongelige Høyhed Kronprinsen, hvis Opdragelse var saa udmerket besynderlig indrettet. Ligeledes at den Cabinet-Ordres var et Raad af Struensee, som blev udstædet til Kiøbenhavns Magistrat, at Veyen fra Vesterport indtil den store Allee, som, fører til Fridrichsbergs Slot, og er en lille Fierdingvey lang, skulde gandske nye og jevn anlegges, og paa begge Sider besettes med Træer, og forsynes med Side-Gange for Fodgængere. Hvor ziirligt og nyttigt bliver ellers ey dette? om det engang kommer i Stand.

Struensees Raad har vel heller ikke manglet til den Kongelige Befalning igiennem Rentekammeret , at alle og enhver skulde bruge Stemplet-Papier (efter Stemplet-Papiers Forordningens Tilhold) til deres Suppliquer og Memorialer; og at Tiden, som efter den første Ordre derom, var til sammes Brug overalt udsat til den i Julii, blev derefter ved en anden Ordre af 19 Febr. 1771 befa-

54

50 let, " at skulle strax settes i Activitet, med Tilleg, at fra samme Dato af bliver aldeles intet reflecteret eller givet noget Svar paa de Suppliquer og Memorialer, som indkommer til Kongen Selv og det Kongelige Cabinet eller til de anordnede Collegier og Departementer, naar samme ey ere skrevne paa det anordnede stemplede Papier. "

Saadan en Opvekkelse til at efterleve Kongelige Forordninger burde Vedkommende for længe siden have besørget; men det skede nu først i denne Tid, da alle begyndte ar opvaagne. Ingen kan nægte, at der jo i mange Henseender viste sig en strafværdig Efterladenhed hos en Deel Embedsmænd. Deraf foranledigedes nu den Kongelige Befalning, " at der skulde forfærdiges og indleveres en nøyagtig Fortegnelse over alle Criminel - Fanger, deres Forbrydelser, og hvor lang Tid de havde været udi Inquisitionen, tilligemed Rettens Betienteres Navne, hvorved alle de i sær skulde anmerkes, som havde været efterladne i deres Pligters Opfyldelse. " Det gik paa mange Steder meget langtsomt og selsomt til med Skifte-Behandlinger. Derover udkom ligeledes Kongelig Ordre: "At der skulde forfattes og indleveres en Optegnelse paa alle uafgiorte Sterb-og Fallit-Boder, med de Personers Navne, til hvis Behandling samme vare anbetroede og overdragne, og tillige skulde nøye anmerkes, hvor lange det var siden, at sammes Overdragelse til dem var skeet." Ved alt dette opvakte en Virksomhed, som var nødvendig til Sagernes hastigere Afgiørelse.

55

51

At forflytte Embedsmand, foraarsager vel en Slags Uleylighed for Mændene selv, men kan aldrig være skadeligt for Embedernes Oppasning. Dette meente man at være blevet Kongen raadet af Struensee eller andre, da man fik at vide, at Hans Majestet den 18 Febr. havde behaget at omflytte fire Amtmand i Norge, Paa saadan Maade kan ikke Embedsmand saa let slaae sig til saadan Roelighed, at de derved falder i Søvn paa deres Poster. Alle Amtmandene i Norge bleve ellers paa den Tid i henseende til deres Løn satte paa een Fod, og enhver af dem aflagt med 800 Rdlr, undtagen de udi Finmarken, Nordland og Nordre Bergen: huus Lehn, som hver faaer 600 Rdlr. Hver Amtmand er og blevet tilforpligtet at boe i sit Amt.

At ophielpe Bonden, havde fra Kongens Regierings Tiltrædelse været hans Majestets alvorlige Hensigt. Nu

udkom under 20 Febr. en nærmere Anordning om Bestemmelsen af Hoveriet eller Bondens Arbeyde for Husbonden i Dannemark. Æren for dens Udkast blev af Rygter tilkiendt Finantz-Raad Oeder, og for Raadet til dens Udstædelse Conferentzraad Struensee. Nogle skreve Taksigelser for denne Forordning, og andre gave deres frie Tanker tilkiende om den i Magazinet for Patriotiske Skribentere.

Der udgik nu efter Struensees og de øvriges Raad, som vare om Kongen, Cabinets-Ordre og Kongelige særdeles Befalninger til adskillige, som alt sigtede til nye og nyttige Forandringer. Saadan en Ordre fik Interims-Commandanten i Kiøbenhavn, Hr. Oberste Sames, som efter Gouver-

56

52

neurens Grev Ahlefelds Afskedigelse og Bortreyse havde faaet den øverste Commando i denne Fæstning, og samme angik de Kiøbenhavnske Gaders Reenholdelse, med mere. Til Vedkommende udgik og saadan en Kongelig særdeles Befalning, at forestaae adskillige nye Indretninger ved Søe-Etaten, og at sette Oeconomien overalt paa en fastere Fod. Det Kongelige Friderichs Hospital havde først i Februarii Maaned faaet en nye Ober-Direction, og Lemmerne i samme faaet Ordre at gjøre Forslag, om Indretningen i et og andet Stykke derved kunde forbedres. Der blev sat en Commission angaaende de frie Kunsters Academie, for at besørge samme sat paa en ret god Fod. Ligeledes blev udstædet et Commissorium til Etatsraad Ryberg, Pastor Resevitz og Raadmand Lunding, hvorefter de skulde træde sammen, og udarbejde en Plan til det Fattiges Væsens« Forbedring. General-Postamtets Directeurer fik Befalning, at være betænkte paa Middel, hvorledes Hans Majestet's Post-Intrader kunde formeres. Det Kongelige Kiøbenhavnske Videnskabers Selskab, hvortil Hans Majestet aarlig giver en vis Summa Penge, fik ligesaa Befalning, at indberette dette Selskabs nærværende Tilstand og Beskaffenhed. Finantz-Raad Oeder fik Befalning, at gjøre Udkast til en almindelig Enkeog Pensions-Cassa, indrettet efter den Calenbergskes Maade. Magistraten i Kiøbenhavn fik Ordre, at indberette, hvormeget enhver af dem havde udi Indkomster om Aaret. Cancelliet fik Befalning, at gjøre Forslag, hvorviidt Grevers, Friherrers og andres Privilegier og Benaadninger kunde indskræn-

57

55 kes eller forandres, og om samme i Giolds-Sager kunde fornærme Creditorers Ret. Biskop Gunnerus i Trundhiem fik Ordre, at komme ned til Kiøbenhavn, som en Mand, de havde Fortrolighed til, ihenseende til de tilsigtende Forandringer med Universitetet og Geistligheden. Der arbejdedes altsaa bestandig paa nye Forandringer og Forbedringer; og det var vel ikke uden al Grund, at man tiltroede Struensee at have en stor Indflydelse i dem allesammen. Dersom de og ikke alle faldt ud til det beste, er Struensee dog i visse Mader meer at undskylde, end de Personer, som gjorde Udkastene og Forslagene. Kongen maae i det altsammen gandske undskyldes.

Commandanten, Oberste Sames, blev snart færdig med et Reglement for Passagen igiennem Portene, efterat Klokketæange og Klokker der vare anbragte at ringe paa. Det blev under hans Navn offentlig bekiendtgiort d. 7 Martii 1771. med dette undertegnede Nota: Eet Træk paa Klokken betyder: Holdt! To Træk er Svaret, og betyder for den, som er anholdt: Kiør! Tre Træk betyder: De Kongelige Herskabers Ankomst.

Paa denne Tid løb et almindeligt Rygte, at alle Lauge skulde ophæves, og alle og enhver, som forstode at arbejde, skulde have fuldkommen Friehed dertil. Dette bevægede en Deel af Laugene i Kiøbenhavn, at gjøre Ansøgning directe til Kongen imod Friemestere og Friearbeydere, efterat de forgieves havde giort Ansøgning om Laugenes Friheders Forsvar og Handthævelse hos den forrige Magistrat. Der blev da givet følgende Erklæring

58

54

paa samtige Laugsmesternes allerunderdanigste Ansøgning imod Friearbeydere: " Naar enhver udi disse her klagende Lauge i Almindelighed beflitter sig paa, at gjøre sit Arbeyde got, saa kan Frieheden at arbejde ey skade nogen i Særdeleshed; Desforuden vil Hans Majestet Kongen, at for Haandværkerne skal skee alt, hvad som kan geraade til deres Fordeel, for saa viidt sligt en ey imod det almindelige Beste."

Christiansborg, den 13 Martii 1771.

Struensee.

Under 15 Martii udkom for Kongens Tydske Lande en Forordning af samme Indhold, som den for Dannemark og Norge af 27 Dec 1770, angaaende Ægteskabs Tilladelse i visse i Lovene forhen forbudne Leed, samt at en Enkemand maatte ægte sin afdøde Hustrues Syster og Syster-Datter, og saa fremdeles ned ad i samme Linie.

Nu var og Forslaget færdigt til den første Forandring ved Søe-Etaten, da dens Collegium under 28 Martii fik Navn af Admiralitets - og Com missariats-Collegium og til Deputerede derudi bleve udnævnte: Hr. Geheimeraad Greve Chr. af Haxthausen, Hr Schoutbynacht Ole Hansen, Hr Schoutbynacht Henrich Fischer, og Hr Etatsraad Willebrandt.

Den Casse, Anstalten, hvor over blev sat paa en hvid Marmorsteen med forgyldte Bogstaver: Ulykkelige Børns Frelse, bør for ingen Del udelades af vor Struensees Levnets Beskrivelse; thi ingen uden han har udvirket en Kongelig Befaling til Directeurerne for den Kongelige Opfostrings Stif-

59

55

telse, at de skulde foranstalte saadan Indretning paa det frie Jordemoder - Huus i nye Friderichsstad, i det næste Fag ved Porten, hvor dr Mødre, som ville skilles ved Børnene, kan i den dertil giorte og med Matrasser velforsynede Casse, naar den er udtrakt, henlegge Barnet , og naar Cassen da skydes lidt tilbage, saa gaaer den ved Hielp af den derved værende mechaniske Indretning tilbage af sig selv, og, ved at sette en derved anbragt Klokke i Bevægelse at ringe, tilkiendegiver vedkommende Gangkoner, som alle Tider ere ved Haanden, at et Barn er der henlagt, da Barnet strax fra inden af optages og gives Die der paa Stedet as Barsel - Qvinderne, indtil der nærmere kan sørges for dets Opdragelse. Denne Anstalt blev forestillet som nyttig til at forekomme saa vel Mord paa de spæde Børn , som deres Henkasten paa Gaderne og i Husene , hvorved disse undertiden maatte sette Livet til. Misbrugen deraf ved des friere Udøvelse af en længe forhen alt for meget i Svang gaaende Last , vil dog derved neppe være uundgaaelig. Siden det frie Jordemoderies Stiftelse i Kiøbenhavn, endog efter at samme blev forflyttet til Friderichs Hospital, hørte man ikke til saa mange smaa Børns Henleggelse og Mord, som efter at den Forandring var bleven giort, at hver Moder, som ey betalte 20 Rdlr til Stiftelsen, skulde tage sit Barn med sig; thi tilforn kunde enhver fattig eller skamfuld Moder lade Barnet blive der, De 20 Rdlrs Ophævelse skulde maaskee havt samme Virkning som Cassen, og giort miindre Opsigt ; men det havde ikke været saadan Nyhed at forestille Kongen. De fattige og skamfulde Mødre,

60

som nu føder deres Børn der, og maae tage dem med sig, naar de ey betaler de paalagte 20 Rdlr, kan jo, naar de udgaaer med Børnene , strax legge dem i Cassen samme Aften; og alltsaa taber Stiftelsen ligefuldt de 20 Rdlr, og belæsses endnu med flere Børn end forhen.

Til alle disse Børns Opfostring var Kongen rilraadet at paabyde en anseelig Deel Penges Udtælling af sin egen Cassa, og bevilget Directeurerne, at indrette en Subscriptions-Protokol, (som ligger Hos Syndicus Lunding i Raadhuusstrædet) hvorudi deres Kongelige Majesteter, Kronprintzen, samt adskillige høye Damer og Herrer ved Hoffet Har indtegnet sig for noget vist at give aarlig til denne Opfostrings-Stiftelse, ja befalet at indbyde alle i Almindelighed og enhver i Særdeleshed til at efterfølge det Exempel, og i bemeldte Protocol antegne sig for en frievillig Gave, til at fylde den Summa, som aarlig behøves til Opfostrings Hensigten. Dette er vitterligt af Directionens egen Bekiendtgjørelse; men om Summen er bleven fyldt, veed man ikke.

Det Danske og Tydske Cancellies Forandring og nye Indretning blev allerede den 20 Martii bekiendtgjort, at skulle tage Begyndelse den 1ste May, og bestaae, det Danske af fire Deputerede og ligesaa mange Departements, og det Tydske af tre Deputerede og tre Departements, foruden et Depescheog et Archiv-Contoir i hvert. Man ventede nu og Hver Dag at høre Kammer-Collegiernes Forandring og nye Indretning; men de Allernysgierrigste maatte dog have nogen Taalmodighed, efterdi saadant

61

57 i en Hast ikke kunde reguleres.

Det var ved denne Tid blevet afgjort, upaatvivlelig ved Struensees Forestilling og Raad, som erindrede sig, at have været Stads-Physicus i Altona, og, som forhen er sagt, ikke var Lægerne ugunstig, at Professor og Doctor Medicinæ samt Stads-Physicus i Kiøbenhavn, Hr Peter Rudolph Wandeler, skulde have Sæde i denne Stads Magistratur som virkelig Raadmand; og dette Sæde tog han første gang den 25 Martii, dog uden at tiltræde Løn. Men han beholdt det Sæde, fik det forhøyet og Løn til, da hele Magistraten ni Dage derefter maatte vige deres Sæder for et nyt Stadsraad.

Man havde vel tilforn undertiden hørt tale om en eller anden Embedsmands Afsettelse, og for nylig, at Borgemester Dantert Petersen Fasmer i Bergen var afsat fra hans Borgemester-Embede formedelst hans Overhørigheid og Opsetsighed; men ikke førend nu, at en heel Magistrat, som Kiøbenhavn, uden nogen Aarsags Tilkiendegivelse, paa engang blev ophævet og afsat med en tredie Deel af deres havde Løn. Dette skede med eet den 3die April, da den nye beskikkede Ober-Præsident, Greve U. A.v. Holstein bekiendtgjorde for Kiøbenhavns hidtil værende Magistrat, at Hans Kongel. Majestet havde allernaadigst resolveret at forandre samme, saavel som Politimesteren og Raadstueskriveren, samt afskediget Stadens 32 Mænd, og

derimod fundet for got, at udnævne et nyt Stadsraad, bestaaende, foruden af Ober-Præsidenten, af to Borgemestere, en Syndicus, og Stadens Physicus, som ere faste, og desuden af fire Raadmand

62

58

og to Borgerskabets Repræsentanter, hvilke sex sidste aarligen ved frit Valg skal udvælges thi allene den første gang udnævntes de af Kongen. Det blev tillige bekiendtgjort, at alle Sportler skulde herefter, saavel som Indkomsterne af Stadens Gods og Jorder, henlægges til at formindske de borgerlige Udgivter; item at alle Byens Sager og Processer, som ikke i Mindelighed kunde afgjøres, skulde herefter udføres til Endelighed ved Hofretten: saa at Magistraten beholdt ingen Jurisdiction længer. Men det Merkværdigste, som ved denne Forandring blev bekiendtgjort, var, "at enhver skulde nyde i sit Huus fuldkommen Frihed, uden at blive forhindrede af Politiet Dag eller Nat i deres particulære Forretninger." Ved det sidste syntes ligesom Ævret at være opgivet, for en utemmet Ungdoms og alle ryggesløse Menneskers Natte-Udskeyelser i Husene. Det lod ikke heller, som de, der havde gjort dette Forslag og udkastet Planen, havde været betænkte paa, at der behøvedes noget Politie til at vedligeholde god Orden i saa stor en Stad som denne; thi først nogle Dage efter, blev det bekiendtgjort, at General -Auditeur Bornemann var bleven Politimester. Da blev og kundgjort, at der vare visse Skifte-Commissarier udnævnte, som man ligeledes syntes at have glemt i det første Udkast, med mere.

Ved det nye Stads-Raads Foranstaltning og Forestilling fik man dog derefter temmelig rene Gader at see, sa,mt Numere paa alle Husene, paa hvis forhen foreslagne Nytte ikke var blevet reflecteret. Politiet, som endelig maatte vedblive, fik dog en

63

59

forandret Skikkelse. Politie-Tegnet blev forandret fra en Politik - Haand til en forgyldt Medaille, som bæres i et rødt Baand om Halsen inden paa Vesten : derpaa staaer Kiøbenhavns Vaaben med Aars-Tallet 1771, deelt paa begge Sider, med Omskrift; Kiøbenhavns Politie-Tegn. Siden blev Politie-Anstalten udvidet med femten Qvarteer-Commissarier og ligesaa mange Qvarteer - Betientere. Dette blev bekiendtgjort i April og skeede i Junii Maaned. For at kiende dem desbedre, blev det befalet, at de første skulde bære Guldresser og de sidste Sølvkresser paa Hattene. De forrige Politie-Betientere bleve nu kaldte Polite-Controleurer, fik deres Løn forhøyet, siden Sportler ikke mere skulde have Sted, og skulde alle bære Guldressede Hatte. Politie-Adjutanten fik og et nyt Navn af Politie-Inspecteur, ligeledes med Guldressede Hat. Saadant saae nu det nye Stads - Raad og Politiet ud.

Selvsamme Dag, som den forrige Magistrat blev afskediget, og det nye Stadsraad indtog Raadstuen, nemlig den 3 April, blev Forordningen om Suppliqver og Supplikantere underskreven. Derved er givet en fast Form og Regel at følge.

Det forommeldte Forslag, som Cancelliet var befalet at gjøre, maae og snart være indkommet; thi allerede under 8 April blev den Kongelige Befalning bekiendtgjort: "At Hans Majestet havde fundet for got, at ingen Debtors Stand eller personlige Anseelse skulde herefter hindre nogen Creditor fra at faae sine Fordringer inddrevne ved Rettens Middel; og paa det at sligt ikke

64

60 skulde gøres vanskeligt, saa befalede Hans Majestet, at der i alle Gieldssager med alle og enhver udi Hans Majestets Riger og Lande paa en og samme Maade skal forholdes, og efter Lovens Bydende mod enhver af Undersaatterne, fra den Fornemste indtil den Ringeste iblandt dem, uden Forskiel med al Strængighed forfares, saaledes, at i dette ligesom i alle øvrige Tilfælde, hverken Gunst eller Persons Anseelse skal Have Sted, til hvilken Ende samtlige Rettens Middel og Betientere skulle være pligtige til, uden Hensigt til nogen Debtors Stand eller personlige Anseelse, ikke allene uden Ophold, paa Forlangende, at meddele enhver, som maatte have noget at fordre hos ham, Stævning til Sags Anlæg og paafølgende Dom, men endog ellers, efter Sagens Beskaffenhed og Lovens Forskrift og Orden, være ham med Rettens Pleye, Beslag, Arrest, Immission, og andre anordnede Tvangsmidler behielpelig, og i alle Henseender prompte administrere Justitien." Saaledes kunde nu alle faae deres Tilgodehavende hos enhver inddrevet, uden Hensigt til Debtors Stand, hvormed mangan en Haandverksmand var veltilfreds, og takkede Struensee, eller hvem der havde raadet Kongen til denne Befalning. Men de Store, som vare vante til at afvise deres Creditorer saa længe de lystede, vare vel ikke saa aldeles fornøiede dermed.

Der var den 9 Januarii 1741 udgivet en Placat, hvorved det var blevet Forældre tilladt, uden Lov og Dom at sette deres Born i Tugthuset til Forbedring. Denne blev nu ved en anden

65

61

Placat under næst foranførte Dato, den 8 April 1771 aldeles ophævet, hvortil Misbrug af den givne Tilladelse vist har givet den vigtigste Anledning, omendskiøndt man nu i Almindelighed havde Struensees Raad mistænkt for alt hvad der blev befaleet.

Rygtet havde aldrig meer end paa denne Tid varet sat i Bevægelse med at udstrøe nye Fortællinger. Ja det bragte dem endog herind fra andre Verdens Parter. De, som ofte syntes, at stride imod al Formodning og Rimelighed, havde man Tid efter anden seet opfyldte. Det kan altsaa ikke legges os til Last, at vi nu troede en Beretning saa løselig, som spaaede os Guld nok til gyldene Tider; thi Struensees tilraadede Foranstaltninger havde lært os, at vi aldrig havde trængt mere til dem, end just nu. Man saae, offentlig bekiendtgjort, at man af en sikker Skrivelse fra Sct. Croix i Vestindien under 12 Febr. 1771 havde faaet den behagelige Efterretning, at der var paa bemeldte Eyland opdaget en meget rig Guldmine, som maaskee blev den rigeste, der nogen Tid var seet i Indierne. Der meldtes, at den var blevet opdaget i det man gravede en Brønd paa Baron de Brettons Plantage, som tilforn tilhørte John Willet; at der blev strax sendt tyve Soldater hen at holde Vagt ved den; at Raadet havde ladet Minen prøve den 11 Febr., da 16 Punds Vegt udgjorde 80 Rigsdaler, og 1 Punds Vegt 5 Rigsdaler; at Brøndgraverne havde sagt, at Aaren var 10 Fod tyk; at Guldet skulde være to Green bedre end de hollandste Ducater; og at denne Mine vilde over-

66

62

gaa den af Potosi, da det vilde ikkun være en liden Bekostning at faae det om Bord, efterdi det laae ey dybere end 10 Fod under Jordens Overflade, ja saa yderlig, at Guldet blev opveltet med Roden af et Træe, som Vinden blæste om. Men den hele Beretning var og blev Vind; saa den lignede Nyttens af de fleste Struenseeske vindiske Anstalter til Forandringer.

Det var med de Dødes Begravelser i Kiøbenhavn kommet til saadan Høyde af Forfængelighed, at mange satte til paa Begravelsen alt hvad en Afdød efterlod sig, ja nogle endog mere, og komme derover i Gield. Dette kunde vel aldrig beqvemmere hemmes, end ved saadan Kongelig Ordre, som blev udstædet den 29 April, og ved Magistratens Placat bekiendtgjort samme Dag, " At for Eftertiden maatte ingen Liig begraves paa anden Tid, end om Natten imellem Klokken Et og Sex Slet om Morgen. " De Mageliges Morgen-Søvn fandt sig vel afbrudt derved; men i Almindelighed kunde alles Omstændigheder finde sig vel derved. Dog er Begravelses-Tiden forlanget tre Timer længer op paa Dagen. Om Struensee har raadet til denne Skiks Indførsel: saa har han dog af mange fortient Tak derfor.

Sidst i April blev det først offentlig bekiendtgjort, at Stadens Vester-Port skulde herefter om Natten ikke gandske tillukkes, men ikkun tilspærres, paa det at der ey skulde skee Ophold i de overordentlige Posters Gang. Dette blev siden ved en Cabinets-Ordre af 6 Maji udvidet til alle Stadens Porte, saa at alle og enhver, saavel til Fods som til

67

63

Vogns og Hest, maatte om Natten passere ind igiennem Portene, imod at betale de sædvanlige Port- og Passage-Penge. Dog maatte ingen Vogne med Kiøbmandsgods, Brænde, Fourage, Fødevarer og deslige indpassere om Natten. Det var og tilladt at passere ud om Natten, naar man havde forsynet sig med et Tegn fra Commandanten. I forbemeldte Cabinets-Ordre blev og befaleet, at Passagen igiennem Stadens Porte om Søn- og Hellig-Dage skulde være gandske frie og ingen Passage-Penge betales af nogen.

Allerede den 20 Martii 1771, som meldt, havde Hans Majestet anordnet Forandringen ved det Danske Cancellie, at det skulde bestaae af 4 Deputerede og ligesaa mange Departements. Nu tog ogsaa Forandringen ved det Tydske Cancellie sin Begyndelse den 22 April, hvilket kom til at bestaae af tre Deputerede og tre Departements. Cancellie-Collegiet forsamlede sig fra den Tid af tre gange om Ugen, nemlig Tirsdag, Torsdag og Lørdag. Ingen kan nægte, at jo Cancellie-Forandringen er god, ja endog til stor Besparelse for den Kongelige Kasse, da derved allene i det første Qvartals Udgifter skal være sparet 7000 Rigsdaler.

Man hørte nu næsten hver Dag ellers at blive talt om nye Forandringer, snart i et og snart i et andet. Struensee fik Skyld for dem alle, omendskiønt det lettelig indsees, at den maae falde paa flere. Gemytterne sattes ellers i stor Bevægelse, dels over adskillige udstædte Befalninger, dels over Rygtets og undertiden de offentlige Tidenders Beretninger. Man saae og hørte, at

68

64

der var udstædt en Kongelig Befalning, at til de Under-Betientere som her holdtes, skulde antages Under-Officierer, som havde tient længe og forholdet sig vel, naar de til saadanne Tienester besadde den udfordrende Duelighed. Derudi var jo stor Billighed.

Til dem, som havde Pension af den Kongelige Particulier-Casse, gik Spørsmåale, angaaende deres Alder, deres Lykkes Omstændigheder, og de Fortienester, formedelst hvilke de maatte være komne til saadan Pension. Rente-Kammeret og General-Postamtet forsamledes og hver for sig, for at beraadslaae om de Pensioner, som udbetaltes af disse to Collegiers Casser. Ordet gik, at alle Pensioner skulde trækkes ind. Mange mistede dem og, som kunde taale det. Men i alt dette var jo megen Billighed.

Hofsorgen blev nu og forandret, og paa nye anordnet saaledes, at den længste Sorg, for hvem det end var, skulde ikkun være 4 Uger, og en ringere Sorg kun 14 eller 8 Dage; og dette blev efter Kongelig Befalning bekendtgjort fra Christiansborg, under 2den Maji ved Hofmarschall Bielke.

Magistraten i Kiøbenhavn lod og ved en Placat den 8 Mai bekendtgjøre, al det var Kongens Villie, at alle Gaarde og Huse her i Staden skulde numeres, hvert Sted med sit nye Matriculs-Numer. Dette blev strax hørsommeligt efterlevet, og er til lige saa stor Nytte, som Ziir for en god Orden.

Nu begyndtes med en Escadres Udrustning af 4 Krigsskibe og 2 Fregatter, som skulde være

69

65

klar at gaae i Søen i September Maaned. Der arbejdedes og daglig paa Bombardeer-Galioter. Denne Expedition, sagde man, skulde gielde Algier. Men i saadanne Foranstaltninger havde Struensees Raad vel intet at bestille? Maaske ikke heller med den billige Kongelige Forordning for Hans Majestets Tydske Stater af 22 Martii? at naar nogen var dømt til Fængsel paa Livstid, saa maatte hans uskyldige Hustrue indlade sig i andet Ægteskab. Man tvivler ellers ikke om, at Struensee jo har havt stor Medlidenhed med Kiønnet. Kan være, man og uden Grund tilskriver hans Foranstaltning, at der blev anlagt agende Poster imellem Kiøbenhavn og Hirschholm, saa længe det Kongelige Herskab opholdt sig der. Denne Indretning synes ellers at have været mere bekostelig end Nyttig.

Alting skulde dog synes at sigte til Besparelse for Kongen. Derfor, sagde man, behagede det Hans Kongelige Majestet, at afskedige sin hele Liv-Garde til Hest, som bestod af to Escadroner; thi Kongen vilde ingen saadan Stabs føre, saa længe han var i Gield. Dette skede den 25 Maji efter en Kongelig Cabinets-Ordre af 19 Dito.

Ti Dage forhen, nemlig den Maji havde Kongen resolveret, at gjøre en ham foreslagen forandret Anstalt ved Friderichs-Hospital, hvorefter ingen maatte indtages derudi uden Betaling, undtagen de, der stode i Kongens Tieneste, samt derer Koner, Enker, og Børn under 16 Aar, af hvilke alle de dog skulde betale 3 Mark 8 Skilling ugentlig, som havde over 150 Rigsdaler i aarlig Løn

E ak

70

68 af de de Civile Betientere. Andre maatte, saa vidt Rummet tillod, antages der for fuld Betaling. Der skulde nu og ved denne Indretning drages Omsorg for Veneriske Sygdommes Cuur og Undersøgning, hvorover den der ved Hospitalet værende Kirke blev afskaffet. Samme Dag resolverede Kongen at igienkalde den dette Hospital forundte egen og Territorial-Ret, og overdrage samme uden Undtagelse til Byens ordentlige Jurisdiktioner.

Dronning Caroline Mathildes Frugtsommelighed var paa denne Tid allerede offentlig bekendtgjort. Bøn for Hendes Majestets lykkelige Nedkomst var og begyndt at skee af Prædikestolene. Og da Hendes Majestet endnu gjorde sig en Motion til Hest: saa meente man, at det var Aarsagen til den Kongelige Ordre, som da værende Commandant, Hr. Oberst Sames, allerede nogen Tid tilforn havde faaet, at ingen Vagter mere skulde træde under Gevær ved de regierende Majestetens Kongens og Dronningens eller ved Kronprindsens Ankomst.

Førend Majimaaneds Udgang bleve de i Rosenborgs Hauge tillukte Qvarterer oplukte til Publici frie Fornøyle, og sammesteds tilladt en Lyst-Commerce, hvor de Lysthavende kunde blive opvartede efter Behag med Drikke- og Spise - Vahre til Forfriskning, hvilken Anstalt, tog sin Begyndelse Søndagen den 16 Junii, og blev forestaaet af Tracteuern Gabel, som siden købte Grev Schulins Gaard paa Østergade. Der blev og i Konsens Hauge tilladt en Pharao-Banqve, som tog

71

67 sin Begyndelse den 27 Junii, og skulde efter Kongel. Tilladelse være for Opfostrings Stiftelsen for nyfødte Børn. Der blev og fra den Tid efter Kongelig Befaling, ventelig udstedt efter Struensees-Raad, begyndt med at opføre Musik alle Søndags Aftener paa Stadens Torve og i Kongens Hauge, som alt skulde være til Publici Fornøjelse.

Sidst i Maji Maaned begyndte man allerede at tale om Rentekammerets Forandring. Men en Cabinets-Ordre af 6 Junii 1771 bestemte først Indretningen af et Finants-Collegium og tre Kammere, et Dansk, et Norsk, og et Tydskt. Dermed blev det hidtil værende Rente- og General-Toldkammer ophævet, og der skeede en general Omstøbning. De trede Deputerede vare: Finatzraad-Oeder, Justitzraad Rothe og Justitzraad Struensee; under hver af dem kom visse Contoirer til at sortere, og hvert Contoir skulde dirigeres af en Committered, samt have sin Secretair, Renteskriber og øvrige Betientere. Den udvortes Indretning ved denne Forandring blev glimrende; men om den indvortes fortiener Berømmelse, skal vi ikke kunne sige. Der bleve mange Secretairer ved den Leylighev skabte; og adskillige baade hiulpne fra og til Brød.

Rangen for Officererne ved Land-Cadetterne, Garden, Artillerie-Corpsset og Livregimentet, blev nu og fastsat ved en Cabinets-Ordre, saaledes, at de nu værende vel skulde beholde deres Rang, men de tilkommende ikke have noget Fortrin eller Rang over andre Officerer.

Ligeledes blev ved en Cabinets-Ordre befaleet, at alle Soldater-Børn maatte bringes til Stiftelsen for Hittebørn, samt at det skulde være all-

72

68 Soldater tilladt at gifte dem, naar de vilde overlade deres Børn til bemeldte Stiftelse. Det syntes heraf, at det var Directeurene for denne Stiftelse meget om at gjøre, at faae ret mange Recruter til den. De ville vel heller ikke fattes dem.

Nu Havde det Kongelige Herskab flyttet sin Hofholdning for denne Sommer ud paa Hirschholm; og det var ikkun stakket derefter, at der blev en Kongelig Ordre bekiendt, at der skulde oprettes et Corps flyvende Liv-Garde, hvortil Mandskabet blev udtaget af Cavallerie-Regimenterne; og de maatte Sommeren igiennem campere ved Hirschholm og afgive Vagt. Hvor meget Struensees Raad og Frygt maae have bidraget til dette, kan man af det Paafølgende mere slutte sig til, end gjøre omstændelig Rede for. Rygtet havde fra den Tid nok om ham at sige; og man kan nu see, at meget deraf stemte overeens med Sandhed.

Etats-Raad Clasen og Legationsraad Sturtz vare i Junii Maaned ved et Commissorium blevne beordrede at indsende deres Betænkning om Commers-Væsenets Indretning; thi General-Commerce-Collegiet skulde og ophæves.

Der var og skrevet fra Kongen til Banco-Commissarierne, at forbinde en Specie-eller Giro-Bangue med Banquen i Kiøbenhavn, hvorom den 15 Junii blev holdt General-Forsamling. Men efterat fornøden Forestilling derom var skeet til Kongen, blev samme udsat indtil videre. Junii Maaned i dette Aar var ellers en af de frugtbareste paa saadanne Forordninger og Forandringer, alt, som man nu mener, efter Struensees Raad, der havde saa vel sin ud-

73

69

merkede store Nytte, som og gave Anledning til adskilliges Misfornøjelse, ja endog Forargelser. Iblandt de virkelig nyttige Forandringer og Indretninger var Kiøbenhavns Hof- og Stads-Rets Oprettelse en med de største og vigtigste. Den Kongelige Forordning derom udkom under 15 Junii, og gjør denne ene Ret til en almindelig Jurisdiction for alle i Kiøbenhavn, saavel Borgere som Kongelige Betientere, i eller Uden Rangen, Geistlige og Verdslige, Civiles og Militaires, Professorer, Studentere og Universitets Betiente, og det i alle saa vel civile som criminelle Sager, undtagen i visse privilegerede Sager som i Forordningen ere meldte. Rettens Pleye fik herved en gandske anden Anseelse end forhen; og en værdig Medlem af den afskedigede Magistrat, forrige Politiemester Etatsraad Horn, blev beskikket til Justitiarius i denne Ret.

I denne Maaned d. 17 Junii blev Porto-Frieheden indskrænket med Post-Breve, hvilken havde været en Deel forundt, men deels havde strakt sig for viidt, og deels var bleven misbrugt. Derved vandt Post-Cassen ufejlbarlig. Der blev og i denne Maaned begyndt med Anlegget af den agende Post imellem Kiøbenhavn og Helsingør; af hvilket Anleg Fordelen neppe menes at blive af Betydenhed: saa det vil være got, om Bekostningerne og Udgivterne derpaa kan igien stoppes.

Et nyt Reglement for Maler-Bildthugger- og Bygnings-Academiet blev d. 21 Junii underskrevet paa Hirschholm, hvorved dette Academies forrige Indretning blev tildeels forandret og forbedret. Men det fik ingen Præses; thi det var alle-

74

70

rede i den anlagte nye Regjerings Plan eengang besluttet, at der skulde ingen Præses være i noget Collegium. Maler-Lauget i Kiøbenhavn fandt ikke sin Regning ved dette Academies nye Reglement; men Forandringen var nu foreslaget og skeet.

Struensee gjorde sig ved ingen Ting mere forhadt og ilde omtalt, end ved de af ham tilraadede og udvirkede Forordninger om Leyermaale, Ægteskabe og Børne-Avling. Ved en Forordning af 13 Junii 1771 blev ikke allene Leyermaals Bøder og al anden for Leyermaal fastsat Straf gandske ophævet; men det blev endog forbudet, at paatale Horerie, som bedreves af Ægtefolk, naar den forurettede Ægtefælle ey selv vilde klage derover. Ved disse to Poster syntes Utugten at være favoriseret alt for meget; thi den tredie Post, som indeholdtes i samme Forordning, endskiønt noget indviklet, var dog ikke ubillig, at uægte Berns Fødsel ey skulde ansees som en Plet. Børneavlingen uden for Ægteskab blev af mange anseet, fom høytidelig indført i Kongens Riger og Hertugdømmer ved forbemeldte Forordning, og en senere af 21 Junii; og det er ikke at undres over, at det sagdes, Præsterne kunde ikke læse reent og forstaaeligt den Danste Prent, naar de efter Ordre af Prædikestolene skulde oplæse deslige Forordninger. Ægteskabes Tilladelse i de hidindtil forbudne Leed var endnu ikke, ved de for benævnte Forordninger af 27 Dec. 1770 og 15 Martii 1771, udvidet saa vidt, som ved en nyere Forordning af samme Slags under 28 Junii 1771, hvorved det endog blev erklæret og fastsat, at en efterlevende Broder maatte uden Kongelig Dispensation ægte en afdød Broders Enke; og

75

71

at de, som med hinanden havde brudt Ægteskab, maatte ægte hinanden, enten efter den anden Ægtefælles Død, eller efter erholdt Ægteskabs Skilsmisse, alt uden Kongelig Dispensation: saa det syntes, nu at skulle gaae til ligesom det gik til i Noas Dage, at en almindelig Syndflod vilde have oversvømmet Norden. Frekheden synkes selv at blues ved saadan Ærbarhedens og Anstændighedens Fornærmelse; og alle Retskafne sukkede imod denne Dydens Forurettelse. Da begyndte man at spaae Struensees visse Undergang, og talte med Længsel endog Timerne, som den almægtige Retfærdigheds Langmodighed skulde være.

Julii Maaned blev iblandt andet merkværdig af en Printzesses Fødsel paa Hirschholm. Da man nu engang har taget den Plan, at anføre alt det Merkeligste, som er forefaldet i Dannemark i den Tid Struensee var ved det Kongelige Hof, for derudi at faae hans Levnet og Skiebne i de sidste Aaringer at see: faa vilde det vare en stor Feyl, om man af denne Struensees Levnets-Beskrivelse udelod denne Printzesses Fødsel, som skede den 7 Julii, og hvis Daabs-Act gik for sig paa Dronning Caroline Mathildes Geburtsdag den 23 Julii i hendes Majestets Cabinet paa Hirschholm, da Printzessen blev kaldet Lovisa Augusta. Pragten paa Hirschholm var ved den Leylighed meget stor, og Døbe-Acten blev i Kiøbenhavn tilkiendegivet ved Kimen med Stadens Klokker i en heel Time fra 5 til 6 om Eftermiddagen; ligesom og Dronningens lykkelige Forløsning blev halvtredie Time efter Hendes Majestets Nedkomst ved en Land-og en Soe-Officier som Courie-

76

72

rer forkyndet Hovedstaden og høytidelig tilkiendegivet

ved Kanonernes Løsning tre gange omkring Staden

og ved Tøymuset, samt ved blæsende Instrumenter fra Altanerne paa Christiansborg Slot, Raadhuset, Frue-Nicolai- og Helliggeistes-Kirketaarne. Tracturen Gabel lod, i Anledning af Dronningens Nedkomst og denne Printzesses Fødsel, opføre sterk Musik og afbrænde Fyrverkerie i Rosenborg Slots-Hauge, som han den hele Sommer benyttede sig af efter Behag. Han beklagede sig kun over, at der samme Aften indfaldt sterk Regnveyr, saa at der ikke blev dandsset hele Natten i Haugen, som hans Anleg var; men han skaffede de Lysthavende Forlystelser nok i denne Hauge de øvrige Nætter i denne Sommer. Søndagen efter Dronningens Nedkomst blev der ellers takket i alle Stadens Kirker for Hendes Majestets lykkelige Forløsning med en Prinhesse og Arving. Det blev og af Rygtet bekiendtgjort at Dronningen vilde selv opamme hende.

Forinden denne Printzesse blev døbt, gjorde Struensee det store og mageløse Spring paa Ærens Trappe, som opvakte baade Forundring og Forbavselse, i det han som Conferentzraad og Maitre des Requettes lod hans Kongelige Majestet den 15 Julii tillige udnævne sig til Geheime-Cabinets-Minister. Dette Skridt var et af de aller farligste, som Struensee kunde gjøre, og nu troede enhver, at hans Fald nærmede sig; i sær da den Magt og Myndighed, som denne Geheime-Cabinets-Minister havde ladet sig give, var uhørt, og sterre end nogen Undersaat kunde imodtage og udøve. Man gyste ved at læse

77

73 den Kongelige Ordre, som blev udstædet til Finantz-Collegiet om denne Sag:

Geheime - Cabinets - Ministerens Autoritet:

" Da jeg har udnævnet Maitre des Requettes Struensee tillige til min Geheime Cabinets-Minister, og ved en egenhændig Ordre har overdraget ham følgende Puncter at iagttage ihenseende til Cabinets-Ordres Udfærdigelse:

1.) "Alle Ordre, som jeg giver ham mundtlig, maae han forfatte saaledes som min Meening

er, og forelegge mig samme til Underskrift, naar han i Forveyen har parapheret dem, eller og i mit Navn udstæde dem under Cabinets-Seiglet.

2.) Alle de Ordre, som efter et Collegii Forestilling ere fornødne at gives til et andet, skal udstædes af ham, og ikke meere skee ved en Befalnings Udfærdigelse i det Collegio; eller ved Communication.

3.) Der skal ugentlig forelægges mig til Approbation en Extract af de udstædte Cabinets-Ordre.

4.) De paa denne Maade udfærdigede Cabinets-Ordre skal have den samme Gyldighed, som de af mig egenhændig skrevne, og skal strax efterleves saavel af Collegierne som Underbetienterne, saafremt der ikke er nogen Forordning eller af mig subsisterende Resolution derimod, i hvilken Fald saadant strax maae meldes ved Cabinettet. I anden Fald jkaskall Ordrens Efterlevelse og Ind-

78

74

hold tilkiendegives mig af Collegio, og af Under-Betienten tilkiendegives det Collegium, hvorunder han sorterer. "

"Saa bliver saadant herved bekiendtgjort for Finantz-Collegiet, og befalet, nøyagtig at efterleve de Puncter herudi, som angaaer Collegierne, og i lige Hensigt at bekiendtgjøre den fierte Punct for de Betientere, som sorterer under dem. "

Saaledes havde nu Struensee faaet en Magt i Hænderne, som gjorde ham til en Skrek for alle; men han paadrog sig derved desmeer Bedømmelse og Misundelse. Man saae, det var hans Sigte, at inddrage under Finantz-Collegict alt, hvad mueligt var, at derunder kunde inddrages. Han havde sin Broder derudi; og det var let at see, at det var fra denne Kant han især vilde bestyrke sig. Told-Intraderne af Sundet og af det hele Kongerige Norge, som hidindtil havde løbet ind i den Kongelige Particulair-Casse, fik han maget saa, at de efterdags skulde legges under Finantz-Collegiets Direction; hvorimod Hans Majestet af dette Collegio aarlig vilde lade sig udbetale en bestemt Sum. Herved faldt det Struensee desto lettere at faae Penge-Summer trakte til sig selv, som han nu efter denne Dag behøvede, for at vise sig som Excellence og saa betydelig en Minister.

Endnu førend Printzessens Daab skede, blev baade Struensee og Kammerherre Brandt af Kongen optagne i den Grevelige Stand. Dette var det sidste Æres Trin, som vor Struensee gjorde i Dannemark. Han havde nu Titel af Høygrevelig Excellence; og naar hans Hierte ey havde været faa hovmodigt og opblæst, som det var, naar han med meere Mo-

79

75 deration havde gaaet frem i alle Landets gamle Forfatningers Omstøbning og Forandring, samt ikke saaledes, som skeet var, havde aabnet Porte og Døre for Utugten, Vellysten og Ryggesløshed: saa havde han vist nok længer, og maaske indtil Enden, kundet begaaet sig paa den Post og i den Anseelse han nu stod. Men hans Hierte duede ikke; der var ingen Guds frygt for hans Øyne; og hans nu snart paafølgende Fald er et Beviis paa, at Herren staaer de Hoffærdige imod.

Det hidtil værende General - Commerce - Collegium blev nu og ved en Forordning under 18 Julii ophævet, og alt hvad Commerce og Fabrikvæsener var angaaende, skulde umiddelbar henhøre under Finantz-Collegiet og dets Kammere, der og skulde have Opsigt over og revidere alle Brand-Cassernes Regnskaber. Noget derefter blev anordnet en egen Commerce-Deputation.

Søndagen den 28 Julii holdt Dronning Caroline Mathilde sin Kirkegang, og begyndte allerede Dagen efter tilligemed Kongen at bivaane Fransk Comoedie paa Hoftheatret paa Christiansborg Slot. Det Kongelige Herskab reyste derefter ugentlig i det mindste to Gange ind til Kiøbenhavn for at bivaane Spektaklerne, og begave sig hver gang ud til Hirschholm igien. Ved alle saadanne Leyligheder kiørte Grev Struensee og Grev Brandt i Vognen hos dem, og de bleve som oftest, i sær imod Slutningen ledsagede af en Escorte Dragoner, hvoraf endog et Par maatte ride ved Siderne af Vognen; hvilket gav Anledning til allehaande Bedømmelser over

80

76

Struensee, hvis onde Samvittighed, man nu troede, begyndte at plage ham.

Der gik og et Rygte, at Struensee i denne Sommer søgte Leylighed at trekke sig bort fra Hoffet, under Forevending, at han trængte til at bruge Brøndcuur, og til den Ende vilde reyse ud til et Bad; men enten det Rygte har været falskt, eller han nu ikke har kundet faae Tilladelse dertil: saa blev han tilstæde, fortsatte sine Forretninger, ved Hoffet, og udøvede sin Magt, lige indtil altsammen for ham med eet ophørte.

Den 27 Julii underskrev Kongen en Forordning, angaaende Børns Hiemmedaab, hvorefter "ter det blev overladt til Forældrene selv, at lade deres Børn hiemmedøbe, og siden, naar Barnets Helbred kunde taale det, at lade bringe dem til Kirken; hvilket sidste dog Forældre ikke skal være forbundne til, inden nogen vis Tid efter Loven at lade skee."

En Cabinets-Ordre af 7 August, sendt til Generalitets-Collegiet, befalede, " at til Underbetiente, saasom Visiteurer og Budde ved Collegierne, skulde herefter duelige Militair-Personer foreslaaes. " Denne Anordning manglede ey Grund af Villighed; dog skal den ikkun i Førstningen være holdet over.

Der blev paa denne Tid ogsaa oprettet en nye Bygnings-Commission, hvorudi Grev Struensees Broder, Justitzraad Struensee, fik Forsædet. Denne Commission fik tillige Ordre, at skulle desangaaende udfærdige en nye Plan. Den fik siden Navn as Ober-Bygnings-Direction.

Ligeledes var det paa denne Tid i August Maaned, at Directionen over Øresunds-Toldkammer blev

81

77

trakt ind under Finanh-Collegiet, og lagt under det Danske Kammer. Men paa det at denne Forandring ey alt for haardt skulde treffe den indtil samme Tid derover værende Directeur, Greve von der Osten, saa blev ham aarlig tillagt 4000 Rdlr.

Længe var der allerede talet om, at der skulde skee en Forandring ved Kiøbenhavns Toldkammer; og en Kongelig Resolution af 23 August bestemte samme. Den blev ikke nær saa stor, som man havde ventet og frygtet for. Det leed mindst af alle de forandrede Collegier; og den nye Indretning skal her have et virkeligt Fortrin for den gamle.

Herforuden udkom endnu i denne Maaned en Cabinets-Ordre under 19 August, hvorefter adskillige Forretninger, som indtil denne Tid havde henhørt til Cancelliet, blev herefter overdraget til Finantz-Collegiet. Grændserne bleve nærmere bestemte imellem disse Collegier; og det, som Cancelliet beholdt, var allene "Expeditionen af alt det, som angaaer det Kongelige Huus og dets Rettigheder,

Lovenes Bekjendtgjørelse og Forklaring, som angaaer Undersaatters Personlige Rettigheder og Fortrin, følgelig alle Diplomata, Patenter og Bestallinger, som herover udfærdigedes; samt alle Geistlige-Kirke-og Skole-Sager: item Justitiens Forvaltning in civilibus, ecclesiasticis og criminalibus."

Alle de øvrige Expeditioner, som Cancelliet hidindtil havde havt, skulde herefter besørges af Finantz-Collegiet, som ved dette nye Reglement fik en langt større Anseelse, og langt videre udstrakt Magt, end Rentekammeret førhen havde havt.

82

78 Da alle Forandringer skulde sigte til Besparelse for Kongens Casse: saa blev det nu og Kongen forestillet, at hans Casse kunde spare anseeligt, naar den paa Friderichs-Kirke paa Amalienborg hidindtil fortsatte Bygning blev standset. Det blev da strax allernaadigst resolveret, at der ikke meere skulde arbeydes derpaa; Tømmerfolkene bleve beordrede at nedrive de der staaende Jern- og Træ-Maskiner, og de til Opsetning ferdig værende Stykker til Marmor-Pillerne og Capitælerne bleve liggende der for Vind og Vove utildekkede.

Først i September Maaned kom Hr Etatsraad Reverdil her ind til Dannemark og til Hoffet igien. Da blev det og bekjendtgjort, at der hver Onsdag skulde være Cour paa Hirschholm hos de regierende Majesteter, og naar Couren var til Ende, skulde der hver Gang opføres en liden Italiensk Operette. Det blev nu og fastsat, at der ordentlig to Gange hver Uge, nemlig Tirsdag og Fredag Aften, skulde opføres Fransk Comoedie paa det Kongel. Danske Hof-Theater. Nu begyndte og det flyvende Corps, som camperede ved Hirschholm, at gjøre Manoeuvres for det Kongelige Herskab. Parforce-Jagten fik og sine ordentlige Dage, nemlig Mandag, Torsdag og Fredag. Hver Dags Forretninger og Forlystelser ved Hoffet vare altsaa reglerede; og for det første vare de paasigtede Forandringer nu ligeledes bragte i Stand. Kun fornemmelig Universitet stod endnu tilbage; men dets Forandring kunde ikke vel skee i saadan Hast. Biskop Gunnerus havde vel allerede for nogen Tid siden

begivet sig fra Trundhiem paa Reysen til Kiøbenhavn; men han

83

79

var endnu ikke ankommen; og førend han kom, vilde eller kunde man intet desangaaende foretage sig.

Der blev imidlertid dog endnu giorte adskillige Foranstaltninger; ligesom og en Deel af det forhen ordinerede blev igien forandret. Der blev under 17 September udstædt en Cabinets-Ordre til Generalitets- og Admiralitets-Collegium: " at alle Regiments- og Divisions-Chefer skulde staae til Ansvar for deres Duelighed, som maatte foreslaaes til Befordringer, og tillige indberette, om der fandtes nogen under deres Commando, som ikke var dygtig til at forestaae sin Post; samt at enhver Chef skulde aflegge Regnskab for de Uordener, som maatte begaaes af deres Underhavende oz Gemeene. "

Hans Majestet resolverede paa denne Tid, at lade oprette en Veterinair-Skole, ved hvilken der skulde gives frie Underviisning og holdes Forelæsninger over Huusholdnings Dyrenes Anatomie og Sygdomme; og Hr Doctor Abildgaard, en Discipel af den berømte Burgelot, blev udnævnt at være Lærer ved denne Skole.

Iblandt de nye Indretningers Forandringer paa nye igien, var Skrive-Frihedens Indskrænkelse, og en Forlængelse af den til Ligenes Begravelse af Kongen bestemte Tid. Den Kongelige Ordre, hvorved Skrive-Friheden blev indskrænket, var af 7 October 1771, hvorved blev befalet: 1.) "At den d. 14 September 1770 bevilgede Skrive- og Trykke-Frihed ikke maatte misbruges, til derved at overtræde andre borgerlige Love; Hvorfor og alle

84

80 Injurie-Pasqviller og oprørske Skrifter fremdeles, ligesom forhen, skal være underkastede den derfor satte Straf.

2.) Omendskiønt al Censur er ophævet, saa skal dog enhver Autor, som skriver noget, være ansvarlig for, at saadane ikke strider imod de nuværende Love og Forordninger.

3.) Det maae ikke være Bogtrykkerne tilladt, at trykke nogen Bog eller Skrift, hvortil han ikke veed Autor, da han dertil skal staae til Ansvar, naar han ikke kan angive Autor, til hvilken Ende og ingen Bog maae trykkes, hvorpaa ikke staaer Autors eller Bogtrykkerens Navn. "

Ved denne Skrive-Frihedens Indskrænkelse skulde man tænkt, at den almindelige Oversvømmelse af elendigt Rips-Raps havde blevet standset; men det er desuagtet ikke blevet stort bedre, end det var.

Hvad Ligenes Begravelses-Tid angaaer, da blev det indseet, at det om Vinter-Dage vilde være alt for stor en Besværighed og Uleylighed for Folk, at begrave Ligene imellem Kl. 1 og 6 Slet om Morgen, og altsaa behagede hans Majestet, ved en Resolution af 10 October at tillade: " at den ved Placaten af 29 April sidstafvigte bekiendtgiorte Tid til Liigs Begravelse, maatte forlænges fra Kl. 6 til 9 om Formiddagen; " hvilket samme Dag blev bekiendtgiort af Magistraten. Der løb ellers paa denne Tid adskillige Rygter om andre paasigtede Forandringer ved Ligenes Begravelse. Philocosmus havde fortalt i sit Stats-Skrift, at for at spare paa Linnet og Bræder, kunde Liig begraves

85

81

indpakkede i Kurve. Strax var Rygtet færdigt at sige denne Forandring skulde her indføres, uden at betænke Urimeligheden; ja det lagde endnu til, at Struensee havde den Foranstaltning i verk, at Ligene ey mere skulde begraves i Jorden, men bringes ud paa Strømmen og der nedsenkes i Dybet; til hvilken Ende derved Toldboden om Natten skulde ligge visse Liig-Pramme, o.s.v. Saa meget er vist, at det var paa Forslag, at Kirkegaardene i Kiøbenhavn, og Begravelserne i Kirkerne skulde reent afskaffes og Pladserne omkring Kirkerne gøres ryddelige. Professorerne, sagde man, erklærede og i Faveur af dette Forslag, men Magistraten ikke. Det synes imidlertid ikke at mangle sin Grund, at der i store Stader jo om Vaaren og Sommeren kan foraarsages Sygdomme af den giftige Stank, som opstiger af Gravene.

De Anordninger, som fremdeles bleve giorte i October Maaned vare: Et under 2den October igiennem Finantz-Collegiet forudskikket Kongeligt Behag, "at al Handel med fremmed Glas i Anledning af Forbudet under 25 Martii 1760, skulde fra Maiimaaneds Udgang 1772 aldeles ophøre: " Videre: " at der skulde anlegges Forraads-Magaziner af Brødkorn i Dannemark, " hvilket blev befalet i en Kornskats-Forordning af 5 October 1771, som ikke klingede got i Proprietairernes Ører, endskiønt Nyttens deraf lyser enhver i Øynene. Kun Skade, at saadan Forfatning ikke tænktes paa for en Deel Aar siden, da vi havde mere frugtbare Aaringer, men skulde blive forbeholden til Struensees Tid. Fremdeles: "at

86

82 naar Hans Majestet Kongen herefter med en Escorte passerede forbi Vagterne, saa skulde samme træde ud med skuldrede Gevær, men i øvrigt ingen Honeurs vise, med mindre dertil blev givet en besynderlig Ordre. " Man havde ikke seet det Kongelige Herskab fare med saadan stærk Escorte igiennem Staden, som da Høystsamme den 17 October foer fra fransk Comoedie til Rosenborg-Slot, for at tage det for Hans Kongelige Majestets Regning i Rosenborgs Slots - Hauge anrettede prægtitige Fyrverkerie i Øyefyn, der bestod af 3 Acter, og var af en Indretning, som satte alle Tilskuere i Forundring. Strax derefter rykkede to Esquadroner af det Siellandske Dragoner Regiment ind i Kiøbenhavn, for at gjøre Tieneste i Stedet for den afgangne Garde til Hest; og hele Regimentet skulde siden her indqvarteres, hvoraf et Compagnie allerede havde afløst det denne Sommer ved Hirschholm liggende saa kaldede Flyvende - Corps, der havde begivet sig efter Ordre til deres Regimenter.

Ved en Forordning under 16 November blev Fattig-Væsenet i Kiøbenhavn gandske omstøbt, og en almindelig Pleye-Anstalt indrettet, under hvis Direktion alle Kiøbenhavns Hospitaler og Opfostrings Huset sorterer, undtagen Friderichs Hospital. Directeurerne over denne Anstalt, de Herrer Etats-Raad Ryberg, Liv-Medicus Berger, Pastor Resewitz og Syndicus Lunding, har havt et got Sigte nok ved denne Plans Udkastning, om den ikkun i Længden kan holde Stik. Veysenhusets Afskaffelse fik de ved den Leylighed udvirket, hvorudi igien skulde anlegges en Real-Skole. Aar-

87

83 sagen til Veysenhusets Afskaffelse skulde vel være, at denne Stiftelses nærværende Indretning var meget forfalden og aldeles ikke overeensstemmende med Fundatzen. Børnene gjorde nu ikke andet, end læste og sang, endskiønt Fundatzen tilholder, at de skulde læse den halve Dag og arbeyde den halve, hvilket de og gjorde i Begyndelsen. Men det var nu ikke Sagen at reformere og borttage Misbrugen ved de gode Stiftelser; de skulde gandske ophæves og omstøbes. Lab nu være, at en Real-Skoles Anlegning kunde være gandske umistelig i saa stor en Stad som Kiøbenhavn: saa burde den dog hverken opføres paa Ruinerne af et saavel funderet Veysenhuus, ikke heller burde man have glemt, at Kiøbenhavn er Hovedstaden i Dannemark og at Hoved-Indbyggerne i Kiøbenhavn ere og bor blive Danske, som Forfatterne af den Kritiske Journal har anmerket, hvilket man dog syntes enten ikke at have erindret, eller ey vildet tage i Betragtning, da den for Realskolen bestemte Rector Hr Joachim Michael Geuss, Informator i Mathematiken ved Landcadetterne og den udvalgte Inspector Hr Bernhard Dragun, ere Begge Tydskere, og forstaaer vel lidet eller intet Dansk. Det var ellers ikke at undre over, da Direcreuren over Realskolen, Hr Pastor Resewitz, er Tydsk, og dens da værende Patron og Befordreer Grev Struensee ligesaa.

Endnu maae for November - Maaned her anmerkes tvende Cabinets-Ordre: den første af 4de November, hvorefter " ingen af de Kongelige Collegier eller Departements maatte udstæde nogen Efterlevels-Ordre til et andet Collegium eller

88

84 nogen Person, som ey derunder sorterede, men samme skulde directe indberettes i Cabinettet, hvorfra Den fornødne Ordre til Vedkommende skulde udfærdiges. " Den anden af 30 November angik Officerer, " at ingen, som stod i Gase, maatte afgaae fra sit Regiment, førend han et heelt Aar derved havde giort Tieneste; samt at ingen, som stod paa Vartpenge, Pension eller a la Suite, maatte uden speciel Tilladelse opholde sig i Kiøbenhavn. " Alt dette var Foranstaltninger af Struensee og hans Tilhængere.

Det lakkede nu imod Vinteren. Hofholdningen var besluttet at skulle forflyttes til Friderichsberg. Dertil var allerede fornøden Anstalt og usædvanlig Anstalt blevet føyet. Det Kongelige Herskab kom dertil den 30 November, og Struensee Havde vel ønsket og tænkt, at Residentzen skulde blevet der den hele Vinter. Et Compagnie Dragoner bleve indqvarterede i Friderichsberg Bye, og maatte gjøre Vagt og afløse hinanden ikke allene paa Slottet og der uden for, men endog i Alleen, som løber dertil. Det Besøg, som de enrøllerede Matroser gjorde paa Hirschholm i denne Sommer, maae have sat Struensee i en ugemeen Skrek, som han ikke kunde glemme,, og maaskee det var Aarsagen, at han ikke, som man ventede, kom til Friderichsberg, da den stegte Oxe der blev givet dem af Holmens Folk, der havde arbeydet paa Bombardeer-Galeotherne. Rygtet vovede i det mindste at udsprede det. Ja det var dristigt nok til at sige, at Kongen ey engang vidste af denne Tractering. Men det maae nu være som det vil: saa saaes det klart

89

85

af Anstalterne baade paa Hirschholm og nu paa Fridrichsberg, at Struensee var frygtsom, og han havde Aarsag ar være det. Der var nu intet Skiul meer at finde for hans onde Hierte; og han har vist nok neppe med noget roligt Sind bivaanet Hoffers Forlystelser.

Saasnart det Kongelige Herskab var ankommet til Fridrichsberg, blev det fastsat, at der skulde være Cour

hver Mandag, Fransk Comoedie paa Hof-Theatret hver Tirsdag, Fredag og Søndag Aften, og Opera Onsdag og Løverdag paa det Danske Theater. Ved alle disse Leyligheder var Grev Struensee med. Han bivaanede og Falkejagten paa Stadens Fællid, og fulgte Dronningen, hvor Hendes Majestet behagede at promenerere til Hest. I hvor frie hans Øyekast nu end vare, saae man dog en Frygt i dem paa alle Sider.

Der kom paa denne Tid Cabinets-Ordre til Sø-Etaten, at Schoutbynachter skulde nævnes Contre-Admiraler: Ober-Archeliernestere, Ober-Kanonere: Under-Archeliernestere, Kanonere: Constabler, Under-Kanonere: og Bøsseskyttere, Constabler. Ligesaa blev ved denne Tid General-Major Gude virkelig Commandant i Kiøbenhavn i Steder for Oberst Sames. Der kom Kongelig Befalning, at Stadens Uhrverker skulde stilles efter et Signal fra Rundetaarn. Der blev udstedt en Cabinets Ordre til Magistraten under 17 December, hvorved al Collection til fremmede Lotterier blev strængere og under større Straf forbudet, end forhen. Ved en anden Cabinets-Ordre blev befalet, at der i Stadens Qvarterer skulde antages sterke

90

Karle, til at opbringe Betlere. Til alle saadanne Foranstaltninger maatte Cabinets-Ordre udstædes; thi det var engang befalet, at alle Efterlevelsers-Ordre skulde skee fra Cabinettet.

Den 23 December underskrev Kongen visse Privilegier for de Måhriske Brødre, og gav dem Tilladelse, at etablere sig i Hadersleb Amt. Disse Folk ere langt over det Begreb, som den almindelige Ukyndighed gjør sig om dem.

Hidindtil havde Struensee begaaet sig, ihvor sterk han end undertiden havde forgaaet sig; men Den Kongelige Cabinets-Ordre, hvorefter Livvagten til Fods blev afskediget Juule-Aften, lagde den visse Grund til hans hastigt derpaa følgende Undergang, og der var nu ikkun en stakket Tid Redning for ham. Dersom han har havt nogen Andeel i Raad til den Inquisitions Forordning under 30 December, hvorefter Inquisitions-Commissionen blev lagt under Hof- og Stads-Retten: saa har han dog vel neppe forestillet sig eller ventet at nyde Got engang deraf, " at der er Hans Majestets allernaadigste Villie, heller at en Skyldig gaaer frie, end at en Uskyldig skal lide". Den Omgang med Livvagten var alt for modbydelig, saavel for enhver Tilskuer, som for alle dem, der har hørt derom. Han var sværtet længe forhen af hans Gierninger; men nu blev han gandske sort. Hvorledes denne Juule-Aften saae udi Kiøbenhavn, kan med Fornøjelse sees i de hos Bogtrykker Hallager udkomne Tanker om Jule-Aftens Feyde, som han sælger for 4 Skilling.

91

87

Aaret 1771 var nu forbi, og det lakkede ad Enden med Struensees Herlighed. Ikke førend nogle Dage efter det nye Aars, det indeværende 1772 Aars Begyndelse, flyttede det Kongelige Herskab sin Residentz til Christiansborg; og saasart det var skeet, bleve der strax et Par Dragoner posterede til Hest uden for Slotsporten, og ligesaa ved Hovedvagten. Nu tænkte Struensee, at han var vel forvaret. De Grenaderer, som gjorde Vagt paa Slottet, bleve daglig der bevertede med Erter og Flesk. Paa den Maade, tænkte man, skal de vindes. Men alle hans Kunster kunde nu ey hielpe ham. Da han tænkte, at være allertryggest, var Faren over Hovedet paa ham, og hans Fordervelse til rede. Hans Høyhed, og Herlighed, og Anseelse og Magt fik Ende den 17 Januarii 1772, om Morgenen Kl. 6; da han tillige med flere, blev arresteret og bragt ud i Kastellet efter Kongelig Ordre. Alle ere enige om at troe, at han og hans Partie havde et Forræderie i Sigte; og der var en almindelig Glæde over denne Forandring ved Hoffet. Hele Byen var illumineret om Aftenen; men om Natten skede den bekjendte heslige Forstyrrelse, da flere end 60 af de berygtede Huse bleve ruinerede af den imod løse Qvinder opbragte Pøbel. Kongen anordnede strax en Commission, for at undersøge de fængslede Personers Opførsel og at dømmе dem. Saasart Commissarierne havde undersøgt Struensees Papirer og Brevskaber, blev han første Gang forhørt Torsdagen den 20 Februarii, da Inquisitions-Commissionen forsamledes i Kastellet i Commandantens Hr. Generallieutenant von Hobens Væ-

92

88 relser, hvor Grev Struensee blev bragt hen i Commandantens Vogn med de Officierer, som havde Vagt hos Ham. Siden har Forhørene kontinueret, og man har endelig faaet den tilforladelige Efterretning, at Grev Struensee baade er overbeviist, og i de over ham holdte Forhører skal selv have tilstaaet, at han har begaaet adskillige Misgierninger, som involvere Crimen læsæ Majestatis i en høy Grad, og at han, uden Hans Majestets Forevidende og Approbation har udstædet adskillige Cabinets-Ordre, hvormed han har føyet endeel skadelige ja endog farlige Anstalter. Ligeledes skal der iblandt hans Papirer være funden en af ham selv skreven Regning, som er høyst suspect, og giver den allerstørste Formodning om, at han for en anseelig Summa, og meer end hundrede Tusinde Rigsdaler, har til sin egen og andres Fordeel fornærmet den Kongelige Cassa allene i denne Post.

Han kom altsaa ikke til at celebrere Kongens Fødselsdag i Aar i den prægtige Equipage, som han havde foranstaltet sig; men maatte derimod tage til Takke med Tractement som en Statsfange, 1 Rdlr. daglig, i sit Fængsel. Hr. Pastor Münther er beordret at besøge ham, og handle med ham om det, der hører Guds Rigs til.

Han har faaet et Brev fra sin Fader og Moder, hvoraf dog Indholden ikke er bekiendt; thi de under disse Titler trykte Breve ere falske. Han skal nu være overbeviist om den Kristelige Religions Sandhed, og med Graad bekiende og angre sine Forseelser, som enhver Veltænkende maae glæde sig over, der føler sig selv under Menneskelighedens Vilkaar. Og, naar han

93

89

baade ønsker og beder om at beholde Livet, som han gjør, saa maae Medlidenhed opvekket over vor elendige Natur. Den samme Magt, som har tilladt hans Ophøvelse, bestyret hans Fald, og seet saa længe igiennem Fingre med hans frie Levnet, raader eene for at tage den Hævn over ham, at overlade ham til en bestandig Anger og Fortrydelse til en naturlig Dødsdag i Fangegiemmet, som vilde v være ham langt haardere Straf, end den smerteligste snart overstandne Skamdød. Frygtsom seer han vist selv, medlidende seer de Fromme, men begierlige seer de Nysgierrige efter hans Dom. Hvorledes denne end bliver: saa har man dog allerede her seet Enden paa hans frie Levnet og Skiebne.

94

90 IN DOCTOREM MEDICINÆ

de Struense.

SalVUs ReX, Ingens æger jaCet InDe MaChaon». Deftruitur meritis ille struens scelera.

Phanmca nulla iuvant, opium non, balfama, succ: Et Medicus nefcit jam medicare fibi.

Contra vim mortis non est medicamen in hortis* Protector vitæ non tegat ipse fuam.

Vincula morborum perdoctus rumpers fæva,

Solvere non potis eft qvæ sua membra premuM. Intus & in cute qvi voluit cognofcere multog,

Lippus & exunclus per videt ipfe fua*

Qvi fuit asfvetus miferis fuccurrere qvondam*

Non fibi fuppeticas ferre valet misero.

Sic non in Medico lempet relevetur ut æger,

Omnibus exempluin nempe, Struenfe, dabis* Qvi tentare foles falientem pollice venam,

Qvidtentas? Solium non medicina feret.

Hei 1 tibi, qvot morbus non fit medicabilis herbis! Eule, Struenfe, tibi væl medicanda lues*

Principiis obfla , fero medicina paratur.

Hoc didicit sero, qvi modo Dottor erat,

Oversat paa Dansk saaledes:

Til Doctor

Struense.

MonarChen Han er frlsk og Vel, Vor Læge Llgger sVag DeroVer.

Saa straffes den med Ret og Skiel, Som slemme Skalke-Stykker vover! Al Lægedom har ingen Kraft,

Ey Balsam, Opium og Saft.

95

91 Hvad Raad, nu Lægens Liv staaer Fare? Ey Urt er skabt mod Dødens Bold: Han, som for andres Liv var Skiold Kan nu sit eget ey bevare.

Han som var klog og udlært paa,

At brække Sygdoms haarde Lænker,

Kan selv de Baand ey opløst faae, Som hannem holder, trykker, krænker; Han som saa flittig lagde Vind,
At kiende Folk i Been og Skind,
Saae egne Sager løst igiennem.
Han, som i Trang og Trængseler Var vant at hielpe paa enhver,
Kan sig ey hielpe selv af dennem.
Saa staaer det ey til Lægerne,
At hielpe altid op den Svage:
Al Verden kan, o! Struense! Herpaa af dig Exempel tage.
Men, kiere da det var din Sag,
At forske Puls og Aare-Slag,
Hvordan den gaaer og slaar og pikker; Hvi gik du da ud af din Vey?
Du veed jo dog, at Throner ey Sig til Barbeer og Doctor skikker.
Ulykke for dig, Struense!
At du er syg paa saadan Maade,
At man til Brug af Urterne Dig kun forgieves vilde raade,
Dit Onde eene læges kan
Ved Staal-Kuur fra en Mestermannd.
Hver lade sig herved bevæge,
At staae det Onde strax imod;
Seen Lægedom var sielden god:
Det klærtem aft for seent vor Læge.

96

Følgende Boger

tillige med

en stor Deel andre findes tilkiøbs hos

Forlæggeren C. L. Buch

boende paa Nørregaden No. 245. for hosfatte Priser

Professor Gottscheds tydske Grammatika eller kort men tilstrækkelig og tydelig Underviisning at lære ret at skrive og tale det tydske Sprog, oversat efter det femte forbedrede Tydske Oplag og udgivet til Nytte for de Danske, som ville lægge sig efter og grundig lære der tydske. Sprog. 2 Mk. 8 ß.

Den lykkelige Hverver. Et lystigt Syngestykke med 5 Arier og 2 Duetter til den Kongel. Danske Skuepladses Brug skrevet af B. H. Beck, 8 ß.

Den dydige Kierligheds Triumph eller den over Verdens Domme og Fordomme høyt ophøiede, ædelmodige Frøken Mathildes rørende Tildragelser 8 ß Tre mærkværdige Breve skrevne af den Svenske Assessor Emanuel Svedenhorg, som i 28 Aar har havt Omgang og talet med Englerne og Aanderne og omgaae nogle Efterretninger om hans Levnet og Skrifter.

Fremmedes Tanker eller Forsøg til Udbredelse af læseværdige og nyttige Overstættelser samlede og udgivne for at bidrage til den Danske Stats og Oeconomies Forbedring samt Smagens Opkomst 1 Mk.

Den unge Adelsmand Morosof eller det sære Menneske. En ypperlig moralsk Afhandling skreven af den berømte Græv Lünar 1 Mk.

Betraatninger over Jesu Lidelser, hvorudi den ganske Lidelses Historie findes baade i Hoveddele og mindre Parter udførlig afdelet & c. af A. Trojel 4 Mk. Tanker over Jule-Aftens Feyde (skrevne af samme berømte Forfatter som ny, Prøve af Skrivefr. 4 B.

1

Den forrige Barberer og Kabinetsminister J. F. Struenses mærkværdige Liv og Levnet

skrevet paa Tydsk af

F. E. G. Biersaufenfreund,

Mag. Philosoph. fra Krainvitz.

Siden oversat paa Dansk af

Christen Nielsen Jyderop,

Mag. sta Aars.

Kiøbenhavn, 1772.

Trykt og findes tilkiøbs hos Joh. Rud. Thiele, boende i store Helliggeiststræde.

2

3

Fortale

til den gunstige Læser.

Saasnart jeg i Aviserne læste min forrige Conhibernal's J. Frid. Struenses ulykkelige Skiebne, holdt jeg det for min Pligt, at meddele Publikum disse Blade, hvoraf nogenledes sees samme Mands Karakter; og kan i Tiden tiene til Materialier for andre af større Insigter end mine, der kunne faae i Sinde at meddele Verden en fuldkommen Historie af denne besynderlige Mands Liv og Levnet. Manden var min Conhibernal i Halle, hvor vi begge studerte tilsammen paa høi Skolen, vi samledes

4

siden i Vittenberg hvor vi hørte et Collegium Privatissimum hos en gammel erfaren Magister, navnlig Schwartz i adskillige Naturens Hemmeligheder, og et andet over Cyprianus & c. Saa ingen bedre end jeg er i Stand til at give Publikum nøiagtige Efterretninger om hans Levnetsløb. Kierlighed til Sandhed skal styre min Pen igiennem disse Blade, og den søde Fornøielse at give Verden tilforladelige og sande Efterretninger, være en værdig Løn for mit Arbeide. Til den Ende har jeg Meddelt disse Anecdoter i visse Kapitler, baade for at styrke en svag Hukommelse, og at de som ikke have Tid til at giennemløbe det hele Verk, kunde i kort Udtog see det mærkværdigste. Jeg rekommenderer mig Læserens gode Bifald, og forsikrer, at Iver for at behage mine Medborgere, skal altid være Gienstanden af mine Bestræbelser. Krainitz den 8 Febr. 1772.

F. E. G. Biersaufenfreund.

5

1. Kapitel.

Om hvad, som hændte sig før hans Fødsel, item om en Qvindes Spaadom.

Moderen var ikke saa snart bleven frugtsommelig med vores Greve, før hun mærkede en Bulder og Riven i Maven, som forøgedes ligesom Fosteret voxte. Stædets Læge-Doctor Sysmilch, der ikke formodede, at det var vor Greve, som støiede, gav hende ind et Rabarbara-Pulver, der vel gjorde sin ønskelig Virkning, men kunde dog ikke udjage den lille Greve. En skikkelig Kone i Byen, som man

6

troede, kunde lidet mere end særdvanlig, blev spurgt til Raads, samme Kone, hvis Navn var Sara Vainegelin, eller Krainegelin, som jeg ikke drister mig til at bestemme for sanden, da jeg unødigt vil binde Læseren en Urigtighed paa Ermene; denne spaaede, at hun var frugtsommelig med en Person, som skulle komme til stor Ære og Anseelse, skulle gjøre stor Bulder i Verden, og døe mæt af Dage og Ære. — Hun skiældte Doctor Sysmilch ud for en Sinke og Idiot. Samme brave Kone blev siden brændt, tilligemed tvende Fættersker i en liden Flække Breischlingen, nær ved Vittenberg, sluttelig af Misundelse, fordi de vare klogere, end andre.

2. Kapitel.

hans Fødsel og mærkværdige Begivenheder ved samme.

Moderen tvivlede ikke længere om sin Frugtsommelighed; men det besynderligste, at hun ikke engang vidste, at hun havde bragt et

7

Barn til Verden. Det begaa sig paa følgende Maade: Et Korps preusiske Husarer strøifede om i Egnen, og da de havde faaet Øie paa en Trop vestphaliske Sviin, satte de i fuld Furie efter denne Trop. Tvende af Flygtningerne toge sin Retirade i Præstens Gaard, hvor de med Hurra-Skrig bleve fangne, og paa en meer end barbarisk Maade masakrerede. Denne gruelige Tildragelse satte den gode Kone saa i Bestyrtelse, at Fosteret ∴ Greven faldt fra hende ligesom et Æg fra en Høne. Kokkepigen, Maria Krygelstein, raabte af Forskrækkelse paa Ave Maria, thi hun var katolsk, og fra Beiren. Men hvad skede? Barnet krøb under Bordet, som en anden Hund, gav et sælsom Lyd fra sig, og satte dem baade i stor Hierte-Angest. Moderen sagde, at det faldt fra Maria, Kokkepigen, thi da hun var katolsk, kunde hun vel føde et Monstrum til Verden. Maria var selv halv i de Tanker, og ansaae Tildragelsen, som en Straf af en alt for fortrolig Omgang med Gaardskarlen Joseph Møller fra Eisenach. Denne Hændelse har været en Hemmelighed indtil denne Dag, og er mig med Eed stadfæstet af Maria Krygelstein selv.

8

3. Kapitel.

Fortsættelse af samme Materie.

Da de stode i denne Strid, see da, hvad skede? Barnet krøb hen til Moderen, og tog hende i Skiørtet. Nu tvivlede hun ikke længere paa, at hun jo var Moderen; men da det næsten var laaden over den hele Krop, græd hun bitterlig, og stod i Tvivl, om hun skulle lade det døbe: Det holdt ved sin sælsomme Lyd, ligerviis som en Buk, hvilket Sara Vainegelin sagde, at kunde betyde, at det skulde blive en god Prædikant.

NB. Her maa jeg bekiende, er en stor Lakuna i Historien lige til hans fjerde Aar, da han blev sat i Skole; thi der har været mig umelig at fornøie Læseren, hvor stor Umage jeg end har gjort mig, og paa løse Relationer er ikke min Agt at bygge; saa meget veed man, at da han var tre Aar, vilde hans Amme, Susanna Kirschendorph, ikke længere have ham i Seng med sig, da hun efter tit begangne Synder gjorde et alvorlig Kydskheds Løfte.

9

4. Kapitel.

Om Hans Skolegang med meere.

Med stor Møie fik man ham til at lære at læse, skjønt han blev betroet en meget drabelig Skoleholder navnlig, Zacharias Mehlphyrer, som hudstrøg ham hver Dag, og skjønt samme var en meget sindig Mand, blev han engang saa forbittret, at han beed ham et stort Merke paa et vist Sted. Dette haver jeg selv seet

med mine Øyne og talte hver Tand. Publikum vil selv erfare Rigtigheden, naar Dagen kommer han faaer sin fortiente Lon. Siden blev han jaget af denne Skole og sat i en anden hvor der ingen Piger gaves.

5. Kapitel. Hvorledes han blev sat i en anden Skole, og nok i den tredie.

Siden blev han sat under en anden Læremester, nemlig Magister Jeremias Schlegenthal, som søgte at give ham de første

10

Elementer in Humanioribus. Denne brave Lærere spillede ham adskillige Putser. See et, hvis Lige er vel aldrig hørt i Christenheden. Manden havde en meget kostelig Marelok, som han under Informationen var vant at pille i, og som han elskede, som sin Kone. Men denne dristige Kompan undsaae sig ikke ved at afskiære den med en stor Sax. Det havde nu været en let Sag at faae ham i Skarpretterens Hænder, men han lod sig dog omsider bevæge af Forældrenes Taarer. Endelig fik Faderen vide, at der i Hamborg skulle gives ret en Nero af en Skolemester, og den største Tyran lige fra det romerske Monarkies Undergang. Denne spægede ham vel nogenledes; thi alle hans Executioner skede paa tyrkisk Fason og Maade. Men han havde dog aldrig faaet ham kyndig i det latinske Tungemaal, om han ei havde begyndt med Ovidii Libri Amorum, og nogle udsøgte Oder af Horatio; tilsidst praktiserede han den gode Theorie, som han havde faaet af disse Bøger paa Skolemesterens ældste Datter Sischen Maria Dunerwetter, og blev med nogle Bagstød jaget hiem til Faderen.

11

6. Kapitel.

Hvorledes Faderen satte ham til Skibs.

Faderen vidste nu ikke, hvad han skulle anfange med ham. Han havde en Ven, som var Kiøbmand i Amsterdam, navnlig Cornelius von Moor, til hvilken han skikkede ham, paa det han kunde gaee med de Skibe som gik paa Hvalfiskefangsten til Grønland, sluttelig i den Hensigt, at han i dette kolde Klima noget kunde kjøles. Han blev da leveret til Skipperen Adrian Zeeland. Denne Skipper medbragte en nye-gift Hustrue, og da der opkom en stor Storm, maatte han om Natten være pag Dækket, og fant vor Person i Armene af sin Kone. Til Lykke for ham, han havde med en koldsindig Mand at bestille; thi han udvisket ham allene et hundrede Tamp, og flengte ham siden over Borde.

12

7. Kapitel.

Hvorledes han blev opfisket af de mæhriske Brødre, og hvad sig iblant dem med ham tildrog.

Kast over Borde, havde han nær gaaet til Grunde, om ei Madame Zeeland havde uformærkt udkast til hannem en Bredde, oz om der ei havde været Fiskere i Søen. Al Verden veed, at der gives en Kolonnie mæhriske Brødre i Grønland, der paa en meget kompendieus Maade viser Grønlænderne Veien til Himmelen. Disse tog ham op, og vare glade over at finde en Landsmand. Han sagde sig at være udkast for at have villet omvende Skipperens Hustru. Her levede han ret kostelig, og ligesom i Naturens første Tilstand; thi disse Folk regner det ikke saa nøie, naar man er kommen til en vis Høide i Naaden. Desuden var man glad over at finde saa stor Dygtighed hos dette unge Menneske, thi paa Kolonier er gierne dette slags Folk velkommen.

13

8. Kapitel. Hvorledes han blev sat i Lære hos

en Barberer, item hvorledes han skar Næsen af en Raadsherre.

Med got Skudsmaal blev han sendt

fra Grønland, derfor satte man ham i Lære hos en Barberer i Hamborg, navnlig Joachim Zeifenbak. En Dag han skulle barbere en af Stadens Raadsherrer, ved Navn Pandechtstein, og samme havde en smuk Kone, som sad ved Vinduet, for at helbrede sin Mands Benklæder, blev vor unge Barberer saaledes slagen af Elskovs Brynde, at han uden for sig selv skar et Stykke af Raadsherrens Næse. Dette var Crimen læsæ Civitatis, og mod alle Folke-Rettens Grundsætninger; derfor blev han af Rentendienerne og Stadsknegterne udjaget af Byen med raadne Æg.

14

9. Kapitel.

Hvorledes han bliver sendt til Halle.

Den Incision, han havde gjort paa Raadsherrens Næse, gav ham Lejlighed videre at excolere Chirurgen, saavel som Medicinen. Han gik da til Høiskolen Halle, hvor han inden kort Tid gjorde stor Fremgang i Anatomien; thi han havde længe for sig selv praktiseret paa denne Videnskab. Han hørte Collegier hos den berømte Doctor Heimichen over Jordemoderkonsten, de qvindelige Sygdomme, item de veneriske. Disputerede og pro Licentias under samme Mands Præsidio: De Gonnhorea virulenta benigna & maligna. Aaret derefter tog han Doctor-Graden, og disputerede de præputio. Paa dette Sted blev jeg med ham bekiendt paa en heel besynderlig Maade, som er følgende: Han sad paa Vertshuset, die blösse Schinkel kaldet, og drak en Maas Goslar Gooze. Jeg derimod begierede et Glas got Breihan, strax drak vi hinanden Huld-

15

skab og Troskab, og sloges hele Natten til Bestyrkelse.

10. Kapitel.

Andre Collegier, som han freqventerede.

Han lagde sig stærkt efter det politiske Studium, hvortil han havde stor Lyst; thi han sagde ofte, at han ikke skulle døe som Dokter. En italiensk Professor, fordreven fra Padoua, ved Navn Magno Coballo, opholdt sig hemmelig i Halle, hvor han holdt private Collegier over Machiavel. Denne Mand hørte han, og hos ham erhvervede sig den gode Theorie, som han siden saa skjønt sat i Praxi i Dannemark. Ham hørte han og i Moralen in sensu strikto, hvori han havde nogle ikke alt for ortodoxe Sætninger; men dette Collegium holdt han om Natten. Nok er det, alle hans Discipler bleve store Mænd, her ere nogle: Samuel Turentax blev hængt, for at have

16

plyndret Landkudskan fra Leipsig til Frankfurt. Carl Vernstein blev mærket i Panden, for at have plyndret en Jøde. Joachim Phalspourg kom paa Spandouv, for af have myntet falske Penge. Joseph Carl Spangenberg hudstrøgen, for at have voldtaget Borgemesterens Frue i Augsburg. Johan Friderich Struense, som vel ikke slipper saa let.

11. Kapitel.

Hvorledes han blev Husar for et bekiendt Puds.

Nær ved Halle gaves et Nonne-Kloster, hvor han var bleven vaer en ung Nonne, som han om Natten havde udpraktiseret. De bleve begge fangne paa Veien, og Galgen havde blevet hans visse Løn; men see, hvad skeete? Priorinden havde en Broder, der var Oberst over et Regiment Husarer, ved Navn Teufelvitzi.

17

Denne blev strax indtagen i vor Greve, og gjorde ham Proposition om at blive Husar, da han var føer og stærk af Skuldre. Tilbudet blev antaget, og inden fiorten Dage gik han igiennem alle militairiske Øvelser lige til Spitsroden. Men dette er Maaden, hvorpaa han slap frie: Obersten, der var en god Cavallerist, og en ret martialsk Herre, havde lagt sig til en fransk Feltmaitresse, navnlig Caprolette, som i fire Aar havde været Kielderpige i Lyon, og siden Aktrise i Provintserne. Denne kom med ganske friske Varer fra Frankerige, og meddeelte Obersten en god Portion deraf. Miu kom Medicinen Ham til Nytte. Han kurerede Obersten paa tre Dage saa vel, at han den fjerde igien kunde stige til Hest, og derfor til Belønning kom ud af Tjenesten.

12. Kapitel, og sidste.

Hvorledes han blev Stadsphysikus i Altona.

18

Endelig blev han udvalgt til Statsphysikus i Altona, hvor han gjorde forunderlige Kurer. En gammel Frøken der ikke kunde gaae, kurerede Han saa vel, at han den ottende Dag begyndte at gjøre hende Propositioner. En Archi Diaconi Hustrue, der uden Lives Frugt, levede 12 Aar i Ægteskab, gav han noget ind, saa hun Aaret derefter fødte et frisk Drengbarn, samme Kone har forsikkert mig, at det ret var en Lyst at være patient under denne Doctors Hænder. Og at man ikke skal troe han lod det allene beroe med sine egne Troesforvandte, saa gjorde han og store Kurer paa den ebraiske Nation i Altona. Jødinden Michael Abrahams skar han meget net for en Fistel, og tilgedan. Susana Moses Hemsel gav han saadanne hiertestyrkende Draaber, at hun deraf befandt sig altid vel.

Beslutning.

Dette er Enden paa hans medicinske Liv. Næste Tome skal handle om hans politiske, som kommer ud v. D. næste Paaskemesse, i samme vil læses hans Bedrifter i Dannemark, samt hans Ende.

19

Tillæg.

Fra en tilforladelig Haand, er mig mældt følgende til ikke liden Oplysning i vores Heltes Historie:

1) Da han var et Barn, udøvede stor Tyrantie imod sin Moders Høns. Og man saae klart hvad af ham skulle blive

i Tiden. En Dag tog han af alle hendes Gies, og der var nogle, som sagde at det var got; thi det var dyr Tid, og disse aad han op for Hønsene.

2) Pillede han alle Juvelerne af sin Moders og Søsters Hals Smykke og Qvinde-Prydelser, og feiede dem ud til en Jøde i Hamborg, Sr. Isascar Solomon, item hendes Sølvskiæder, saa at da Amtmanden der skulle spise til Middag, maatte man begynde med Sauerkrauten, d. e. Suurkaal, og dette var jo en stor Skam for den hele Menighed.

20

24 4) Det begav sig ligeledes, at han af Universitetets Skarpretter Francisc. von Rehdelfyrer var indbudet til en Jule-Smaus; thi Datteren Maria havde han kureret for Mavepine. Under Maaltidet bevægede Sverdet sig af sig selv, som var udtaget for at vise Giesterne til Lyst under Maaltidet, og i sær da det kom til ham, men vores Person bevægedes ikke derover, men sagde: At det ikke kom meget an paa Maaden at døe, naar man kuns levede got naar man var i Verden og efterlod sig et got Navn, derpaa drak han Verten til i et Krus Braunschweiger Mume.

21

Den levende Græv Struenses Gravskrift.

22

Tør man vel Gravskrift skrive, Og melde Levnets-Lov Om een, der er i Live,

Før han i Døden sov.

Sit Liv med Dyder net, Som vi før Skam tilkiendte,

Saa var det Gravskrift slet.

Kan man vel skrive Minde,

Hvor ingen Gravsteen er; Kan Ømheds Taarer rinde,

Naar Ondskabs Børn dør.

Vil man det Liv besiunge,

Som var opfyldt med Svig, Et Ordsprog paa hver Tunge,

Et Navn faa skammelig.

23

Ja vil der ingen skrive

Hans Gravskrift, før han dør,

Da mens han er i Live

Jeg vil, jeg kan, jeg tør.

Grev Struense, din Ære

Min Sang bestemmes til Og skal opofret være,

Om dig jeg skrive vil.

Grev Struense, dit Levnet

Min Pen beskrive skal,

Dit Navn skal blive nævnet Blant store Helters Tal.

Grev Struense, din Vælde

Min Pensel skildrer saa,

Den skal i Tidens Ælde I friske Farver staae.

Grev Struense, din Lykke

Min Sang besiunger saa,

At Momus selv skal tykke

Den Gravskrift bør bestaae.

24

22

Gravskrift:

Her hviler den Forrædere,

Grev Johan Fridrik Struense,

Som efter Kronen tragtede,

Men dybt i Skiendsel tumlede Fra Ærens høie Tinding ned,

Hans Hierte var opfyldt med Svig; Han elskte Qvinder inderlig,

Mod Gud og Fædre viste sig Ulydig og bespottelig,

Derfore leed han, det han leed.

1

Fortsættelse af Græv Struenses Liv og Levnets Historie

i sær om det Politiske;

tilligemed

et offentlig

Forsonings - Brev

til det i høieste Maade forurettede

danske og norske Folk.

Kiøbenhavn, 1772.

Trykt og findes tilkiøbs hos Joh. Rud. Thiele, boende i store Helliggieststrædet.

2
3

Her i det menneskelige Liv er, og forefalder adskillige at hefte Tankerne paa, og have i Erindring, saavel det, vores daglige Forretninger vedkommer, som andet uden for samme. Lettelig glemmes ei, hvad man daglig har at forrette, uden saa er man i dets Sted tager sig anden ufoernøden Handel fore, hvorved det foernødne, og efter vores Pligt magtpaaliggende glemmes.

Foruden dette treffer ind, og forekommer mange og adskillige andre Ting, som og er lhukommelse værd.

4

At da saadanne mærkværdige Ting ei skal gaae os af Glemme formedelst vore daglige Handteringer, optegner man gjerne sligt med et slags Nota Bene, mærk vel, om ei andensteds, saa i Almanakken.

I nogle Aar har faldet adskilligt fore i Dannemark, som nok har været værd at anmærke, som jeg ei heller tvivler paa jo er observeret af Historieskrivere, foernemmelig det, som er passeret i den Tid jeg har været i Dannemark.

Betragter jeg mit Levnetsløb, finder jeg det i sær mærkværdigt paa et Aars Tid, da saa meget Got og Ont er Hændet mig, som aldrig tilfoern min ganske Levetid.

Der er hændt mig det, som bør erindres iblant alle Slægter indtil Verdens Ende. I sær det, som skeete den ulykkelige Maskerade-Aften, og paafølgende 17 Januarii 1772, da jeg med nogle af mine Venner blev bragt, som Fanger i Citadellet, hvor vi endnu befinder os for en kort Tid.

5

Det er umueligt for en Læge at dømmen om en Sygdom, og give Raad for samme, saa længe han ei kiender Sygen, eller har i det mindste hørt tale derom. Ligesaa lidet kan nogen i Eftertiden dømmen om, og kiende denne mærkelige Dags rette Mærkværdighed, uden han faaer Aarsagen dertil at vide.

Dette er det, jeg vil give Eftertiden tilkiende, førend jeg gaaer ud af Verden. Da jeg her leverer dem mit Liv og Levnets Historie, jeg som den Person, der er Prima causa, den foernemste Aarsag til alt det mærkværdige, der er indtruffet paa nogle Aar.

Jeg vilde skrive Dansk (I maa forundre eder herover, allerhelst, naar betragtes, jeg har altid holdt det danske Sprog i Foragt; sligt har længe været brugelig i Dannemark, at Landets Sprog har været foragtet; men jeg vil hermed vise, at jeg er ei ganske en Fiende af de Danske, saa jeg lige til Døden skulde Holde dem for Spot og Vanære, jeg vil ved denne min Levnets Historie i det danske Sprog vise eder, I troe Danske, at I bør langt mere æres end andre Nationer.

6

Jeg hører dem sige: Vi forlanger ingen Æres Beviisning af den, som selv ingen Ære har; af dig Struense, som, da du sad ved Roret, ei agtede os værd det Støv du traadde paa; nu agter vi dig langt ringere, jeg som ei kan skrive Dansk, har faaet en til at oversætte denne min Liv og Levnets Historie paa Dansk, lige meget; jeg skriver mit Levnetsløb paa Dansk, at alle Danske kan have det at læse for Børn, Børnebørns Børn. Ak! at jeg havde havt saadanne Tanker om eder, I Danske, tilfoern, som jeg nu har; jeg kunde have priset mig lykkeligere, end jeg er. Jeg begynder da min Historie for fra:

Jeg, Grev Struense, er født i Altona, af skikkelige og ærlige Foraldre. Men som det ofte hænder, at et ret Træ frembringer krogne Grene, ja daglig Erfarenhed lærer, at de Mennesker man kalder gudfrygtige, skikkelige Folk, opføder Børn, som langt fra ligner dem; saa gik det her med mig; jeg ligner ei i mindste Maade mine Forældre, jeg har og anseet det for en Skam at ligne dem, jeg var af en anden Tænkemaade.

7

Som mine Forældre var brave og forstandige Folk, har de paa alle muelige Maader stræbt at redde og forbedre paa min fordærvede Natur, saa meget som det stod til dem, saa de langt fra kan siges at være Aarsag enten i mit forønskede Vel, eller i min Ulykke.

Den Green, som er groet kroget, bliver sielden ret, saa var det med mig; min onde Natur beholt jeg, den blev forværret, jo ældre jo værre.

Vel syntes det strax i Ungdommen, der kunde blevet noget Got af mig, saasnart derfor, som det var mueligt, blev jeg holdt til Studeringer, blev Student.

Af Naturen var jeg let til at forføre, omendskiønt der var noget Got hos mig, blev jeg dog reent fordærvet ved at søge saadanne Kompagnier, og omgaaes med saadanne Personer, som var af en forkiært Tænkemaade, Personer som vidste at leve paa høieste Mode, som var at foragte al Religion, og rene og allene opfylde sine egne Lyster og Begierligheder, dette syntes mig vel om, jeg fulde med Lyst disses

8

Leveregler. Gierne var jeg i Sælskab med Fruentimmer, dem jeg og har høit elsket fra min Barndom af; hvilket jeg ei har anseet for noget ubilligt, men langt meere noget, som enhver var skyldig til at giøre, for at formeere Verden.

Da jeg var bleven Student, gjordes jeg klar fra Akademiet; jeg studerte saa Medicinen, tog min Examen, fik Doktorgraden, blev Statsphysikus i Altona, jeg fik da Leilighed til at komme til adskillige, som behøvede min Tieneste. Jeg kurerede saadanne Sygdomme, som andre Læger neppe har kundet kurere, fornemmelig hos Fruentimmerne, deels fordi ingen saa got som jeg har kient Øiesproget, deels fordi de ei har været saa dristige som jeg.

Enhver kan lettelig slutte sig til, meest de som har seet mig, at jeg maa have været velskikket til at hielpe paa de Trængende.

En Deel Børn har jeg varet Fader til; men hvor de ere alle, veed jeg ikke, har og liden Sorg derfor; min største Lyst har altid været for at see Verden formeret, Folkemængden

9

forøget, og det af tvende Aarsager: 1) I saa Fald fik jeg mine Lyster og Begierligheder fyldestgiort, 2) Jo flere Barselkoner og Børn, jo flere Fortjenester for mig, som Physikus og Dokter, og altsaa flere Indkomster, flere Fornøielser.

Af Naturen har jeg og havt en stor Lyst til at komme i stor Anseelse og Stand, at komme høit i Vejret, (enhver bør jo tragte efter Ære, om han ei vil ansees for nedrig), fant jeg hertil en herlig Anledning, da Kongen var i Holsteen, og det traf ind, at hans Chirurgus besværede sig over Reisens Besværlighed, da mældte jeg mig, og kom i hans Sted. Jeg ansaae mig heel lykkelig, det jeg i Sandhed var, jeg blev høit elsket af Kongen, og ved Hjemkomsten ligeledes af Dronningen.

Jeg har lært at giøre mig elsket i alle Begivenheder, allerhelst hvor jeg har frygtet for noget, eller ventet Fordeel. Dette tog

jeg nøie i Agt, saa snart jeg kom til det danske Hof; jeg fik snart Kongens og Dronningens Hierte, følgelig blev jeg troet i alt hvad jeg forebragte, enten det saa var til Skade eller

10

Gavn, jeg frygtede ei nogen skulde forandre det, saasom der kom ingen til Kongen, uden dem jeg kunde troe.

Jeg blev benaadet med Justitsraads Karakter, derefter Etatsraad; nogle var mig i Veien, dem fik jeg bort. Jeg raadte nu selv. Jeg steg alt høiere og høiere paa Ærens Trappe, thi som jeg kom alt mere og mere i Naade, blev elsket, havde jeg neppe erholdt en Naades og Æres Beviisning, førend en anden biede mig, det varede altsaa kun kort, førend jeg blev Conferentsraad.

Formedelst Dronningens særdeles Gunst og Naade varede det ei længe, førend jeg blev Greve, dog uden Grevskab. Lad være jeg nu endelig havde faaet saa mange Penge samlet, som et Grevskab kunde koste, vilde jeg dog ei kiøbe det, af Aarsag, jeg ventede at faae sligt uden Penge, og deels fordi jeg ei torde lade mig mærke jeg havde saa mange Penge, da jeg ei var kommet til dem paa en retfærdig Maade; hvorføre jeg saa at faae dem ud af Riget, om jeg kunde have faaet min Afsked fra Hoffet, da de kunde kommet mig til Nytte.

11

Jeg har let kundet mærke af de forbandede Skrifter der udkom, at jeg ei for vel var lidt iblant den almindelige Mand, til hvilken Ild at oppuste de ei har hjulpet lidet, hvis Afskedigelse jeg har været Aarsag til. Ei heller var jeg saa dum, at jeg jo nok kunde see, om jeg tog Masken af, jeg da strax vilde blive ulykkelig, hvorfors jeg gjorde mig Umage for at holde den saa længe mueligt var. For at gjøre mig desmere anseelig hos Kongen, havde jeg største Omhyggelighed for hans Person, og ved alle Lejligheder betog ham al Bekymring og Græmmelse.

Jeg steg da endelig til Den øverste Ærens Spidse, da jeg blev af høi kongelig Naade meddeelt saadan Myndighed, at alt hvad under mit Navn blev udstæd, skulde holdes saa uryggelig, og være ligesaa strafværdig at overtræde, som Kongens egen Ordre og Befaling, i det mig allernaadigst blev forundt Gage, som Maitre de Requette.

Jeg fik oprettet et flyvende Korps, som skulde være en Salvegarde for Kongen, i Steden for Livgarden, som var bleven afskediget.

12

Dette Korps skulde forsvare Kongen imod sine Undersaatter, hvilke jeg Havde foregivet, vare Kongen utroe og rebelske, dog sandt at sige, det var for min egen skyld, som frygtede de rasende Menneskers Overfald.

Den Konge, som nu havde beviist mig saa mange store Naades og Æres Beviisninger, havde beviist mig det, som aldrig nogen i al Verden er beviist, saadan Konge burde jeg med største Billighed have været troe; men jeg har viist det, som er tvertimod. Min onde Natur, mine onde Tilbøieligheder, hvilke jeg holdt for burde lydes, dem fulgte jeg.

Kiere Læsere! viid dette, jeg tænker anderledes nu, end jeg nogensinde har tænkt tilforn; aldrig har jeg dømt om mig selv og min Natur, det den har fortjent, at der var noget at udsætte paa den; nei langt fra, jeg har altid anseet mig, som Det Menneske, hvorefter enhver burde rette sit Levnet og Vandel.

Mange herlige Anordninger har jeg ladet komme for Dagen, mange priisværdige Gierninger har jeg gjort, meget for at blinde Un-

13

dersaatternes Pine, hvis Vel jeg af Hiertet aldrig har ønsket, deels for at hermed give tilkiende, jeg havde et redeligt Hierte til Kongen, og det kongelige Huus. Ingen saae mit Hierte, meente jeg, som var ei saavel intentioneret Kongen og Landet, som min egen Fordeel og Nytte, sligt havde jeg lært af mine Formand. Ingen uden de jeg vilde tilstæde det, fik Adgang til Kongen. Hvad der skulde forestilles, maatte først gaae igiennem min Skierdsild. Hvad der befandtes at være imod min Fordeel og mit Øiemed, kom ei for Lyset saadan, som det i sig selv var. Hvad jeg altsaa vilde have frem, kunde ingens forholde.

Jeg lagde mig efter at kiende Folkets Naturel, og som jeg mærkede de fleste var af samme Tænkemaade som jeg, der har ingen Religion, troer hverken Himmerig eller Helvede, hverken Gud eller Diævel, men lever efter deres egne Lysters Indbydelse og Naturens Drift, gav jeg enhver Frihed at leve, som de lystede, at hore, drikke, spille, dantse med meer, og det ustraffet; men nu maa jeg med Smerte tilstaae, at jeg har taget Feil i denne min Dom om de Danske, da jeg mærkede, det var meest

14

Fremmede, der tog Deel deri, og betiente sig af de givne Tilladelser og Forlystelser; de kan vel for saa vidt kaldes Danske, som de hører under den danske Krone, men dog ei ret Indfødde.

Jeg har fundet paa adskilligt at reformere, Baade i den geistlige og verslige Stand, mange er herved blevne brødløse, som følgelig har bragt mange Sukke over mig, hvilke maaskee, om der skal være noget evigt Væsen til, har været Middel til min Elændighed.

Fra min Ungdom af har jeg stedse været en Fiende af Geistlige, derfor, nu jeg havde Magten at klemme dem, har jeg og paa alle muelige Maader søgt at formindske deres Indkomster, formeret deres Arbeide, (dog jeg kan i visse Maader siges at have lettet deres Møie, i det jeg magede det saa, at mange Helligdage bleve afskaffede). Havde det kundet ladet sig gjøre, (hvilket ei let kunde skee i den nærværende Regieringsform), havde her alt ei varet mindste Spor til Gejstligt, hvilket jeg og ansaae for noget unødvendigt.

15

Da jeg nu nogen Stund havde været paa dette høieste Trin, var jeg endda ei fornøiet dermed, jeg havde Lyst at faae noget bort, som endnu var mig i Veien, her maatte skee en mærkværdig Reduction, hertil at fuldføre, behøvede jeg nogle Medhielpere. Jeg samlede da nogle af mine bekiendte Venner, som jeg ansaae at være af lige Sind med mig, (hvoraf nogle dog har viist sig langt anderledes), disse skulde og i Fremtiden blevet

forfremmede frem for nogen anden, der blev anlagt en Plan, hvorefter alting skulde indrettes; til al Ulykke blev noget heraf bekiendt iblant Almuen, som strax viste sig at være derimod; hvad var herved at gjøre, det jeg havde for, ønskede jeg at faae fuldført; og som jeg mærkede Folket var ei at overtale med det Gode, agtede jeg at tvinge dem til Lydighed med Magt.

Livvagten vidste jeg var Kongens troeste Folk, da samme bestod meest af Danske og Norske, disse maatte fra Slottet; jeg vilde da have dem ind imellem de smaa Regimenter; men de viste sig rebelske, da for at stille denne Hede, fik de Afsked. Nu var vi kommet ind i et Nytaar, Tiden nærmede sig til Kongens Fødselsfest, nu skulde der være Ende paa den

16

gamle, dog høist ønskelige Regiering. En

Falkenskiold skulde være den forste og fornemste i denne Sag at fuldføre efter Indretningen, en Maskerade en Domino blev anrettet. Ak! her standser jeg, mit Blod bliver kold i mig, jeg kan ei komme længer med min Historie. Ulykkelige Maskerade, ulykkelige Struense med dit hele Anhang. Hvorhen nu? vores vel

indrettede Faldgrav faldt vi selv udi. Da

jeg meente her er Fred og ingen Fare, kom Fordærvelsen over mig. Rolig og fornøiet

gik jeg til Sengs, men i Sorrhig opvaagnede, da jeg saae nogle staae for Sengen, som havde vakt mig af Søvn, befalede mig at følge med. Neppe fik jeg Klæderne paa, førend jeg maatte efter Kongens Ordre, Hvis Naade jeg saa liderlig havde misbrugt, følge med til Citadellet, som en Fange, da jeg blev sluttet i Bolt og Lænker, Hvor jeg ængstelig maa siide min Tid indtil min Dom og Dødsdag, alt maa jeg tilstaae er og skeer mig retfærdeligen. Det som rester i denne mit Levnets Historie, har en Ven lovet mig, skal i Tiden blive forfattet.— Hertil

kom jeg ulyksalige Struense. Citadellet, den 22 Februarii 1772.

1

Grev

I. F. Struenses

sandfærdige

Politiske

Liv og Levnet,

fra den Tid

Han kom fra Altona

indtil denne Dag.

Irus sit subito, qvi modo Cræsus erat.

Kiøbenhavn, 1772.

Trykt og faaes tilkiøbs hos A. F. Stein, boende i Skidenstrædet i No. 171.

2
3

Til Læseren! Den merkværdigste Greves Bedrifter bliver nu Gienstand for mine Bestræbelser. Hvilken Skam for danske Skribentere at opofre et Navn til en evig Forglemmelse, som bliver stedse erindret endog af den sildeste Slægt! Men mange Aarsager paabyder mig Taushed; jeg kan ikke værdig nok besynge

4

denne Heltes Bedrifter, jeg kan ikke afmale ham med de Farver, som best betegner os hans Person; en hemmelig Frygt for B., som maaskee af Misundelse vil underkaste mig samme Skiebne, som Hr. Suhm uyelig har maattet prøve; Hr. B. har vist ikke slaget sig til Ridder med sin Critique over Hr. Conference-Raad Suhms Brev, omendskiønt han paastaaer, at det heele Publicum bliver ham forbundet for dette vigtige Verk. Forlanger Hr. B. mine Tanker, skal jeg med det første i en anden dertil destineret Critique oprigtig meddeele ham dem. Men, min kiere Læsere! det maae ikke hielpe, enten Hr. B. bliver vred eller blid, enten han bander mig eller han udleer mig. Bringes han i Harnisk over dette lille Skrift, er det af den Aarsag, at han selv er ikke dets Forfattere. Dog synes mig, at han har ikke nødig at misunde en sulten Matros en Styver til Brændeviin, da denne Pressens gyldne Tid har for 4 smaae Piecer formeret hans Casse med 70 Rixdaler, han har selv roest sig deraf; behager nogen at troe det, er det dem tilladt; men mig kan ikke tusinde B. indprente denne Jøde-løgn, om den og stod anført blandt de Thalmudiske Sandheder. Men min kiere Hr. B. jeg vil ønske dem et roeligt Gemyt, indtil

5

vi tales igien ved, som skal skee med det første. Dette mit Verk vil jeg i øvrigt have anbefalet den gunstige Læseres upartiske Omdømme. Fortjener det dens Roes; værdiges det dens Opmærksomhed, saa god Nat Hr. B. med deres Natklokke, med deres Critique, med deres Bias, med deres Udlæg, med deres Sommer, med deres Skoefflikker, og med saadant meere Pølsesnak; jeg udleer dem kuns, naar de udkaster deres Galde-Gift imod mig; jeg anseer deres Trudslar som magtesløst Hundes Bieffen og Knurren, og om de ogsaa bliver saa bister, at de staaer i Fare for at angribes af Galdesyge, bliver jeg dog ved at skrive med dem, naar de fortjener det, og imod dem, naar deres nedrige Talemaader og uheldige Misfostere opvækker Misfornøjelse hos mig og andre retskafne og veltænkende Skribentere og Patrioter, som finder sig fornærmede ved Hr. B. Critiqver, taler igiennem min Mund deres gode Sag; Men min gode B., maaskee jeg har gaaet dem lidt for nær paa Livet. Velan! vi ere gode Venner igien, omendskiønt dette Vers passer sig ret net paa dem: Sunt pueri pueri, pueri puerilia tractant; dog hvad vil det sige? har jeg nu bedrøvet eller opbragt dem, saa skal jeg og til Afskeed trøste dem igien

6

paa det kraftigste; Virgilius den gamle Poet trøster sig dermed: Flectere si nequeveo superos, Acheronta movebo. Er det ikke Trøst nok for dem: hvis ikke Jupiter vil bifalde deres Skrifter, skal vist Apollion aldrig negte det sit Bifald.

Claudite jam pueri rivos; sat prata bibere.

7

Caput I.

Han antages til Rejse-Medicus og bliver Conference-Raad.

Den store Lykke, med hvilken han som Stads-Physicus practicerede udi Altona, erhvervede ham manges Biefald og Fortroelighed; han var nu allerede saa bekiendt og berømt, at han gjerne kunde gjøre Feyl-Trin uden Frygt, at hans Renomee skulde lide derved; man merkte derfor ikke heller meere den Fliid og Omsorg hos ham udi hans Embedes Forretninger; Guds frygt og Dyd var ikke meere et Maal for hans Bestræbelser; Religionen traadde han under Fødder, og han forfaldt til den største Haardhed udi sine Domme. Man har ellers bemærket, at han var best oplagt til at curere de Sygdomme, som i Almindelighed pleye at finde Sted hos det smukke Kiøn; jo han besad endog deri den største Færdighed; ingen Sygdom var saa haard og ondartig, at han jo vidste at standse den i sit Raserie. Der fortælles, at der engang kom en Jomfrue til ham, som var behæftet med en Clorost (Kierlig-

8

heds-Feber), og udbad sig hans Betænkninger derom. Han gav hende derpaa nogle Draaber, som havde en saa ønskelig Virkning, at hendes Feber endtes om 40 Dage udi Barselseng med en lille Pige. En anden, som klagede over Afmagt paa Naturens Vegne, hialp han i en Time til 2de velskabte Dreng-Børn. En smuk ung Comtesse var underkastet det naturliges Overflødighed; han meddeelte hende nogle Draaber af sit universal Balsam, som tilveyebragde hende Grundvold til en lille Dreng; men ved betimelig Aareladen slap det op og

blev til intet. At jeg skal forbiegaae fleere saadanne lykkelige Curer, som han ved Hielp af Sympathien gjorde paa det smukke Kiøn. Hvad Uuder da, at han kunde blive berømt, da Lykken saa forunderlig kronede alle hans Foretagender. Hvad Under, at de fornemmeste Contorer udi Altona udbad sig hans Naade, da de saae, at han var istand til at forfremme deres blomstrende Lyksalighed. Men dette at forbigaae. Den Berømmelse, som endeel for virkelige og hældige Cuurer gav ham, bevægede vor allernaadigste Konge at antage ham til sin Reyse-Medicus, da han 1769 behagede at bæere Altona med sin allerhøyeste Nærværelse. Faderen Hr. D. Adam Struense, nød ved denne Leylighed den Ære at tale med Hans Kongelige Majestæt; han aflagde sin allerunderdanigste Taksigelse for den uforskyldte Naade, som hans Majestæt beviiste imod ham og

9

hans Søns men tillige udbad sig, at Hans Majestæt vilde beviise en anden den Naade, som kunde være meere beqvem og værdig dertil; thi af den Kundskab, som jeg har om min Søns Opførsel hidindtil, sagde han, kan jeg forud indsee, at han ikke vil blive Deres Majestæt til nogen Nytte; men tvertimod meget ilde skiønne paa Deres Høykongelige Naade. Den Tid, som han har tilbragt her i Staden, har givet mig de største Prøver paa hans ugudelige og slette Tænkemaade; jeg har hidindtil ikke havt andet end Sorrig og Bekymring for ham; hvormeget meere vilde det ikke smerte mig, om jeg i Fremtiden skulde erfare, at han ved sin slette Opførsel havde underkastet og paadraget sig Deres Kongelige Majestæts Unaade; ja jeg ulykkelige skulde da med Sorrig nedfare i min Grav. Jeg udbeder mig da, som et Beviis paa Deres Majestæts Høykongelige Naade, at De ikke vil betroe min Søn et saa vigtigt Embede, som jeg forud seer, han kan ikke bestride med den Troeskab og Oprigtighed, som den Pligt, han skylder sin Konge, udfordrer. Men Hans Majestæt svarede meget naadig, at han ingenlunde tvilede van, at jo hans Søn skulde opfylde, det Haab, som han gjorde sig om hans Flid og Troeskab. Han fulgte da med Kongen som Rejse-Medicus fra Altona til Kiøbenhavn. Strax efter Kongens høystglædelige Ankomst, behagede Han at udnævne ham til Conference-Raad; han nød stedse den

10

Naade at følge med Hans Majestæt, baade paa Comoedie og Opera, saaog naar Hans Majestæt ellers behagede at divertere sig enten med at ride eller kiøre omkring udi Staden, saaog at spise ved det Kongelige Taffel.

Caput II.

Hans Bedrifter, som Conference-Raad.

Efter Høystkongelig Ordre anlagde han den 1 December 1769 tilligemed Etatz-Raaderne von Berger og Linde, samt Justice-Raad Jensenius efter en af dem forfattet Plan en Stiftelse uden for Staden for Børne-Koppernes Indpodning, hvor de Fattige nyder frie Indpodning, men den Formuende for Betalning. Hans Majestæt behagede at skienke 4000 Rdlr. aarlig dertil i 5 Aar, som skulde staae under deres Direction, og for Eftertiden skulde al Indpodning udi Staden være forbuden. Den 30 Januarii 1770, bievaanede han tilligemed der Kongelige Herskab Bal en Masque paa Christiansborg-Slot, og den 12 Februarii Masqveraden paa Hof-Theatret. Han forsømte siden aldrig heller nogen Comoedie, Opera eller Masqverade; men indfandt sig der immer med det Kongelige Herskab. Han fulgte med Deres Kongelige Majestæter til Holsteen; den 26 Augusti samme Aar kom han tilbage

11

med Deres Kongelige Majestæter igien. Den 22 October ansaae han tilligemed det Kongelige Herskab den efter Kongelig Ordre foranstaltede Veddøløbs Riden paa Stadens Nørre-Fællede.

Caput III.

Han bliver Greve og Maitre des Reqvetes.

Den store Lykke, som hidindtil har fulgt ham, synes at smigre for ham med det søde Haab om en evig Lyksalighed. Man holder ham for lykkelig, han selv tvivler ingenlunde derpaa. Nogle faa Grader fattes udi den Høyde, hans Lykkes Soel skal opnaae; Yndlingens Ønsker stiger til den Høyde, Lykken følger, Nødvendighed befaler det. Nu udnævnes han til Greve. Fra denne Punkt bør han betragtes, som Uroen udi Uhrverk, som er og bør være udi en bestandig Bevagelse. Al FIFliidiiv, alle Bestræbelser henvendes paa at nedrive det Gamle og indføre Nyt; men af hvad Aarsag? der er gammelt. Følgen deraf er, at der bør erkiendes for unyttigt. Tiden bliver nu for kort til hans Forlystelser; han vil oversee det Heele, det Gandske skal forandres og omstøbes. Denne selvtagne Myndighed bestyrkes ved en Kongelig Ordres til Finance-Collegio dateret 30 Juli 1771. Han udnævnes til Maitre des Reqvetes.

12

Han overleveres hermed Fuldmagt til at udstæde Cabinets-Ordres. En Tidspunkt begynder, som formedelst

sine utallige Forandringer bliver evig i den danske Historie. Nu aabner sig den sørgelige Scene, som endnu føles af Tvilling-Rigets fortrykte Beboere. Det første merkværdige, som forefalder, er nogle Herrers Afsættelse, paa hvis Nærværelse og gode Raad Nordens Haab grunder sig. Den Nytte, som mange af disse Retsindige, gjør Rigerne; den Fliid og Aarvaagenhed, med hvilken de befordre Kongens og Landets Vel, opvækker hos alle Retskafne Medlidenhed og Bekymring; mange Aars Erfaring havde tilveyebragt dem en dyb og ligesaa grundig Indsigt i udenlandske og indenlandske Affaires. Disse afsættes, Unge antages i deres Stæd, som behøver de Gamles Undervisning og Færdighed. Frygt og Froskrækkelse behærsker alle Veldømmendes Hierter; de seer alt forud af Tingenes Løb den Undergang, som disse umisteliges Tab truer Norden med. Dog de rejser, deres Pligt befaler det; men Unversaaternes Suk og Taarer ledsager dem. Mange Haandværker beklager deres Bortreyse; det Skaar, som deres Bortgang foraarsager i deres Indkomster, staaer malet for deres Øyne med de klareste Farver. Geheime-Conseilet ophæves. Nye Aarsag til Misfornøjelse; Almuen troer at det er umistelig; Folk af dybere Indsigt antager uden Vildfarelse Almuens paa Erfaring grundede Vidnesbyrd.

13

En Bygning, som berøves sin Grundvold, kan ikke andet end kastes omkuld. Hoffet indskrænkes. En priselig Anordning, som aldrig nægtes sin fortiente Berømmelse, naar den ikke overstiger Billigheds Skranker. Mange, som vare berøvede deres Tienester, beklager dog det Tab; men hvad er her at gjøre? Rigets Gield betales, det er nødvendigt; men var det og Hensigten af denne Anordning, eller er det kuns Billigheds og Sparsommeligheds Skin, med hvilken Ubillighed og Overdaadighed indklædes? Raadstuen fortierer Regieringens Opmærksomhed; Domstoelens Ære bør bevares; Dommerne maae vide at gjøre Retfærdighed baade gieldende og elsket; priseligt! Raadstuen forandres, det overflødige borttages, det unyttige afskaffes, den forsynes med nyttige Mænd, som kan befordre Retfærdighed; roesværdig Forandring! den sildre Slægt skal tænke derpaa med Ærbødighed og Taksigelse. Det Fattiges Væsen forandres, i mange Poster trænger det til en hastig og grundig Omvendelse; de Fattige udfordre bedre Omsorg og Forplejning; men Penge skal dertil. Der giøres Anstalt, ethvert Sogns Fattige skal søge dets Sogne-Præst; kunde kuns Indtægterne komme overeens med Udgifterne. Saa priselig, som denne Indretning bliver, saameget bør og beklages, at Hensigten, af Mangel paa en tilstrækkelig Fond, ikke kan opnaaes. De Anordninger med Cassen ved Friderichs-Hospital,

14

i hvilken nyefødte Børn frit henlægges og nyder alle Nødvendigheder, bestormer Ærbarheds og Blyfærdigheds Skranker. Børne-Mord forebygges paa den lemfældigste og sikreste Maade. Mm hvilken Leylighed gives ikke til Ukydskhed! Man besoves. Børnene henlægges. Man befries fra al Bekymring i Fremtiden. Staten formeeres; men kuns desværre! med Hore-Unger. Maaskee at dette Onde bedre kunde forebygges ved haardere Midler? Frygt for Straf, Verdens Skam, Mangel paa det Nødvendige til Børnenes Underholdning, skulde holde disse Demoiseller inden de Grændser, som skikker sig best for deres Kiøn. Straffen forøges og skiærpes. Ingen Stand, ingen Høyhed bør gjøre Undtagelse i Straffen. Hvad gielder? Begge Onde skulde hæves; Ægttestanden skulde dyrkes med den Ære, som dens Stiftere har tillagt den; Staten skulde besidde dygtige Mænd, hvis Bestræbelser skulde opofres til Landets sande Lyksaligheds Befordring. Veysenhuuset ophæves. En Stiftelse, som høylovlig Ihukommelse Kong Friderich 4. har oprettet for fattige Børn. Den trænger til Forandring og Forbedring; men bør den derfor erkiendes for unyttig? Dens Fond er istand til at underholde den. Ved god Opsigt lover den os den største og meest udstrakte Nytte. Et Huus forfalder uden Paasyn. Hvad Under! en Stiftelse som denne findes underkasted samme Skiebne. Kirken lukkes. Hvor før var Lys, bliver

15

Mørke. Kirkerne ere for mange; de mange Hellige Dage trykker os. Det bør ikke mangle Billigheds-Skin; vi ere Lutheraner, følgelig bør vi ikke følge Catholikernes Skikke; vi bør ikke have saa mange Kirker, saa mange Hellige-Dage, som de. Men dets Grund svarer til Hensigten heraf. Dets Billighed understaaer jeg mig ikke at forsvare. Friderichs Hospital omstøbes. Civile-Betientere kommer ikke meere derind uden Betalning, Hoffets Folk nyder alleeneste frie Opvartning, andre bør betale. Sandt! denne Indretning forøger Cassens Indkomster; men de Sukke, de Taarer og de Ønsker, som den udpresser af Fattige, betager disse Blod-Penge al Held og Velsignelse: De male *qvæsitis non gaudet tertius hures*. Hvorfor nedrives Kirken? Hvorfor skulde det Sted, som var indviet til et helligt Foretagende, blive et Tilflugt for Veneris Dyrkere? Maaskee man venter disse Sygdommes Formeerelse mod de Engelske Demoisellers Ankomst. Vi har nu betragtet utallige Forandringer af en vaklende Hierne; vi har seet den store Misbrug af en uindskrænket Magt. Men hans Æresyge var endnu ikke fornøyet. En forvoven Haand greb efter langt høyere Ting. Hemmelige Underhandlinger begyndes; Alting bringes i Sikkerhed; Man vilde nu tage Masken fra; Et Frafald fra den retmæssige Konge skulde tilveyebringes; Vold raser allevegne; Magten skulde afgjøre Trætten; Der var kuns et

16

Øyeblik imellem Døden og Livet. Men midt i Arbeydet gjøres Halt! Planen blev gjort til intet; det søde Haab, at fare fort til Herligheds-Spidse, endtes ubi Fornedrelse og Fængselet. Hevnen følger ham. Han beværtet ellers paa det høfligste. Beqvemmeligheder tillades. Forhøret continuerer endnu. Hvad Struense ellers bekiender i Forhøret, kan den gunstige Læsere erfare af hans første Bekiendelse, som er trykt i 8vo. Han kan troe, hvad han behager, og raadeligst bliver nok, at han henfører dette Skrift under de Talmudiske Sandheder, mueligt Autor er en Broder til Svedenborg, eller plages med Svedenborgs Geister.

Hans Endeligt følger.

1

Der erste Besuch des Geistlichen Dotter Mn

bey den

als Staats-Verbrecher

inhaftierten Gr".

Mach dem erste« Compliment und Wie Er sich geseht hatte»

Copenhagen, 1772.

Gedruckt und zu finden bey Johann Rudolph Thiels in der grossen Heiliggeiststrassr.

2

3

Ihre Miene, Hr. Gr., läßt mich vermuthen, daß mein Bestich Ihnen nicht so angenehm ist, wie ich wünschte; Sie werden —

Gy. Meine Miene, Hr. Pastor, kann dey meiner Verfassung nicht sonderlich freundlich seyn, inzwischen versichere ich Ihnen, daß Ihre Gegenwart mir nicht zuwider ist; und wenn sie es auch wäre, so würde ich doch Ih-

4

nen von der Entschuldigung frey sprechen, weil ich vermurhe, Sie sind auf Obere Zunöthigung hier.

oN. Wie sehr wünschte ich, Hr. Gr., Sie Hessen sich meinen Besuch eben fo wohl gefallen, wenn lediglich Amt und Pflicht die Ursach davon wäre.

Sr. Auch hier, Hr. Pastor, könnte ich Ihren frommen Eifer wenigstens mit Billigkeit nicht tadeln.

M. Ich hoske also auch. Sie werden so billig seyn, Hr. Gr., und glauben, daß ich nicht hieher gekommen bin, mit den Vorsatz, um Ihnen zu beleidigen. In diesem Zutrauen unterstehe ich mich weiter zu sagen, wie ich fest glaube, daß Ihre bisherige Handlungen, Hr. Gr., nicht immer die Billigkeit zum Augenmerk gehabt.

Gr. Sie zeigen bey Ihren Vorwurf eine Verlegenheit, welche scheint, als vermutheten Sie in mir einen am Hofe durch Schmeicheley verdorbenen

' Mensche. Ich will mich nicht frey

DAVON

5

davon sprechen, ? ich habe mich in dieser angenehmen Trunkenheit befunden, der Dunst ist aber jetzt verflogen, und ich sehe mich nunmehr an, wie eine betrogene Schönheit. Dies führet mich wieder zu dem vorerwähnten Fall von der Billigkeit. Deucht Ihnen nicht, Hr. Pastor, die Bedeutung dieses Worts sowol, wie aller andern sogenannten Tugenden, leiden nach Ihren Umständen, Einschränkung und Ausdehnung?

Y. Glauben Sie denn wol, daß man die Gräntzen der Billigkeit, und aller wirklichen Tugenden durch die Vernunft geleitet, daß man, sage ich, die zu weit ausdehnen kann?

Ein jeder sucht seine Erhaltung, seinen Nutzen, sein Vergnügen und -eine Ehre, dies kann nicht wol ohne auf Kosten anderer geschehen. Die Gottheit hat es so geordnet, und es kann ohne Zweifel nicht anders seyn, sonst würde es anders seyn.

6

M. Ih habe bis hiezu noch Bedenken getragen, diesen erstaunenden, diesen tröstenden Namen zu nennen, Sie führen mich selbst dahin; Sie glauben also eine Gottheit, einen Urheber der Dinge, einen Gott?

Gr. Freylich bin ich genöthiget sie nur zu glauben, weil ich sie weder sehen noch begreifen kann.

oN. Sie glauben also auch, daß diese Gottheit, dieser Gott ein vernünftiges Wesen ist?

Ohne Zweifel vernünftig wegen der Ordnung, welche man in der Natur findet. Unterstehen Sie sich aber, Hr. Pastor, mit der eingeschränkten kleinen menschlichen Vernunft, jene urheberische Vernunft auözumessen?

Nicht auözumessen, sondern nur zu muhmassen und zu glauben, Sie gestehen selbst, daß die Ordnung von einer Vernunft des Stifters dieser Ordnung zeuget, so finden Sie auch,

daß

7

daß die Einsicht, und der Begriff von dieser Ordnung, wenigstens von einem Theil dieser Vernunft zeuget ; obgleich eingeschränkt. Da nun diese eingeschränkte Vernunft gleichwol das Vermögen hak, Ordnung und Unordnung wahrzunehmen; ja eigentlicher zu reden, da es Ihr Wesen selbst und das Gesetz ist, wornach sie ist; kann man sich denn noch wol selbst verläugnen, und trennen diese Begriffe von einander? — Ordnung. Gut. Tugend, und entgegengesetzt, nicht gut. Laster. Hat also ein mit Vernunft —

Hr. Pastor, Sie mischen die Begriffe in einander. Was ist ein Irtlicht gegen die Sonne? was ist eine Spanne weit helle in einen unendlichen Nebel? wie, wenn unsere ganze Vernunft blos das Theil einer künstlichen Organisation wäre? Ich habe in diesen Tagen meines Arrests Musse genug zum Nachdenken gehabt, je mehr ich die Menschen und ihre Be-

8

stimm ung ohne Vorurtheile betrachte, je mehr werde ich überzeugt, daß alles was lebet in der Natur, nichts wie Futter eins für das andere ist.

M. Ich spüre, Hr. Gr. , Ihre Gemüchsunruhe macht Ihnen für heute zu nachdenkenden höher« Begriffen unge — ich will mich also bis zn ein r günstiger» Zeit empfehlen, und

Ihnen die Obhut und Gnade wünschen, desjenigen Urhebers der Dinge, der Gottheit, die Sie selbst erkennen, nur diese Frage habe ich noch: Wenn jemand sich in Ihr Haus eingeschlichen, Ihnen beraubt, Ihnen zudem noch etwas entwandt hätte, wor: anf Sie den Werth Ihres Vergnügens geftht hätten, wenn er überdem noch Ihnen Ihr Gesinde abwendig und zu Verrärher gemacht hatte, nach

JZ rem Syst.m wü dem Sie diesen Mann nicht tadeln können?

Warum wollen Sie schon gehen, Hr. Pastor, bleiben Sie noch, ich bin nicht

9

nicht aufgebracht, Sie sagen selbst, und ich spüre ,Ss auch, daß ich heute zu geistlichen Begriffen nicht aufgelegt bin, die Machine ist vo" politischer Ideen, wenn die ausgeleerct sind, vielleicht giebt es alsdenn Platz, ich versichere Ihnen dabey, daß ich den Werth Ihrer scwol usprünglichen, als politischen und I ärgerlichen Tugenden, ungekränkt lassen will; ich frage Ihnen also, nur glauben Sie wol, Hr. Pastor, daß ein Mensch mit den Vorsatz, und blos um es zu seyn, ein Bösewicht wird?

M. Nach Ihren Prinripiis, ja. Gott und der Vernunft zur Ehre aber glaube ich freylich nein. Aber was vor eine Verbindlichkeit giebt Ihn der Beruf dazu, um ein Bösewicht zu werden?

man

10

IO

ich in der ersten Zeit, da ich die Möglichkeit sähe, daß meine Rachsschläge auf die Verfassung dieses Staats geltend werden konnten, vielleicht hatte ich nicht Ihre Fähigkeit, vielleicht auch war Ihre Zeit füglicher, hier in diesen Winkel, zu spät habe ich von dieser Materie folgende Gedanken gehabt. Der Zerstörer des grossen Roms wandte die Vorsicht an, dem Witz, als den Zerstörer des noch grossem freyen' Roms mit auszurotten; er hat sich über 1000 Jahre hie und da in den Winkeln erhalten, bis Ludewig der rate und feine Zeit ihn allgemein in Europa wieder haben geltend zu machen gewußt, mit den Character-Geschmack. Nach diesen Geschmack wissen wir, daß Cartouche und Conde gleich grosse Leute sind, daß das Zeichen eines grossen Geistes, dies mit ist nichts von einer guten Haushaltung zu wissen, daß Ehrlichkeit, Einfalt, Rechtschaffenheit, Eigensinn bedeutet. In diesen Geschmack geben wir Unterricht, mit diesem Geschmack

treten

11

II

P treten wir im ersten männlichen Feuer die Aemter an, worinn wir den König und den Staat nutzbar werden sollen, ja wir ziehen diejenigen auf einmal zu wichtigen Posten hervor, nach dem Maaß, wie ihre Eitelkeit und Unverschämtheit uns einen Begrif von dem Gefühl ihrer eigenen Grösse giebt.

W. Ein Mann aber, wie Sie Hr. Gr., der die Historie und gegenwärtigen Menschen kendet, sollte sich von dem Geschmack eines verwöhnten Zeitalters nicht hinreiffen lassen.

Gr. Daß weiß ich aus Erfahrung, Hr. Pastor, dazu gehöret ein Eigensinn, der wol einen König groß machen und verewigen kann; ein Minister aber sindet seinen gewissen Fall dabey, and dazu mir Verachtung und Spott. Ich will nur ein Exempel anführen: nehmen Sie einen Staat, welcher nach den Bedürfnissen des Geschmacks, anderthalb ausländische Producte nöthig har, und dagegen nur an Ausländer

12

länder von seinen eigenen Producten die Proportion von x. wieder creditiren kann, ist der Banquerot nicht unvermeidlich ? was wäre wol dabey zu thun, Hr. Pastor, es ist nur eine kluge Antwort darauf, und die erwarte ich von Ihnen?

MM. Dies wäre dabey zu thun, daß man den Geschmack herunter, und die einfachen Sitten wieder aufzuhelfen suchte, und dies nicht etwa durch Verordnungen, sondern durch Exempel, daß man die wahre Tugenden wieder hervor suchte, und Beförderungen darauf setzte, wer in Kleidung-und Nahrungsmitteln, sich mit denen von einländischen Produkten genügen liesse.

(Hy. Es ist Ihr Glück, Hr. Pastor, daß Sie diese erschreckliche Neuerung nicht durch Verordnung wollen geltend machen, um Ihnen sonst sogleich davon abzuschrecken, würde ich Ihnen nur das Corps Grenadier in langen Röcken entgegen stellen, womit wollten

Sie

13

rZ

Sie aber die Lorbeerbereiter, ohne welche der Minister die elendigste Crealur seyn würde, bey Laune erhalten, vermuthlich würden Sie doch mit Ihnen patriotisch Poenitentz halten müssen, würden Sie aber auch die Verachtung ausstehen können, welche Ihnen auf jeden Schritt begleiten würde, bis Sie endlich als ein

Pedant davon schleichen müssen?

M. Ich würde gutwillig, wie der Apostel, davon gehen, und den Staub von die Füsse schütteln.

Vielleicht auch es machen, wie jener Hund in der Fabel, dem das Fleisch anvertrauet war?

N. Sie halten nicht Ihr Wort, Hr. Gr. welches Sie mir gegeben haben, indem Sie mich zum Bleiben nvkhigten.

Gr. Ich glaube ja, ich habe versprochen nicht über die Tugend zu spotten, und dieser Spott trist mich selbst, meine Ministerschaft und der Geschmack

unserer

14

unserer Zeit, welcher mich bis hieher gebracht; glauben Sie wol, Hr. Pastor, wenn die Gottheit einen Mißfallen an den Geschmack unserer Zeit hatte, und die Menschen durch mittelbare Wege zerstören wollte, so würde Sie sich wie ehemals in Rom und Athen der grossen Geister dazu bedienen, und ich hätte alsdenn wenigstens den Trost, daß ich so viel mir möglich gewesen, zu den Absichten Gottes das Meinige beygetragen hätte; dies bleibt einmal gewiß, Hr. Pastor, der Staat in Europa, welcher am ersten in sich zerfallen wird, wird dadurch zugleich den Preis erhalten, daß er unter allen der Aufgeklärteste gewesen; ich sehe Sie wollen fort. Dies wollte ich noch in der Eil anbringen.

Ich habe Ihnen mit Verwunderungzugehört, ich werde darüber zu Haufe meine Gedanken entwickeln, und Sie Ihnen morgen, will es Gott! mittheilen, ehe ich aber gehe, habe ich noch die Frage, wie viel braucht denn

er»

15

ein grosser Geist wol zu seinen täglichen Unterhalt?

Gr. Hert Pastor, Ihr Habit.

M. Soll ich etwa bey den traurigen Lachen, und bey den scherhenden Weinen, im Ernst. Er genießt also als grosser Geist nichts mehr. Er ist immer wirksam, bald zum Bauen, bald zum Niederreißen, ohne einigen vernünftigen Endzweck, ohne Absicht, auf eine Zukunft, es müßte denn diese seyn, seine eigene Vernichtung zu beschlaunigen. Aber vielleicht die Ehre, was ist die Ehre von etliche Loch Staubs mir fällt dabey ein Anschlag ein für alle grosse Geister, wodurch Sie könnten befriediget werden, und zugleich die Welt in Ruhe bleiben. Ein jeder, welcher Anspruch auf den grossen Geist machte, sollte sich melden, und öffentlich die Erlaubniß haben, sich einen Helden des Alterihums zu wählen. Zum Exempel, Sie Hr. Gr., liessen sich in griechischer

,

16

scher Tracht mahlen, und schrieben darunter: Solen; warlich die grossen Geister kommen mich als poßierliche Leute vor.!

Gr. Kommen Sie Morgen wieder»

M- Mills Gott! ja.

1

Udførlig Efterretning om den hemmelige

Sammenrottelse som lykkelig blev aabenbaret

i Kiøbenhavn,

Natten imellem den 16 og 17 Jan. 1772,

da ved Guds Bistand

formedelst de Sammensvornes Fængselse, en betydelig Ulykke blev afvendt fra den Kongel. Residence Kiøbenhavn og

alle Kongens Rige og Lande.

Tillige

en kort og tilforladelig Berætning

om

E. Brandt og J. F. Struensees

ynkværdige dog salige Ende

og sidste udstandene Dødsstraf.

Kiøbenhavn 1772,

trykt og findes tilkiøbs hos Joh. Rud. Thiele, boende i store Helliggeiststræde.

2

3

Der findes kun faae Monarchier, hvor ei en eller anden Sammenrottelse har skeet. Under alle Regeringsformer, finder man Mennesker, som misfornøiede med deres Vilkaar, gribe til de forvovenste Midler, for derved enten at befrie sig fra den Byrde som trykker dem, eller at sætte sig i lykkeligere Omstændigheder, eller og for at svinge sig op til den høie Stand, som de i Betragtning af deres ringe Herkomst, ikke ellers kunde haabe. Disse ere almindelig de Aarsager, som forleede en troløs Underdan til at føre Avindskiold, imod sin Konge og sit Fædreneland. Saadane Mennesker vare Johan Fridrich Struensee og hans Tilhængere, hvis onde Anslag, vil formørke Dannemarks Historie med en uforglemmelig Nat; men den hellige Gud som boer i det Høie, lod dem selv falde i de Snarer som de havde opstillet for den aller elskværdigste Konge.

4

Hovedmanden for den skiændige Sammenrottelse, var Johan Friderich Struensee, en Søn af den Kongel. Danske Superintendent Adam Struensee: denne rekstafne fromme Fader havde anvendt al Møie paa hans Opdragelse og Underviisning, men man kunde fra hans Ungdom af tydelig spore, at han var tilbøielig til alle Laster og til en Løstagtig Levemaade. Hans retskafene Fader anvendte al Flid paa ved en god Opdragelse og Formaninger at undertvinge hans onde Tilbøiligheder, men det frugtede kun lidet, og da han ei mere stoed under Faderens Tugt, ytrede sig hans onde Naturel desto hastigere. Han havde studeret Medicinen og erhholdet Doctergraden deri, skiønt han intet retskaffent deraf forstoed. Desuagtet havde han den Lykke, at blive foreslaget den beste Konge Chistian den 7de som Reise Livmedicus, paa hans Reise, hvortil han af Kongen blev antaget og tilladt at følge Allerhøistsamme paa Reisen. Lykken var ham fremdeles saa gunstig at han (skiønt ikke for hans Dueligheds Skyld) ei allene blev benaadet med at være bestandig Livmedicus, men steg fra den ene Æres Trin til det anden, ja saa vidt, at Kongen, den 23de Januarii 1771, i Betragtning af en vis høie Persons Forbøn, ophøiede ham i Greve Standen og udnævnte ham til gehem Kabinets og Statsminister.

5

Opblæst af en skammelig Hovmod formaaede han benævnte høie Talsmandinde, ved en Acte at forsikre

ham af Kongen Hertugdømmet Pløn, men den kom ei for Lyset. Endelig gik han saa vidt at han tillige med denne høie Person vilde bemægtige sig Riget og Formæle sig med hende og tillige med hende regiøre som som Protector, men i Forveien, vilde han ombringe den af Gud anordnede dyrebarest Landsfader og Konge Christian den 7de, den haabefulde Kronprinds Friderik, den beste Dronning Juliane Marie, den elskværdigste Arveprinds Friderik og Princesse Charlotte Amalie, og derefter, ifald nogen høie eller lav gjorde Modstand, med Ild og Sværd at bane sig Veien til den Kongelige Krone, Throne og Scepter.

Adskillige befrygtelige Anstalter, som nogle Uger forhen, bleve gjorde af denne skiændige Greve, satte alle Indbyggerne i og omkring Kiøbenhavn i forvirrelse og den eene frygtede den anden, saa at ingen uden største Frygt gik paa Gaden om Aftenen eller lagde sig til Sengs om Natten. Han lod de største Canoner bringe fra Tøihuset paa Volden, for Vagterne og Porterne, skarp ladede med Cartescher. Canonerne paa Voldene bleve alle Aftener efter Tappenstreg vendte imod Staden, saa de kunde bestryge Gaderne.

6

Begge de Kongelige Guarder Regimenter bleve afskaffede, adskillige berømmelige Ministre afskedigede, alle Vagter fordoblede og flere extra Vagter udsadte. Soldaterne bekomme enhver 36 skarpe Skud, og Patrulleringen var overordentlig stærk. Paa Slottet selv bleve Vagterne fordoblede og skarpladne Kanoner plantede, ja enhver som paa Slottet havde noget at forrette eller vilde tale med nogen, blev uden Persons Anseelse, af 2 Soldater ført ind paa Slottet og tilbage. Da dette kom Kongen fremmed for, spurgte han Grev Struensee (thi han var allene ved ham) hvortil disse skrækkelige Anstalter stulle tiene? hvortil han svarede: det skede alt for at beskytte hans Majesters dyrebareste Person; thi alle Underdanerne vare opbragte imod hans Majestet, hvorover man befrygtede det kunde gaae med hans Majestet, som med den ulykkelige Peter i Rusland. Kongen blev bestyrtet herover, slog Hænderne sammen og sagde: Min Gud! hvad Ondt haver jeg da gjort at mine kiære og troe Underdanere, saa hade mig! denne Uværdige svarede Kongen og forebragte adskilligt af Kongens Regiering, som mishagede Folket, og i Besynderlighed anførte han, den hidindtil indrevne Extraslat. Dette krænkede Kongen Hiertelig, som ei strax kunde finde det giørligt at ophæve Extraskatten.

7

Imidlertid fortsatte denne Bande sine Anslag, og under allehaande Forevendinger, veigrede de redelig sindede Patrioter Adgang til Kongen, vidste og at paadigte enhver redelig Underdan saadanne nederdrægtige onde Gierninger, saa at Kongen ingen Lyst havde at tale med dem. Naar nogen endelig maatte for Kongen, blev han tvungen at gjøre sine Sager korte, og at pakke sig bort, saasnart Giensvar var falden. Tilsidst maatte enhver skriftelig indgive sit Foredragende og bekom skriftelig Giensvar alleting maatte leveres til Grev Struensee, der ei sagde Kongen meere end han fandt forgot, ja Kongen bekom alle Brevene opbrudte. Grev Struensee og Brandt vare stedse om Kongen, den første var hos Kongen før han vaagnede og gik ei fra ham igien førend han sov, imidlertid opholdte Grev Brande sig stedse i Forgemakket. Naar nu den eene eller den anden i andre Forretninger maatte være borte, saa blev Vagten og Betienterne i Kongens Navn befalede, at ingen under Kongens høieste Unaade, maatte nærme sig til det kongelige Gemak, saasom Kongen var upasselig og havde lagt sig til Hvile. Saasnart de komme tilbage fra deres Forretninger, som de paa muligste Maade ilede med, saa havde og Kongen udhvilet. Vilde Kongen fare eller ride ud, men der ei var Grev Struensee eller Brandt beleiligt, saa

8

vidste de under tusinde listige Forevendinger, at indgive ham skadelige Medikamenter, saa han nødvendig maatte befinde sig ilde, gierne blev hiemme og holdt ved Sengen. Disse Medikamenter have virkelig beskadiget Kongens Sundhed til en Deel. Naar Kongen kiørede eller reed ud, var altid Grev Struensee og Brandt om ham, og var han da omringet med en stark Escorte, saa ingen kunde komme til ham. Saadant og mere andet øvede de saa længe, til de endelig efter at tvende Nætter havde slaget dem feil, udvalgte Natten imellem den 16de og 17de Januarii til at udføre sin fordømmelige Gierning i. For at understøtte deres Forehavende, vare adskillige Herrer underrettede om deres Hensigter, dog ikke Generalmajor Eichstedt eller Oberste Köller. Den første blev den 14de Jannarii indbudet til Kongens Taffel og indfandt sig der. Efter Taffelet, blev han af Grev Struensee indkaldet i et Gemak og i en høie Persons Nærværelse foreviset den hele Plan, og blev hans Regimente forlangt til Hielp, ligesom man og forlangede af ham, at han i den høie Persons og hans Navn skulde meddele Oberste Köllert denne Befaling og Plan paa det han og til bestemte Tid kunde holde sit Regimente færdigt og naar der var lagt Haand paa Kongen, og alle Indvaanerne i og uden om Kiøbenhavn, ei strax vilde Hylde den re-

9

gierende Dronning Caroline Mathilde og ham (Grev Struensee) eller de vilde gjøre nogen Bevægelse, skulde han med bevæbnet Haand tvinge dem, til hvilken Ende fornævnte Anstalter vare giorte, og skulle de andre Officierer bekomme nærmere Forholds Ordres. Derhos blev Generalmajor Eichstedt befalet, ei at gaae fra Slottet førend han fik Ordre dertil. Den brave Officer maatte love at iagttage Ordrene nøie, han gjorde det og

stillede sig an som han var dem ganste tro.

Herover blev Grev Struensee forud fornøiet og troede allerede at see sig paa Kongens Throne.

Den 16 Januarii om Aften var masqveret Bal i det franske Comoediehuus, imidlertid fik Generalmajor Eichstedt Ordre at begive sig til sit Huus og udfærdige de fornødne Ordres. Saasnart han kom til sit Qvarteir og i sit Kammer, skikkede han sin Tiener væk, i al Stilhed byttede Klæder, gik hemmelig udaf Huset og hen til den Fortienst- fulde Herre Rigs greve af Rantzov Ascheberg og med største Bestyrtelse fortællede ham det hele farlige Anslag. Denne i største Fare standhaftige Herre, ilede med Generalmajor Eichstedt strax hen til Enkedronningen Juliane Marie og Hans Kongelige Høihed Ar-

10

veprinds Friderik, strax blev Oberste Köllert, som den Dag havde Vagt paa Slottet med Hans Regiment og Geheimeraad Grev Osten hentede. Man aabenbarede de høie Personer, Forrædernes Forehavende og bestyrkede kunde de ei holde sig fra Taarer; førrommeldte Greve af Rantzov, indprentede de høie Personer Mod, begierede Pen og Blek og Papir, og skrev de nødvendige Ordres, som hensigtede til de Messueres de havde taget. Saasnart samme være udfærdigede, opmuntrede han de høie Personer, at gaae med hen til Kongen, der kort tilforne var kommen fra Ballet, og allerede var gaaet til Sengs. Da Enkedronningen Hendes Mst. Juliane Marie, Hs. K. Høihed Arveprinds Friderik, Geheimeraad Grev Rantzov, Geheimeraad Grev Osten, Generalmajor von Eichstedt, Oberste Köller, uanmeldede trinede ind i Kongens Gemak, saa slog Kongen Forhænger for sin Seng tilbage og sagde: Min Gud hvad vil De? derpaa svarede Enkedronningen Juliane Marie med grædende Stemme: Deres Majestæt min Søn frygt ikke, vi komme ei som Fiender, men Venner, for at redde os og det ganske Land og med Guds Hielp at afvende den Fare som truer os. Da Hun havde udsagt Dette, tog Bedrøvelsen Overhaand og Hun kunde ei for Graads Skyld

11

tale mere; hvorfor Hs. Kongl. Høihed Arveprindsen og Grev Rantzov toge Ordet og fortællede den ganske Plan. Den sidste greb i Lommen, og optog de udfærdigede Ordres

og forelagde Kongen dem til Underskrift.

Hvorpaa Kongen udbrød med disse Ord: Min Gud det vil koste hele Strømme Blod! Grev Rantzov svarede Kongen derpaa og sagde: Deres Majestet vær ved god Mod jeg skal med Guds Hielp tage al Faren paa mig, jeg skal saa vidt muligt forebygge al Fare! & c. Hvorpaa alle de høyeste og høie Nærverende, formaaede Kongen uden Tidsspilde at underskrive Ordrene, hvilke Hs. Kongl. Høihed Arveprinds Fridrik tilligemed underskrev.

Da de Kongelige Ordres vare udstædede bleve de udelede til adskillige Officiers af Eichstedts og Köllerts Regimente, til den nøiagtigste Efterlevelse.

Der udfordredes endnu en Ordre, til at bringe en vis høie Person i Sikkerhed, men den maatte Kongen med høiest egen Haand udstæde. Monarchen udstædede denne Ordre, med den inderligste Bedrøvelse, og overgav den til Rigs Greven af Rantzov, for at iverksætte den. Imedens dette blev bragt i Stand, blev Generalmajor Gudde, som

12

den Tid var Commendant i Kiøbenhavn, afsadt, og i hans Sted Generalmajor Eichstedt, Chef for det i Garnison liggende Siællandske Regiment, udnænt til Commendam og befalet at føie de fornødne Anstalter. Denne Herre begav sig strax i Spidsen af sit Draguner Regiment meddelede alle Vagthavende Officiers fornødne Ordres, lod alle Vagter paa Slottet forstærke, og alle hoved Indgange besynderlig Kongens Gemak, med Vagt vel forsee.

Strax derpaa blev Grev Struensee, hans Broder Justiceraad Struensee, Grev Brandt, General Gude og hans Frue, General Gæhler og hans Frue arresterede og enhver for sig henbragte til Citadellet. Frue Generalinde Gelert blev beklaget af alle som kiendte den brave Dame, hun blev entlediget af sin Arrest da man befandt hun var Uskyldig.

Da værende Liv-Medicus Professor Berger (som ingenlunde maa tages i Stæden for den redelige Liv-Medicus Etatsraad Berger, sam for lang Tid har søgt og erhholdet af Kongen sin Afskeed) Oberste Falken: skiold, Oberstlueitnant Hesselberg, bleve sadt i Hovetvagten, hvor de efter nogle Dages Forløb pønsede paa at desertere, men de

13

bleve grebne deri og derpaa henbragte til Holmens Love i bedre Bevaring. Den 20de Januarii blev

Legationsraad og Postdirecteur Sturtz, ligesaa Arreteret i Hovedvagten, og derfra blev han siden bragt til Citadellet. Stalmester Baron vor Bülov, Contreadmiral Hansen, Etatsraad Willebrand, Lieutenant Aboe og 3 Secretairer i Kabinettet, bleve arreterede i deres Qvarteer, og saa blev strax de Fangenes Papirs forseglede.

Gehiemeraaderne Rigsgreve af Rantzou og Grev von der Osten, ledsagede af en Vagt, ginge med den Kongelige Ordre, uanmeldede ind i den benænte høie Persons Kammer hvor hun allerede laae i Sengen. Grev Rantzov trinede ind. Hun slog Forhænget for Sengen til Side og spurgte: Hvem er der? Ha Monsieur Rantzov, er De der? hvor staaer det ? lever K**** endnu? hvor ere Grev Struensee og Brandt? Greven lod som han ei hørte det, men overgav i Hans Kongelige Majestets Navn den medhavende Ordre og forkyndte Hende Arrest. Hun foer op og sagde: At arretere mig, det skal koste deres Hoved! hvor er von der Osten? Greven svarede i Forgemakket! hvorpaa Hun gav til Giensvar! Den Forræder! Hun spurgde videre om Grev Struensee og Brandt, hvortil Greven svarede:

14

De sade alt i god Forvaring i Citadellet! Greven igientog sit første Ærinde i Kongens Navn. Herover blev Hun forbitret, sprang op af Sengen og gik op og ned i Gemakket, imidlertid holte Greven sin Hat for Øinene og formanede Hende at klæde sig paa, thi i Mangel deraf, saae han sig nødet til at lade Hende paaklæde. Herpaa greb Hun ham i Haaret. Han kaldte et par Damer ind af hvilke den ene, trak Hende en Klædning paa. Hun greb selv en Saloupe og ilede til en forborggen Trappe for at undflye, men den var allerede besadt med Vagt. Heel forstrekket vendede Hun tilbage, og ganske Afmægtig lagde sig paa en Canopee. Greven gav Hende Tid ar recolligere sig, men formanede Hende Tid efter anden at gaae med. Hun bad at man vilde give Hende Princessen med, dette blev Hende tilstaaet, og Hun til den Ende iklædet. Derpaa sagde Greven, nu Madame gaar De! skynd Dem! gesvindt, gesvindt! Han tog Hende ved Haanden bar sin Hat under Armen og den blotte Kaarde i den anden Haand og gelejdede Hende til Vognen, hvor Hun anden gang sagde til ham: Det skulde koste hans Hoved! hvortil Greven svarede: Jeg elsker Gud og er min Konge tro! adieu Madame! Frøken Moesting, sadte sig tillige med den lille Princes i Vog- hos Hende samt Major Carstenskiold med

15

den blottede Kaarde, og saaledes blev Hun under en Escorte af 30 Dragoner ledsaget til Cronborg. De første Dage har Hun hverken spist eller drukket noget undtagen er par Kopper Chocolate, endelig har Hun faldet i Graad og adskillige Gange igientaget disse Ord: Ach du ulykkelige Barn! ach jeg ulykksalige Moder! i saadan Tilstand lever Hun i den underste Etage af Slottet.

Ved Grev Struenses arrettering er følgende forefaldet: Da Obriste Alev forkyndede ham Arresten og viste ham den Kongel. Ordre, søgte han at vinde Tiden og vilde ei troe at Kongen selv havde Underskrevet denne Ordre. Obristen for at betage ham al Tvivl, sagde han vilde med sit Liv borge for, at der virkelig var en Kongelig Ordre. Kort; han vilde ei give sig. Obristen fandt sig altsaa nødsaget, at sætte ham Kaarden for Brøstet, da han tillige sagde: Han havde Ordre at bringe ham enten døed eller levende! derpaa faldt han i afmagt i en Canopee! man bragte ham igien til rette. Han bad at han først maatte faae en Kop Chocolate, som blev ham afslaget. Han forlangede skt Etuie som laae i Vindvet, men det blev ham ei tilladt at tage den med. Obristen formanede ham at skynde sig og komme af Sted, førend det blev Dag, ellers var det umueligt

16

at at beskytte ham for Overlast af Pøbelen. Saasnart han kom ud af hans Gemak, bleve hans Hænder bundne. Da han gik bort bandede han sin Kammertjener, fordi han ei havde givet ham hans Pels med. Han blev altsaa i en Hyrevogn under Bedækkelse af Dragoner bragt i Citadellet. Da han steeg ud af Vognen, bar han enda Omsorg for Kudsken og bad man maatte betale ham eller give ham Drikkepenge. Obriste Köller gav ham en Daler, den han tog imod, men derhos sagde paa godt dansk: Jeg havde og gjerne gjort det for intet. Herpaa blev han bragt til Commendanten i Citadellet. Da Greven kom der, bandede han heftig, Commendanten bad ham være stille. Saasnart Struensee var bragt i det for ham bestemte Logie, som er den samme den bekiendte Norcros saa længe havde sadt i, spurgte han: hvor ere mine Betientere? den vagthavende Officier svarede: Jeg saae ei der kom nogen med, min Secretair! han er heller ei her! min Pels! her er koldt for Diævelen! jeg vil ei fryse, jeg vil have et andet Kammer! han fandt en sort Træstol og sagde hvortil skal denne Stol, giv mig min Sopha! alt dette besvarede den vagthavende Officier saaledes: Min Herre her er intet andet til eders Tieneste, end en Kammerpott.. Over dette Giensvar blev han saa rasende forbitret

17

at han foldede begge Armene sammen og med Hovedet løb imod Veggen og Jerngitteret, i den Hensigt at knuse sin Hierne-Skald, og bandede han gruelig derved, men Vagten løb hurtig til og forhindrede ham dette ved at give ham nogle Slag. Hans Opførsel blev meldet, hvorpaa han strax midt i Stuen med Hænder og Fødder blev sluttet fast til Gulvet siddende, saa han ei kunde gjøre sig videre Skade, og tillige bleve Vinduerne i hans Fængsel, tilslagne tvertover med Lægter. Da han saae dette, sagde han: man bliver

begjænet som en Kanallie, i denne Tilstand vognede hans onde Samvittighed, og han stillede sig an som han havde en hæftig Tandpine, og bad derfor man maatte dog sende nogen hen til hans forrige Cabinet, der skulde de for Vinduet i et Papir finde liggende et Tandpulver, det bad han de vilde hente ham, at han dog derved kunde stille Smerten. Man sendte Bud derhen, det blev og fundet, men da Hr. Etats Raad og Livmedicus Berger blev befalet at undersøge der, befantes der at være en stærk Gift, hvorfore lige saa lidet dette som noget andet Tandpulver blev ham givet. Derefter begyndte han at vilde sulte sig ihjel, og vilde hverken nyde Mad eller Drikke. Nogle Gange lod man ham heri sin Villie, men derpaa kom Befaling han skulle æde og drikke, og ifald han ei vilde

18

med det Gode, skulde han saa længe prygles indtil han fik Appetit. Derpaa beqvemmeve han sig tit at æde, uden at lade sig prygle dertil. Men ham blev hverken givet Kniv, Gaffel eller Skee, da de vagthavende Soldater, skare Maden i tu og stoppede ham den i Munden. Da han nogle Dage havde siddet i denne Tilstand, lovede han at vilde bedre opføre sig, og bad man vilde bede om Naade for ham, dette blev og bønåret, og derpaa blev han krydsviis slukket fra Hænder til Fødder, og en til Vaggen fastgjort 3 Alen lang Kiæde lagt ham om Benet, og Sengeklæder givet ham at ligge paa. Over alt saa befandt han sig i et Fængsel hvor de groveste Misdædere plejede at forvares og bar han og Klæder som en Misdæder, der bestaer i en blaa Filtes Trøje uden Knapper, og alle de andre Knapper som han havde i sine Klæder bleve afskaarne, af den Aarsag, at han har afrevet og nedsvælget nogle. Skoe og Knæspender bleve ham ligeledes fratagne. For nærværende Tid bær han en Jern-Hue, saa han ei kan støde sit Hoved. Siden det Eluce hvorom han saa meget bad, at man skulde give ham det med, bleven visiteret, og i samme har man fundet 3 smaae Kugler. Etats-Raad og Livmedicus Berger har undersøgt dem og befundet at deres Beskaffenhed, var en langsom virkende Gift, hvilket denne U-

19

gudelige skal have brugt til en høi Person. Nok et Tillæg om Grev Struensee: Da han ungefehr for et Aar siden en Gang i Kiøbenhavn gik paa Gaden, beglænede ham en Slave i Kiæder; Slaven bad ham om Almisse, og tillige at anraabe Kongen om Naade for ham, at han maatte blive løsgivet af denne elendige Tilstand. Greven gav ham en Almisse og sagde derhos, du bær vel dine Lænker for din Dyds Skyld! siden erholdte Slaven sin Frihed og blev Slutten i Citadellet. Da det nu hendte, at just den samme lagde Greven Lænkerne paa, sagde han: Deres Excellence, for deres Dyds Skyld legger jeg dem disse Lænker paa.

Om Grev Brandt er følgende at mærke: da Officieren kom med Vagten for at arrestere ham, lukkede han sig inde i sit Kammer. Officieren sagde han skulde lukke op og bære sig ad som en fornuftig Mand, thi det kunde ei hielpe ham, da han brød Døren op, ifald han ei aabnede den! han lukkede Døren op, holdte sin Kaarde i Haanden for at forsvare sig, hvorpaa man bemægtigede sig den da kastede han Kaarden fra sig, søgte at rive sig løs og sagde: Mine Herrer! de gaaer feil, jeg er en Stats-Minister, jeg veed ei jeg har forbrudt noget, hvorfore man kan arrettere mig. Officieren

20

foreviiste ham Ordren, og sagde, jeg gaaer ganske ret, han skulde nu følge med, det øvrige vilde nok finde sig, derpaa bragte man ham til Citadellet.

Da Grev Brandt i Citadellet var afstegen i Commendanten, General von Hobens Huus, complimenterede han Kommendanten saaledes: Min Herre! tag det ei ilde op jeg incommederer Dem saa tidlig! Commendanten svarede: Slet ikke min Herre man har længe siden ventet dem her! derpaa gik Grev Brandt op og ned i Kammeret, saae sig alleghene om, sang en italiensk Arie, og sagde: Her er min Siæl smukke Værelser i Castellet! Commendanten svarede: Ja min Herre de skal bekomme dem endda bedre! derpaa blev hans Kammer ham anviiset som var temmelig dunkelt: det gjorde ham enda ikke forsagt, men han sagde: Ved min Troe! Commendanten har sagt sant! han er stedse lystig og spiller paa Fløite. Af de 3 Mark, han daglig har at fortære, sparer han 12 Skilling, hvilke som han siger: Hans tilkommende Bøddelknegt skal have til Drikkepenge. Han betiener sig og ofte af dette Udtryk: Det sømmer en liden Gris at lade sig ydmygge af smaae Ting, men en stor

21

Gris opløfter sit Hoved, langt over sin

Skiæbne.

Faa Dage for denne Tumult, blev Grev Brandt, af en Ven, ved et Brev advaret, og forud sagt og betydet hvad Skiæbne. han vilde have, ifald han vedblev

de fordervelige Anslag.

De forbenævnte Personers arrettering skeede ommeldte Nat, imod Morgenen imellem 3 og 6 Slet, da alle Personerne vare komne hjem fra Bal og havde gaaet i Seng. Alle Stadsportene vare lukkede paa den Tid, da samme siden afvigte Foraars bestandig haver staaet aaben. Ved den stærke Kiøren og Riden, vare alle satte i Bevægelse og giortes opmærksomme, desuagtet dristede ingen sig til, for Dag at gaae ud af deres Huse, men saasomt det blev Dag, forsamledes alle, og Gaderne vrirmede af Folk. Skrækken havde udbredt sig paa alles Ansigter, da de vare bange for, at noget ubehageligt var vederfaaret vor allernaadigste og huldsaligste Monark. Af den Aarsag samledes alle paa Slotspladsen, for at erkjendige sig om deres Frygt var grundet, og i kort Tid var Pladsen opfyldt med Mennesker. Da det derpaa behagede hans Majestet Kongen, Dronning Juliane Maria og hans kongelige Høihed Arveprints Fri-

22

derik, at lade sig see paa Slottets Balcon, glædede folket sig saa meget derover, at de med største Fryd udraabte: Vivat! længe leve vores dyreste Konge Christian den 7de, Dronning Juliane Marie og Arveprints Friderik! hele Staden blev opfyldt med dette Fryderaab, al Misfornøielse forviist og Bedrøvelse forsvandt. Den eene ønskede den anden til Lykke i de frydefulde Udtrykke, da de havde seet deres elskværdigste Monark ved fuldkommen Sundhed. Indvaanernes Glæde ved Kongens Opstigelse paa Tronen, Formæhling og Kongens Kroning, kan ei lignede ved denne vedvarende Fryd; thi enhver var nu overbeviist om at Gud af Naade havde afvendt denne øiensynlige Fare. Klokken 12 om Middagen, kiørte Kongen tilligemed Prints Friderik i en aaben Vogn med 6 Hvide Heste for og bag efter i en anden aaben Vogn Kronprintsen.

Gaderne igiennem hvilke de kiørede, vare saa opfyldte af Mennesker, saa Hestene fast ikke havde nødig at trække, da man saa got som løftede Vognene op og bar, og hørtes derved et uendeligt Fryderaab. Derefter var Cour til Hove og blev holdt offentlig Taffel. Begge Guarde Regimenterne ere igien oprettede. De Folk som havde tient under Fodgarden og vare afskedigede, indfunde sig

23

strax igien, baade med og uden Mundering, som de ginge og stode, og efter Forlangende igien samme Dag trak op paa Vagt og afløsede Eichstedt Dragoner, som i 48 Timer havde havt Vagt.

Om Aftenen var hele Byen paa der prægtigste illumineret, de høikongelige Personer kom samme Aften paa den franske Komædie, og bleve Allerhøistsamme; ved deres Ankomst imodtagne med den frydefuldeste Haandklappen og Vivat raaben. Natten derpaa ruinerede Pøbelen henved 70 berygtede Huse, hvorunder er indberegnet det forhen Grev Schulin tilhørende Huus, hvilket Gabel efter Grev Struensees Tilskyndelse havde kiøbt og maattet indrette til et offentlig H*** Huus, hvortil og Grev Struensee havde forstrækket ham Penge.

Anden Dagen vilde Pøbelen atter begynde at ruinere, men Hans Kongelige Majestet lod ved Trommers og Paukers Lyd tilkiendegive: at skjønt Kongen ved sine kiære Underdaneres øvrige Opførsel var meget fornøiet, saa var han og høist ubehageligt at erfare de forgangne Nat udøvede Uordentligheder, thi blev under vis Straf al videre Udvigelse forbuden. Det var knap mueligt at sætte Pøbelens rasende Fornøielse Skranker.

24

Pøbelen vilde i Førstningen ikke troe at det var en kongelig Befalning og begiærede derfor at see den skriftelig, den blev dem foreviset, de kyssede paa den, og strax blev alting roligt. Pøbelen vilde og gierne have havt fat paa Grev Struensees prægtige Stadsvogn, hvilken havde kostet 6000 Rdlr., men den stod i Forvaring paa Kongens Slot. Ved denne Lejlighed skede følgende Avancemets.

Generalinde Numsen blev Oberhofmesterinde hos Kronprintzen, Generalleutnant Greve af Rantzau Aschenberg, blev udnævnt til General af Infanteriet og benaadet med Ridderordenen af Elephanten, Hr. Generalmajor von Echstedt, blev i Steeden for den forrige Commandant Generalmajor Gude, udnævnt til Commandant i Residensen, til General af Cavalleriet, optaget til Ridder af Dannebroke og til Medlem i General- og Commissariats-Collegio. Obriste Køller blev Ridder af Dannebroke, Generalleutnant af Infanteriet og Ober-Generaladjutant hos Kongen.

Alle Officererne af hans Regimente, som ved denne Expedition bleve brugte, avancerede alle en Grad, og da nu værende Hr. Generalleutnant Køller ønskede at

25

optages iblant den danske Adel, omendskiønt han er af en meget fornemme pommersk Familie, saa erholdte Han Naturalisations Patent under det Navn Køller-Banner, saa blev Han og udnævnt til Medlem i General- og Commissariats-Collegio. General Krigs-Commissaire Bieringskiold, fik Kammerherre Nøglen, og et par Dage efter Ordre at reise til sit Gods i Vordingborg. Statshauptmand Treeld fik 300 Rdlr. Aarlig Tillæg og Rang med Obrister. Hans Majestet lod 3 Søndag efter Helligtrekonger holde Taksigelses Fæst i alle Kirker, og bringe alle Kongers Konge Lov og Takoffer, for det ganske Kongelige Huses og hans Rigers og Landes

forunderlige Beskiermelse.

Tillæg.

Efter at Statsfangernes Giemmer, og Papire paa Christiansborg Slot vare igiennem seede, begyndte den anordnede Kongl. Inqvisions Commission, første gang Forhørene den 20 Februarii 1772, udi Commendantens General von Hobens Værelser.

26

Da Struensee nogle gange havde været i Forhør, og han var overbeviset Crimen læsæ Majestatis i en høj Grad, da han baade uden Hans Kongl. Majestets Forevidende og Approbation havde udfærdiget adskillige Cabinets Ordres, endog Landet til Skade, og fornærmet den Kongelige Casse paa en anseelig Sum, som kunde erfares af en mistænkelig Reigning som iblant hans Papire blev fundet, da saae han nok der var ingen Redning mere for ham og han havde fortient Døden, thi handlede han siden ganske aabenhiertig, bekiendte alleting rent ud, ja man fik fast mere af ham at vide end man forlangede og skyttede om.

Samvittigheden slog ham, hans Frækhed forvandles til Veemodighed og han gav Gud Æren, bekiendte sin Synd baade for Gud og Verden, og da blev man overbeviset om han virkelig var delagtig i de Laster Rygtet havde forhen tillagt ham.

Ikke allene Frygten for Guds og Verdens Domme, sønderknusede hans Hierte, men tillige en sand Anger og Rulse over hans Synder, thi nu virkede Guds Aand paa hans Hierte som forhen havde været: tillukket for Naadens Raad.

27

Et par Breve som indløbe fra hans Forældre forøgede meget hans inderlige Fortrydelse, og den Taareflod hvorved han daglig stræbede at aftvætte noget af sin Synde Smitte. De kierlige Forælders Formaninger som forhen havde værer frugtesløse, de faldt nu i en god Jord og bare Frugt, hvilker han i et Brev til sine Forældre bevidnede, da ham Pen og Blek blev tilladt, dog under Opsyn; Pastor Münther som gik til ham, fandt i ham den sande Bodfærdighed, som Hiertelig angrede sin Synd mod Gud, Kongen og Landet. Da hans Doms-Tid nærmede sig, gruede han ingenlunde derfor, men længtes efter dette Livs Opløsning og at komme i den Samfund som er tilsagt alle omvendte og boedfærdige Syndere.

Løverdagen den 25 April, blev og for Inqvisions Commissionen hans Dom oplæst, og enhver Tilstædeværende blev indkaldet at paahøre den; Dommens Slutning lydte stråledes

I Følge danske Lovs 6te Bogs 4de Capit. 1ste Artikel, bør Joh. Fr. Struensee, sig til velfortient Straf og andre ligesindede til Exempel og Afskye, have forbrudt Ære, Liv og Gods, og være degraderet fra hans Grevelige

28

og al anden forundet Værdighed, samt hans Grevelige Vaaben af Skarpretteren sønderbrydes, saa bør og Joh. Frid. Struensees høire Haand hannem levendes afhugges, og dernæst hans Hoved, hans Krop parteres og legges paa Steile og Hiul, men Hovedet med Haanden sættes paa en Stage.

Denne Doms Execution blev berammet Tredie Dagen efter, nemlig den 28de April Mandagen den 27de annammede han Alterens Sacramente, og denne korte Levetid tilbragte han i idel Bøn og Paakaldelse, og Gud opvagte i hans Siæl den Glæde og Frimodighed, som ved en sand Tillid til Jesu dyrebare Forsoning erlanges.

Hvad Brandt angaaer, da som Medvidere i alle Struensees Misgjerninger, som den der selv havde øvet mange Misgjerning, ja endog været saa Ugudelig at opløfte sin Haand imod Herrens Salvende Kongen, da fik han den samme Dom som Struensee i alle Maader.

I Førstningen havde han maaskee ei forestillet sig at hans Straf skulle blive saa stor eller at han skulde miste Livet, skiønt

29

Strafen i Proportion af Hans Misgjerning, var særdeles naadig, desuagtet forlangede han dog en Præst, og var Hans Højærværdighed Provst Hee til Holmens Kirke, den som blev beordret, at berede ham til Døden.

Han havde altid havt Ord for en Fritænker, og mange tvivlede om hans sande Omvendelse, ved det der sagdes, at han naar Præsten gik fra ham, var han ligegyldig og letsindig, og i hans Nærværelse allene andægtig paa Skrømt, som og virkelig er skeed i Begyndelsen.

Men da den velfortjente og retskafne Lærere kom i Erfarig derom, foreholdte han ham hans dybe

Fordervelse og den Skade som sligt foraarsagede for ham, da han tilstod sine Feil, og lovede at han vilde vogte sig herefter, hvilket han og har gjort, efter det Vidnesbyrd som Hr. Provst Hee har givet ham, og som offentlig er bekiendtgjort, var han vel overbeviset om sin Synd, og beredet til Døden, som en Christen bør være. Den Frimodighed han udviste i sin sidste Døds Time maa ei regnes ham til Frækhed. Han tilskrev og sin høist bedrøede Moder i Fængslet et Brev, hvori han udtrykkede sig saaledes: at hans ganske Bestræbelse var allene, at gaae salig udaf

30

Verden. Han bekymrede sig et saa meget over Straffen, men allene over den Skam for Verden, og ønskede han den Formildelse i hans Dom, at han ei som er slagtet Fæ skulle behandles og sønderhugges, men hans umenneskelige Gierninger fortiende en enda større Straf.

Han annammede og Mandagen den 27de det hellige Alternes Sacramente, som et dyrebart Pant paa sine Synders naadige Forladelse, og denne Forsikring gjorde ham frimodig og styrkede ham i Dødens sidste Time, som tydelig erfarede, da han laae paa Blokken, og af Provst Hee blev erindret om Jesu leie i Getsemane, da han i det han endte Livet, raabte: Jesu Blod raaber for min Synd!

Deres Execution gik for sig paa følgende Maade: Klokken hen imod 9 kom begge Fangerne under Bedekning af en Commando Musqveterer med opplantede Bajonetter hen til Echafautet, hver kørte for sig i en Hyre Vogn, med de vagthavende Officiers hos begge Præsterne, som fra om Morgenen Kloken 8te havde biet ved Echafautet, toge imod dem.

31

Brandt steg først op og Provst Hee fulgte ham. Efter en holden Opmuntrings-Tale blev Dommen oplæst for ham af Kongens Foged Herr Etatsraad Ortwed. Provst Hee gjorde ham adskillige Spørsmaal som han besvarede, og derved beviste at han ei døde som en Fritænker, det han havde Ord for.

Derpaa annammede han Herren Velsignelse, afførte sig selv sine Klæder ganste frimodig, og lagde sig ned paa Blokken, og blev da Dommen i et og alt fuldbyrdet.

Dernæst steg Struensee op og Pastor Münter fulgte ham. Struensee udvidste en mere Bedrøvelse, end den første, maaskee hans Frygt var større, fordi endskiønt han ei paasaae Brandts Execution, dog under Echafautet tydelig kunde høre et hver af de dødelige Hug som blev gjort paa hans Medskyldiges Legeme, og nu stoed ham til Rest. Han udviste i det sidste Øieblik af sit Liv den christelige Sindsforfatning, som han efter Hr. Pastor Münters Vidnesbyrd allerede nogle Uger i sit Fængsel havde trøstet sig med, og som han i sit Brev, kort for sin Henrettelse har tilskrevet sine Forældere, hvor han udtrykke sig saaledes, at han ventede at døe med en

32

fuldkommen Siæle Roe, som han havde sin Overbeviisning om Religionen og Troen til Jesu at takke for. Han bad alle Omstaaende om Forladelse, ønskede, at Jesu Blods Kraft, maatte komme Kongens ganske Huus og Landet til Velsignelse.

Da han laae paa Blokken og skulde imodtage det dødelige Hug, blev han af sin Skriftefader herligen opmuntret med de Ord: Halt in Gedächtniß Jesum den gekreutzigten.

Saaledes vare disse Mænds Liv, og saaledes deres Endeligt, saa Ugudelig som det Første, faa Boedfærdig det Sidste.

Gud lære os daglig at skye og flye Synden, og naar vi falde i den, da lad os igien opstaae ved din Naade.

1

Ausführliche Nachricht von der geheimen

Verschwörung, welche

in Kopenhagen

in der Nacht von 16ten auf den 17ten Januar

dieses 1772sten Jahrs glücklich entdeckt.

und vermitteltst

göttlichen Beystandes

durch

Gefangennehmung der Verschwornen,

von der Königs. Residenzstadt Kopenhagen und

allen Königlichen Reichen und Landen

ein großes Unglück abgewandt worden.

Nach dem dänischen Original.

Kopenhagen 1772.

Gedruckt und zu bekommen bey Joh. Rudolph Thiele, wohasst in der großen Heiligengeiststraße.

2

3

Es giebt wenig Monarchien, wo nicht bisweilen Verschwörungen entstanden wären. Man findet unter allen Regierungsarten Menschen, welche, mit ihrem gegenwärtigen Schicksale unzufrieden, aller möglichen Ausschweifungen fähig sind, um sich entweder von einer Last, die sie drückt, zu befreyen, oder sich in bessere Glücksumstände zu sitzen, oder auch sich zu einem Stande empor zu heben, auf welchen sie sich, ihrer niedrigen Geburt wegen, keine Rechnung machen dursten. Dies sind insgemein die Bewegungsgründe, welche einen bösen Bürger verleiten, die Waffen wider sein Vaterland, und gegen seinen gütigen Monarchen zu ergreifen. Und von dieser Art

4

Menschen war Johann Friderich Struensee und seine Consorten, welche durch ihre bösen Anschläge Die Geschichte Dännemarks mit einer merkwürdigen Nacht bezeichnen wollten; aber der Gott, der in der Höhe und im Heiligthum wohnt, ließ sie in die Fallstricke fallen, welche sie einem der liebenswürdigsten Könige gelegt hatten.

Das Haupt dieser schändlichen Rotte war Johann Friderich Struensee, ein Sohn Des Königl. Dänischen General-Superintendenten, Herrn Adam Struensee. Dieser sein rechtschaffener fromme Vater hat auf seine Erziehung und Studien alles Mögliche gewandt; aber er ließ von seiner Jugend an nicht undeutlich von sich merken, daß er zu allen Lastern und zu einer wollüstigen Lebensart sehr geneigt wäre. Diese böse Reigung durch gute Erziehung und Ermahnung in ihm zu unterdrücken, war sein rechtschaffener Herr Vater äußerst bemüht; allein mit geringem Erfolge, und als er der väterlichen Zucht enkam, wuchs dieser sein böser Grund desto schneller empor. Er hat die Medicin studirt, auch darin den Doctorgradum erlangt, obgleich er davon wenig Gründliches erlernt. Dennoch hatte er das Glück, dem besten König, Christian dem Siebenden, auf seine Reise als

5

Reise-Leibmedicus vorgeschlagen zu werden; in welcher Qualität er auch von Sr. Majestät angenommen, auch ihm erlaubt wurde, Allerhöchstdieselben auf Ihrer Reise zu begleiten. In der Folge war sein Glückstern ihm so günstig, das er (obgleich nicht durch seine Geschicklichkeit) nicht nur begnadiget wurde, beständiger

Leibmedicus zu seyn, sondern auch eine Ehrenstufe nach der andern erstieg, sogar, daß der König, auf Veranlassung einer gewissen hohen Fürsprecherin, ihn im Jahre 1771, den 23sten Januar, in den Grafenstand erhob, und zum geheimen Cabinets- und Staatsminister ernannte. Aufgeschwollen vom schändlichen Hochmuth, bewegte er gedachte hohe Fürsprecherin, durch eine Akte des Herzogthum Ploen von Sr. Königl. Majestät sich versichern zu lassen; welche aber nicht zum Vorschein kam. Hiernächst verfiel er gar darauf, sich mit dieser hohen Person das ganze Reich zuzueignen, mit derselben sich zu vermählen, und neben derselben als Protektor zu regieren; vorher aber einen von Gott höchstbestätigten theuersten Landesvatter und König, Christian den Siebenden, der theuren und hoffnungsvollen Kronprinzen Friderich, eine der besten Königinnen, Juliana Maria, den liebenswürdigsten Erbprinzen Friderich, und die Prinzeßin Charlotta Amalia, aus

6

der Welt zu schaffen, und alsdann mit Feur und Schwerdt, (Falls sich jemand von den Hohen und Niedern widersetzen würde,) sich den Weg zum Königl. Throne, Krone und Scepter zu bahnen.

Verschiedene fürchterliche Anstalten, die einige Wochen vorher von dem abscheulichen Grafen angeordnet wurden, setzten alle Bewohner in und ausserhalb Kopenhagen in Erstaunen, und der Eine fürchtete sich für den Andern; daher Niemand ohne die größte Furcht auf der Straße gieng, oder des Abends sich zu Bette legte. Er ließ die größten Kanonen aus dem Zeughause auf die Wälle, vor die Wachthäuser und vor die Stadthore bringen, und scharf mit Cartätschen laden. Die Kanonen auf den Wällen wurden alle Abend, nach geschlagenem Zapfenstreich, gegen die Stadt, längs die Gassen, gerichtet. Die beyden Königl. Garderegimenter wurden abgedankt, verschiedene verdienstvolle Ministers ihre Dienste entlassen, alle Wachten verdoppelt, und noch mehrere Extra-Wachten ausgestellt. Die Soldaten erhielten ein jeder 36 scharfe Patronen, und das Patrouilliren war ausserordentlich. Selbst auf dem Schlosse sahe man die Wachten verdoppelt, und scharf geladene Kanonen Hinpflanzen; sogar wurde ein

7

jeder, ohne Ansehen der Person, der auf dem Schlosse etwas zu verrichten hatte, oder jemand sprechen wollte, durch zwey Mann Soldaten auf das Schloß, und so wieder zurück, geführt. Der König, dem dieses befremdete, fragte den Grafen Struensee, (denn sonst hatte Er niemand bey sich,) wozu diese fürchterliche Anstalten dienen sollten? Worauf er dem König antwortete: Alles dieses geschähe zur Beschützung der theursten Person des Königs: Denn alle Unterthanen waren gegen Sr. Majestät aufgebracht; daher befürchtete man, daß es Sr. Majestät eben so, wie dem unglücklichen Peter dem Dritten in Rußland, ergehen mögte. Der König erschrak heftig, als Er dieses hörte, schlug seine Hände zusammen, und rief aus: Mein Gott! was habe ich denn Böses gethan, daß mich meine lieben und getreuen Unterthanen so hassen? Dieser Nichtswürdige antwortete Dem Könige, und brachte Verschiedenes vor, welches dem Volke an der Königl. Regierung mißfiel, worunter denn von ihm besonders die bisherige ausserordentliche Steuer gerechnet wurde. Dies betrübte dem Könige herzlich; konnte aber doch vor der Hand auf keine Weise möglich machen, diese ausserordentliche Steuer abzuschaffen.

8

Inzwischen setzte diese Rotte ihre Anschläge immer weiter fort, und verhinderte, allerley Vorwendungen, jedem treugesinnten Patrioten den Zutritt zum Könige, wußte auch einem jeden redlichen Unterthan solche niederträchtige böse Handlungen anzudichten, daß Der König keine Neigung haben konnte, selbige zu sprechen. Wenn denn jemand vor dem König mußte; so ward derselbe gezwungen, seine Sache kurz zu fassen, und nach erhaltener Antwort, sich sogleich zu entfernen. Zuletzt mußte ein Jeder sein Anbringen schriftlich eingeben, und erhielt auch schriftliche Antwort. Alles mußte an den Grafen Struensee abgegeben werden, und was ihm gut deuchte, das sagte er den Könige; sogar erhielt der König alle Briefe entsiegelt. Die Grafen Struensee und Brandt waren stets gegen, wärtig. Ersterer war schon bey dem Könige, ehe Er ausgeschlafen, und ging auch nicht eher von Ihm, bis Er zur Ruhe war, inzwischen der Graf Brandt sich stets im Vorgemach aufhielt. Wenn nun ja der Eine oder der Andere Geschäfte halber sich entfernen mußte; so wurde im Namen des Königs der Wache und den Bedienten befohlen, daß, bey höchster Ungnade des Königs, sich Niemand dem Königl. Zimmer nähern dürfe, weil Sie. Königl. Majestät unpäßlich wären, und Sie sich zur

9

Ruhe gelegt hätten. So bald sie von ihren Verrichtungen zurück kamen, womit sie denn auf möglichste Weise eilten; so hatte auch der König ausgeruhet. Wollte der König ausfahren, oder reiten, und es war denen Grafen Struensee und Brandt nicht gelegen: so wußten sie den König durch ihre listigen Kunstgriffe, unter allerley Vorwand, schädliche Medicamente beyzubringen, darauf Er sich nothwendig übel befinden mußte, und gerne zu Haufe blieb, und das Bette hütete. Und dies Mediciniren hat auch wirklich des Königs Gesundheit Ln etwas geschwächt. Fuhr oder ritte der König aus; so waren die Grafen Struensee und Brandt jedesmal bey Ihm, und eine starke Estorte hatte den König umringet, damit Niemand hinzukonnte. Solches und noch verschiedene andere Dinge, triben sie so lange, bis sie endlich, nach zwo zu ihrem Vorhaben

fehlgeschlagenen Nächten, die Nacht vom 16ten auf 17ten Januar zu ihrer schwarzen That erkohren hatten. Dieses ihr Vorhaben zu unterstützen, waren schon einige Herren von ihren Absichten informiret, nur nicht der Herr Generalmajor von Lichstedt und der Herr Oberste von Köller. Ersterer ward den 14ten Januar zur Königl. Tafel geladen, und fand sich auch wirklich ein. Nach aufgehobener Tafel ward er vom Gra-

10

fen Struensee in ein Zimmer gerufen, wo ihm in Beyseyn einer hohen Person, der ganze Plan vorgelegt und verständiget, auch sein Regiment zum Beystand aufgefordert wurde: wie man denn auch von ihm Verlangte, daß er dem Herrn Obersten Rölller, im Namen der hohen Person, und im Namen seiner, denselben Befehl und Plan ertheilen sollte damit er sich auch zur bestimmten Zeit mit seinem Regimente in Bereitschaft halten könnte, um wenn an den König die letzte Hand gelegt wäre und alle Einwohner in und ausserhalb Kopenhagen der regierenden Königin Carolina Mäthilda, und ihm, dem Grafen struensee, nicht so gleich huldigen, oder eine Empörung erregen wollten, sie mit gewafneter Hand dazu zu zwingen, wozu die vorhin erwähnten Anstalten bereits eingeleitet waren, von denen die andern Officiers nähere Verhaltens-Befehle erhalten würden. Dabey wurde ihm, dem Hrn. Generalmajor von Lichstedt, anbefohlen, nicht eher vom Schlosse zu gehen, bis er die Ordre dazu erhalten. Dieser brave Officier mußte versprechen, die Befehle ganz genau zu beobachten, und that es auch, unter dem Schein der größten Treue. Der Graf Struensee war darüber schon im Voraus vergnügt, und glaubte sich schon auf des Königs Thron zu sehen.

11

Am 16ten Januar, Abens, war maskirter Ball in dem französischen Comödien-Hause, während der Zeit der Generalmajor von Eichstedt die Befehle erhielt, nach seinem Quartier zu fahren, um die nöthigen Ordres zu ertheilen. So bald er in sein Quartier angelangt, und in sein Zimmer getreten war, entfernte er seine Bediente von sich, verwechselte in aller Stille seine Kleidung, schlich sich heimlich aus seinem Hause, und begab sich zu dem Verdienstvollsten Hrn. Reichsgrafen von Rantzau zu Aschberg, und erzählte ihm mir größter Bestürzung den ganzen gefährlichen Anschlag. Dieser, in der größten Gefahr standhafte Herr, eilte sogleich mit dem Generalmajor von Eichstedt zu der verwittweten Königin Juliana Maria Majestät, und des Erbprinzen Friderich Königl. Hoheit; zugleich wurde auch zu dem Hrn. Obersten Köller geschickt, dessen Regiment denselben Tag die Wache auf dem Schlosse hatte, wie auch nachdem Geheimenrath, dem Grafen von der Osten. Man entdeckte diesen hohen Personen das abscheuliche Vorhaben der Verschwornen, und Sie konnten, voll der größten Bestürzung, sich der Thränen nicht enthalten. Obgedachter Herr Graf von Rantzau sprach aber dem hohen Personen Muth ein, forderte Papier, Dinte und Federn, und

12

schrieb die benötigten Ordres, die auf die genommene Masregeln eine Beziehung hatten.

So bald selbige abgesaßt waren, ermahnte er diese hohe Personen, mit nach dem König zu gehen, der kurz zuvor vom Ball gekommen war, und sich bereits im Bette befand. Als der verwittweten Königin Juliana Maria Majestät, des Erbprinzen Friderich Königl. Hoheit, der Herr Geheimerath, Graf von Rantzau, der Herr Geheimerath, Graf von der Osten, der Herr Generalmajor von Eichstedt und der Oberste Rölller, unangemeldet in des Königs Zimmer traten; so schluch der König den Vorhang von Seinen Bette weg, und sagte: Mein Gott! was wollen sie? Darauf antwortete die verwittwete Königin Juliana Maria, dem Könige mit weinender Stimme! Ihro Majestät, mein Sohn, fürchten Sie nicht; wir kommen nicht als Feinde, sondern als Freunde, Ihnen, uns und das ganze Land zu retten, und mit göttlicher Hülfe und Beystand die angedrohte Gefahr abzuwenden. Nachdem Sie dieses gesprochen hatten, geriethen Dieselben in die äußerste Wehmuth, und die häufigen Thränen gestatteten kein ferneres Reden, daher des Erbprinzen Friderich Königs Hoheit,

13

und der Herr Graf von Rantzau das Wort nahmen, und den ganzen Plan erzählten. Letzterer grif in die Tasche, zog die ausgefertigten Ordres hervor, und legte selbige dem Könige zur Unterschrift dar. Worauf der König ausrief und sagte: Mein Gott! das wird ganze Ströme von Blut kosten. Der Herr Graf von Rantzau antwortete dem Könige, und sagte; Ihro Majestät seyn nur getrosten Muths; ich nehme, unter dem Beistände des Höchsten, alle Gefahr auf mich; ich werde so viel möglich, aller Gefahr vorbeugen & c. Worauf alle höchst und hohe Anwesende den König ermahnten, ohne Zeitverlust feie Ordres zu unterschreiben, welche des Erbprinzen Friderich Königl. Hoheit mit Unterzeichneten.

Nach Ausfertigung dieser Königl. Ordres, wurden selbige an verschiedene Officiers vom Eichstedtschen und Köllerschen Regimente, zur genauesten Befolgung, ausgetheilt. Es war aber noch eine Ordre nöthig, um eine hohe Person in Sicherheit zu bringen, deren höchsteigenhändige Ausfertigung man Sr. Majestät, dem Könige, allein überließ. Der Monarch fertigte diese Ordre mir innigster Betrübniß aus, und übergab sie dem Hrn. Reichsgrafen von Rantzau, um solche zur Ausführung zu bringen. Während dieser

14

gemachten Anordnungen, wurde der Generalmajor von Gude, bisheriger Commandant von Kopenhagen abgesetzt, und an dessen Stelle der Generalmajor von Eichstedt, Chef des hier garnisonirenden seeländischen Dragoner-Regiments, zum Commandanten ernannt, und ihm anbefohlen, alle nöthige Anstalten zu treffen. Dieser Herr begab sich unverzüglich, an die Spitze eines Detaschements seines Dragoner-Regiments, ertheilte allen wachthabenden Officiers die nöthigen Ordres, ließ alle Wachten auf dem Schlosse verstärken, auch alle Hauptthüren und Zugänge, besonders aber des Königs Zimmer mit Wachten versehen.

Gleich darauf wurden Graf Struensee, sein Bruder, der Justißraht Struensee, der Graf Brandt, der General Gude mit seiner Gemahlin und der General Gähler mit seiner Gemahlin arretirt, und, jeder besonders, nach und auf die Citadelle gebracht. Die Generalin von Gählern wurde von jedem, der diese rechtschaffene Dame kenne, bedauert; selbige ist auch, da sie unschuldig befunden worden, ihres Arrestes entlassen. Der bisherrige Leibmedicus, Professor Berger, (der keinesweges mit dem Leibmedicus, dem redlichen Ecatsrath von Berger, verwechselt werden muß, weil dieser schon vor langer Zeit

15

vom Könige seine Erlassung gesucht und erhalten,) der Oberste Falkenskiold, und der Oberstlieutenant von Hesselberg wurden auf die Hauptwache gesetzt, wo ihnen, nach Verlauf von einigen Tagen, einfiel, zu desertiren; sie wurden aber darüber betroffen, und darauf nach dem Schiffsholm in bessere Verwahrung gebracht. Den 20 Januar ist dem Legationsrath und Postdirektor Sturz gleichfalls sein Arrest in der Hauptwache angewiesen, von da er nach der Citadelle gebracht ist. Der Stallmeister, Baron von Bülow, der Contreadmiral Hansen, der Etatsrath Willebrand, der Lieutenant Aboe und drey Sekretärs im Cabinet, bekamen Arrest im Hause; und sogleich wurden die Papiere der Gefangenen versiegelt.

Der Hr. Reichsgraf von Ranzau und der Geheimerath, Graf von der Osten, von einer Wache begleitet, gingen, mit der Königl. Ordre, unangemeldet zu dem Zimmer der gedachten hohen Person, welche auch bereits im Bette lag. Der Hr. Graf von Ranzau trat hinein. Sie schlug den Vorhang Ihres Bettes zurück, und fragte: wer ist da? Ha! Monsieur Ranzau, sind Sie da? Wie ists? Lebt der K - noch? wo ist Graf Struensee und Brandt? Der Hr. Graf that, als hörte ers nicht, und übergab im

16

Namen Sr. Königl. Majestät Ihr die bey sich habende Ordre, mit Ankündigung des Arrestes. Sie fuhr auf, und sagte: Mich zu arretiren; das soll ihm seinen Kopf kosten. Wo ist von der Osten: Der Hr. Graf antwortete: Im Vorgemach. Worauf Sie zur Antwort gab: Der Verräther! Sie fragte ferner nach die Grafen Struensee und Brandt; worauf der Graf antwortete: Sie sitzen schon in sichere Verwahrung auf der Citadelle, Der Graf wiederholte hierauf seinen ersten Antrag im Namen des Königs: Derauf wurde Sie erboßt, sprang aus dem Bette, und lief im Zimmer auf und nieder, inzwischen der Graf den Hut vor die Augen hielt, und Ihr zum Ankleiden ermahnte, widrigenfalls er gezwungen wäre, Sie ankleiden zu lassen. Darauf grif Sie ihm ins Touppee. Er rief ein paar Dames herein, davon die Eine Ihr einen Rock anlegte. Sie grif selbst nach einer Saluppe, und eilte zu einer verborgenen Treppe, um zu entfliehen Auch Diese war schon mit Wache besetzt; Sie kehrte daher voller Bestürzung wieder zurück, und legte sich ganz ohnmächtig aufs Canopee. Der Graf ließ Ihr Zeit, um sich zu erholen; ermahnte Sie aber von Zeit zu Zeit, mitzugehen. Sie bat, daß man ihr die Prinzessin mitgeben mögte. Dies ward Ihr gewähret,

17

und selbige sogleich angekleidet. Darauf sagte der Hr- Graf: Nun, Madame! gehen Sie, eilen Sie; geschwind, geschwind! Er faßte Sie bey der Hand, seinen Hut unterm Arm, und den enblößten Degen in der andern Hand halten, und führte Sie bis an dem Wagen, wo Sie noch zu ihm sagte: Dies würde ihm seynen Kopf kosten. Der Hr. Graf sagte hierauf: Ich liebe Gott, und bin meinem Könige getreu; Adjeu, Madame! Die Fräulein Moesting setzte sich mit der kleinen Prinzeßin in den Wagen neben Ihr, nebst dem Major Carstenschöld mit embloßtem Degen; und so wurde Sie, unter einer Eskorte von 30 Dragonern, nach Kronenburg begleitet. In denen ersten Tagen hat Sie, ausser ein paar Schalen Schokolade, nichts gegessen und getrunken, bis Sie in Thränen ausgebrochen, und wiederholend ausrief: Ach! du unglückseliges Kind! Ach! ich unglückselige Mutter! In solchem Zustande lebt Sie in der untersten Etage des Schlosses.

Bey der Arretierung des Grafen Struensee, ist folgendes zu merken: Daß, als ihm der Oberste Köller den Arrest ankündigte, und ihm die Königl. Ordre vorzeigte, er Zeit zu gewinnen suchte, und nicht glauben wollte, daß der König diese Ordre selbst unterschrieben haben. Der Oberste, um ihm diese Zweifel

18

zu benehmen, sagte: Er wolle mit seinem Leben dafür haften, daß dies wirklich eine Königl. Ordre wäre. Kurz, er wolte sich nicht geben. Der Oberste ward daher bewogen, ihm den Degen auf die Brust zu setzen, indem er sagte: Er habe Befehl, ihn entweder tobt oder lebendig zu bringen. Hierauf fiel er aufs Canapee in Ohnmacht nieder. Man brachte ihn wieder zurecht. Er bat, daß er noch zuvor eine Schale Schokolade trinken

mögte; welches ihm aber abgeschlagen wurde. Er bat um sein am Fenster liegendes Etuit; und auch dies wurde ihm nicht gestattet mitzunehmen. Der Oberste ermahnte ihn, zu eilen und fortzumachen, ehe es Tag würde, sonst wäre es unmöglich, ihn für der Wuth des Pöbels zu schützen. So bald er aus seinem Zimmer kam, band man ihm die Hände. Im Weggehen fluchte er auf seinen Kammerdiener, daß er ihm nicht einen Pelz mitgegeben. Er wurde also in einer Miethkutsche, unter einer Bedeckung von Dragonern, nach der Citadelle gebracht. Wie er aus der Kutsche stieg, war er noch für den Kurscher besorgt, und bat, man mögte ihm bezahlen, oder ihm ein Trinkgeld geben. Der Oberste Böller gab ihm einen Thaler, den er zwar annahm, dabey aber auf sein gut Dänisch sagte: Ich hätte es auch wohl umsonst gerhan. Hierauf ward er

19

zum Commandanten der Citadelle gebracht. Als der Graf bey ihm ankam, fluchte er heftig; der Commandant gebot ihm stille zu seyn.

So bald der Graf Struensee in das für ihn bestimmte Logis gebracht wurde, welches eben das ist, was der bekannte Norcross so lange bewohnt hat, fragte er: Wo sind meine Bediente? Der wachthabende Officier antwortete: Ich habe nicht gesehen, daß ihnen welche gefolget sind. Mein Sekretär? Der ist auch nicht hier. Mein Pelz! Es ist hier kalt; bey dem Tenfel! ich will nicht frieren; ich will ein ander Zimmer haben. Er fand daselbst einen hölzernen schlechten Stuhl, und sagte: Was soll dieser Stuhl? Gebt mir meinen Sopha! Alles dieses beantwortete der wachthabende Officier damit, daß er sagte: Mein Herr, hier ist nichts zu ihren Diensten, als ein Kammergeschirr. Durch diese Antwort ward er in die äußerste Wuth gesetzt, so, daß er beyde Arme zusammen faßte, und mit dem Kopse gegen die Wand und das eiserne Gitter lief, in der Absicht, seine Hirnschale zu zersmettern, wobey er erstaunlich fluchte; aber die Wache lief eilends hinzu, und verhinderte solches durch einige Rippenstöße. Sein Betragen wurde gemeldet; worauf er sogleich mitten in der Stube, mit Händen und Füßen am Fußboden sitzend angeschlossen

20

wurde, so daß er sich ferner keinen Schaden thun konnte. Zugleich wurden die Fenster des Gefängnisses die Queer mit Latten benagelt. Als er dieses sahe, sagte er: Er würde hier als eine Canallie tractirt. In diesem Zustande regte sich sein böses Gewissen, und stellte sich, als wenn er heftiges Zahnweh hätte, und baht, man mögte doch nach, sein ehemaliges Cabinet jemand hinsenden, sie würden allda vor den Fenster in ein Papier liegend ein Zahnpulver vorfinden, solches mögren sie ihm doch holen lassen, um die Schmerzen zu stillen. Es wurde auch hingeschickt, und man fand es. Der Hr. Etats-Rath und Leib Medicus von Berger, mußte solches sogleich untersuchen, und befand, daß es ein starkes Gift war; daher ihm dieses so wenig, als ein ander Zahnpulver, gegeben wurde. Darnach legte er es auf das Hungern, und wolte weder Speise noch Trank zu sich nehmen. Einigemal wurde ihm hierin sein Wille gelassen; hernach aber kam Befehl, er sollte essen und trinken, Fals er aber nicht mit Gutem wollte; so sollte er so lange geprügelt werden, bis er Appetit bekäme. Hierauf bequemte er sich zu essen, ohne dazu sich prügeln zu lassen. Ihm wird aber weder Löffel, Messer noch Gabel in die Hand gegeben; die wachthabenden Soldaten schneiden ihm das

21

Essen zurecht, und bringens ihm in den Mund. Als er in diesem Zustande einige Tage gesessen harte, gelobte er an sich besser auszuführen, man mögte doch für ihn um Gnade bitten; so ist solches auch erhört worden, und er darauf nur an Händen und Füßen kreuzweise geschlossen, und eine an der Wand bevestigte drey Ellen lange Kette an das Bein gelegt, und ihm ein Stück Bette gegeben, worauf er liegen kann. Ueberhaupt genommen, so befindet er sich im Gefängniß, wo die ärgsten Missethäter pflegen aufbewahret zu werden, und trägt auch Kleidung, wie ein Missethäter, die besteht in einer blauen Friesenen Jacke ohne Knöpfe, und alle andere Knöpfe, so er noch in seiner übrigen Kleidung hatte, sind ihm ausgeschnitten, und zwar deswegen, weil er einige abgedrehet und verfchlukket haben soll. Schue- und Beinschnallen sind ihm gleichfalls abgenommen. Anitzo trägt er eine eiserne Haube, damit er feinen Kopf nicht zerstoßen könne. Nachgehends ist das Etui, warum er so sehr gebeten, daß man ihm solches geben mögte, visitiret worden; man hat in selbiges drey kleine Kügelchen gefunden. Der Herr Eratsrath und Leibedicus von Berger, hat selbige untersucht, und befunden, das ihre Beschaffenheit ein langsam wirkendes Gift sey, womit dieser Bösewicht schon an einer hohen Person Ge-

22

brauch gemacht haben soll. Noch eine Anekdote von dem Grafen Struensee:

Wie er ohngefehr vor einem Jahr in Kopenhagen auf der Straße gehet, begegnet ihm ein Sklave in Retten, der Sklave bittet ihm um ein Allmosen, und zugleich, um des Königs Gnade für ihm zu erlehen, daß er aus diesem elenden Zustande erlöset würde. Der Graf gab ihm ein Allmosen, und sagte dabey: Du trägest um deiner Tugen willen wol deine Retten nicht. Nachdem erlangte der Sklave seine Freyheit, und wurde Schliesser auf der Citadelle. Da es sich nun fügte, daß eben dieser dem Grafen die Ketten anlegte, so sagte er: Ihro Excellenz! um Ihrer Tugend willen lege ich Sie die Retten nicht an.

Wegen des Grafen Brandt ist folgendes zu merken: Wie der Officier mit der Wache kam, ihn zu arretiren, so verschloß er sich in seinem Zimmer. Der Officier sagte er sollte aufmachen; er sollte sich betragen wie ein vernünftiger Mann: denn es würde ihm zu nichts helfen, widrigenfalls er die Thür erbrechen müßte. Da machte er die Thüre auf, in der Hand seinen Degen haltend, um sich zu vertheidigen, worauf sie sich seiner sogleich bemächtigten. Da warf er deu Degen von sich, und suchte sich loszumachen, und sagte: Mei-

23

ne Herren! Sie gehen unrecht; ich bin ein Staatsminister; ich weiß nicht, daß ich was verbrochen habe, worüber man mich arretiren könnte. Der Officier zeigte ihm die Ordre vor, und sagte: Er ginge gar recht er sollte nur mitgehen, das Uebrige würde sich schon finden; und hierauf brachten sie ihn nach der Citadelle.

Der Graf Brandt, nachdem er aufder Citadelle, in des Herrn Commandanten, von howen, Behausung abgetreten war, complimentirte den Commandanten folgends: Mein Herr! Sie nehmen es nicht übel daß ich Sie so früh incommodire. Der Commandant antwortete: Gar nicht, mein Herr! man hat ihnen hier schon längstens erwartet. Darauf ging der Graf Brandt das Zimmer auf und nieder, sahe sich allenthalben umher, sang eine italienische Arie und sprach: Hier sind bey meiner Seele! hübsche Zimmer im Rasteel. Der Commandant antwortete: Ja, mein Herr! sie werden ein noch besseres bekommen. Ihm ward darauf sein Behältniß angewiesen, welches aber ziemlich dunkel war; dieses machte ihn dennoch nicht versagt, sondern er sagte vielmehr noch— Bey meiner Treue, der Commandant hat wahr gesagt. Er ist immer luftig, und spielt die Flöte. Von seinen vier

24

und zwanzig Lüb-Schillingen, so er täglich zu verzehren erhält, ersparet er sich seche, welche, wie er sagt, sein künftiger Henkersknecht zum Trinkgeld haben soll. Er bedient sich auch öfters diesen Ausdruck: Einem kleinen Geist kömmt es zu, sich durch Kleinigkeiten demüthigen zu lassen; aber ein großer Geist hebet sein Haupt weit über sein Schicksal empor.

Der Graf Brandt ist wenige Tage vor der Revolution von einem Freund durch einen Brief gewarnet, und das Schicksal, welches ihn treffen würde, wenn er die verderblichen Anschläge befolgte, vorhergesagt, und vor. Augen gestellet worden.

Die Arretirung der vorhin benannten Personen, geschah in oberwehnter Nacht, und zwar des Morgens zwischen 3 und 6 Uhr, da alle Personen vom Ball zu Hause gekommen waren und sich zu Berte gelegt hatten. Alle Stadthore waren zu dieser Zeit geschlossen, da solche seit dem verwichenen Frühjahre nur allezeit gesperret gewesen sind. Durch das häufige Fahren und Reiten, wurde zwar alles rege und aufmerksam gemacht; dem ungeachtet aber gerrauete sich keiner, vor Tag aus Dem Hause zu gehen. So bald es aber Tag wurde, kam ein jeder zum Vorschein, und die Straßen wimmelten von Menschen. Auf

25

allen Angesichtern hatte sich ein Schröcken Verbreiter, in'der ängstlichen Meynung, als wenn unserm allergnädigsten und allerdreichsten Könige etwas Widriges zugestoßen wäre. Dieser Ursache wegen eilte alles nach dem Schloßplatze hin, um zu vernehmen, ob ihre Furcht gegründet wäre? und in kurzer Zeit war dieser Platz ganz mit Menschen angefüllet. Als es hierauf Ibro Majestät den Könige, der Königin Juliana Maria und Dem Erbprinzen Friederich, Königl. Hoheit, gefiel, sich auf dem Balcon des Schlosses sehen zu lassen: freuete sich alles Volk so seht darüber, daß es mit der größten Freude ausrief: Vivat! lange lebe unser theuerster König Christian der Siebende, die Königin Juliana Maria, und der Königl. Erbprinz Friderich! Von diesem frohen Ju: belton wurde die ganze Stadt erfüllet, und alles Mißvergnügen, Angst und Traurigkeit verschwand. Einer wünschte nunmehr dem andern in dem freudigsten Ausdrücken Glück, weil sie ihren allerliebendsten Monarchen bey vollkommener Gesundheit erblickt hatten. Das Frohlocken der Einwohner bey der Thronbesteigung, Vermählung uud Krönung des Königs, kam mit demjenigen, was bey diesem Vorfall beständig fortdauerte, in keine Vergleichung: denn ein jeder war nun-

26

mehro überzellig, daß Gott die so große und augenscheinliche Gefahr gnädiglich abgewendet hätte.

Um 12 Uhr des Mittags fuhren der König und der Erbprinz Friderich Königl. Hoheit, in einem mit sechs weissen Pferden bespanneten offenen Wagen, und hinter her, in einen andern offenen Wagen, der Königl. Kronprinz. Die Straßen, wodurch Höchstdieselben fuhren, waren so voller Menschen, daß die Pferde nicht ziehen dürften: denn die Menge des Volks hob und trug den Wagen gleichsam fort, wobey ein freudiges Jubelgeschrey ohne Ende war. Darnach war Cour bey Hofe, und darauf wurde öffentlich gespeiset. Die beyden Garder-Regimenter sind wieder hergestellt. Die Leute, so unter der Fuß-Garde gedienet hatten, und welche caßiret waren, fanden sich auch eiligst, mit und ohne Montirung, wiederum, und zwar so, als sie gingen und stunden, ein, welche auch noch desselben Tages, auf Verlangen, die Wache bezogen, und die Köllerischen Dragoner, die 48 Stunden die Wache gehabt hatten, ablöseten.

Des Abends war die ganze Stadt aufs prächtigste erleuchtet, und die Königliche Personen fuhren nach der Französischen Comödie, wo bey dem Eintritt Allerhöchstdie-

27

selben mit ein frohes Händeklatschen und Vivatrufen empfangen wurden. Die Nacht darauf spolirte das Volk auf die siebzig berüchtigte Häuser, worunter das ehemalige Gräflich Schulinische Haus mit begriffen ist, welches Gabel auf Anrathen des Grafen Struensee gekauft, und zu einem öffentlichen H*** hause einrichten müssen, wozu ihm der Graf Struensee das Geld vorgeschoffen hatte.

Des andern Tages wolte das Volk wieder anfangen zu spoliren; allein, Sr. Majestät. der König, liessen durch Trommel- und Trompetenschall bekannt machen; daß, wie sehr Sie auch übrigens mit dem Betragen Ihrer geliebten Unterthanen zufriede wären, Sie dennoch mit dem äusersten Mißvergnügen, die in der verwichenen Nacht begangenen Unordnungen vernommen hätten, und dahero alle Ausschweifungen, bey Lebensstrafe, verböten. Kaum war es möglich, der freudigen Wuth der Pöbels Schranken zu sehen.

Das Volk wollte anfänglich nicht glauben, daß es Königlicher Befehl wäre, und verlangte ihn schriftlig zu sehen; er wurde ihnen gezeigt; es küßte denselben, und hierauf wurde sogleich alles ruhig. Das Volk hätte auch gerne den prächtigen Staatswagen, den Graf Geruensee sich machen lassen, welcher

28

über 6000 Reichsthaler gekostet, in seiner Gewalt gehabt; derselbe stand aber unter des Königs Schloß.

Die Avancements bey diesem Vorfalle sind nachfolgende: Die Generalin Numsen ist Oberhofmeisterin bey dem Kronprinzen geworden. Der General-Lieutenant Graf zu Kanzau von Aschberg, wurde zum General von der Infanterie ernannt und mit dem Elephanten-Orden begnadiget; Der Herr General-Major von Eichstedt wurde an die Stelle des Commandanten und Generalmajors Gude, zum Commandanten dieser Residenzstadt ernannt, und zum General von der Cavallerie, wie auch zum Ritter vom Dannebroke erhoben, auch zugleich zum Mitglied im General und Commissariats-Collegio. Der Herr Oberste Köller ist auch mit dem Orden vom Dannebroke begnadiget und zum General-Lieutenant von der Infanterie, und des Königs Ober-General-Adjutanten avanciret.

Alle Officier seines Regiments, welche bey dieser Revolution gebrauchet worden, sind um einen Grad höher gestiegen. Und da der nunmehrige Herr General Lieutenant Köller den Wunsch äuserte, unter dem Dänischen Adel aufgenommen zu werden, ob er gleich aus einer sehr guten Pommerschen Familie

29

ist: so hat er das Naturalisations-Patent unter dem Namen: Köller-Banner, erhalten; Er ist auch zum Mitglieds im General und Commissariats-Collegio ernennet. Der Hr. General-Kriegs-Commissair Berringskiold erhielt den Kammerherrn-Schlüssel, er wurde aber ein par Tage darauf nach seinem Guthe Wordingborg gewiesen. Der Stadthauptman Hr. Treeld hat, mit 300 Rthlr. jährlicher Zulage, den Rang eines Obersten erhalten.

Ihro Majestät, der König, liessen am dritten Sonntages nach Epiphantias, in allen Kirchen ein Danksest hatten, und dem König aller Könige für Die wunderbare Errettung und Erhaltung des ganzen Königl. Hauses, und Dero Reiche und Lande, ein schuldiges Lob- und Dankopfer bringen.

30

Zulage. Nachdem die Papiere der Statsgefangenen von der dazu verordneten Commission auf dem Schlosse Christiansburg, durchgesehen waren, fing die Königl. Inquisitions-Commission den 20 Febr. 1772, zum ersten Mahl in der Citadelle Friderichshaven, in den Wohnungen des Hr. General von Hoben, ihre Vorhöre an.

Da Struensee einige Mahlen war in Vorhör gewesen, und ihm Crimen Læse Majestatis, in einen hohen Grad überwiesen worden, indem er beyde, ohne Sr. Majestäts Vorwissen und Approbation verschiedene Cabinets-Ordres, dem Lande zum Schaben, ausgefertigt, und die Königl. Casse um eine ansehnliche Summa vernachtheiliget, welches aus einer mißdencklichen Rechnung unter seine Papire befunden worden, und er sahe, daß er Den Tod verdiener, und für ihn keine Rettung übrig, so handelte er nachgehends ganz

31

offenherzig, bekenete alle Dinge rein aus, ja man erfuhr fast mehr von ihm, als man zu wissen verlangte.

Das Gewissen erwachte, seine Frechheit verwandlete sich in Wehmüthigkeit, und er gab Gott die Ehre, bekenete beydes vor Gott und Menschen seine Sünde, und da wurde man überbewiesen, daß er wirklich Theil gehabt in den Lastern welche das Gerüchte bisher ihn beschuldiget hatte.

Nicht allein die Furcht für den Urtheilen Gottes und der Welt, zerknirschten sein Herz, sondern zugleich eine

wahre Reue und Berrübniß über seine Sünde; denn nun wirkte der Geist Gottes in seinem Herzen, das bisher für dem Gnadenruf verschlossen gewesen war.

Ein paar Briefe, welche von seinen Eltern einliefen, vermehrte nicht wenig seine innerliche Betrübniß, und den Fluß der Thränen, womit er täglich strebte, einen Theil seiner Sünden abzuwaschen. Die Vermahnungen der lieben Eltern, welche bishero fruchtlos gewesen, fielen nun in eine gute Erde, und brachten Frucht, welches er in einem Briefe an seine Eltern bezeugte, da ihm, wiewol unter Aussicht, Feder und Dime zuge-

32

lassen war. Pastor Münther, welcher ihm besuchte, fand ihn in den Zustand eines wahren Bußfertigen, dem es herzlich gereute, daß er sich gegen Gott, dem Könige und das ganze Land versündigt hatte.

Am Sonabend den 25ste April wurde für der Königlichen Inquisitions Commission sein Urtheil aufgelesen, wo die Anwesenden eingeruffen wurden, darauf zu hören. Der Schluß des Urtheils lautete also:

"Zufolge des dänischen Gesetzes 6ten Buchs 4tes Capitels 1sten Artikel, soll Johann Friderich Struensee, sich zur wohlverdienten Strafe, und anderen gleichgesinneten zum Exempel und Abscheu, Ehre, Leib und Guth verbrochen haben, von seiner gräflichen und aller andern ihm vergöneten Würden degradiret seyn; samt sein gräfliches Wapen von den Scharfrichter zerbrochen werden; so soll

33

auch Johann Friderich Struensees rechter Hand ihm lebendig, und hiernächst sein Haupt ihm abgehauen werden, sein Körper geviertheilt, und auf Räder gelegt, Haupt und Hand aber auf dem Pfahl gesetzt werden."

Die Execution dieses Urtheils wurde auf dem dritten Tag nachher, nemlig den 28ste April angesetzt. Am Montags vorher den 27te, empfing er das heilige Abendmahl, und die noch übrige kurze Lebenszeit, brachte er im Gedeth und Anrufung zu, schlief einige Stunden die letzte Nacht ganz ruhig, und Gott erweckte in seiner Seele die Freude und Freymüthigkeit, welche allein eine Wirkung von der zuversichlichen Zueignung des Verdienstes Christi ist. Und in dieser Fassung erwartete er die letzte Ordre.

Was Brandt betrifft, so erging über ihn, als Mitwisser und Unterstützer von allen Mißhandlungen Struensees, wie auch seiner eigenen Verbrechen halber, da er sogar so vervegen gewesen, seine Hand gegen den Gesalb-

34

ten des Herrn, den König aufzuheben, ein gleiches Urtheil mit Struensee, in allen Fällen. —

Im Anfange hatte er sich villeicht nicht vorgestellt, daß seine Strafe so hart werden, und er das Leben misten sollte, obgleich die Strafe im Verhältniß seines Verbrechens sehr gnädig war, dem ohngeachtet verlangte er doch einen Geistlichen, und Sr. Hohehrwürden der Hr. Probst Hee wurde beordret, ihn zum Tode zu bereiten.

Man hatte ihn allezeit für einen Freydencker gehalten, und viele zweifelten daher an seiner wahren Bekehrung, weil man sagte daß er in Gegenwart des Geistlichen nur zum Schein sich andächtig stellte, und wenn der Prediger ihn verließ, gleichgültig und leichtsinnig wäre, welches auch wirklich Anfangs so gewesen ist.

Da aber dieser wohlverdiente und rechtschaftenen Lehrer hievon Erfahrung erhalten, hat er ihm sein tieffes Verderben und den daraus fleissenden Schaden so nachdrücklich an des Her; gelegt, daß eine wirkliche und herzliche Bekehrung bey ihm vorgegangen. Nach dem Zeugnisse des Herrn Probst Hee, welches

35

öffentlich bekannt gemacht ist, war er von seinen Sünden vollkommen überbewiesen, und zum Tode bereitet, wie ein Christ seyn muß. Die Freymütigkeit, welche er in seiner letzten Todesstunde sehen ließ, muß keinesweges ihm zur Frechheit angerechnet werden. Er schrieb seiner hochbetrübten Mutter in Gefängniß einen Brief zu, in welchem er sich unter andern folgendermassen ausdrückte: Daß es einzig und allein seine ganze Bestrebung wäre, selig aus der welr zu gehen. Er bekümmerte sich nicht so sehr über die auszustehende Strafe, als über die Schande vor der Welt, und wünschte in seinen Urtheile Die Vermilderung, daß er nicht, als ein geschlachtetes Vieh sollte behandelt und zerhauen werden, doch seine unmenschlichen Thaten wollten es ihm nicht anders gestatten.

Er empfing gleichfalls am Montage den 27 das heilige Abendmahl, als ein theures Pfand von der gnädigen Vergebung seiner Sünden, und die Versicherung hiervon machte ihn freymütig, und stärkte ihn in seiner letzten Todesstunde, welche seine Gelassenheit und recht bewundernswürdige Gemütsfassung daraus

deutlich zu erkennen, daß er sich selbst entkleidet und in der richtigen Stellung auf den Richtblock geleet, wo er, un-

36

ter der Erinnerung des Probstes Hee an der Lage Jesu in Gethsemane mit dem Angesicht zur Erden, und unter dem freudigen Ausruf: Jesu Blut rufet für meine Sünde, den Todesstreich erwartete.

Ihre Execution ging auf folgende Weise für sich: gegen 9 Uhr kamen beyde Gesangenen unter bedeckung von einem Comando Musquetier mit aufgepstandzten Bajonetten hin zu dem Echafaute, jeder fuhr für in sicheiner Miethkursche mit den wachthabenden Officiers wo beyde Prister, welche voraus gefahren, sie empfangen.

Brande stieg zuerst hinauf und Probst Hee folgte ihnen nach einer gehaltenen Aufmunterungsrede, wurde das Urtheil von den Königs Vogt, Hr. Etatsrath Ortwed aufgelesen. Probst Hee that verschiedene Fragen an ihn, welche er beantwortete und dadurch bewies, das er nicht als ein Freydenker stürbe, wofür man ihn beschuldigte.

Darauf empfing er den Segen, legte seine Kleider ab, und sich gantz getrost und freymüthig auf den Block, und wurde da das Urtheil in allem vollzogen.

37

Hiernächst stieg Struensee auf und Hr. Dr. Münther folgre ihm. Struensee wies sich mehr betrübt als der erste, vielleicht wegen Mangel einer so vollkommenen Gesundheit, vielleicht auch weil, ob er gleich nicht Brandts Execution sahe, er doch unter dem Echafaut jeden tödlichen Hieb, an den Leibe seines Mitschuldiges deutlich hören konte. Er bewieß in den letzten Augenblicken seines Lebens eben die christliche Sinnesverfassung, wo mit er, nach dem Zeugniß des Hr. Doct. Münrhers, schon einige Wochen voraus in seinen Gefängniß sich getröstet, und welche er in einen Briefe, so er kurtz vor seiner Hinrichtung an seine Eltern geschrieben, zu erkennen gegeden, worin er sich unter andern also ausgedrückt, daß er mit einer vollkommenden See, lenruhe zu sterben hoffe, welches er seine Urberzeugungen von der Religion und dem Glauben an Jesum zu danken habe. Er bat alle Umstehenden um Vergebung, und wünschte, daß die Kraft des Blutes Jesu dem Königlichen Hause und den gandzen Lande möchte zu gute kommen.

Da er auf dem Richtblock lag und den tödtlichen Hieb empfangen sollte, wurde er von dem Geistlichen herlich ermuntert mit

38

den Worten: halt in Gedächtniß Jesum den Gekreusigten.

Also war das Leben dieser Männer, und so war ihr Ende. So gottlos das erstere, so bußfertig das letztere.

Gott! lehre uns täglich die Sünde fliehen und meiden und wenn wir fallen sollten, so hilf uns aufstehen durch deine Gnade.

1

Et kort men fuldstændigt Udtog af de henrettede Grevers sidste Omvendelses- Historie.

**Forfattet og beskrevet over
Johan Friderich Struensee
af Hr. Dr. Münther,**

og over

Enewold Brandt

af Hr. Provst Hee.

Kjøbenhavn 1772.

Trykt og findes tilkiøbs hos Johan Rudolph Thiele, boende i store Helliggeiststrædet.

2
3

Forerindring.

Hans Høiærværdighed Hr. Pastor Münther haR ved Trykken bekientgiort den vitberygtede Johan Friderich Struensees Omvendelses-Historie, i det tydske Sprog, under Titel:

Bekehrungs-Geschichte des vormahligen Grafen und Königlichen dänischen geheimen Cabinets Minister J. F. Struensee, nebst desselben eigenhändiger Nachricht, von der Art, wie Er zur Aenderung seiner Gesinnungen über die Religion gekommen ist.

Dette Skrift udgjør 20 Ark i 8vo, uagtet det

med den mueligste Korthed og Nethed er afhandlet af hans Høiærværdighed Hr. Münther, som om alt har givet en fuldstændig og speciel Beretning, saa kan det dog formodentlig hændes, at Skriftet formedelst sin Kostbarhed ei kan komme i saa mange Læseres Hænder, som det i Henseende dets vigtige og opbyggelige Forhold fortæner. For derfor at fyldestgøre Læsernes billige Nysgierrighed, som ønske en sandfærdig Underretning om disse besynderlige Statsfangers Tænkemaade imod Enden og Udgangen af det Liv, hvori de havde spillet saa mange uhørlige Scener, som forraadede en Tænkemaade, der blottede en alt for kiendelig Foragt imod de guddommelige Sandheder, er det man ved et Udtog søger at gjøre disse smukke Skrifter mere almindelig bekiendt.

4

Udtoget skal lætte Prisen for Læserne, uden at berøve dem det minste af det i Skriftet Vigtige eller Interessante. Langt fra, jeg siger, at der i disse ypperlige Skrifter findes det minste ubetydeligt eller uinteressant. Nei, Hr. Münthers vigtige Pligt, ved Struensees Omvendelse, udfordrede mange aandelige Samtaler, som i sig selv ere høist betydelige, men da man allene i Udtoget heraf udfører det Væsentligste, og saa meget som netop hører til at fornøie Læsernes Curiositet, saa er det slutteligt, at dette nærværende Skrift maa blive meget kortere end Originalen; men derfor skal det intet tabe af dens væsentlige Værd, da det af Originalen selv er uddraget, og langt fra ei taget af det Udtog som anføres i Ugebladet Kjøbenhavns Allehaande, og følgelig skal altsaa lige saa lidet binde Læseren nogen Usandfærdighed paa Ærmet, som det skal fordølge eller udlade nogen Betydelighed.

Ligeledes og med samme Vilkaar leveres et Udtog af Enewold Brandts Omvendelse, det Venskab imellem dem i Livet, den lige Skiebne i en gruelig Død, gjør disse i vor Periode saa betydelige Menneskers Catastrophe lige opmærksom.

Ved en Sammenligning ville de skiønsomme Læsere selv best sættes i Stand at dømme om, hvorvidt man ved dette Udtog har gjort Publikum en Tjeneste, hvilket er just dets Hoved-Hensigt.

Forlæggeren.

5

Jeg kan ei undlade i Forveien at indberette Læseren, en Underretning-, som den Høiær-. værdige Forfatter selv i Fortalen til sit Skrift giver, og hvortil han selv anfører den Aarsag, nemlig, at ei hans, som en geistlig Mands Underretning, skal ansees for Bedragerie, hvilket Friegeister gemeenlig beraabe sig paa, naar de see en Beskrivelse over en af deres Parties Omvendelse. Hr. Münters Underretning er denne: vid. Fortalen 4de Side, sine egenhændige Underretninger, har Struensee selv skrevet, hans Haand er bekiendt nok i Dannemark, Papiret hvorpaa de ere skrevne, er ham af hans egne Dommere givet, og et hvert Ark er af Retten nummereret og underskrevet. Ja den Høiærværdige Forfatter tilbyder enhver, som maatte have

nogen Tvivl herom, ei allene at see den egenhændige Skrift, men og at faae den udlaanet, saa længe han kan confrontere den med Originalen.

6

En Forsikkring og en Overbeviisning, saa tydelig og tilstrækkelig, at den udsletter al minste Levning af Tvivl hos den, som kunde være uforkammet nok, for at ville tvivle om saa retskaffen og paalidelig en Mands blotte Ord, der aldrig trænge til andet Beviis, end det de have i sin Autors bekiendte og uforfalskede Redelighed.

Jeg vil inddele dette Udtog i 38 Samtaler, følgende deri Hovedskriftet, og ved at udtrække noget af hver Samtale, vil jeg fornøie Læserens Curiosity, jeg vil altsaa begynde med

Den Første Samtale

den 1 Martii 1772.

Heri, som Begyndelsen, vil jeg nøiagtig følge Forfatteren. Hans Ord ere:

For denne Gang kunde ei min Hensigt gaae videre, end at vinde Grevens Fortrolighed, og gjøre ham Hensigten af min Besøgelse nødvendig og magt paaliggende, og tillige, om jeg saae Leilighed dertil, at blive underrettet om hans Religions Systeme.

Da det blev ham meldet, at jeg forlangede at tale Med ham, erkyndigede han sig, om jeg havde Ordre at komme til ham. Man sagde Ja, og han fandt sig deri.

Han imodtog mig med en misfornøielig Mine, og som den der med Stiltienhed havde belavet sig paa at imodtage en Hoben bittere Bebrejdelser. Vi vare allene. Jeg kunde og vilde ei skiule den Bevægelse som gik for sig hos mig, ved at betragte en Mand,

7

der nylig var i stor Anseende i Riget, og nu i saadan jammerlig Tilstand. Hr. Greve! sagde jeg, De seer jeg kommer til Dem med et bevæget Hierte. Jeg veed og føler hvad jeg skylder, i saa ulykkelig en Tilstand, en Mand som Gud vist ikke har dannet til saadan en Vanskiebne. Jeg ønsker mit Besøg maatte blive Dem Nyttigt og behageligt.

Hans Ansigts Træk bleve mere utvungne og muntre, han gav mig Haanden, og takkede mig, for jeg tog Andeel i hans Vanskiebne.

Jeg vedblev. Vore Samtaler vilde maaskee undertiden blive uangenemme, baade for Dem og mig. Men jeg forsikkrer Dem derhos helligen, at jeg uden al Bitterhed eller Fornøielse over andres Ulykke, skal bibringe Dem de ubehagelige Sandheder, som jeg holder mig forbunden at sige.

Jeg vilde ansee det for en Ubillighed af mig, om jeg uden at være nødsaget, bedrøvede Dem. Og i fald i en Hast et Ord skulde falde mig af Munden, som De kunde optage for fornærmeligt, saa vær forsikkert at jeg ei har talt det i den Hensigt, og læg i saadan Fald, ei min Overilelse paa Hiertet! Han svarede mig her paa, med Miner og paa en Maade som ei behagede mig: O! de kan sige mig hvad de vil!

Jeg vil visselig intet sige Dem Hr. Greve, uden det jeg drives til af mit inderlige Forlangende efter saadan deres Forbedring som kan befordre Deres tilkommende Lyksalighed. Jeg ønskede gierne jeg kunde gjøre Dem opmærksom paa Deres moralske Tilstand og Deres Beskaffenhed ihenseende til Gud. De kan ei vide hvor-

8

ledes Deres Skiebne i Verden kan blive, og den Chris stendom jeg troer og bekiender, forbinder mig til inderligen at ønske Deres tilkommende Velgang. Naar de fra denne Side betragter mine Besøger og Samtaler, saa skal De efter mine Grundsætser, ikke kunde besinde Dem lastværdige ihenseende Deres Hensigt.

Jeg kunde paa mere end en Maade have undskyldet mig for og afbedet den Befalning som bringer mig til Dem. Men det Haab at kunde trøste Dem i Deres Ulykke, og med mine Raad veilede Dem til at undflye en nok større, har kraftelig opmuntret mig.

De maae ei mistænke mig for smaae Biehensigter. Fordeel kan jeg ei vente mig af dette Arbeide, og Ære - Ja ifald De vil, saa er det virkelig en Ære at være i Guds Haand et Redskab til at befordre et ulyksaligt Menneskes Lyksalighed.

Men betænk den Møie som herved er forenet og det Ansvar jeg troer mig at have for Gud, ifald ved min Skyld, det maatte vare af Overilelse eller Mangel paa nødvendig Kundskab, min Bestræbelse ei fik det forønskede Udfald. Betænk, for hvilke særdeles ubehagelige Føleser jeg stiller mig blot, ifald Deres Sag skulde Udfalde saa ulykkelig for Dem, som De kan befrygte.

Saa maa De dog tilstaae mig at jeg ikke for min egen Skyld har kommet til Dem, men kun for at gavne Dem. Han tilstod mig herpaa 2de Gange, han var fuldkommen overbevist om, at jeg ei søgte andet end hans Beste.

Er De overbevist derom, vedblev jeg med Rørelse, saa und mig den Fortrolighed, at De ei nægter den noget, som søger Deres Beste.

9

Jeg vil med største Taknemlighed giengielde det omendskiønt De og i Førstningen, vil holde mig for en svag og af Fordomme indtaget Mand, jeg skal ei falde Dem besværlig med mit Venskab, men til Deres Beroligelse, overbevise Dem om, at jeg er Deres eeneste Ven paa Jorden, og De tilforladelig skal kunde fordre og erlange Trøst af Deres eeneste Ven.

Han saae mig her stivt an, og saa vidt jeg kunde merke, med taareblandede Øine, og trykkede han mig i Haanden. Jeg benyttede mig af hans Bevægelse, og kort, Følgen af dette første Besøg var, at Hr. Münther af ham fik udlokke, at han holdte alle Mennesker for blotte Maskiner, at Gud var ligegyldig og ei bekymrede sig om Menneskernes Vandel, at han ei troede nogen Straf at være Belønning efter dette Liv, thi han holdt for, at Straffen ei kunde tilfredsstille Gud, om han endog bekymrede sig om Menneskets Gierninger, Mennesket blev her nok straffet for sine Handlinger. Imod Christendommen vare hans fornemste Indvendinger; at den ei var almindelig; var den en Guds Aabenbaring, og den eeneste Vei og Maade at behage Gud paa, maatte den nødvendig væte bekendtgiort for det ganske Menneskelige Kiøn.

Hr. Münther gjorde denne Gang ikkun nogle faae Indvendinger, imod hans Begreb om Religionen, men foreslog ham en ypperlig Bog, som han troede skulde oplyse hans i Religionen formørkede Forstand. Greven spurgte, med en mistroisk Mine hvad det var for en Bog, og da Hr. Münther svarede: at det var Jerusalems Betragtning over Religionen, og

10

han allene for den fortreffelige Skrivemaades Skyld, med Fornøjelse ville læse den, bad Greven ham at tilbringe sig den. Da Hr. Münther vilde bestyrke ham i sin Urolighed over sin Opførsel, saa ifald Læserne ville vide hvorvidt han ihenseende sin Omgang med Grev Bernstorff havde at bebreide sig, fortalte Hr. Münther ham i det han vilde gaae, at han var død. Er han død raabte han med stor Rørelse, og slog Hænderne sammen. Ja svarede Hr. Münther han er død, men har til det yderste vedligeholdt en stor, viis, gudfrygtig og from Mands Karakter, og man troer almindelig, at den Sorg De Hr. Greve har forvoldt ham, har forkortet hans Liv, Hr. Münther, saae ham her i Øinene med en Miine som han godt begreb, thi han rødmede derved.

Den Anden Samtale

den 3 Martii.

Det første nu Hr. D. Münther foretog sig, var at overbevise Greven om, hvor falsk denne hans Hypothese er, at Mennesket er en Maskine. Hr. Münther beviste Greven, at naar Mennesket var blot en Maskine, saa kunde ikke vilkaarlige og frivillige Handlinger have Sted, saa kunde ei Mennesket efter Behag, til en Tid baade giøre og lade en Ting, det kunde ei imellem flere Ting vælge en i særdeles; thi naar det var en Maskine, maatte det absolute følge de Virkninger, som dets Mekanisme medførte, uden enten at kunde Hindre eller forandre dem, ligerviis som Viseren paa et Uhrværk ikke af sig selv kan dreie sig til-

11

bage, men maa følge den Bevægelses Lov som indeholdes i dets Bygningsmaade. Vel kan mange af vore Legems Bevægelser være Følger af vor Mekanisme, men at være sig selv bevidst, at kunde paa engang forestille sig mange Billeder, at kunde sammenligne disse Billeder, og af Sammenligningen uddrage sig almindelige Slutninger, at erindre, at ønske, at haabe, at føle indvortes Overbevisninger, Glæde og Fred i Samvittigheden med mere, ere ei Følger af Maskinens Bygning.

Kork efter at Hr. Münther med mange og tilstrækkelige Overbevisninger havde viset Greven, at ei hans Hypothese kunde holde Stik, saa anbragte han en anden Hypothese, som han bevise Greven var bedre, nemlig at antage, at Mennesket bestaaer af tvende Dele, som er Legeme og Siel. Ved denne Hypothese bliver det ei længere vanskeligt at forklare Menneskenes vilkaarlige og fri Handlinger.

Greven maatte endelig tilstaae at hans egen indbildte Hypothese (at Mennesket er en Maskine,) var langt fra

ei saa god som den Hr. Münther fremsadte, han sagde det kunde vel være at han hidindtil havde bedraget sig, men om han antog et nyt Begreb, kunde han løbe Fare for at bedrage sig paa nye, desuden havde han ei under sine nærværende Omstændigheder Rolighed og Munterhed nok i Sindet, til at undersøge sine forrige Grundsætninger, nu var det og forsildig, han skulde have gjort det forhen. Hr. Münther herimod tog Anledning just af hans nærværende Tilstand at bevise ham at den var Følgen af hans forrige bedrage-

12

lige Grundsats men nu skulde han undersøge og erfare til hvilken Dyd og sand Lyksalighed, Hr. Münthers Sats kunde bringe ham. At han ei forhen havde tænkt paa at prøve sit Religions System, men det berettigede ham ikke til at udsætte den Undersøgning længere, han havde endnu Tid, Sinds Rolighed og Beqvemhed skulde ei mangle ham, thi de plejede altid at ledsage Sandheds Undersøgelse. Saadan redelig Bestræelse var Gud behagelig og han skulde velsigne dens Frugt. Om og sagde Hr. Münther, det var bevisligt at Mennesket var en Maskine, saa kan den Gud som har dannet Maffinen jo igien sammensætte den efter den engang har været adskildt, ligesom en Uhrmager kan gjøre med et Uhrverk som er taget i Stykker. Altsaa matte han jo med en gruelig Uvished om sin tilkommende Tilstand forlade Verden. Taarene stode Greven i Øinene men han vilde ei give sig tabt; og da Hr. Münther vedblev med Ømhed og Eftertryk at trænge ind paa ham, saae Greven ham stivt i Øinene, og derpaa med nedslagne Øine sagde: De maae besidde i en høi Grad Godhed, Menneskekerlighed, Overbevisning og Nidkerhed i Deres Embede, da De er saa bekymret for mig og ei bliver fortræden over at det ei frugter mere hos mig.

Hr. Münther forsikkrede han vilde vedblive til den sidste Time deri, sagde derhos, han befrygtede at den skadelige Tilbøielighed, som var Aarsagen til hans Ulykke, nemlig Ærgierrighed, gjorde ham saa døv imod Sandhed allene fordi han ei vilde give tabt. For ret at bevæge ham, bad Hr. Münther ham betænke

13

hvor høiligen han havde bedrøvet sine retskafne Forældre, og hvor vigtig en Pligt der paalaae ham at skaffe dem den eneste Trøst de endnu kunde nyde, og som var den, at de kunde være ubekymrede over hans tilkommende Tilstand.

Min Fader, svarede Greven, er en retskaffen Mand, han er vant at handle efter sin Overbevisning, men jeg troer han har været for haard imod mig. Præsten sagde: De feiler formodentlig i den Tanke, maaskee De fra Ungdommen har været udvigende, det har den fromme Fader ei vildet tillade, og det har De holdt for Haarhed. Greven tilstod det; Præsten vedblev: De vidste jo han var Fader og De Søn, thi var det Dem ei uvitterligt, at De var forbunden at adlyde en Fader, som oven i Købet var en retskaffen Mand.

Greven svarede: det har jeg og gjort indtil visse Aar! Hr. M. sagde: var De da efter de visse Aar ikke lige fuldt Søn og han lige fuldt Fader? Greven tilstod han havde Ret. Hr. Münther lod ham beholde Jerusalemets Betragtning (den foromtalte Bog,) gik bort med Graad, Greven bad ham snart komme igien.

Den Tredie Samtale

den 5 Martii.

Ved 3die Samtale fornam Præsten at Greven ihenseende sin Sats om Menneskers Mechanisme, var overvunden og at allene den Skam at have Uret i en Sag af saa stor Betydenhed, holdte ham fra at give

14

sig tabt. Præsten spurgde hvorvidt han var kommen i Bogen og hvorledes den behagede ham. Han tilstod den var vel skreven og at han fandt intet i den som stridde imod hans Fornuft.

Efter adskillige anbragte grundige og giennemtrængende Overbevisninger bragte endelig Hr. Münther Greven saa vidt at han til Hr. M. egen Forundring sagde: Jeg tilstaaer det er bedre og sikkrere at oplede Bevægelsesgrundene til vor Giøren og Laden fra Gud, og at betragte ham som deres Tilskuer og Dommer! i det samme pægede han paa Bogen Jerusalemets Betragtning. Da Præsten mærkede at han mest bekymrede sig over at han havde styrtet sine Venner i Ulykke, greb han ham fra den ømme Side an, og da begyndte Greven bitterlig at græde, tilstod han fandt sig deri Strafskyldig og vidste intet at sige til sin Undskyldning. Da Præsten foreholdte ham at han ikke kunde forsvare det for Gud, tilstod han det, sigende: Jeg vil ei retfærdiggjøre mig for Gud, og haaber han vil ei fordre det af mig, jeg forlader mig paa min Fortrydelse derover og paa Guds Godhed, han spurgde Hr. M. om han ei meenede, at Gud efter hans filosofiske Anger og Ruelse vilde give ham til. Præsten sagde ham, at ei en filosofisk, Men christelig Bodfærdighed var tilstrækkelig. Kort Hr. M. bragte det ved denne Samtale saa vidt, at Greven ei gjorde nogen forsætlig Modstand, men hemmelig ønskede, at han maatte blive en Christen, da Præsten aabenbarede ham den gode Tanke han fattede om ham, syntes han at fornøje sig derover, og da han blev til-

15

raadet at anraabe Gud om Oplysning, spurgte han: om ei et inderligt Ønske, rettet paa Gud, var en Guds Paakaldelse? Jo vist, svarede Præsten, og naar De ofte frembær saadanne Ønsker for Gud, saa foruden Haab om Benhørelse, har De tillige den Fordeel deraf, at De erindrer Guds allesteds Nærværelse, hvor høit De trænger til ham, og derved legger De i Deres Siel Grunden til en sand Fortrolighed til Gud. Vedbliv bestandig, og forglem det ei, derved forbedres Deres Sindelag, og at forbedres er just Hovedsagen, men det forbedrede Sind maa De søge at anvende til Roligheds Befordring. Eftertænk, som for Guds Aasyn, hvad got De endnu kan udrette, og i Besynderlighed, hvad Deres Pligt i nærværende Tilstand udfordrer af Dem.

Hr. Münther havde denne Gang bragt med sig Reimari fornemste Sandheder af den naturlige Religion, i denne Bog raadede han ham flittig at læse og studere, for at gjøre sig et rigtigt, fornuftigt og fuldstændigt Begreb om Gud.

Vi see nu Greven halv overvunden, overbevist om sine egne Sætningers Falskhed og den christelige Religions og Lærdoms Fortrin, ja tillige ønskende at blive en Christen. Lader os nu følge ham videre, og see hvorledes dette Ønske ved Guds Maade, hans trofaste Læreres Hielp og egen Bestræbelse blev fuldragt.

Den Fjerde Samtale

den 8 Martii.

Nu havde Hr. Münther erhholdet vigtige Fordele. Grev Struensee, saae den tilstundende Evig-

16

hed, og hverken kunde eller vilde sætte sig imod det Indtryk, den Forestilling gjorde paa hans Siæl. Han var bekymret om sin moralske Tilstand, men ei nok, i det minste ei saa meget som han burde være fordi han kunde bemærke at Gud havde Mishag til ham. Han ønskede ved Christendommen at beroliges, men holdte det ei for mueligt, af den at erlange en fuldkommen Overbevisning.

Her tog Hr. Münther den ypperlige Plan, nemlig uden at sætte for ivrig an paa ham om Christendommens Antagelse: vilde han allene gjøre ham den nødvendig ved at lære ham at indsee og føle sin Elendighed, og derunder efter Haanden give ham Lejlighed til at kiende den christelige Religions Beviser og anvende dem mere og mere paa sig selv, alt eftersom hans Invendinger, Tvilsmaal og Skrupler forminskedes. Kort efter adskillige ikke frugtesløse Forestillinger, berettede Hr. Münther, at Hr. Cramer havde ladet ham hilse og bedet ham melde, at Grev Bernstorph havde forladt ham, og endog paa sit Yderste, havde været bekymret for hans Siels Tilstand.

Greven spurgte: Har Bernstorph oplevet min Arrest? Ja svarede Hr. Münther, han er død omtrent for 14 Dage! Her strømmede Taarene ned af hans Øine, Greven bad Hr. Münther melde til Hr. Cramer, at han takkede ham for Underretningen og bad at han vilde have ham i Tankerne. Denne Gang bekom Greven Gellerts moralske Forelæsninger, thi Reimarus havde han meest igiennemlæset.

17

Den Femte Samtale

den 10 Martii.

Da Hr. Münther kom fandt han Greven læsende

i Gellerts moralske Forelæsninger, han sagde: havde jeg for nogle Aar siden, da jeg levede i Rolighed, faaet saadanne Bøger at læse, havde jeg blevet et langt andet Menneske, men jeg levede som i en Drøm. Dog hvor finder man saadanne Christne? Præsten svarede, han troede dog, at Gellert var saadan en Christen.

Præsten erindrede ham nu om deres forrige Aftale, at de ved denne Sammenkomst vilde prøve hans moralske Tilstand. Udfaldet af Undersøgningen blev, at Greven ingenlunde kunde undskylde sig, men blev overbeviist om, og selv maatte tilstaae sit uregelmæssige og syndige Levnet.

Greven beklagede sin forrige Blindhed, og at han havde saa aldeles forglemt sig selv, han lovede at overveie i Eenlighed sin Vandel, og paa det han ei af Partiskhed eller Egenkierlighed skulde forledes, forsikkrede han, at han for Gud gierne vilde bekiende sig for en større Syndere, end han ellers have troet sig til at være.

Hr. Münther tilbragte ham nu de 2 første Dele af Historien om Jesu trende sidste Leveaar, og bad ham baade fra den historiske og moralske Side at betragte den Mand, til hvilken han forud saae, at Følelsen af hans Elendighed vilde drive ham.

Greven forsikkrede, at han nu høitagede Christendommens Sædelære, og ansaae den overensstemmen-

18

de med og værdig et guddommeligt Udspring. Han forlangede Underretning om tvende Tvivlsmaal, nemlig, hvorfore Mosis ikke havde lært om Udødeligheden, og for det andet, at Christus er Guds Søn, og hvorledes der i det ene guddommelige Væsen kan være 3 Personer foreenede?

Den Siette Samtale

den 12 Martii.

Efterat Hr. Münther havde forholdet ham hans Ærgierrighed, Vellystighed, Stolthed, Yppighed, Egennyttighed og mere, hvormed han havde fornær-. met Gud, den hele Stat og besynderlige Personer i Staten, hvilket Greven altsammen maatte tilstaae, skjønt ikke uden Blussel og Ængstelse, saa begyndte han igien at handle med ham om den christelige Religion, og de Veie paa hvilke man kan og bør komme til dens Erlangelse, nemlig, ved bestandig at leve efter Jesu Forskrift, og den anden, som af forstandige Folk, først bør fuldendes, nemlig at undersøge om Jesus virkelig har beviset at han var et Guds Sendebud? Jesu Sædelære maatte Greven tilstaae var ypperlig og Gud anstændig, naar det nu kunde bevises, at Jesus virkelig haver gjort Mirakler, som overstige menneskelige Kræfter, saa maatte han jo med en høiere Kraft dertil være udrustet; men Gud gav ham ei saadan Magt til at bedrage Mennesker med, altsaa maatte hans Lære være sand og enhver forbunden at antage og følge den. Jesu Opstandelse er det merkværdigste, og det kom an paa at bevise den. Greven sagde: jeg

19

maa vel antage den paa Deres Autoritet. Nei, sagde Præsten, den kan alleneste bevise Dem, at jeg har undersøget og befundet den rigtig; nei, De maa selv undersøge og prøve Vidnesbyrdet om Jesu Opstandelse, og til den Ende vil jeg give Dem Beskrivelsen om en Frigeist, som just ved denne Sags Undersøgning blev bevæget til at blive en sand Christen. Greven visede sig herover meget fornøiet, og Præsten forlod ham med et godt Haab.

Den Syvende Samtale

den 14 Martii.

Kommendanten i Kastellet Hr. General-Lieutenant von Hoben, berattede Hr. Münther at Greven efter hans sidste Besøgelse havde været meget urolig, havde mellem hvert pludselig sprunget op af den Kanopee han bestandig laae paa, havde hele Halv-Timer sidet med nedslaget Hoved og i dybe Tanker, med videre.

Ved Ankomsten traf Præsten ham læsende i Gellerts Betragtninger, og han fandt ham altid læsende. Greven sagde: Jeg maatte have tabt al Forstand ifald jeg ei tilstod jeg burde have levet som her staar i denne Bog, o! at jeg i min lykkelige Tilstand havde læset i saadanne Bøger! jeg veed vist de havde overbeviset og forbedret mig! paa Præstens Spørsmaal hvordan han befandt sig? svarede han; meget urolig, jeg kan ei noksom bejamre at jeg har levet saa slet handlet efter saa onde Bevægelsesgrunde og anvendte saa onde Midler.

20

Hr. Münther førte sig denne Urolighed til Nytte erindrede ham om adskilligt, og blandt andet hans Ulydighed imod hans Forældre og ved den Leilighed overleverede Præsten ham et Brev fra hans Fader saaledes lydende:

Min anden Søn!

"Er det mueligt, saa ønsker jeg at disse Linier maa imodtages, læses og lægges paa Hierte af Dig. Dine Forældres Sorg, Angest og Bedrøvelse over deres Søn kan jeg ei udtrykke, vi væde Øinene Dag og Nat. Vore Siæle raabe uophørlig til Gud om Naade for Dig. Dog jeg vil tie hermed. Een Ting ligger mig og Din bekymrede Moder paa Hiertet. Du veed hvad vi med Din Opdragelse har sigtet til. Du kan ei have forglemt hvor ofte og hvor eftertrykkelig den Sandhed er Dig indprentet, at en uforfalsket Guds frygt er nyttig i alle Ting. Saa ofte jeg har havt Leilighed at tale med Dig da Du allerede var i Embede, har jeg erindret Dig om den allesteds nærværende Gud og formanet Dig til med Omhyggelighed at bevare en god Samvittighed.

Dit eget Hierte vil sige Dig om og hvorvidt Du har efterkommet mine faderlige Formaninger. For lang Tid siden, have Dine Forældre lidet megen Bekymring for Din Skyld. Da vi leve i Stilhed og have ikkun faae Bekiendte, og Du ei haver meldet os noget om Dine Omstændigheder, saa have vi Hemmeligen sukket til Gud, og inderlig anraabt ham om Din Siels Redning."

21

Trende Gange, nemlig i Halle, Gedern og Altona, har Du været holdet for død, af dem som stode om din

Sotteseng. Gud har bevaret Dig, og holdt Dig ved Livet, visselig efter sin Kierligheds Medfør, til den Ende, her i Naadens Tid at berede Dig til den evige Salighed. Og til dette Maal vil den trofaste Forbarmere fornemmelig bringe Dig i Dit Fængsel. Du er hans Skabning, han elsker Dig, Du er forløst med Jesu Blod, og han er en forsonet Fader. Du er døbt i den treenige Guds Navn, han vil vende sit Naades Ansigt til Dig. Mærk til denne Ende paa din Samvittigheds Røst, og de Overbeviisninger Guds Aand virke i Din Siel! randsag nøie Din Siels inderlige Tilstand, saa at Du ved Guds Ords Lys kan lære at indste Din store Forbrydelse. Anvend Din Eensomhed paa, at undersøge Dit ganske Levnets Løb, som for Guds Ansigt, og at erkiende Dine Synders Afskyelighed og Mangfoldighed. Hykle ei for Dig selv. Giv nøie Agt paa Dig. Vær selv Din Anklagere, og døm Dig selv skyldig for Guds Domstol, imedens Naadens Tid endnu er. Naar Du føler, hvor Dine Synders Byrde trykker, saa nedbøies Dit Hierte for Gud, og da vil Du sukke efter Naade, og alvorligen fatte Had og Afskye for Dine Overtrædelser. Nu bliver Dig Christi Fortieneste vigtig og nødvendig. Du tager Din Tilflugt til ham som annammer Syndere, og

22

blev gjort til Synd for os, ja som gjorde fyldest for alle vore Synder og bar al vor Skyld, paa det vi

skulde forløses ved hans Blod og bekomme den Retfærdighed

som gjelder for Gud, nemlig Syndernes Forladelse af hans uudtømmelige Barmhertighed. Jesu Blod raaber for dig. Forbarmeren udrekker endnu sin Naadens Haand til Dig. Uden Jesu er ingen Salighed, han er vor Saligheds Grund. Du kan og ved ham bekomme Retfærdighed, til

Din Rolighed og Din Saliggjørelse. O! at Jesus maatte opklares i Dit Hierte, hos ham have vi godt, baade i Livet, Lidelser, i og efter Døden. Din Moder lader hilse, hun græder og beder med

mig, for vores ulyksalige Søn. Min Søn! min Søn! Du bøier os ned med Sorg! ak, kunde vi

dog bekomme den eneste Trøst: at vor Søn af ganske Hierte omvendte sig til Gud, og at vi i Evighed med Glæde maatte see ham for Lammets Throne.

De Forbrydelser hvorfor Du er fanget ere

os ei egentlig og tilstrækkelig bekiendte. Hvad som

af Publico kan sees og læses derom er noget som Dine Forældre forbande og grues for. Ach!

at Du havde blevet en Medicus. Denne Ophøielse

som vi af Avsiserne have læset, have ikke fornøiet os, men vi have med Kummer læset dem. O! at Du i alle Dine Foretagender, havde brugt et forsigtigt

Øie og iagttaget det danske Lands Beste med

Gudsfrygt og Ydmyghed og med Underdanighed

adlydet Din allernaadigste Konges Befalninger. Vi kunde ei dømme herom formedelst Mangel af

23

Kundskab: men Du maa vide at ihvor høit vi elske vore Born, saa billige vi dog ikke Deres Forseelser, ikke undskylde, ikke bedække, ikke holde Dem for Ret, men meget mere hade alle Synder, laste, fordømme og afskyer dem, og prise Gud naar han viser sin retfærdige Vrede imod de Ugudelige, og de Bodfærdige og Troende sin Barmhertighed. Gud vor Herre, være i Dit Fængsel, Din Læge og af Grunden helbrede Din Siæles Mangel.

Vi som Forældre anbefale Dig Din evige Forbarmeres faderlige Kierlighed. Jesus den barmhertige ypperste Præst, han tænke paa Dig til Beste for Guds Ret, han vise Dig Barmhertighed fra sin Naades-Throne og lade Dig vederfares Naade til Din evige Salighed. Ja! Jesu! du store Sieleven som ei forskyder nogen der kommer til dig, hielp baade Forældrene og Børn til det evige Liv! Rendsburg den 4 Martii 1772.

Med de veemodigste Taarer læste Greven dette Brev, og bad Hr. Münther tilskrive sine Forældre, og forsikkre dem, han vilde anvende al Flid og Møie paa at døe som en Christen.

Den Ottende Samtale

den 16 Martii.

Ved denne Samtale overbevisede Hr. Münther Greven om, at den evige Straf var nødvendig, at ei en blot Anger kunde tilfredsstillende Gud, og at ingen fuldkommen Erstatning for det begangne var et Menneske muelig, og at ei allene vort Levnets For-

24

bedring kunde forsikkre os om Guds Tilgivelse; alt dette var just passeligt paa Greven i hans Omstændigheder, og nu visede Hr. Münther ham hen til den eneste Person Jesum. De Indvendinger Greven gjorde imod hans Opstandelses Virkelighed bleve saaledes begiægnede, at Greven maatte tilstaae hans Tvilsmaal var oplyset og at han intet vidste at invende imod Jesu Opstandelses Sandhed. Denne Gang bekom Greven Bonnets filosofiske Undersøgning af Christendommens Beviser, at læse i.

Den Niende Samtale

den 18 Martii.

Denne Sinde blev Forsoningens Nødvendighed afhandlet. Greven blev meget rørt, ønskede inderlig at blive en sand Christen, og forsikkrede, at han oprigtig vilde stræbe derefter at erlange en levende Følelse af Religionens Trøst. Bonnet havde han igiennemlæst og tilstod den havde betaget ham mange Tvilsmaal.

Denne Gang medbragte Hr. Dr. Münther ham Claparedes Skrift om Evangelii Underværk, for, at han ved den som en Modgift skulde helbredes for de farlige Meninger han kunde have indsuget af Rosseau hvilken Hr. Münther vidste var en af de Skribentere han mest holdte af. Præsten formanede ham ved Undersøgning at blive overbevist om, hvor upaalidelig og feilende Rosseau er.

25

Den Tiende Samtale

den 20 Martii.

I denne Samtale, vilde Hr. Münther overbevise Greven om at Fornuften intet grundigt kunde indvende imod Christi Forsoning. Hvorvidt dette velegnede Arbeite lykkedes ville vi erfare af Følgende, som jeg Ord for Ord vil anføre stråledes som Hr. M. har selv skrevet dem. De lyde saaledes:

Nu fulgte et Optrin, som ubeskrivelig rørede mig. Aldrig har jeg fornummet saadan Glæde, aldrig har jeg været saa vis om eller med saadan Hjertets Opløselse fornummet den Lyksalighed, at have bragt en Synder tilbage fra sin Veis Vildfarelse. Jeg vil aldrig forglemme, aldrig aflade, at takke Gud for denne frydefulde Stund. Greven sagde: jeg maatte være den største Daare, dersom jeg efter saa mægtige Beviis Grunde ei vilde antage Christendommen med Glæde. m. m.

Greven sagde videre han læste flittig i Bibelen som Hr. Münther havde bragt ham; han ønskede Oplysning om hvorledes man godtgjorde, at de bibelske Bøger virkelig vare af de Forfattere, som de vare tillagde. For at oplyse ham herom, gav Præsten ham, den tilsamme Ende medbragte D. Less Bog om den christelige Religions Sandhed.

Endelig efter han havde spurgt, om der og vare tilstrækkelige Beviser for det gamle Testamentes Bøgers Autenticitet, udbrød han: dog jeg behøver ei at spørge derom, naar det nye Testamente er Sandhed, saa maa og det Gamle være det. Jeg beder nu ofte Gud

26

om Oplysning og Bestyrkelse i Sandheden, og jeg er forsikkert han skal høre min Bøn og velsigne mine Bestræbelser.

Den Ellefte Samtale

den 22 Martii.

Præsten fandt ham læsende i D. Lesses Bog og efter adskillige Samtaler, udlod sig Greven med at han ønskede hans Venner som ved hans Exempel kunde være forførte, maatte omvendes fra deres Vildfarelse. I Besynderlighed laae ham Brandt paa Hiertet, jeg hører sagde han, at han er stedse Letsindig, men troer han skulde bevæges ved at høre min Forandring. Han bad Hr. Münther bringe Provst Hee til sig at han kunde bede ham sige det til Brandt; thi nu skammede han sig ei ved at bekiende det hvorom han var overbevist, og ønskede han havde Lejlighed at sige det til alle sine Bekiendte, og fra denne Tid taledede han bestandig med de vagthavende Officierer om Religion og Moralitet. Ved Afskeden lovede Hr. Münther ham Hr. Spaldings Bog.

Den Tolvte Samtale

den 24 Martii.

Hr. Provst, Hee kom denne Gang tilligemed Hr.

Münther. Greven som nu ei undsaae sig for at tilstaae sin forrige Vildfarelse, fortryllede omstændelig, Hvorledes han havde forladet Dyden, gjort sig løs fra Religionen, og paa hvad Maade Han var kommen til Erkiendelse. Han sagde, han var bange at Grev

27

Brandt, formedelst sin naturlige Munterhed, skulde bleven hindret fra alvorlig Undersøgelse, han holdte det for sin Pligt, at berette sin Tilstand for sin Ven, haabende, den skulde gjøre Indtryk paa ham, da dog Brandt altid havde havt mere Religion end han selv, m. m.

Greven læste nu Lesses Bog om Religionens Sandhed, og var ved den fuldkommen blevet overbeviist om Christi Udsendelse fra Gud. Nu fik han og den belovede Spaldings Bog.

Den Trettende Samtale

den 25 Martii.

Denne Gang havde ei Præsten lang Tid at bie, her blev handlet om Urigtigheden af Baulaugers antiqvité dévoilée. Da Præsten vilde gaae, sagde Greven: han ønskede selv at underrette Brandt om sine nærværende Tanker om Religionen. Han vilde enten gjøre det i Retten, ifald de som han dog tvivlede om, bleve Confronterede, eller han vilde udbede sig Tilladelse at besøge ham og i Vidners Paahør at sige ham det.

Naar jeg selv siger ham det, (lagde han til,) saa vil det dog vel gjøre den meste Indtryk paa ham, og hans Tilstand bedrøver mig alt for meget til, at jeg ei skulde anvende alt mueligt til hans Forbedring; et smukt Bevis paa Omvendelsens Frugt, at sørge og bede for sin egen og andres Salighed.

28

Den Fiortende Samtale

den 26 Martii.

Nu havde Greven udlæset Less, og tilstod han havde den Bog meget at takke. Paa hans Spørsmaal hvoraf det kom, at Medici saa let bleve indtagne af Fordomme imod Religionen. Svarede Præsten: han vidste nok at Religionen, var Medicis skiønt med Uret fordægtig. Men Præsten repeterede en Boerhave, Stahl, Junker, Hofman, Verlhøst som alle vare gode Christne. Meads Skrifter til Religionens Bekræftelse kiender De vel, sagde Hr. Münther, og Hr. Haller har nylig skrevet en Bog for Religionen. Vor Berger, hvilken smuk Christen er han ei? Greven lagde til, jo Zimmermann er og en Christen. Men Greven undskyldte sig forsikkrende han menede intet med dette Indfald.

Den Femtende Samtale

den 27 Martii.

Saasom Greven havde yttret sig med, at han ønskede mere Underretning om Prophetiernes Opfyldelse, saa bragte nu Hr. Münther ham Nevtons Afhandlig om Prophetierne. Blant andet udloed Greven sig denne Gang saaledes: Ved min stærke Tilbøielighed til kiødelig Vellyst, har jeg immer forestillet mig,

at da Himmels Glæde ei hørte dertil, saa kunde den ei have nogen synderlig Fornøielse for mig.

Hr. Münther svarede: den kiødelige Vellyst, hvorom de taler, ville Sielene ligesaa lidet fornemme som begiere. Alle de Fornøielser som hisset ere unød-

29

vendige, og de Sindets Redskaber, hvorved man har fornummet dem her, skal hisset ophøre. Som for Exempel, den Fornøielse som Mad og Drikke og Ægteskab medføre. Man finder en Bekræftelse herpaa i Matthæi 22, 30. Men det synes mig ei troligt, at man slet ikke i Evigheden skulle fornemme Sindets Fornøielser. Vi skal jo bekomme et organisl Legeme, og følgelig Sandser. Disse kan af det Indtryk det Omkringværende gjør paa dem, røres paa en behagelig Maade. Da Legemets Materie vil blive meget finere, end den, hvoraf det nu bestaaer, saa vil de og blive finere, empfindligere og skarpere, og altsaa give os rigtigere og nøiere trofne Sindbilleder.

Og det allene vil blive en stor Fornøielse, for Exempel, det er mig jo en stor Fornøielse, som ei kan see langt fra, at betragte en fraliggende skiøn Plads igiennem et Telescop, ligesom den var nær hos. Og hvad som er

det fordeelagtigste, vi skal ei misbruge den Fornøielse, ikke fortørne Gud derved, og aldrig blive kiede deraf, o.s.v. Maaskee vore Legemer der kunde bekomme nye Sandser, som vi ei kunde gjøre os noget Begreb om. Og overalt, skulde vi ei hisset mangle nogen Fryd og Glæde, som kan passe sig paa den Tilstand og de Ævner vi da have.

Den Sextende Samtale

den 28 Martii.

Nu sagde Greven har jeg læst Apostlernes Gierninger, og deraf lært at kiende Kirkens underbare Befæstelse. Det er Soleklart, at en høiere Haand

30

har bestyret denne Sag, thi hvorledes skulde den ellers i saa kort Tid have kommet i Stand, ved saadanne Personer som Apostlerne vare og i saadan en Modstand som fra alle Sider skede? en Ting har gjort mig opmærksom. Jeg har fundet at Petrus og Paulus, engang ikke vare ret ganske enige, men da jeg paa den anden Side gav Agt paa, hvor ganske overensstemmende de ere i Hovedsagen om Christi Opstandelse, om Bodfærdighed og Troe, saa kunde det andet ei forville mig. De vare jo Mennesker og altsaa deres Mening ei ufeilbar. Ved denne Lejlighed blev talt om at de bibelske Bøger ere af Gud indblæste,

Blandt andet sagde Greven: falder det mig undertiden ind, naar jeg tænker paa min forrige Tilstand, mon det ei havde været bedre for dig om du havde kundet vedligeholde dig i din Heihed og Vellyst. Men naar jeg igien et par Minuter har overlagt det, faa befinder jeg strax at jeg nu er langt lykkeligere end jeg var i min største Lykke. Jeg har selv den Tid ofte sagt til min Ven Grev Brandt, saasom han troede jeg havde det meget bedre end han, at jeg var ei mindre end lykkelig, De kan ei troe, hvor utallige Ting immer gave mig at bestille, jeg maatte trænke paa Anstalter til Sikkerhed, og jeg maatte samme Tid tvinge mig og skiule min Urolighed baade for mig selv og andre. Dagen tilbragte jeg under fortrædelige Forretninger og kjedsommelige Adspredelser, og til mit Arbeide maatte jeg bruge endeel af Natten. Kunde jeg i saadan en Situation vcrre lykkelig? men nu er jeg roligere og for noiet, Jeg befficeftiger mig med Religionen, som

meget

31

meget gavner mig og er min eneste Trøst, der aabner sig en forønsket Udsigt for mig i det Tilkommende, og min Død foruroliger mig hverken meget eller lidt. Jeg ved ei hvor det vil blive med mig naar det lakker bedre frem, men det veed jeg, at jeg for nærværende Tid er lykkelig og rolig, og ei attraaer at komme i min forrige Tilstand.

Han spurgte videre Præsten, om det ei er Kirkens Lærdom, at Christus er undfangen af den hellig Aand, han anførte herhos Engelens Ord: Den hellig Aand skal komme over dig; Præsten svarede, naar De sætter de følgende Ord til: Og den Høiestes Kraft al overskygge dig, saa vil De besinde at her ikke egentlig tales om nogen Undfangelse. Herved siges allene saa meget: at Gud vilde ved sin Aand og ved sin Almagt foranstalte, at Maria uden Mands Beblandelse kunde blive Moder til den forjettede Søn, som er vores Forløser.

Den Syttende Samtale

den 30 Martii.

Jo mere sagde Greven, jeg af Bibelen selv lærer at kiende Christendommen, desto mere bliver jeg over beviset om, hvor ubillige de Indvendinger ere som gjøres imod den. Saaledes finder jeg for Exempel at hvad Voltaire og andre tale om de Christnes Intolerance og den Blodsudgydelse den har foranlediget, paa ingen Maade kan lægges Religionen til Last.

Han havde nu fuldendtet at læse Newton, og fandt den meget bevisende for Christendommens Sandhed.

32

Jeg maa tilstaae, sagde han, at adskillige Spaadomme synes mig dunkle. Saaledes kan jeg ikke for Exempel finde mig i, hvad Christus har forstaaet ved de Tegn paa Himmelen, som skulde skee ved Jerusalems Forstørring. Mine verdslige Forretninger sagde endelig Greven, ere alle til Ende, undtagen at jeg taler et par Gange med min Defensor, og skriver et par Breve. Saa kan vi, sagde Hr. Münther, i Orden og Sammenhæng fortsatte vore Samtaler, lad os nu anvende den øvrige Tid paa Deres Saligheds Sag, saaledes, at vi kan have en god Samvittighed. Greven svarede, det vil jeg vist gjøre med Alvorlighed. Jeg er, Gud skee Lov! fuldkommen overbeviset om Christendommens Sandhed, og jeg fornemmer at den er kraftig til at berolige min Samvittighed og forbedre mit Sind.

Hr. Münther overgav Greven et Brev fra hans kiere Moder, det han med en bevægelig og fornøiet Mine antog.

Aldrig sagde han har jeg følet saadan Kierlighed til mine Forældre som nu, aldrig har jeg været saa overbeviset om, hvor vel de altid have meent det med mig. Og min kiere Moder! her strømmede Taarene ham ned af Øinene, hun har altid besynderlig elsket mig. Brevet lyder saaledes:

Min Søn!

"Istæden for at opholde dig og mig med vores fælles Kummer og Smerte, finder jeg mere beføiet at tilkiendegive Dig mit hiertes Følelser over

Din nærværende Tilstand. I Aar og Dag har jeg med Bøn og Taarer anraabt den treenige Gud, at

33

31

han vilde redde Din udødelige Siel fra den evige Fordervelse med saadan Opofrelse af min altid ømme Kierlighed som en Moder der ønsker det maa gaae hendes Børn vel til Liv og Siel. At dersom Din Siæles Frelse og Velfærd, ei af Gud paa nogen anden Maade kunde befordres end ved de haardeste, og for det udvortes Menneske smerteligste

Midler, at jeg da med et ydmygt og taalmodigt

Sind skulle underkaste mig den evige Forbarmers og almægtige Guds Villie."

"Men aldrig har jeg kundet forestille mig, at Du skulle komme i saadan bedrøvelig Tilstand som den nærværende, Mit moderlige Hierte er derover ganske forknuset og jeg kan neppe mæle. Til Gud er min eneste Tilflugt. Din Siæles Redning er min

eneste Trøst, og jeg vil med Frydetaarer takke Gud, naar jeg erfarer, at han som elsker Syndere, endnu har Freds Tanker over dig, og tilspærrer Veien til

din evige Undergnag. Jeg tvivler ei paa, at Guds Aand allerede i dit Hierte har givet dig en Overbeviisning om denne Guds naadige Hensigt, at han ei vil lade Dig som sin Eiendom gaae evig forloren.

Giv Agt fremdeles paa den hellig Aands Naade-Tugt

i Din Siel, den skal sige og undervise Dig om mere end noget Menneskes Tunge formaaer at tale. Betænk Du har allene i denne Verden med den treenige Gud og Dig selv at gjøre, hold derfor

Dine Tanker fra alt det som er uden om Dig i Verden. Vil Guds Aand allene i sin fulde Kraft forklare for Dit Hierte Jesum Synderes Ven, og til-

34

egne Dig med fuldkommen Overbeviisning hans naaderige Forløsning, saa vil Du efter denne overvættets Kundskab holde alle Ting for Skade og Skarn, og Din Siel vil her finde Mere Roe, Trøst og Glæde, end Verden med al dens Lyst og Herlighed formaaer at skienke. Denne Overbeviisning har Gud fra Ungdom af tildelet mig, nemlig at der hverken i Med- eller Modgang er nogen dyrebarere Stand i Verden, end en Christens. Hvor gierne har jeg ønsket, at alle mine Børn fra Ungdommen af havde ladet Gud virke dette Indtryk paa sig. Jeg har ogsaa derhos fornummet, at det er Guds, og ei et menneskeligt Værk. Nu, min kiere Søn! hvad heri af Menneskene er forseet, forsømt eller forglemt, det ville vi med Hiertens Anger bekiende og ydmygt afbede. Men man maa ikke ved Mistillid til det Barmhjertigheds Dyb, som i Christo Jesu vor Forløser saa tydelig er aabenbaret, gjøre Guds Naade for kort, eller forringe den, men give de sande Vidnesbyrd som findes i den hellige Skrift, Bifald i Troen; thi saa har Gud elsket Verden, at han gav sin Søn den eenbaarne, paa det at alle de som troe paa ham ei skulde fortabes, men have det evige Liv. Dette er en Sandhed, som ei den blotte menneskelige Fornuft kan forklare, men hertil maa man anraabe og tilbede sig Guds Aands Medvirkning. Han er den, som ved sit Ord har gjort os Jesum og det ganske Forsoningsværk bckiendt til vor Salighed. Vil Du nu med et oprigtigt og redeligt Sind, naar Du undersøger vor hellige Re-

35

ligions Grundsandheder, under Suk og Bøn bede om Forstands oplyste Øine, saa skal Du erfare at, der i Din Forstand opgaaer et meer end naturligt Lys, til at forklare og bekræfte Dig denne salige Lærdom. Jeg skriver dette efter den ringe Kundskabs Maade, som Gud har forleenet mig af sin Naade. Min Troe har ved al bogstavelig Kundskab af det aabenbarede Ord, formedelst de kierligste Hindringer, ligeledes maattet arbejde. Men lovet være Gud og hans hellig Aand, som ved Guds Ord og en salig Overbeviisning om de Sandheder det indeholder, saaledes har befæstet min Troe, at ei Helvedes Porte skal kunde formaae sig

imod den, saalænge jeg selv vil holde mig til den almægtige Gud, og ei rive mig løs fra ham. Dette er og i min store Nød det Anker jeg holder mig fast ved, da ellers Bedrøvelsens Bølger alt for meget vilde omtumle mit Troes Skib. Denne Troens Grundsfæstning, ønsker og tilbeder jeg Dig af Gud,

med min ivrigste Bøn. Jesus Christus er og

bliver i Evighed den faste Hiørnesteen, paa hvilken vor Saligheds Bygning maa begyndes og fuldendes. Du har fra Barnsbeen af ladet kiende hos Dig, en reen og oprigtig Gemyts Karakter. Lad denne naturlige Gave ved Guds Aand helliges og oprigtigen gaae til Værks i Din Omvendelse til Gud. Han laaber del lykkes for de Oprigtige. Vel det Menneske! i hvilket ingen Svig er befunden! Lær i Din Fordærvelse ret at kiende Dig selv, og kom som en forbandet Synder til den, som og er blevet

36

en forbandet Ting for Dig. Din Fader og jeg skal vedblive at raabe til Gud om Naade og Forbarmelse for Dig, og i Besynderlighed jeg som forbliver Din inderlig bedrøvede Moder."

Rendsburg den 17 Marti 1772.

Provst Hee kom denne Gang atter til Greven, og bragte ham den Efterretning, at Grev Brandt glædede sig over hans Omvendelse, at han tilligemed ham allene søgte sin Trøst i Religionen, at han aldrig ganske havde tabt dens Følelser, og at han af ganske Hierte tilgav ham den Skyld Han havde i hans Ulykke.

Grev Struensee svarede meget bevæget, og Hr. Prost Hee tog Afskeed fra ham med et opbyggelig og christeligt Ønske.

Den Attende Samtale

den 31 Martii.

Grev Struensee havde nu allerede som vi har hørt,

antaget den Lærdom at Verden ved Christum er forsonet, og altsaa var han en Christen. Han var og tilbøielig til at antage for Sanhed, de øvrige Hemmeligheder som med denne Lærdom ere forbundne, men Hr. Münther holdte det dog for sin Pligt, at overbevise ham om deres Nytte og Overensstemmelse med Religionen, paa det ingen Tvivl skulde blive tilovers, og han med desto mere grundet Bifald maatte antage dem. I den Henseende bleve følgende almindelige Anmærkninger gjorde over Religionens Hemmeligheder.

Har der behaget Gud paa en overordentlig Maade ved Jesum at aabenbare sig for Mennesker, saa maa

37

han enten have havt den Hensigt, at redde den naturlige Religion fra den Forglemmelse den var kommen i, heller og han har vildet aabenbare andre Fornuften ubekjendte Lærdomme som vare tienlige til vor Salighed.

Den første Hensigt var en stor Velgierning, thi den naturlige Kundskab om Gud, havde først alle Mennesker, det jødiske Folk og nogle faa hedenske Philosophi undtagne, ganske tabt, og det ringe som var tilovers var fremmet for gemeene Folk som ere de fleste. Men den Hensigt var ei den eeneste, og naar Jesus blot vilde have prædiket den naturlige Religion, havde et hans Lærdom havt nødvendig at stadfæstes med saa mange Mirakler. Men Jesus har og bekiendtgjort nye og for Fornuften ubekjendte Sandheder, thi var det nødvendigt at han med Mirakler maatte stadfæste og bevise at denne Leere kom af Gud.

En Religion hvis Stiftere gjør Mirakler, maa nødvendig indholde Hemmeligheder, thi naar alting kunde begribes, havde ei Miraklerne Sted. Har nu Gud i den christelige Religion vildet aabenbare os ubegribelige Sandheder som angaaer ham selv og hans Villie, saa maatte han gjøre det ved Kiendetegn, og disse Kiendetegn kunde ei være andet end Ord. Men i det menneskelige Sprog fandtes ingen Ord, hvormed de Begrebe han vilde meddele os, vare nøie forbundne, thi at betegne os ganske ubekjendte Begreber, kan vi ei have Ord, som fuldkommen passe. Gud maatte derfor, for at bekiendtgjøre os ubekjendte Sandheder, bruge saadanne os bekiendte Ord, hvis Bemærkelse iblant alle muelige, komme de ubekjendte Sandheder

38

nærmest, som han vilde aabenbare os. Disse Ord kan have ens udvidet Bemærkelse, de kan sige noget formeget eller for lidet, og i de Begrebe som vi forbinde med dem, kan en eller anden Steds ligge en Ufuldkommenhed. Derfor tør vi ikke anvende deres Brydning med al sin Udvidelse og med alle dens Følger paa de os bekiendtgjorte Sandheds Hemmeligheder, men vi maa bruge deres nærmeste og almindelige Meening, og udelukke derfra alt det Ufuldkomne.

Hr. Münther oplysende Greven dette med et par Exempler, hvorved han fik et stort Lys heri.

Ved det Forhold som er imellem en Fader og en Søn, sagde Hr. Münther, gjøre vi os tillige den Forestilling: Faderen maa have været for Sønnen, han maa have opnaaet en vis Alder, inden han har kundet avle ham, og han maa have været i Foreening med en Person af det andet Kiøn. Vilde man anvende disse Slutninger paa de Steder, hvor Skriften kalder Christus Guds Søn, saa maatte man forstaae dem urigtig og finde Modsigelse deri. Man forestille sig, at en Islænder skulle tale med en Indianer, om hvorledes Havet er tilfrosset. I det indianske Sprog er intet Ord for Haanden som nøiagtig kan afbilde denne Iis, men Islænderne maatte dog nødvendig tale i det Sprog.

Han maatte altsaa laane fremmede Ord og Billeder, som for Exempel, han kunde udtrykke sig saaledes: I mit Land bliver en vis Tid af Aaret, Havet saa haart som denne Steen, formedelst en vis Beskaffenhed som Luften der haver. Nu kunde jo In-

39

35

dianeren tænke, at Havet i Island paa visse Tider var Steen, det er, saa haart og fast som en Steen. Men han løber derved Fare at gjøre sig vrang Forestillinger om den Virkning Kulden gjør paa Havet, naar han paa forekommende Tilfælde vil anvende Steenens øvrige Egenskaber og Brug. Som for Ex. af Steen bygger man Huse, altsaa bygger Islænderen Palladser af Vand som er bleven til Steen. Der gives Steene som man kan brænde, altsaa kaager Jslanderen sin Mad ved Vand som er blevet til Steen. o. s. v.

Da nu mere om denne Materie var afhandlet blev Greven ganske bevæget og lovede med Eftertanke, at igiennemgaae den Afskrift som Hr. Münther lod ham beholde tilbage, af de Materier som vare afhandlede; ligesom han havde de forrige Afskrifter liggende for sig for at igiennemlæse dem og beholde den i Sammenhæng.

Den Nittende Samtale

den 1 April.

Nu blev videre fortsadt den Lære om Christi Forsoning og om Christi tvende Naturer. Efter at Hr. Münther saa eftertrykkelig som grundig havde handlet herom, sagde Greven: Jeg kan ei udsige Dem hvor tilfredsstillet min Fornuft er over disse Religions Hemmeligheder. Jo mere man eftertænker dem jo mere af Guds Viisdom opdager man i dem. Allene derfor bør man vogte sig, at man ei ved enhver Lejlighed spørger hvorfor? man maa være tilfreds med deres Stifteres Ubedragelighed. I menneskelige Videnskaber selv er Beskedenhed nødvendig, thi etters

40

som man ei i noget til Vished. Man kunde ei i ganske ringe Ting gruble sin ganske Levetid, inden man opdagede deres første Aarsager. Et hvert hvorfor? vilde Have utallige Spørsmaal i Følge med sig og vor Fornuft er ei dannet til at see ind i det Uendelige. Vi see i det minste sagde Hr. Münther, at Religionens Hemmeligheder, er Viisdom, omendskiønt forborgen Viisdom; og en Viisdom saa velgjørende, saa tilfredsstillende, er man forbunden med en ydmyget og undergiven Fornuft at ære og tillade.

Greven havde i disse Dage læst Jesu Lidelses Historie og befundet de ved Jesu Død skeede Mirakler sær merkverdige, og han spurgde om ei flere Historieskrivere foruden Evangelisterne havde meldet noget derom? Hr. Münther berettede ham at en græsk Historieskriver af det første Aarhundrede, navnlig Phlegon Trallion, taler om en forunderlig Solens Formørkelse og Jordskielv, da han tillige betegner Tiden, hvilken stemmer overeens med Evangelisten Matthäus. Præsten ævnede og Tersullian og en vis Lucian.

Jeg, sagde Greven, talede i Gaar med Een, som ei vilde tilstaae det var noget virkeligt Mirakel, da Formørkelsen og Jordskielvet kunde have havt naturlige Aarfager; men jeg viste ham, at omendskiønt saa var, man dog maatte spørge, hvorledes det er tilgaaet, at de just saa lige paa Jesu Dødsdag, og just en Time derefter skulde indfalde; det gav jo den stærkeste Formodning, at Gud havde bestemt det saa, for at gjøre Menneskene opmærksomme paa Christi Død. De kunde, svarede Præsten, endda have lagt til, at

41

en Formørkelse paa den Dag for Jødernes Paaske, i det minste ei var mulig, efter de naturlige Aarsager, den ellers kommer af.

Grevens Fader havde nylig i et Brev til Hr. Münther, bedet ham forsikkre sin Søn om hans bestandige Kierlighed og Forbøn for ham, dette Brev gav han Greven at læse. Han vilde, men kunde ei for Veemodighed svare noget derpaa. Da Præsten en halv Time derefter gik bort, bad han ham med hede Taare at skrive til hans Forældre, og paa hans Vegne sige dem, at han vist haabede at forskaffe dem den eneste Trøst, som de ønskede, nemlig engang at see og finde ham blant de af Gud benaadete Syndere.

Den Tyvende Samtale

den 3 April.

Hensigten af denne Samtale var at overbeviise Greven om, at den Hellig Aand tilligemed Faderen og Sønnen er en sand Gud. Hr. Münther sagde, at ei den Lærdom om den hellig Aand saa udtrykkelig er forebragt i Skriften, som den om Christo, at det Udtryk: Hellig Aand, Herrens Aand, Guds Aand, har adskillige og mange Bemærkelser i Skriften, og at man ei vist kunde bevise, at den hellig Aand ligefrem bliver belagt udtrykkeligen med Guds Navn. Men da den hellige Skrift forestiller ham som adskilt fra Faderen og Sønnen, da den tillegger ham Bevægelser, som ei kan tillægges nogen anden end den sande Gud, saa følger af Nødvendighed, at han ei er Faderen eller Sønnen, men en Tredie Person, og maa have Deel

42

i Guddommen. Men Guddommen er udelelig, ingen kan besidde den anderledes end allene og ganske, den hellig Aand maa altsaa med Faderen og Sønnen være en sand Gud. Da nu Gud ei havde aabenbaret os mere om denne hemmelige Sandhed, saa vilde han ei heller fordre at vi s'kulde vide eller troe mere derom. Greven svarede: jeg er nu fast overbeviist om den hellige Skrifts Ufeilbarhed, og holder mig forbunden at troe dens Udsagn. Jeg har ingen Modsigelse funden i dens Hemmeligheder, men meget mere indseet, at de staae i en nøie Forbinding med den Lærdom om Forsoningen, og er meget fordeelagtig og beroligende for os Mennesker.

Da Præsten videre Havde sagt ham det Væsentlige om Treenigheden, forsikkrede Greven, at han kiendte denne Lærdom fra en Side, som forekom ham høist ærværdig, og jeg er fuldkommen forsikkert, at jeg med al Overbeviisning er en theoretisk Christen, give jeg nu ligesaa vist var en practisk.

Jeg ønsker Dem Lykke, sagde Hr. Münther dertil, at de fulkommen og af ganske Hierte har antaget den Lærdom om Jesu. Mister De endog nu Deres Liv, skal De dog i Evighed finde Deres Skade rigelig erstattet. Vist svarede han: Jeg taber intet, det havde meget mere været mig en ubodelig Skade, om jeg havde blevet i min forrige Forfatning, thi saa var jeg efter al Rimelighed ikke blevet en Christen; men det veed jeg og, om det var muligt, at jeg endnn kunde leve længe i Verden, saa vilde jeg aldrig mere forlade Religionen. Jeg har ofre været paastaelig i

43

mine Meeninger, men her skulde og vilde jeg være det med Grund.

De ønskede sagde Hr. Münther forhen at De maatte blive en practisk Christen, at vise sig saadan en, maa fra nu af være Deres ganske Bestræbelse. Vi ville nu med al Flid arbeide paa at indrette Deres Tanker efter Guds Villie. Om Tvivl, Indvendinger og Overbevisninger, ville vi nu ei mere bekymre os, men Øiemedet af vor Bemøielse skal være, at De kan bære usminkede Frugter af en retskaffen Christendom, Taalmodighed, Ydmyghed, Oprigtighed, Kierlighed imod hver Mand, endog Fiender, en lydige Underkastelse under Guds Villie, et alvorligt Forsæt at oprette den Skade De i Verden har gjort, alt dette bør være Deres Bestræbelses Pligt, i hvis lagttagelse De skal bevise Deres Troe at være stedse frugtbar og levende. Derved kan De og overbevise Dem selv at De er en Christen i Deres Vandel.

Jeg forsikrer Dem, svarede Greven jeg er villig til alt hvad De fordrer af mig, og jeg fornøier mig over at jeg er villig dertil. Jeg anseer det som et godt Tegn. Forhen skulde jeg ei have været villig dertil. Jeg havde vist ikke forsaget mine Tilbøieligheder. Jeg vil selv eftertænke hvorledes jeg kan bevise Dem og mig selv om mit nærværende Sindelag. De har alt mere end engang, blev han ved, givet mig tilkiende, at jeg endnu holdt for meget af min Forvaltning ved de offentlige Affairer. Jeg har i denne Tid stykkeviis igiennemgaaet dem, jeg har eftersøgt Kilderne, jeg vil ei fortie Dem Udfaldet af min Undersøg-

44

ning. Troe mig paa min Forsikring, jeg har aldrig havt det Forsæt at anrette Ulykker; men Vellyst og Forfængeligheder have været alle mine Handlingers Drivefiedre.

Ved en overdreven Indbildning om min Duelighed, som af andre blev understøttet, har jeg siden min Ankomst i Dannemark taget mig fore at spille en stor Rulle. Jeg kan ikke sige at jeg strax tænkte paa den jeg har spillet, men De veed hvorledes man ved Lejlighed og Omstændigheder kan blive ledet videre end man tænkte at gaae, det eene Skridt trækker det andet efter sig. De kan heraf slutte, at jeg nødvendig maae finde at den ganske Kiæde af mine Underhandlinger ei kan bestaae for Gud og min Samvittighed.

Jeg er mig selv bevist, at jeg over Hovedet ingen Fiende har været af det, man i den store Verden kalder Dyd og Ærlighed. Jeg siger ei dette for at rose mig. Jeg veed det har ei været mit Verk, men en Følge af min naturlige Tænkemaade, og alle Mennesker have en Slags almindelig Kierlighed til Dyden. At jeg feilede af Maalet, det var min egen Skyld. Jeg har søgt det Gode, men ei fundet det, fordi jeg ikke lod mig veilede af

Fornuften og Religionen, men af mine Begierligheder.

Nu havde Greven igiennemlæst Spaldings Bog, og takkede Præsten, fordi han havde leveret ham den. Hr. Münther bragte Greven Gellerts og Cramers aandelige Sange, og bad ham mellem hvert læse i dem, paa det han maaskee derved kunde opvækkes til en og anden andægtig Tanke. Han svarede, han havde, al-

45

drig ævaret nogen Elskere af Poesie, men givet det simple og upyntede Fortrinet, dog vilde han beholde den, og forsøge, om han derved kunde opbygges. Hr. Münther erindrede, at geistlige Sange skildte sig fornemlig i sin Simpelhed fra anden Poesie.

Den En og Tyvende Samtale.

den 4 April.

Efter at Hr. Münther havde igiennemgaaet med ham og efterforsket hvorvidt hans Sindelag hidindtil, ved Sandhedens Kraft var forbedret, og befandt ham standhaftig, formanede han ham at prise Gud, som havde gjort ham hans Saligheds Sag rigtig, og ham selv tilbøielig til at bemøie sig om den nødvendige Kundskab og villig at antage den.

I disse Dage skulde just Fiskalens formelige Irettesættelse gaae for sig, og han var indvarslet at anhøre den, og at forebringe hvad han kunde til sit Forsvar. Han fortalte Hr. Münther dette, og spurgde ham til Raads, om han skulde lade Sagen gaae som den kunde, eller om han burde sige hvad han endnu troede han kunde sige til sin Doms Formildelse. Præssten svarede: at Christendommen forbød ham ikke at anvende de retmæssige Midler han kunde vide til sin Befrielse. Under de Forbrydelser, sagde han, hvorfore jeg anklages, er een, som ingen Undskyldning eller Formildelse kan taale og vente. Jeg seer altsaa at den Regning jeg kan gjøre mig paa at beholde mit Liv, er saare liden imod den Rimelighed, hvormed jeg kan vente min Død. Jeg seer og intet behageligt for mig.

46

om jeg kunde komme med Livet derfra. Et evigt Fængsel vilde blive mig en utaalelig Tilstand; dog kan jeg ei nægte, at det jo gyser i mig, naar jeg tænker paa Døden under saadanne Omstændigheder.

Eftertænk hvad De vil raade mig? Hr. Münther svarede, jeg seer intet Haab for Dem. Regieringen har anordnet Dem en Defensor, han kiender Lovene bedre end jeg kan kiende dem, han kan altsaa tilforladeligen sige Dem, hvad De kan haabe eller ikke. Desuden ere Eders Dommere Samvittigheds og Indsigtsfulde Mænd. Derom er jeg overbeviset, svarede Greven, de har alle omgaaet med mig som retskafne Folk. Men, sagde Præsten, derfor vil jeg bede Hr. Greve, lad ei deres Lyst til Livet tage for meget Overhaand, allerhelst De selv indseer, hvor liden Grund De har at haabe det.

De veed at enhver hæftig Begierlighed forstyrrer Sielens Roe og dette kunde gjøre en særdeles Hindring i Bestandigheden af Deres Omvendelse til Gud. Han gav mig sin Haand paa, at han vilde tage sig i Agt. Jeg troer ikke sagde han at det mishager Gud at jeg fornemmer den Lyst til min Redning, thi han har selv indplantet mig den. Men jeg haaber og at blive tilfreds om jeg skal døe da jeg vist venter, at det i Evigheden i det minste ei skal gaae mig slettere end her. Gjør jeg vel Uret om jeg ved min Hengang til Døden kalder min naturlige og ved øvelse erlangede Stand-Haftighed til Hielp? Hr. Münther svarede: Naar den ei flyder af falske og Gud ubehagelige Grunde, naar De ei blander nogen Stolthed, nogen Letsindighed deri,

47

naar De allene derved vil styrke Dem, men ei derved søger at drage Tilskuernes Øine til Dem og indlægge Dem Ære hos dem, saa indseer jeg ei at det er nogen Uret.

Men jeg haaber Religionen skal give Dem en bedre og tilforladeligere Trøst og indblæse Dem saa meget Mod som De har fornøden.

Han læste denne Sinde Pauli Breve til de Corinthier og sagde at han fandt i Paulo en stor Geist, megen Klogskab og sand Philosophie. Iblandt andet havde han tydelig anmærket Apostelens Klogskab af hans Dom, i den Tvist om det var tilladt at æde af Gudernes Offer, eller ei. Han sagde meget derom som Hr. Münther selv ønsker han havde optegnet. Hr. Münther gav ham denne Gang at lcese i Hr. Spaldings Prædikener dem han imodtog fuld af Høiagtelse og Taknæmmelighed imod Forfatteren.

Den To og Tyvende Samtale

den 6 April.

Denne Sinde var Hr. Münthers Bestræbelse, at prøve om Greven kunde anvende Evangelii Trøst paa sig. Hr.

M. spurgde ham, om det af Hiertet angrede ham, at han havde fortørnet Gud med vellystige Tanker og Gierninger, som han vidste sig skyldig i?

Greven svarede: Jeg anseer det som en af mine største Forbrydelser, og veed at jeg derved mere og mere er bleven bortført fra Sandheden, som jeg i Religionens Betragtning havde kundet finde, og jeg holder for at der er Hovedkilden til alle mine Forbrydelser og Laster.

48

Hr. Münther vedblev: Tænker De af samme Grund med Afskye tilbage paa de Udvigelser, som i Eders forrige fordærvede Tænkemaade foraarsagede Eder den meste Fryd?

Greven svarede: Jeg tænker ikke allene med største Ligegyldighed paa al den sandselige Vellyst jeg har søgt; men da jeg befinder, at den sande Lyksalighed bestaaer i det som er tvertimod, hader jeg det første ligesaa meget, som jeg ønsker at vedligeholde det sidste, i det jeg ønsker at takkes Gud ved mine Tankers Forbedring.

Hr. M. Troer De tilforladelig, at De af Lydighed imod Gud vilde skye disse Synder, om De i Fremtiden havde Lejlighed til at udøve dem?

Greven svarede: Jeg er forsikkert at jeg ei af nogen anden Aarsag var i Stand til at undflye dem. Da jeg nu har bekommet en levende Forsmag paa Dydens Lyksalighed, og jeg vist er forsikkert, at den ei kan erlanges paa anden Maade, end ved en sand Guds frygt og Forsæt at leve efter hans Villie, saa haver jeg og fattet det faste Forsæt, aldrig at sætte den udaf Øinene, men at forbedre alle mine Tanker og Gierninger ved en kraftig Bistand af det Middel, som jeg har lært at kiende ved en sand Kundskab om Gud og hans Lærdomme.

Hr. M. Fortryder De det alvorligen, naar De erindrer hvor meget De og derved har fortørnet Gud, at De ei allene kan have gjort maaskee en og anden Person, men og andre Mennesker usædelige og ulykkelige ved Deres Vellyst?

49

Grevens Svar: Jeg fortryder intet hæftigere, end at jeg ved mine Grundsætser, min Letsindighed og Tilbøielighed til Vellyst har gjort visse Personer alykkelige; ikke allene i Henseende til deres timelige Velfærd, men og til deres fordærvede moralske Karakter. Dog smerter mig derhos særdeles den Fordærvelse jeg i andre Menneskers Sæder har opvekket ved mit Exempel, og det saa meget mere, da jeg har lært at kiende hvor høit det mishager Gud, at man ved Forargelser giver Anledning til at forstyrre hans hellige Anordning; jeg gjør mig og store Bebreidelser over de Personer som jeg i Gierningen har forført.

Hr. M. Fordømmer De paa Grund af denne Kierlighed til Gud, alle de Forbrydelser som Ærgierrighed har forledet Dem til, tilligemed de falske Grundsætser, paa hvilke Deres Ambition har heldet sig, og de utilladelige Midler som De har bekient Dem af?

Grevens Svar: Da de første moralske Grundsætser hvorefter jeg handlede ikke vare uduelige for Gud; da de blot bestode i et selvgjort falsk System om Ære; da de allene vare grundede i den saa kaldede honette Verdens antagne Begrebe om Retskaffenhed, da jeg lod mig lede af mine Begierligheders undergivne Fornuft, og udelukkede al den Kundskab som flyder af Guds Lære; da jeg gjorde mig alt for store Begrebe om min egen Indsigt, og da min Hensigt derved aldrig var at behage Gud, eller opfylde hans Villie, men allene timelige Hensigter, om de endog ikke altid vare hensigtende til mig selv allene, saa kan jeg efter min nærværende Overbeviisning ikke andet, end holde

50

den ganske Sammenhang af mine Handlinger, i Henseende til Æren, fordærvelig, om jeg endog kunde undskylde og retfærdiggjøre den for Verden.

Jeg vil ei anføre mere af denne Prøve, men allene berette, at ved dens Slutning, forsikkrede Greven Hr. Münther, at han i alle Stykker ganske nøie havde aabnet sit Hiertes Tanker.

Hr. Münther havde og imedens han dicterede, at hans ganske Adfærd mærket hans Oprigtighed, og besynderlig deraf, at han omhyggelig gav Agt paa Ordenes Bemærkelse, og ofte holdt et og andet tilbage, naar det ei stemmede ganske overens med hans Tanker, og enten kunde sige formeget eller for lidt.

Da Hr. Münther vilde gaae bort, bad Greven ham bie lidet, han havde endnu noget at sige ham, og derpaa sagde han: Jeg har eftertænkt den Sag, som jeg nylig spurgte Dem til Raads om. Jeg indseer at mit Liv kan ei reddes. Jeg er derfor rolig, og haaber det Ønske at leve, skal ei mere forurolige mig, om endskiønt jeg ei saa lige nu kan vide, hvordan jeg vil blive til Mode, naar Døden staaer mig ganske nær. Naar det skrækkelige Øieblik er overstaaet, saa har jeg intet tabt. Er jeg ved min Hengang til Døden i Stand til at tænke, saa veed

jeg vist at jeg skal finde Trøst nok i Religionen. Præsten sagde: Hvis De ei kan samle Deres Tanker, Hr. Greve! saa vil jeg erindre Dem derom. Men jeg veed ei, hvordan jeg selv da vil blive til Mode. Skulde De kun, sagde Greven, ikke blive alt for meget anfægtet, thi det vilde særdeles forurolige mig.

51

Hr. Münther svarede: Jeg skal stræbe det beste jeg kan, at holde Contenance, og jeg haaber det skal lykkes mig, naar jeg ikkun kan have det Haab, at De dør som en Christen.

Greven vedblev og sagde: Jeg har havt megen Uro over en anden Sag. De veed min Hoved-Forbrydelse. De veed at jeg ved dens Tilstaaelse har gjort andre Personer ulykkelige, som jeg er megen Forbindelighed skyldig. Denne Betragtning har opvækket de Tanker hos mig om det ei havde været min Pligt for deres Skyld at fortie Sandheden, om ei Taknemmelighed og Venskab har forpligtet mig dertil. Jeg har været meget urolig derover; men som jeg nu altid plejer at gjøre, naar jeg er bekymret, tog jeg min Tilflugt til Gud i Bønnen, og derpaa med Hiertet henvendt til Gud, eftertænkede Sagen fra alle Sider. Jeg befandt at min Benægtelse dog uden Tvivl ei kunde have forhindret Sandhed at blive aabenbar. Jeg befandt, at jeg gjorde meget ilde, naar jeg vilde have bedækket en Forbrydelse med den anden, at det ei allene havde opfyldt mig med en nye Samvittigheds-Qval, men og havde gjort mig uværdig til al Benaadning hos Gud; og det var for meget forlangt, at jeg for at opholde andre, skulde opofre min Salighed. Jeg befandt endelig, at om jeg hidindtil havde nægtet alle Ting, jeg dog nu, dyrebareste Ven! havde maattet bekiende det for Dem, og bedet Dem aabenbare det for mine Dommere. Ved disse Grunde har jeg været saa lykkelig at blive tilfredsstillet. Jeg bekymrer mig og ikke, om jeg af dem bliver holdet for en Troløs og

52

Forræder, som ei have gjort sig noget Begreb om, hvad det er at være bekymret for sin evige Salighed. Min Bekiendelse maa dog have Bifald hos retskafne og fornuftige Christne. Imidlertid smerter mig den Ulykke, som mine Venner ved min Bekiendelse ere komne i, mere end jeg kan udsige. Jeg kan ei gjøre andet for at erstatte deres Skade, end bede Gud, at han vil trøste dem ved Religionen og Dyden. Derom beder jeg uafladelig, og bliver min Bøn hørt, saa er jeg overbeviist om, at deres Tab er dem rigelig erstattet.

Den Tre og Tyvende Samtale

den 7 April.

Jeg har, sagde Hr. Münther, overlagt hvad De i Gaar svarede paa mine Spørsmaal, jeg har ingen Aarsag at tvivle paa Deres Oprigtighed, thi har De hidindtil opfyldt de Betingelser under hvilke Gud har lovet os Benaadelse. Gud skee Lov svarede Greven, mit Sinds Rolighed er mig et Beviis paa at ei Gud har forkastet mig. Jeg kan ei fortie for Dem, at jeg nu i mine Baand og Jern, ved en skrekkelig Død er meget mere lykkeligere end i min forrige jordiske Høihed. Hr. Münther for at bestyrke ham i hans gode Haab, anvisede ham følgende Bibelens Stæder, nemlig, Joh. 3, 16. Matth. 10, 32. Math. 6, 14. Joh. 2, 5. Rom. 8, 35. 39. Tit. 3, 31, 7. 1 Timot. 1, 12, 16. Rom. 6, 20. 22. Luc. 15, 11, 32,

53

Kort førend Hr. Münther forlod ham, sagde Greven: Jeg er nu eenig med mig selv, hvorledes jeg vil forholde mig i Henseende mit Forsvar. Mit Liv kan ei reddes, og i mine Handlinger ei retfærdiggjøres. Dog haaber jeg at kunde bevise, at en Deel af dem, ei ere saa onde som de synes, thi De veed, det er to forskellige Ting, at bedømme sin Vandel for Gud og for Verden, moralsk og politisk. Jeg veed hvor slette alle mine Handlinger i Hensigt til denne haver været, men det er ingen Følge, at en Sag, som moralsk betragtet, er meget ond, skal være det i samme Grad, betragtet fra den politiske Side. Jeg vil være fornøiet med, og mere kan jeg ei, at vise, at mine politiske Feiler have været Følger af Vildfarelse, Overilelse og Begierligheder, men ingenlunde af det Forsæt at anrette Ont. Jeg troer jeg er mig selv, Religionen og Sandhed denne Bekiendelse skyldig, for saa vidt de ved min Omvendelse kan hindres eller forfremmes derved. Dersom jeg stiltiende ligesom samtykker i, at jeg har havt onde Hensigter, da jeg dog ei er mig dem bevidst, saa kunde man let antage min Omvendelse for Svaghed og Gemyts Forvirring, da den dog er udfaldet af en alvorlig og fornuftig Undersøgelse. Man kan sige, den som det er ligegyldigt, om man hylder ham for et af Vildfarelse eller Begierligheder forledet Menneske, eller en aabenbare Skielm, kan vel og lige saa letsindig have opofret sine Religions Meeninger. Hr. Münther kunde intet indvende imod hans Beslutning, men bad ham, at han ei vilde anvende for megen Tid paa denne Sag.

54

Den Fire og Tyvende Samtale

den 9 April.

Efterat Hr. Münther havde vedblevet at vise Greven de Fordele han havde at vente af sin Omvendelse, og

viset ham Sielens Lyksalighed efter dens Adskillelse fra Legemet. Saa udbrød Greven saaledes: Saa lidet som Skriften bestemmer Sielens Tilstand, i den Tid den er skilt fra Legemet, saa er dog det lidet sult af Trøst. Dersom Gud havde befundet det nødvendigt og nyttigt, at give nøiere Underretning derom, saa havde det og skeet, Det er tilstrækkeligt nok til min Siels Rolighed, at jeg vist veed den er i Guds Haand.

Døm nu sagde han til Hr. Münther, hvor ilde jeg maae være tilfreds med mig selv, naar mellemstunder den forhadte Tanke falder mig ind, at der maaskee ingen Evighed er. Jeg har endnu i Dag prøvet mig paa det nøieste, om jeg maaskee skulde finde noget hemmeligt Behag i den, eller om jeg ubemærket holder den for Sandhed, men jeg forsikkrer hellig, at jeg ingen af Delene har befunden. Jeg er desuden saa indtaget af Min nærværende bedre Overbeviisning, at jeg ei for al Verden vilde miste den eller forsætlig handle imod den. Kunde jeg ved en Misgierning, om den endog ei af Verden blev holdet derfor, erlange alle muelige jordiske Fordele, saa veed jeg vist jeg begik den ei. Om den tilforladeligste Forsikkring blev givet mig at jeg skulde beholde mit Liv, og sættes ganske i min forrige Situation, under den Betingelse, at jeg skulde igienkalde den Bekiendelse, jeg har gjort om min Forbrydelse, og

55

bekræfte mit nye Udsagn med en Eed, saa er jeg overbevist om, jeg vilde heller døe end igienkalde Sandheden og aflægge min Eed. Saaledes vilde jeg vist ei tænke, naar jeg var overbevist om Evigheden, men heller ønskede og troede den var en blot Indbildning.

Nu havde Greven giennemlæst Spaldings Prækker, og forsikkrede Hr. Münther, at han derved var bleven meget opbygget.

En af hans Bøger som meest havde bidraget til hans Oplysning og Forbedring, havde han tilsendt sin Ven, Grev Brandt, for hvilken han viste den ømmeste Omhyggelighed. Hr. Münther havde ved det sidste Besøg bragt ham Schlegels Passions-Prækener, og denne Gang gav han ham Doddrigde om den sande Gudfrygtigheds Begyndelse og Fortgang. Han bad Hr. Münther tilskrive hans Forældre, og trøste dem ved den Efterretning som han nu kunde give dem om ham.

Den Fem og Tyvende Samtale

den 11 April.

Denne Samtale havde ei nogen besynderlig vis Materie til Hovedmaal. Der blev talet om adskillige Religions Sandheder. Der havde i disse Dage een sagt til Greven, at han ikke gjerne læsede i Bibelen, fordi den Skrivemaade ikke var Modern. Greven svarede: De har vel hørt talet om Sully. Han blev den Tid han levede holdet for een af de største Mænd, og man holder ham endnu derfor.

56

Denne store Mand var en lang Tid borte fra det franske Hof førend Kongen kaldte ham igjen. Imedens han var borte, havde Hoffet aflagt den gamle franske Klædedragt, og den Italienske var Mode. Sully holdte ved den gamle Mode, og lod sig see ved Hoffet i en Dragt som ei mere var brugelig. Men saa stor og almindelig berømt en Mand som han var, blev han af de unge Hoffolk udleet.

Ligeledes min Herre! gjør De med Bibelen. Saa fortreffelig en Bog som den er, saa behager den Dem ikke, fordi den ei er skrevet i vor Tids herskende Smag. Men De maae for det forste betænke, at de hellige Skribentere have skrevet for Deres Tid, og maaskee aldrig have tænkt derpaa, at Gud efter mange Seklers Forløb skulde bruge den til at oplyse Verden med, thi dertil har Gud bevaret den. Hvorledes kunde da disse Mænd have rettet sig efter den nærværende Smag. Men om de havde kundet og virkelig havde gjort det, saa havde de blevet ganske ubeqvemme for de Tidens Folk, som de virkelig vare skrevne for. De kunde da slet ikke have forstaaet dem, tvertimod have vi Midler nok til at gjøre os deres Skrivemaade bekiendt, ja endog at befinde den angenem og fortreffelig.

Frigeisternes Spotterier over Christum og hans Lære, sagde Greven ved denne Lejlighed, vise mig øiensynlig at de ei handle oprigtig, m. m.

I disse Dage havde Greven faaet Forlov til at skrive, og sagde til Hr. Münther, han vilde betiene sig af den, for at opsætte den Efterretning om sin Omvendelse, som han havde lovet at efterlade Hr. Mün-

57

ther. Præsten sagde, den vil blive mig et meget behageligt Efterladenskab. Skriv den med Overlæg, jeg haaber den skal ei blive frugtesløs. Den skal være et autentique Beviis paa Deres Sindelag i Religion og Gudsfrygt, derfor overlader jeg Dem allene at bringe samme i Orden, og optegne Deres Tanker. Jeg maa og vil ei have mere Deel deri, end at jeg Overhovedet siger Dem, hvorledes den i Overeensstemmelse med Deres Hensigt skal indrettes. Deres Hensigt derved maa være, deels at udslette de Udtryk, som De kan have

giort paa andre imod Religionen og Dyden, deels at gjøre andre Vildfarende opmærksomme, der kan tænke saaledes som De har tænkt. Det maa altsaa deraf kunde sees, at De virkelig har forandret Deres Meening, i Henseende til Religion og Dyd. Tillige maa De og vise, paa hvilken Maade De er bragt til denne Forandring i Deres Tænkemaade. Dette holder jeg for nødtigt, paa det ingen skal tvivle om Sagens Sandhed. I Henseende til Udtrykkene, da maa De saaledes træffe deres Val, at ei Verdens Mennesker skal støde sig derover, og at andre tillige kan overbevises om, at De er bleven en Christen.

Jeg vil stræbe, svarede Greven, at have disse Regler for Øinene; men befinder De, at jeg har feilet, at jeg ei rettelig har begrebet en eller anden Sandhed, at endeel Steder ere anstødelige, saa har De immer Ret til at forbedre det. Nei, svarede Hr.

Münther, Hr. Greve jeg tør ei tage mig den Frihed

at forandre et eneste Ord; der vil altid findes Folk, som vil udraabe Deres Optegnelse for forfalsket, og

58

derfore er i dette Tilfælde den største Nøiagtighed nødvendig. Det var slet ikke saa anstødeligt, om man i Deres Optegnelse her og der kunde opdage en vrang Forestilling eller et urigtigt Udtryk, som om man havde den ringeste Indvending at beraabe sig paa, at den ei var ganske af Deres Haand.

Saa vil, jeg sagde Greven, skrive paa overbøiet Papir, og naar De da efter nøie Overveielse, og i Overeensstemmelse med min Overbeviisning, finder Tillæg eller Forandring nødig, kan De skrive det hos med Deres egen Haand.

Greven erindrede sig Sal. Alberti i Hamborg, den han havde kiendt af Person, og udbad sig hans Prædikener, hvilke og Hr. Münther tilskikkede ham.

Den Sex og Tyvende Samtale

den 13 April.

Greven havde læset Alberti Prædikener og tilstod at han ved dem fandt sig meget opbygget, og at de havde bidraget til Dag fra Dag at bestyrke ham mere i Religionen og at gjøre ham roligere og lyksaligere.

Ved Slutningen af denne Samtale sagde Greven, jeg anvender min korte Tid, saa jeg kan forsvare det for min Samvittighed, jeg bestræber mig daglig at blive bedre og Gud behageligere. Til denne Ende, læser og beder jeg, overveier min forrige og nærværende Tilstand, og sammenligner dem med hinanden, jeg taler med Officiererne, men uden at trænge ind paa nogen med en affecteret Drift for Religionen og Dyden. Jeg sagde i disse Dage til een af dem: At naar man

59

flittig studerede i Bibelen og blev mere og mere bekiendt med den, fandt man den daglig mere og mere forstaaelig og dens Indhold opbyggeligere.

Denne svarede mig: Der vare dog saa mange overdrevne Udtrykke i den. Jeg svarede, (sagde Greven,) saadanne Tanker forgaae let naar man læser den i den Hensigt som Gud har givet os den.

Men siig mig til Oplysning, hvad der er Dem anstødeligt. Officieren svarede: Naar Christus siger til sin Moder: Qvinde hvad haver jeg med dig at bestille? saa er det noget haart, og om jeg maa sige det, anstødeligt. Greven svarede: Jeg vil sige Dem hvorledes jeg forestiller mig det. Naar for Exempel: Tre forskellige Personer, den eene af en ringe, den anden af middel og den tredie af en høiere Stand, ved selvsamme Omstændighed, vilde udtrykke sine Tanker, hvorledes vilde de da sige? den første vilde omtrent tale ligesom Christus taledede, (om hvilken De maa erindre, at han var opdraget i en Tømmermands Huus,) nemlig, Moder hvad gaaer det mig an at Brudefolkene ingen Viin have? den anden vilde uden Tvivl udtrykke sig saaledes: Min kiere Moder, tag dem ingen Bekymring derover! den tredie vilde maaskee intet svare, men allene gjøre en løs Compliment. Men har de nu ikke, i Grunden betragtet, alle Tre sagt et og det samme?

Naar man vil bedømme et Menneskes Værd, maa man ei see efter de Klæder han bær, og man kan ei bestemme Meeningens Oprigtighed og Godhed, efter Finheden og Zirligheden af de Udtryk som den bliver indhyllet i.

60

Den Syv og Tyvende Samtale

den 14 April.

Denne Sinde handlede Hr. Münther med den sædvanlige

Grundighed og Tydelighed om Dommen som følger paa Opstandelsen, og efter Forlangende underrettede han Greven om Helvedes Straf og dens Bestandighed, og visede ham de Grunde af Skriften, som ere med og imod Straffens Evighed.

Saasom Grevens Død nærmede sig, holdte Hr. Münther det nyttigt for hans Siel, at opfylde den med Forestillinger om Evigheden, og til den Ende, gav han ham at læse Lavaters Udsigter i Evigheden; han gjorde ham i Forveien bekendt med Forfatterens Karakter, og beskrev ham Bogen selv, som en Virkning af en sterk Indbildningskraft, af megen sund Fornuft og overvættets Gudsfrøgt.

Den Otte og Tyvende Samtale

den 17 April.

Hr. Münther vedligeholdte Forestillinger af Evigheden

i hans Siel, erindrede ham om Legemets og Sielens Forening, som de sidste Gang havde talet om. Vores Compendium tillader ei at anføre nøiagtig de ypperlige Forestillinger som Hr. Münther herved gjorde, og Greven med megen Oprigtighed besvarede og med en sand Overbeviisning følede. Man tillade mig her en liden Anmærkning af min egen Tanke. Jeg veed ei i denne vigtige Omvendelses-Historie, hvad jeg mest skal anprise, enten Hr. Münthers Grundighed, Færdighed, Nidkierhed og veltrofne Overbevsnings-

61

Maade; eller den ulyksalige Greves Oprigtighed, Beredvillighed, Lyst til og Bestandighed i Sandhed, da den blev ham bekendt og overbeviiset. Dog jeg troer at træffe det beste, naar jeg eene og allene giver Gud Æren, hvis Naade har udrustet hiine med Færdighed og denne med Tilbøielighed, og viser sig den evige Viisdom og Naade lige stor baade i Læreren og Discipelen.

Endelig udbrød Greven ved denne Samtale: Jeg ønsker at De og andre Geistlige vilde skrive allehaande løbende Blade, for at gjøre Folk Christendommens Fordele mere bekendte, end de efter mine Tanker ved blotte Prædikener kan blive.

Man kunde for Exempel, bruge Calenderne til denne Ende, og i Stæden for saa mange overtroiske Ting, hvormed de sædvanlig ere opfyldte, lære Religion og Dyd deri, saa at den kunde være fattelig for den almindelige Hob. Bonden vilde daglig læse saadant, og naar det snart under en, snart under en anden Gestalt, daglig kom dem for Øinene, vilde de dog endelig lære at tænke og handle bedre. Paa denne Maade skriver Voltaie, som De veed, utallige smaa Piecer imod Religionen. Fornuftige Tilbedere af Christendom, skulde lære ham af dette Konstgreb, hvorved han anretter saa meget Ondt, til at gjøre God ved.

Endelig klagede Greven over, at han paa nogen Tid var plaget med onde Drømme, og begierede at vide Hr. Münthers Meening om, hvorvidt saadanne Drømme ere moralske, og kan tilregnes det Menneske som har havt dem. Hr. Münther svarede: de kan ei

62

tilregnes videre, end for saa vidt de have havt sin Grund i Menneskenes Siels frie Forestillinger imedens han var vaagen.

Dette, svarede Greven, tilfredsstill mig, thi jeg forsikrer Dem, at jeg for nærværende Tid slet ikke tænker paa de Ting, som mine Drømme handle om.

Overalt har jeg bemærket, at mine Drømme fast aldrig berrøre af nærføregaaende, men altid af fraværende Forestillinger.

Saaledes har jeg i de første Uger af mit Fængsel, ikke drømmet om noget andet, end om mine Forældre, som jeg dog ikke i lang Tid har seet.

Jeg synes immer, som jeg er i deres Huus og i deres Sælskab, og mange Tildragelser, som i min Ungdom, have hændet mig i deres Nærværelse, stille sig nu for mine Øine og falde mig ofte ind i mine Drømme.

Den Nie og Tyvende Samtale

den 20 April.

Efter at have anvendt paa Greven, den Nytte som

flyder af Evighedens Betragtning m. m., sagde Hr. Münther: Hr. Greve De siger mig ofte at De stændig beder

til Gud. De maa selv best kunde føle Deres Mangler, og jeg troer De er i Stand til, at eftertænke og med Ord at udtrykke Deres Tanker for Gud, med den Tillid som Troen paa Christum berettiger Dem til.

Min Bøn, tilligemed Dem kunde blive Dem til en Formular og den kunde ei i alle Tilfælde blive

63

ganske passelig paa Deres Tilstand. Best derfor at De selv bringer Deres Bøn til Gud, da De kan det, og ei har nødig ligesom at borge mine Ord og Følelser. Men skulde jeg blive vaer, at De maaskee ganske nær ved Døden, ikke selv kunde samle Deres Tanker, saa vil jeg stræbe at understøtte Dem i Bønnen. Han svarede, at han bad meget tit, i det han med Hiertets Opløftelse til Gud, holdte Samtale i sit eget Hierte, opmuntrede sig og anraabede Gud om Bistand og Maade for sig selv og sine Venner.

Han bad Hr. Münther om nogle af Cramers Prædikener, og maatte han tillige bringe ham Messias. Han havde adskillige Gange forsøgt at læse det Digt, men havde ei kundet finde Smag deri. Uden Tvivl har Skylden lagt hos ham selv, da han ei har gjort sig bekendt med de Religions Sandheder, hvorpaa det grunder sig, og ei holdet dem for vigtige; men nu da han havde bedre Kundskab derom og tænkede ganske anderledes, vilde han paa nye forsøge, om ei Klopstoks Digt kunde opvække nogle gode Bevægelser i hans Siel.

Den Tredivte Samtale

den 21 April.

Vi ville høre det Vidnesbyrd Hr. Münther giver Struensee, og da ere hans Ord disse:

Saa vidt jeg nu kunde bedømme Grev Struensee, da jeg saae ham fast daglig, gav nøie Agt paa ham, og sammenlignede hans hele Opførsel med hans Ord, saa havde jeg Aarsag at være ganske tilfreds

64

med ham. I det minste var jeg forsikkret, at de som forhen havde kiendt ham, vilde nu finde ham ganske forandret, ifald de saae ham nu, og da jeg fandt endeel af hans forrige Venner, som holdte det fast utroligt, da jeg beskrev dem hans nærværende Tænkemaade. Jeg fandt ei ringeste Aarsag til at tvivle paa hans Oprigtighed imod mig og Sandhed. Jeg kunde slet ikke see nogen Hensigt, hvorføre han skulde bedrage mig, og Forestillelse var ingenlunde hans Karakter. Alle de som havde Lejlighed til at see ham, fandt ham ligesom jeg, og fast ingen tvivlede paa, at han virkelig var saaledes, fom han udviste sig, og jeg vidste at jeg immer havde staaet paa Skildvagt, for ei at blive bedragen. Fornemmelig var hans nærværende Anger og Fortrydelse mig et ganske tilforladeligt Beviis om Religionens Virkning paa hans Hierte. Jeg tvivlede altsaa ikke paa, at jeg ved Guds Naade havde opfyldt og erlanget Øiemeedet af mit Arbeide med ham.

Greven taledede denne Gang med Hr. Münther om Sielens Tilstand efter Døden, om Forsoningen, om Fritænkernes Taabelighed i at forarge sig over Christi udvortes Ringhed, m.m.

Greven vidste at Hr. Münther corresponderede med Hr. Cramer om Fortgangen af hans Omvendelse, thi Hr. Münther pleiede at vise ham Hr. Cramers Breve, for saa vidt de angik ham, og med Fornøielse førte han sig til Nytte hans Anmærkninger og Tvivl om ham.

65

Den En og Tredivte Samtale

den 22 April.

Følgende Grevens Ord til Hr. Münther ere sær merkværdige:

Jeg beder Dem indstændig, sagde Greven: Lad Dem ei forurolige deraf, om nogen vilde sige, De skulde have forfaret mere Evangelisk og mindre Philosophisk med mig. Jeg forsikkrer Dem at De paa ingen anden Maade, end den De har vælget, kunde have fundet Indgang i min Siel. Der var kun 3 Maader at gaae til Veis paa, enten Declamation, Indbildnings-Kraftens Opvækkelse, eller en koldsindig Undersøgning. Havde De declameret, saa havde jeg strax tænkt: Naar den Mand har en god Sag, hvor-, fore lægger han mig ei sine Grunde ukunstlet for Øinene? Har Gud aabenbaret en Religion saa maa den kunde indholde en fornuftig Undersøgelse. Jeg havde altsaa ubevægelig høret paa Dem. Havde De vildet bruge min Indbildnings-Kraf til Deres Fordeel, havde De maattet fylde den med skræksomme Billeder af Evigheden, og da havde De udrettet mindre end ved Deklamationen. Jeg troede alt for vist, at jeg efter Døden intet havde at haabe eller frygte, derfor skulde al den Frygt, som De maaskee havde kundet indjage i mig, strax have blevet svækket, og ved Erindring af mit gamle Systeme ganske ophævet. Der var altsaa ingen anden Vei tilovers, end den som De har gaaet med mig, nemlig, den rolige Undersøgning. Jeg vil nu fortælle Dem hvilken Bestutning jeg havde fattet, og af hvilken Grund jeg indlod mig med Dem.

Omtrent otte Dage for Deres første Besøg, spurgte Commendanten mig, om jeg ei vilde tale med en fornuftig geistlig Mand? da jeg frygtede for at enhver Geistlig enten vilde foreprædike mig en Hoben, eller overvelde mig med frygtelige Forestillinger, saa afbad jeg mig Generalens Forslag. Jeg sagde: jeg og enhver Geistlig, vil være uendelig ueens i vore Meninger, og jeg har ingen Lyst til at disputere. Imidlertid kunde jeg dog forestille mig at Regieringen vilde sende mig en Præst. Jeg sadte mig altsaa fore at imodtage Præsten naar han meldte sig, at begiægne ham høflig, rolig og anstændig at høre paa ham, og ved Slutningen af det første Besøg at sige ham, at ifald han havde Ordre at besøge mig flittig, han da altid skulde være mig velkommen. Men jeg vilde bede ham, at han ei gjorde sig Haab om at udrette noget ved mig, thi jeg var alt for vel overbeviset om min Mening, og vilde derfor ei indlade mig i nogen unyttig og møisom Trætte. Nu kom De, min dyreste Ven! jeg saa strax De ei havde den Hensigt at begynde med Prædiken for mig, eller at indjage mig Frygt og Skræk for at ophidse min Indbildnings-Kraft. De bad mig, da Sagen var saa vigtig at jeg vilde undersøge mine Meninger og Christendommen. Det Forslag fandt jeg billigt. Jeg havde Tid dertil. Jeg forestillede mig ved denne Undersøgning at blive tydeligere overbeviset om Christendommens Ugudelighed, og altsaa at blive fastere i mine Grundsætser. Nu førte De mig paa den tredie muelige Vei, vi begyndte vore Samtaler med koldt Blod, jeg læste de Bøger som De

gav mig med Mistillid, men tillige med Eftertanke. Det varede ei længe, førend jeg maatte tilstaae hos mig selv, at jeg havde feilet. Jeg kan ei sige Dem, hvor Megen Selvfornægtelse det kostede mig, først for mig selv, dernæst for Dem, at tilstaae jeg havde feilet. De erindrer nok, at jeg ei fra Begyndelsen af nægtede, at jeg havde gjort nogen Uret, at jeg ei i min forrige Tilstand var lykkelig, at min Samvittighed gjorde mig Bebrejdelser, m. m. Men at jeg erklærede Mine forrige Grundsætser for falske, det var en stor Seier over mig selv, efter den egensindige Meening jeg da havde i at behaupte mine forrige Grundsetninger. At bringe mig dertil, var ei paa nogen anden Maade muligt, end blot ved Fornuften.

De veed bedre end jeg, de i Sagens Natur liggende Grunde, som have bevæget Dem at handle saaledes med mig, og Følgen retfærdiggjør Dem. Hensigten med min Omvendelse er ved Guds Naade lykkelig erlanget, paa hvilken Maade den er skeed, kan være enhver 3die Mand ligemeget, og fornuftige Christne som glæde dem over at min Siel er reddet, vil og glæde dem derover at De har udvalgt den Maade, for hos mig i det minste var den eneste der var tienlig.

Hr. Münther bragte Greven til Gemytte at denne Uge var formodentlig den sidste af hans Liv; thi han vidste at Hans Dom paa Løverdags skulde afsiges, og at der imellem dens Afsigelse og Fuldbyrkelse kun blev faae Dage. Greven tabte ved denne Efterretning intet af sin Munterhed og rolige Sindsforfatning. Jeg haaber ganske vist, svarede han, at jeg skal gaae

min Død i Møde, uden nogen forvirrende Frygt og Angst. Jeg er kun bekymret for, at De vil lide for meget ved dette skrækkelige Optrin, og ifald det ei hos Tilskuerne skulde gjøre er ubehageligt Indtryk, vilde jeg heller bede Dem, at De ikke geleidede mig.

Nei, svarede Hr. Münther, jeg er Deres eneste Ven, og kan ei forlade Dem. Jeg vil søge at styrke mig med det faste Haab jeg har, at det skal gaae Dem i Evighed vel, jeg vil saa vidt muligt staae Dem bie ved dette tunge Skridt, og min Belønning skal være denne, at jeg seer De døer som en Christen. Den To og Tredivte Samtale den 23 April. Efterat Greven havde ytret sin Forundring over at saa mange Mennesker ere overbevisede om Christendommens

rette Sandhed, og dog ei følge dens

Forskrift m. m.

Til Slutning bad Greven Hr. Münther bestemme

ham en Dag som han kunde nyde der hellige Alterens Sacramente paa.

Hr. Münther formodede at den næstkommende Torsdag, blev hans Dødsdag og da han ønskede ikke alt for nær ved den, at gjøre denne hellige Forretning saa blev den næstkommende Mandag dertil berammet, ved denne Leilighed blev talet om Jesu Indstiftelses Natur og Hensigt.

Den Tre og Tredivte Samtale

den 24 April.

Nu var Greven bleven færdig med Optegnelsen af hans Omvendelse, og overgav Hr. Münther den, med Forsikring, at han med en slags Ængstelse havde arbejdet paa den, paa det han ei skulde sige noget uden det som var overensstemmende med hans forige og nærværende Sindsforfatning. Derfor var hans Arbejde gaaet langsomt fra Haanden. Han frygtede fore, at han en eller anden Steds ei tydelig eller bestemt nok havde udtrykket sig, deels fordi han ei i endeel Aar, havde skrevet meget i det tydske Sprog, og aldrig i saadanne Materier, dels fordi han havde bemøiet sig at forfatte sine Tanker kort, paa det han ei skulde blive vidtløftig. I øvrigt havde denne Forretning været ham sær behagelig, i det den havde givet ham Leilighed til at eftertænke hele Rækker og Beviser, som hans Overbeviisning havde foraarsaget: og nu havde han befundet den saa kraftig, at han var forsikkert om, han vilde ei paa nogen Maade som stridede derimod, købe sit Liv, om han end kunde vinde al Verdens Lyksalighed. Han bad Hr. Münther at igiennemlæse hans Optegnelse og bedømme den, om han fandt den overensstemmende med den Hensigt som den var skrevet i.

Hr. Münther igiennemlæste den og gjorde sine Anmærkninger over de Udtrykke og Tanker, som af Christne eller Uchristne kunde blive vrangelig udtydede. Endeel Stæder forbedrede han med sin egen Haand, endeel vilde han lade blive som de vare. Jeg, (sagde Greven,) har skrevet denne Efterretning i den Hensigt,

70

at bevise saa vel dem som ere, som den dem ikke ere Christne, og som disse Blade kunde falde i Hænderne, at jeg med Overlæg er blevet og dør som en Christen. De sidstes Tænkemaade kiender jeg temmelig nøie. Jeg vil forebygge, at de ingen Aarsag skal finde til at sige, at jeg af Pultronnerie eller Sinds Svaghed er bleven en Christen, saa maa jeg gjøre dem det tydeligt, at jeg selv har eftertænket og raisoneret derover; saa maa jeg for Exempel Skyld vise dem, hvorledes min Fornuft tænker om Religionens Hemmeligheder, og at jeg ei finder den modsigende. Ifald den anden Deel af christelige Læsere ikke overalt finde mine Forestillinger rigtige, og mine Udtrykke undertiden vrang og urigtig bestemmede, saa vil de ei forundre dem derover, naar de betænke, hvor nye jeg er i disse Sandheder, og hvor uøvet jeg er i at skrive og tale over dem. De veed, dyreste Ven! at jeg uden videre Forklaring eller Indsigt i Sagernes Sammenhæng, troer uden Undragelse, paa Christi Ord, alt hvad De har lært mig.

Den tilkommende Mandag var, som sagt er bestemt til Communion. Hr. Münther sagde: Da Denne høitidelige Forhandling tillige er en offentlig Bekiendelse om Christendommen, saa holdt jeg det ei tilbørligt, at den skal skee uden Vidne. Billigen skulde dog en sand Christen som er bekiendt derfor, være tilstæde. Jeg ønsker sagde Greven at jeg tillige med Brandt maatte annamme det hellige Sacramente. Men da det kan have Besværligheder, saa beder jeg Dem formaae Hr. Kommendanten til, at han vil være et Vidne derved. Da Hr. Münther spurgde Greven

71

hvorfore han ei var saa munter som Han pleiede? svarede han: De veed at jeg i Morgen venter min Dom. Dette Har foranlediget mig til at overveie den forbigangne Tid. Derved har faldet mig ind, havde du gjort det eller det anderledes, havde du ei blevet saa uheldig? dette har foruroliget mig meget. Men imidlertid kan De forlade Dem til, at denne Uroe er kun en Overgang. Jeg har allerede fundet tilstrækkelige Aarsager at ophæve mig over alle saadanne Betragtninger, og det saa meget mere da de nu ere overflødige og utidige.

Den Fire og Tredivte Samtale

den 25 April.

Vellyst sagde Greven, er Kilden til al min Ulykke, Ærgierighed har skyndet paa den og tidligere bragt den til Modenhed. Jeg har engang forhen sagt Dem, at jeg strax ved min Ankomst i Dannemark, havde besluttet, efter Omstændighederne at spille en stor Rulle, hvori ikke min Hensigt var rettet paa den Magt og Værdighed som jeg siden erlangede, men jeg havde gjerne været tilfreds med at signalisere mig ved min Videnskab.

Egentlig var det ei Ærgierrighed som drev mig til at ønske saa gjerne at komme hid. De skal kunde erfare det af følgende Beretning. Jeg havde besluttet at forlade Altona og at nedlægge mit Embede der. Jeg var sindet enten at begive mig til Mallaga, og at nedsætte mig der som Medicus, eller at reise til Ostindien. Til denne Beslutning havde jeg følgende

72

Aarsager: Jeg var den Gang sygelig, og haabede at et mildere Clima skulde være tjenligere for min Sundhed, og kan jeg ei nægte, at jeg tillige tænkte paa, at Vellysternes Fornemmelse i et varmere Landskab skulde være stærkere og mere henrivende. De mange for Imaginationen behagelige Ting, som jeg havde læst om i Reisebeskrivelser, og Lyst til at samle Penge, forenede med de forrige Aarsager, indgav mig mere Lyst til Ostindien end til Malaga. Nu aabnede sig Adgang til Dannemark. Jeg vælgede den Lykke der blev mig tilbøden. Og hvorfor? Jeg skammer mig ved at sige det, et vellystigt Bekiendtskab trækkede mig derhen. Hvor maa jeg ei afskye min forrige Tænkemaade, og at jeg altid har fulgt en utøilet og blind Lidenskab! hvor

eftertrykkelig bliver jeg ikke nu straffet derfor!

Imedens han taledede, traadde hans Defensor ind i Arrestkammeret, for at bringe ham Efterretning om den over ham fældede Dom.

Hr. Greve! sagde han, jeg bringer Dem en slet Efterretning! Derpaa tog han Udskriften af Dommen op af sin Lomme. Det har jeg forestillet mig, sagde Greven, lad mig nu see, han læste den uden ringeste Forandring i sit Ansigt. Da han havde læst den, overgav han den til Hr. Münther. Dommen lydede saaledes:

"I følge den danske Lovs 6te Bogs 4. Capitels første Artikel; kiendes herved for Ret: At Greve Johan Friderich Struensee, sig selv til velfortjent Straf og andre ligesindede til Exempel og Afskye, har forbrudt Liv, Ære og Gods, skal

73

betages hans grevelige og al anden forundet Værdighed, og hans grevelige Vaaben, af Skarpretteren at sønderbrydes. Saa skal og Johan Friderich Struensees Høire Haand og derefter hans Hoved afhugges, Legemet hugges i fire Parter og legges paa Steiler, og Hoved med Haanden sættes til en Stage."

Medens Hr. Münther læste Dommen, taledede han ganske rolig med hans Defensor, og spurgde om alle Punkterne i hans Anklagelse, vare paakiendte. Defensor, sagde Ja. Han spurgde hvorledes Brandts Skiæbne blev? Defensor svarede, hans Dom er fuldkommen overensstemmende med Deres; Greven sagde: har da ei hans Defensor kundet gjøre noget til hans Redning? Defensor svarede: han har gjort alt hvad han kunde, men Grev Brandt havde for meget imod sig. Herover blev han mere rørt, end over sin egen Skiæbne, men han recolligerede sig strax, og skrev noget paa en Optegnelse, som han gav sin Defensor med.

Da de vare allene, bevidnede Hr. Münther ham sin hjertelige Medlidenhed, og formanede ham til, med en christelig Taalmodighed og Hengivenhed at bære sin bedrøvelige Skiæbne.

Jeg forsikrer Dem, sagde Greven, jeg er ganske rolig. Saadan Straffer skal jo gjøre Indtryk hos andre, derfor maa de være haarde. Jeg har belavet mig paa dette og mere. Jeg har forestillet mig, at jeg maaskee kunde blive radbrækket, og jeg har alt estertænkt, om jeg med Taalmodighed kunde udstaae Smerten af saadan en Henrettelse. Haver jeg fortjent

74

saadan en Død, sagde han, saa blev dog ei Skammen udslettet, omendskiønt ei de beskæmmende Omstændigheder, dermed vare forbundne, og har jeg ei fortient den, som jeg hverken kan eller vil paastaae, saa skulde dog forstændige Folk lade mig vederfares Ret, og saa vandt min Ære igien derved. Men overalt, hvad skiøtter jeg nu om jordisk Ære eller Skam? Mine Dommere haver Loven for sig og kunde ei dømme anderledes. Jeg tilstaaer min Forbrydelse er stor, og jeg kan ei nægte, at jeg har fornærmet Kongens Person. Meget havde jeg vist ikke gjort, naar jeg tilgavns havde kiendt Loven, men hvorfor har jeg ei lagt mig efter den Kundskab?

Han leverede Hr. Münther følgende Brev til hans Forældre, og overlod til hans Skiønsomhed, om han vilde sende dem det strax eller efter hans Henrettelse. Hr. Münther vælgede det sidste, da han vidste den snart skulde gaae for sig. Brevet lyder saaledes:

"Deres Breve have bedrøvet mig, men jeg haver

tillige deri fundet Deres kierlige Sindelag, som De altid haver havt imod mig. Erindringen om Deres Bedrøvelse er mig saa meget føleligere; da Sandhedens Erkiendelse viser mig min Uret tydeligere. Med den oprigtigste Fortrydelse, beder jeg Dem om Forladelse. Troen paa Christi Forsoning haver jeg at takke for min nærværende Tilstand. Deres Forbøn og Erindringen af Deres Exempel haver meget hjulpet til. Være forvissede om, at Deres Søn har fundet det Gode, som De holde for det eneste

sande Gode. Anseer hans Ulykke som et Middel

75

der har hindret ham fra at tabe det; dette Indtryk vil svække alle de øvrige hos mig, ligesom det ganske har udslukket dem. Jeg anbefaler mig i Deres bestandige Forbøn hos Gud, ligesom jeg uophørlig beder Christum min Forløser, at gjøre dem den nærværende Sørrig taalig. Næst hilsen til min Søster, lever jeg med Sønlig Hengivenhed & c."

Den Fem og Tredivte Samtale

den 26 April.

Hr. Münther erfarede af Hr. General-Lieutenant von Hoben, at Struensee den forgangne Nat havde været meget urolig, havde stampet med Fødderne, skaaret med Tænderne, og bidt sig i Fingrene. Den vagthavende Officier havde trædet til ham, men fundet ham i en dyb Søvn. Hr. Münther erkyndigede sig om han havde havt urolige Drømme. Han svarede, han kunde ei erindre sig noget andet da han vaagnede, end at en Række af hans Overbeviisningsgrunde om Christendommen, vare forekommet ham, men af den legemlige Uroe vidste han ikke.

Hr. Münther havde den bedrøvelige Efterretning at bringe ham, at hans Dødsdom i alle Stykker var bekræftet, og at den, den anden Dag efter skulde fuldføres. I Henseende til de beskiæmmede Omstændigheder ved hans Døds-Straf, udtrykkede han sig saaledes: Da jeg er i Begreb med at forlade Verden, saa kan hverken dens Ære eller Skam anfægte mig. Om mit Kiød forraadner i Luften eller Jorden, om det bliver Fugle eller Orme til Spise, er i Henseende

76

til mig selv lige meget. Gud skal nok vide at bevare de Deelee af mit Legeme som ere nødige til mit forventende forklarede Legeme i Opstandelsen. Jeg selv er jo ei den som lægges paa Steile, jeg veed fuldkommen hvor lidt dette Støv udgiør mit Jeg. Da Hr. M. sagde: Den tilkommende Tirsdag var Hans Dødsdag, svarede han, jeg tænkte det skulde Have blevet Fredag, men jeg ønsker mig ikke engang denne korte Opsættelse. Det var jo ligesom om jeg til min Sundhed maatte udstaae en smertelig Operation, og vilde opsætte den, naar den skulde gaae for sig. Jeg maatte jo dog endelig underkaste mig den, og enda saa meget sildere blive sund. Den Rolighed og Hengivenhed hvormed han taledede om alle Ting, veed jeg ei, siger Hr. Münther selv, at beskrive, jeg havde ventet meget af Religions Virkninger paa hans Hierte, men de formaadede langt mere end jeg havde ventet.

Han forsikkrede at han havde Religionen og den Tillid han havde til Guds Benaadelse, at takke for denne hans Gemyts Beskaffenhed.

Hr. Münther fortællede Greven, at en Bonde havde mødt ham paa Gaden og raabt til ham: Fader søg at overbevise Struensee, at han har forsyndet sig imod den Herre Jesum, naar han kiender det, bliver han salig. Greven fornøiede sig over den Christenkierlighed, som denne Mand yttrede imod ham, og gjorde denne Anmærkning, man saae deraf, hvorledes Christendommen med Menneskekierlighed opfyldte de Eenfoldiges og ikke ved Opdragelsen dyrkedes, Siele.

77

Derpaa overgav han Hr. Münther til Befordring et Brev til Frue von Perkentin i Pinneberg, hvilket Brev lyder som følger:

"Jeg betiener mig, naadige Frue! af det første

øjeblik, som er mig tilladt at skrive Dem til. Forretninger og Pligter, have vel i den forbigangne Tid maaskee kundet svække, men ei udslette Erindringen om mine Venner. Min nærværende Tilstands Ledighed, har igjen gjort Dem saa meget

mere levende. Har min Stiltienhed gjort mit Sindelag mistænkeligt, saa beder jeg alle Dem om Forladelse, som har havt Ret til min Erkientlighed, og Dem fornemmelig naadige Frue! men dette er ei den eeneste Fordeel, som min Skiæbnes Forandring har medført. Jeg skylder den for Sandheds Erkiendelse, der har forskaffet mig en Lykke, som jeg aldrig ventede; thi saa meget havde jeg gjort mig fremmed for den. Naadige Frue! betragt ei min Ulykke uden med Religionens Følelser. Den giver mig meget mere, end jeg har tabt. Med Overbeviisning, med Rolighed og et fornøiet Hierte, forsikrer jeg Dem herom. Jeg beder Dem inderlig, beret dette i de Herrer Ahlefeldts og Rantzaus Huse. Jeg er begge disse Huse uendelig Tak skyldig, og desto mere gjør det mig ondt, at indvikle Personer med mig, som ere Dem saa nær. Tillad mig naadaadige Frue, at jeg endnu lægger til en Hilsen til Frøken von Thue og Hr. von Watz Huus. Jeg har den Ære & c."

78

Den Sex og Tredivte Samtale

den 27 April.

Hr. Münther kom denne Gang under Geleide af Hr.

General-Lieutenant von Hoben, som vilde være tilstæde ved Struensees Communion.

Greven som imodtog sin Dom uden minste kiendelig Bevægelse, blev ved denne høitidelige Erindring om Jesu, saa bevæget, at han saa godt som flød hen i Taarer. Hr. Münther, bevidner aldrig at have seet en Taar i

hans Øine, naar De have talet om hans Ulykke og Død, men over sine Synder, over den Elendighed, fornemmelig den moralske, han har styrtet andre i, over Guds Kierlighed imod ham og det hele menneskelige Kiøn, har han (siger Hr. Münther,) ofte grædt mere end jeg selv vilde have troet, ifald jeg ei selv havde seet det.

Da den hellige Forretning med Bøn var besluttet, bad han Hr. Kommendanten om Tilladelse, at han maatte bortskienke de smaa Ting af Sengeklæder og Linnet, som han havde og de faa Penger som vare blevne tilovers, af den Rixdaler han daglig bekom. Nu har jeg ingen Eiendom, sagde han; men faldt Hr. Münther ham ind i Talen, den ædelste Gave som Gud har anbetroet ham, den u dødelige Siel, er ene og allene Eders og Guds.

Herpaa tog han paa en meget bevægelig Maade Afskeed med Kommendanten, takkede ham for alt beviist Gode, og erklærede at han aldrig havde nægtet ham nogen Velvillighed, som var tilladt at bevise ham. Den ærværdige gamle Herte forlod ham med de Ord:

79

Jeg veed vist, vi skal engang sees igien for Guds Ansigt.

Da de nu igien vare allene, sagde han til Hr. Münther: Det er mig nu allene om at vide og være vis paa, at jeg med den muligste Sinds Retskaffenhed kan møde for Gud; jeg har nok engang omhyggelig prøvet mig, og jeg finder en stor Fornøielse deri, da det er min Pligt. Gud er mit Vidne til, at jeg med Fornøielse og uden mindste Modvillighed give alt det som jeg holder for min Pligt, i Følge det jeg af min Oplysning i Christendommen har lært.

Saaledes har jeg holdet det for min Skyldighed at opsætte den Underretning om min Omvendelse, som De har i Hænder, for i det minste igien at udslette det onde Indtryk, saa vidt mig muligt er, som min Tale og Exempel kan have gjort hos andre. Og jeg kan forsikre Dem, at jeg har gjort det med en ugemeen Fornøielse, langt større, end den jeg har fundet ved mine øvrige Optegnelser, der tildeels have hensigtet til Mit Forsvar.

Jeg har og nøiere eftertænket min Stats-Forvaltning, men kan efter min Overbeviisning ei dømme anderledes derom, end som jeg i Gaar har sagt.

Jeg skal tage den Samvittigheds Overbeviisning Med mig ind i Evigheden, at jeg ei har vildet gjøre Kongen eller Landet ulykkelige. Det er sandt, jeg har i en kort Tid tilvendt mig betragtelige Summer,

og deri har jeg paa en uforsvarlig Maade benyttet mig af Kongens Naade.

80

Men Regningerne, deri har jeg intet forfalsket. Omendskiønt al Sandsynlighed er i dette Stykke imod mig, og jeg ei kan fortænke nogen som deri holder mig skyldig.

Det er vanskeligt i denne Sag at lade al Mistanke imod Struensee fare. Dersom han var skyldig, hvor havde da hans Omvendelse slet ingen Værd? jeg har ofte været bekymret derfor, og er det endnu undertiden efter hans Død. Sandsynligheden, hans Tilstaaelse, at han ei er i Stand til at fravende sig denne Mistanke, og endda flere rimelige Beviser ere imod ham. Men paa den anden Side tilfredsstiller mig igien Den Betragtning, at han uden Tvang har tilstaaet andre meget større Forbrydelser; men dette har han nægtet med en Rolighed og Tillid, som i hvor utydelig end Sagen bliver gjort, er der vanskeligt at troe, at han har vidst sig skyldig.

Greven vedblev, jeg har nærmere eftersøgt den Kilde hvoraf min nærværende Rolighed og Taalmodighed flyder. Jeg er forsikret om, at jeg har øset den af langt andre Kilder, end dem jeg ellers har hentet Trøst af i min ubehagelige Skiebne. Det er mig nu ei mueligt, at forvirres i mine Tanker over den forestaaende Fare. Den tilstundende Død, skulde vist nu lade sig fordrive af Tankerne. Jeg fornemmer ei den ringeste Drift af Stolthed, jeg veed alt for vel hvor ringe jeg er. Jeg fordømmer den Tanke, at der efter Dåben intet er at vente. Intet trøster og beroliger mig, uden Forvisning om Guds Naade ved min Tillid til Christum, og den Overbeviisning, at jeg anven-

81

der al min Flid nu paa at gjøre mine Tanker Gud behagelige.

Imidlertid, foer han fort, ophæver ikke denne Rolighed min Virksomhed, men jeg bliver ved og skal vedblive indtil Enden, alvorligen at undersøge, hvad som endnu hos mig kan være Gud mishageligt, for saa meget mueligt er, at forbedre det. Af adskillige Beviser herpaa, anføres allene dette: jeg, (sagde Greven,) holder det nu for en christelig Pligt, at bede veed Bordet, omendskiønt jeg ei overtroisk tænker derom. Intet er

billigere end at man ved Madens og Drikkens Nydelse, med Taknæmmelighed henvender sine Tanker til den som giver disse Nødvendigheder. Jeg har derfor paa en Tid gjort mig det til en Lov, at bede ved Bordet. Men min gamle Vane har endnu været saa stærk, at jeg ofte har begyndt at æde uden at bede. Nu er det vel endelig det samme, om man ved den første eller anden Mundfuld tænker paa Gud; jeg har dog været meget fortræden over min letsindige Vane, og at jeg ei har været mere agtpaagivende paa det som jeg har holdet for min Pligt. — Hvad synes Læserne om denne Mands Samvittighed, som forhen tillod sig alt det, som hans Begierligheder kunde drive ham til.

Den Syv og Tredivte Samtale

den 27 April.

Hr. Münther fandt ham i den ukunstlede Sieles Rolighed, som han alt i nogle Uger havde fornummet hos ham, og som saa nær ved Døden immer

82

blev ærværdigere. Hvor prisede jeg ikke Gud, (siger Hr. Münther,) som viste saa stor Barmhertighed imod den ulyksalige Mand, og hvor ønskede jeg ei, at jeg ei havde maattet være den eneste Dødelige, som hørte ham med saadan Rolighed at tale om sin Død.

Han overgav Hr. Münther nok et Brev, som han havde skrevet til den tillige med ham ulykkelige Vens Broder, Kammerherre Brandt. Endeel andre Optegnelser af hans egen Haand bleve lagde i en Couvert, og i hans Paasyn forseglede af Kommendanten og Hr. Münther.

De øvrige Papirer som bestode af de Optegnelser Hr. Münther Tid efter anden havde givet ham og begge hans Forældres Breve, havde han sammenlagt, og tilstillede Hr. Münther dem, og saaledes havde han beskikket sit Huus. Brevet til Hr. von Brandt lyder saaledes:

"Tillad at jeg tillige med Dem og Deres Frue Moder, begræder vor kiære Enewolds Skiæbne. Hold mig ei uværdig dertil, omendskiønt jeg i visse Maader, uskyldigen er Aarsag deri. De veed hvor meget jeg elsker ham. Han er det eneste Menneske som fuldkommen har eiet mit Venskab. Hans Ulykke foraarsager mig de inderligste Smerter, og fra denne Side har jeg meest følet min egen. Han har delet Lykken med mig, og vi skal med hinanden nyde den Lyksalighed vor Forlørsere har lovet os. Jeg veed intet at skrive til Deres Trøst. De kiender Religionen, jeg har i den fundet min Tilflugt for at berolige mig i Resten af min Ulykke. Jeg beder

83

Gud, at han i dette Øieblik vil lade Dem føle den i sin fulde Styrke. Jeg vil ei aflade at bære den sandeste Erkiendtlighed imod alle de Personer som jeg til Ranzau elsker, den 27 April 1772.

P.S. Jeg har haabet, og smigrer mig endnu ved, at min Vens Skiebne bliver formildet.

Efter adskillige opbyggelige aandelige Samtaler, gjorde Hr. Münther Aftale med ham om et og andet, som angik den tilkommende Dag. Hr. Münther lovede ham at tilbringe et par Timer med ham, før hans Hengang til Døden, som skulde skee Dagen efter. Hr. Münther maatte i Følge en Kongelig Befaling ei fare med ham til Retterstedet, men maatte være der i Forveien, og opbie ham.

Greven bad ham at han den følgende Dag, ligesom forhen, vilde rolig og med koldt Blod fortsætte sin Samtale med ham, og saa godt som han kunde holde Contenance, paa det han ei skulde see ham at lide, og paa Retterstæden fuldende hans Forretning saa kort som mueligt. Han vilde selv ei der tale uden det allernødvendigste, thi han vilde fæste sine Tanker ganske paa Gud og sin Indgang i Evigheden.

Hr. Münther sagde ham, at han i Følge Ritualet skulde forelægge ham en lang Rekke af Spørsmaal, men at han troede det var tilladeligt at sammendrage dem i en kort Sum.

Dette gjorde han og strax paa Stæden, opskrev de Spørsmale som han vilde gjøre til Greven, og forelæste ham dem.

84

Greven sagde videre, jeg vil formedelst Ømhed over Omstændighederne, ikke see min Broder eller tage Afskeed med ham. Han bad Hr. Münther at gjøre det i hans Navn, og at sige ham paa hans Vegne, at han bad ham om Forladelse fordi han havde trækket ham med i Ulykken, men at han vist haabede Hans Sag skulde faa et godt Udfald. Han forsikkrede ham, at han udgik af Verden med en sand broderlig Kierlighed til ham, han bad og Hr. Münther sige ham, med hvilken Sindsforfatning han døde, og hvorledes han havde befundet ham; denne Forretning, som Hr. Münther selv kalder den ømmeste og mest rørende han nogensinde har havt, forrettede han med Kommendantens Tilladelse samme Aften, og bragte ham den

høistbedrøvelige Broders Giensvar.

Den Otte og Tredivte Samtale

den 28 April.

Efter den vagthavende Officiers Beretning, havde den nu vist ikke mere ulykkelige Greve, Aftenen forhen gaaet betids til Sengs, og en rummelig Tid læset. Fem til sex Timer havde han sovet rolig. Da han vaagnede om Morgenen, laae han en lang Tid i en dyb Betragtning, stod derpaa op, klædede sig paa, og holdt med Officieren ganske rolig Samtale.

Hr. Münther fandt ham ganske paaklædet, saaledes som han vilde gaae til sit Rettersted. Han laae paa sin Canapee og læste i Schlegels Passions-Prædikener, han imodtog Hr. Münther med sin sædvanlige rolige og fornøielige Mine. Jeg tænkte, sagde han, i

85

Gaar Aftes, at det maaskee kunde lette min Hengang til Døden, om jeg opfyldte min Indbildningskraft med behagelige Billeder af Evigheden og dens Fryd. Lavaters Udsigter havde dertil været meget beqvem; men jeg vilde dog ei vove at forsøge det. Jeg holder det for bedre, at jeg med et stille Overlæg gjør det store Skridt. Indbildningskraften, naar den engang er sat i Bevægelse, kan let gjøre en falsk Vending. Den kunde forlade hine angenehme Billeder, og falde paa min Døds skrækkelige Omstændigheder, og derved bringe mig ud af min Forfatning. Jeg vil ei underveis overlade mig til den, men sysselsætte min Fornuft med at tænke paa Jesu Hengang til hans Død, og med at anvende den paa mig.

Han bad Hr. Münther ifald han holdte det for nødvendigt endnu engang i hans Navn paa behørige Stæder at forsikkre, at hans Udsagn for Dommerne, var i alle Stykker sandfærdig, og at han ei forsætlig havde dølget noget, som kunde komme ham selv eller andre til Last.

I denne Morgen sagde han, da jeg vaagnede og saae det var Dag, begyndte mit ganske Legeme at skiælve og bæve. Men jeg tog strax min Tilflugt til Bønnen, og eftertænkende de Grunde af Religionen som kunde gjøre mig rolig. Jeg bad tillige for Kongen, at Gud vilde regiere ham med Viisdom og Naade, og gjøre ham personlig høist lykkelig. Derpaa fattede jeg mig strax. Jeg er nu rolig og tilfreds, og jeg veed vist jeg skal blive det; hvorføre skulde jeg være urolig, da jeg fuldkommen er overbeviset om min Vel-

86

færd? Gud har forladt mig mine Synder, endog dem som jeg ei har erindret, og tillige det som endnu hos mig kan være ham mishageligt, hvilket jeg ei har kundet udforske, og følgelig ikke rette.

Gud kan ei tilgive Hoved-Synderne uden at tilgive alt det som henhører under dem. Erindringen om Jesu Lidelse som har fyldestgiort for alle Menneskers Synder, giver mig denne Forsikkring. Saaledes forvisset om mit Vel, frygter jeg ei for Døden. Saasart jeg kiender Guds Godhed, og mit Haab, er det mig ei tilladt at frygte. Jeg maa ei tvivle om hine eller holde dette for uvist. Begge Deele gjorde jeg jo om jeg vilde frygte for at døe, da jeg seer Gud vil saaledes have det. Jeg kan ei beklage mig over at mig skeer for nær. Jeg veed og jeg erkjender at jeg har fortient dette og endog mere. Men hvem vil nu anklage mig da jeg er en af Guds Udvalde, og hvo vil fordømme mig?

Hr. Münther betiente sig af den Lejlighed Greven her gav ham, og forelæste ham det hele 8de Kapitel af Pauli Epistel til de Rommere, for at bringe ham til Gemytte, de mange Skeder deri, som saa fortreffelig passede sig paa ham, og at anvende dem paa hans forrige og nærværende Tilstand, og bad tillige imellem kortelig. Den tydeligste Rolighed var udbredet over Grevens Ansigt, og han snappede ofte ligesom Ordene Ud af Hr. Münthers Mund, for selv at sige sig det, som han var i Begreb med at anbringe til hans Troes Bestyrkelse. Greven spurgte: Hvor vidt er det mig tilladt, ved naturlige Midler, at holde mig kiæk og

87

standhaftig? som for Exempel, at jeg søger saa vidt mueligt er, at blive ved mit Overlæg, og at forhindre Indbildnings Kraften, at henrive mig o. s. v. Hr. Münther svarede: Har Gud givet Dem en særdeles Styrke i Deres Siel, saa vil han og at De nu bruger den, da den er meest nødvendig. Men ingen hemmelig Stolthed, intet Selvbehag maa blandes deri. De maa intet gjøre, for at anledige Tilskuerne til at fælde en gunstig Dom om Deres Standhaftighed og Frimodighed.

De maa være langt uden for alle saadanne Tanker. Gud elsker Oprigtighed, og den bestaaer deri, at det udvortes stemmer overeens med den indvortes Overbeviisning. Viis den ganske og aldeles saaledes som De befinder dem. Og om De skulde blive saa blød, at De vilde græde, da hold ingenlunde Deres Taare tilbage, skam Dem ei derved, thi de gjør Dem ingen Skam. De kan jo ei indtil den sidste Stund dølgge for Dem selv, hvorføre De maa døe.

De forsynde Dem derfor, og forarge de fornuftige Christne, om De vilde døe med en Frimodighed, som allene femmer Dem der lide for Dyd og Sandheds Skyld. Jeg ønsker at see Dem paa Rettersteder med de kiendeligste Tegn af Anger og Bedrøvelse, men tillige med den Siele-Roe som reiser sig af den Fortrøstning, at Gud har tilgivet Dem Deres Synder. Jeg vilde ugjerne see, at De skulde skiule den naturlige Frygt for Døden.

Greven svarede, jeg har vist ikke i Sinde, at gjøre nogen Parade for Menneskerne. Jeg bekymrer

88

mig nu om intet uden at behage Gud, og at overvinde Dødens Skræk. Vilde jeg tvinge mig til at antage en udvortes fremmet Skikkelse, saa vilde det gaae med mig, som med et Menneske, som skulde tale med en stor Herre, og forud vel havde overlagt hvad han vilde tale; men naar han kom, begyndte at stamme, og for at tvinge sig fra at stamme, blev ganske stum. Jeg vil saa meget jeg kan, fæste mine Tanker paa Gud, og slet ikke adspredde dem, ved at umage mig om at fornøie Tilskuerne. Derfor vil jeg ei paa Retter-Pladsen tale noget, uden det De foranlediger mig til. Hr. Münther svarede: Jeg forsikrer Dem det skal blive meget lidet, der er ikke Sted hverken for Dem eller mig, at tale meget, naar De er der, er det Tid for Dem, i den stærkeste Betydning at tænke: Jeg forglemmer det som er bag mig, og tragter efter det som er for mig.

Greven sagde, i det Brev til Kammerherre Brandt, har jeg skrevet, at jeg uskyldigviis var Aarsag i hans Broders Ulykke. Dette bad han Hr. Münther forklare saakedes: at han i en god Meening havde bragt sin Ven Brandt herind, og fraholdet ham at trække sig ud, da han havde Lejlighed dertil.

Nu aabnedes Fængslets Dør, til hvilken Hr. Münther ofte, men Greven aldrig havde kastet et skræksomt Blik. En Officier trinede ind, og bad Hr. M. fare foran. Han blev ganske blød. Men Greven ligesom Sagen ei angik ham, taledede ham til og sagde, giv Dem tilfreds, min dyreste Ven, ved at betragte mine Fordele, og ved den Overbeviisning De har, at Gud har brugt Dem til at forskaffe mig samme. Jeg om-

89

armede ham, anbefalede ham i Guds Kierlighed og ilede til Retter-Pladsen.

Da han strax efter Præsten blev affordret, stod han strax op af sit Leie og fulgte med dem som skulde ledsage ham. Da han gik ud af Fængselet til Vognen, hilsede han de omstaaende. Paa Veien til Retterstædet havde han deels talt med den Officier som sad hos ham, deels sidet i dybe Tanker for sig selv.

Saasart begge Fangerne, hver i sin Vogn, vare komne nær til Retterstædet og Brandt først steg op derpaa, sadte Hr. Münther sig ind i Vognen hos Struensee og lod den vende om, paa det de ei skulde have Ansigtet imod Skafottet. Jeg har alt seet det, sagde Greven.

Hr. Münther kunde ei saa snart fatte sig. Greven mærkede hans Uroe, saae til ham med en Smil, og sagde: Altenderer De mig ikke, jeg seer De lider. Erindre Dem at de har været det Værktøi Gud har brugt til at gjøre mig lykkelig, jeg kan forestille mig hvor behageligt det maa være Dem, at være saadant bevist. Jeg skal tillige med Dem, i Evighed takke Gud for at De har reddet min Siel. Endda mere rørt end forhen svarede Hr. Münther. Jeg skal saa længe jeg lever, holde min Forretning hos Dem for den vigtigste, i Henseende til dens velsignede Følge, som Gud har benaadet den med. Det er mig og en ønskelig Betragtning at jeg kan haabe vi skal i den tilkommende Evighed fortsætte vort Venskab. Jeg skulde trøste ham, (siger Hr. Münther,) men han trøstede mig.

90

Han bad Hr. Münther hilse adskillige af hans Bekiendte, og at sige endeel af dem, ifald han med sin Tale eller Gierning havde gjort nogen af dem vildfarende i deres Begreb om Dyd og Religion, saa bad Han dem, som en Døende, der erkjendte sin Uret, igien at udslutte de Udtryk, og forlade ham fordi han havde foranlediget dette.

Efter at de begge lidet havde tiet, spurde Greven: om Gud efter sin Alvidenhed saae, at jeg ei havde blevet troe i mine nærværende Grundsætser og Meeninger, ifald jeg havde levet længere, kunde det da have en skadelig Indflydelse paa min tilstundende Dom? Hr. Münther svarede: Gud dømmes efter virkelige og ikke efter Ting, som ei er skeet, han dømmes Menneskene saaledes, som han finder dem ved deres Udgang af Verden, han er Kierligheden selv og haver saa lidet Behag i en Synderes Død, at han vist ei vil fordømme nogen, der døer i saadanne Sinds Tanker, som han har lovet Benaadelse.

Greven sagde videre, jeg har meget silde omvendt mig til Gud, men jeg veed, at den evige Gud agter ikke paa Længden eller Kortheden af den Tid, i hvilken et Menneske umager sig at tækkes ham. Vor Frelser siger, uden at bestemme denne Omstændighed. Hvo som kommer til mig, den vil jeg ei forskyde.

Jeg vil altsaa nu ikke forurolige mig derover, at jeg saa længe har været fremmet for Gud, Sandhed og Dyd.

Ved at see paa den store Mængde Tilskuere, sagde Hr. Münther til ham: at der vist under Disse tusende, vare mange som anraabte Gud om, at

91

være ham naadig. Det haaber jeg, svarede han, og denne Tanke fornøier mig.

Strax derpaa sagde han, det er et stort Syn at see saa mange tusinde Mennesker forsamlede, men hvad ere disse tusinde naar man ligner dem imod den ganske Summa af Guds Skabninger? og hvor lidet, ja fast intet, bliver et enkelt Menneske i denne Sammenligning? dog elsker Gud et hvert enkelt Menneske saaledes, at han ved sin Søns Opofring, har befordret dets Salighed. Hvilken Kierlighed af Gud! De seer mig, sagde han til Hr. Münther, udvortes ligedan som jeg er indvortes.

Hr. Münther fant ham under denne Samtale ei forandret videre, end at det kostede ham mere Møie at tænke og tale end ellers, ja, end den samme Dags Morgen. Ellers var han ved sin fulde Samling, kiendte een og anden iblant de Omstaaende, hilsede dem med at løfte sin Hat, og nogle med en venlig Mine. Min Rolighed sagde han, er ei tvungen, og jeg veed ingen Grund til den, som kan mishage Gud. Jeg tænker slet ikke paa at indlegge mig nogen Ære hos Mennesker. Jeg kan ei love, at jeg ei paa Eschafoutet vil vise nogen Urolighed. Ubehagelige Sindsfornemmelser haver jeg nu, og der vil jeg føle dem langt stærkere, og ei søge at forbærge dem. Men vær forsikret, at min Siel skal med Rolighed og Haab oversee Døden. Og hvor lit er det ei som jeg har at lide, naar jeg ligner det imod Jesu Lidelse i hans Dødestund. Jeg erindrer mig de Ord: Min Gud, Min Gud! Hvi haver du forladt mig? og jeg forestiller mig,

92

Hvilken usigelig Smerte det maa have foraarsaget ham, allene at hænge en Time paa Korset. Hr. Münther formanede ham at vedblive sit Forsæt, og ei i denne sidste Stund at vise nogen tvungen Standhaftighed, thi en saadan Forestillelse maatte nødvendig mishage Gud. Hr. Münther sagde videre: Jesus bad paa Korset for sine Mordere, kan jeg nu sikkert forlade mig til, at De gaaer udaf Verden med en ligesindet Kierlighed imod dem, som De maaskee har holdet for Deres Fiender?

Greven svarede: Først vil jeg ei haabe at jeg har personlige Fiender, men at de som har befordret min Ulykke, have gjort det af Kierlighed til det Gode. Dernæst veed jeg, at da jeg alt anseer mig som en Borgere af den tilkommende Verden, saa er jeg og forbunden at have saadanne Tanker som der hersker.

Jeg er vist forsikkert, at naar jeg hist i den Salighed som jeg haaber at erlange, fik see dem som maaskee her ere mine Fiender, det da vilde foraarsage mig den inderligste Fryd. Og jeg beder Gud om at dersom de Fiender jeg maaske kan have angre deres Fjendskab imod mig, at da denne Anger, maatte blive dem en Anledning til at bemøie sig om den Salighed som jeg ved Guds Naade sikkert lover mig. Omendskiønt de ei kunde see Echafoutet, saa mærkede dog Hr. Münther af Tilskuernes Bevægelse, at Struensee strax skulde stige op paa det, thi søgte han med en kort Bøn, at forberede ham dertil, og strax der paa bleve de kaldede. Struensee gik med Anstændighed og Ydmyghed imellem Tilskuerne, og hilsede endeel af

93

dem. Med nogen Besværlighed steg Han Trapperne op. Da de kom oven paa, taledes Hr. Münther kortelig og uden at ophæve Stemmen, over de Christi Ord: Hvo som troer paa mig, skal leve om han endog dør. Det havde været Hr. M. umueligt om han endog havde vildet tale meget eller høit. Hr. M. anmærker at han i hans Opførsel paa Echafoutet ei blev vaer den minste Forestilling. Han kiendte i ham den Mand, som vidste at han nu for sine Synders Skyld, skulde døe under Skarpretterens Haand. Han var bleeg, det faldt ham tungt at tale, Dødens Angest var kiendelig paa hans Ansigt. Men hans Miner udtrykkede tillige Hengivenhed, Rolighed og Forhaabning. Nu blev ham Dommen og den Kongl. Con firmation forelæset, hans grevelige Vaaben foreviset og brækket. Medens Lænkerne bleve ham aftagne, forelagde Hr. Münther ham følgende Spørsmål: Anger De af ganske Hierte alt det hvormed De har fortørnet Gud og Mennesker? han svarede: De kiender min Tanke derom, og jeg forsikrer Dem, at den i dette øjeblik er den samme. O.v. Forlader De dem til at blive benaadet af Gud allene ved Jesu Christi Forsoning? Resp. Jeg kiender intet andet Middel, og forlader mig derfor allene paa det. O.v. Gaaer De udaf Verden uden Fortrydelse imod nogen, hvem det endog maatte være? Resp. Jeg vil ei haabe nogen hader mig personlig, i øvrigt veed De min Meening i denne Punkt, og jeg beraaber mig paa hvad jeg nu nylig har sagt Dem derom. Hr. Münther lagde Haanden paa hans Hoved, og sagde: Saa gaae hen i

94

Guds Fred, hvor Gud kalder Dem! Hans Naade være med Dem.

Han begyndte derpaa at klæde sig af, erkyndigede sig hos Skarpretteren, hvorvidt han skulde blotte sig, og bad ham hielpe sig, ilede derpaa hen til Blokken, som endnu var farved med hans Vens Blod. Lagde sig hurtig ned og umagede sig at passe Halsen og Ansigtet deri. Da Haanden var afhugget, blev det hele

Legeme angrebet af Convulsioner. I det øjeblik Skarpretteren opløftede Øren for at afhugge Haanden, begyndte Hr. Münther ganske langsomt at raabe til ham: Hav i Erindring Jesum Christum den korsfæstede, som er død og igien opstanden! men førend han ganske havde fuldendte disse Ord, laae Hovedet adskilt fra Kroppen.

Hvor ubegribelig er Gud, hvor omhyggelig antager han sig ei de Mennesker, som staae til at bringe tilbage til Sandhed! hvor megen Forskiel er der ei paa den Dom Verden falder over saadanne Mennesker, og den man maa fælde over dem efter Guds Riges Grund-Love. Havde Grev Struensee blevet i sine forrige Omstændigheder og død en naturlig Død, saa havde han maaske ei Verdens Øine, som dømmes efter det udvortes Skin, stedse blevet anseet for en stor og berømmelig Mand, omendskiønt han i Grunden havde været en arrig Skalk. Nu har Verden seet ham at døe, som en Misdæder; men hans Adfærd i at døe, gjør at forstandige Christne tilgiver ham den Skam han har besmittet sit Liv med, og takker Gud, at han vel er død. Nu følger

95

Grev Struensees

egenhændige Efterretning om den Maade paa hvilken han er kommen til at forandre sine Tanker i Religionen, forfattet som et Brev til

Herr Dr. Münther!

De forlanger, dyre Ven! at jeg skal efterlade mine Tanker om den Maade, paa hvilken jeg er kommen til at forandre min Kundskab og Meening, ihenseende til Religionen. Det er skeet under Deres Opsyn, De har veiledet mig deri, og jeg er Dem derfor Uendelig stor Tak skyldig.

Jeg opfylder Deres Forlangende med saa megen mere Fornøielse, da jeg derved faaer Lejlighed til at erindre mig, og ved min Overbeviisning at bekræfte den Række af Begreber og Indtryk, som min nærværende Gemyts Forfatning har forebragt.

Min Vantro og Afvigelse fra Religionen, have ligesaa lidet været grundede paa en nøiagtig Undersøgelse af dens Sandheder, som paa en regelmæssig Prøvelse af de Tvivlsmaal man indvender imod den. De have reiset sig hos mig, som det vel gemeenlig skeer i saa Fal, af en almindelig og løs Kundskab om Religionen paa den ene Side, og paa den anden en stor Tilbøielighed til at vige fra dens Forskrift, og en særdeles Redebonhed til at antage alle de Tvivlsmaal jeg fant imod den.

De kiender den almindelige Undervisning i Christendommen, som man erlanget i offentlige Skoler, dog var der min egen Skyld, at jeg ei bedre førte mig

96

til Nytte den besynderlige Undervisning og mine Forældres Exempel.

Siden mit fiortende Aar, anvendte jeg Tiden paa at lære Lægekunsten. Siden, naar jeg har anvendt megen Tid paa anden Slags Læsning, saa skede det allene for min Fornøielse, og for at udvide min Kundskab til at gjøre min Lykke. Den Heftighed i Tilbøielighederne, med hvilken jeg i min Ungdom, overlod mig til alle optænkelige Fornøielser og Udsigelser, tillod mig knap at tænke paa Sædelighed, meget mindre paa Religionen.

Da Erfarenhed siden lærte mig hvor liden Tilfredsstillelse der er i saadanne Lysters Nydelse og da jeg ved Eftertanke blev bedre overbevist om, at min Lyksalighed udfordrede en vis indvortes Beroligelse, som hverken ved Opfyldelsen af enkelte Pligter, eller Efterladelsen af de grovere Laster, kunde erholdes: saa stræbede jeg at indprente mig visse Grundsætser, som jeg holdte fore at svare til dette Maal. Men i hvilken Forfatning, foretog jeg mig dette? min Hukommelse opfyldt med moralske Grundsætser, men og tillige med Undskyldninger af en villig Fornuft for det menneskelige Hiertes Svagheder og Feiler; min Forstand indtagen af Tvivl og Indvendinger imod Usikkerheden af det Hielpemiddel hvorved man kan komme til Sandhed, Vished, og en Villie, om ei fast besluttende, dog hemmelig meget tilbøielig til, at bestemme mine Pligter saaledes, at jeg ei derved skulde tvinges til at opofre mine Hoved-Tilbøieligheder og Skiødelyster: da de vare Veiviserne ved den Undersøgning som jeg anrettede.

97

Jeg sadte forud, at i en Sag som allene betræffer et Menneskes Lyksalighed, hverken Dybsindigheds Skarpsindighed eller Lærdom, men blot egen Erfaring og de Begreber som enhver kan overbevise sig om, ere fornødne til at sinde Sandheden. Omendskiønt Nødvendigheden i at undgaae alle uangenemme Fornemmelser af Smerter, Sygdomme, mine egne og andres Bebreidelser, kom mig til nøie at iagttage Pligterne imod mig selv og min Næste, saa troede jeg dog, ved at betragte Gud, Naturen og Mennesket, at

jeg ei fandt nogen besynderlig Forpligtelse imod det høieste Væsen, uden den som flød af at beundre hans Størrelse og en almindelig Taknemmelighed for min Tilværelse. Menneskets Handlinger bestemmede ved Forestillinger som den naturlige Drift, de udvortes Omstændigheders behagelige eller ubehagelige Indtryk, Opdragelsen, Vanen, Omstændighedernes Forskiellighed, hvori man befinde sig, kan foraarsage, syntes mig i enkelte Tilfælde ligesaa lidet, at kunde behage eller mishage Gud, som de forskiellige Tildragelser i Naturen, der have deres Grund i fastsatte physiske Regler. Jeg bemærkede ei mere, end at saa vel det ene som det andet Tilfælde, alt sigtede til et Endemaal, nemlig, det Almindeliges Underholdning, og den allene, holdte jeg værdig for det høieste Væsens Omsorg. Min Opmærksomhed var derfor for den meste Deel, henvendt paa Pligterne imod Næsten. Deres Opfyldelse bestemmede min udvortes Lykke, deri haabede jeg og at finde min indvortes Beroligelse. Den Drift enhver føler hos sig, til at være dydig, og en naturlig Tilbøie-

98

lighed til sælskabelige gode Gierninger, bevægede mig til med Iver, at lægge Mig efter at kiende Dyden. Men hvor kunde jeg finde den sande, da jeg ei søgte den der, hvor den allene er at finde? Hvor ulig er ei de verdslig Viises Meening om Naturen og dens Bevægelses Grunde, og hvor modsigende er ei Menneskernes Dom over de Virkninger, som den frembringer, endog i enkelte Tilfælde.

NB. "Efterat Struensee noget har vedblevet denne Materie, skriver han:

Min dyreste Ven! det geraader til min sande Ydmygelse, at jeg igientager for Dem, de Skin-Grunde, som nu ere mig høist urimelige, men som De nok mere eller mindre, haver fundet hos alle dem, som ei handle Tankeløse, men som i den uordentligste Levemaade, søge i Forstanden et Middel til deres Beroligelse.

"Da det allene er mit Forsæt, at skrive et Udtog og ei en Oversættelse, maa det være nok, at jeg allene anfører Slutningen af denne Optegnelse, og lyder saaledes:

Ved Christendommens Anvendelse, har det været mig særdeles anstødeligt, naar jeg har fundet, at hos mange deres Tanker og Gierninger ei have stemmet overens med Deres Troes og Sandheds Overbeviisning.

Jeg fandt Virkningerne af Indbildnings Kraften og Selvbedrag, da De tilfredsstillede sig selv, med at have undflygtet de sandselige Laster og Udvigelser, men derimod, overlode sig til Stolthed, Avind, Had

99

og Forfølgelses Geist, under Skin af Nidkierhed. Dette Misbrug forestillede mig Religionen, som en Forblindelse, der til alle Tider har havt skadeligere Følger for det menneskelige Galskab, end en uordentlig Brug, af de sandselige Fornøielser. Indbildnings Kraften overseer Midlerne, og af Overilelse vælger urigtig, da den alt for meget beskæftiger sig med Hensigten. Jeg holder det derfor for det nødvendigste til at blive en sand Christen, omhyggeligen at anvende Religionens Sandheder paa sig selv, at søge Retskaffenheden og Opfyldelsen af sine Pligter i sin Vandel. I denne Hensigt har jeg med Fornøielse skrevet denne Optegnelse.

Jeg overgiver den til Deres Bedømmelse, dyreste Ven! og overlader der til Dem, at bruge den saaledes, som De kan finde det tjenligt.

den 23 April 1772.

Struensee.

P.S. Her har nu Læseren et Udtog af Struensees Omvendelses Historie. Det vil ei fortryde den brave Hr. Münther, at man paa alle muelige Maader gjør det ypperlige Værk almindelig bekient. I samme Hensigt, lægge vi og nu til, et Udtog af Grev Enewold Brandts Omvendelses Historie. Der ei er mindre interessant.

100

Kort Udtog

af

Grev

Enewold Brandts

Forhold og Tænkemaade

i hans Fængsel.

Det første Vidnesbyrd Hans Højærværdighed Hr.

Provst Hee giver Grev Brandt er dette: at hans Forhold og Tænkemaade i hans Fængsel var ganske forskiellig fra den han yttrede i hans Friheds og Velstands Dage, thi ligesaa forargelig som den første har været for mange, saa opbyggelig er den sidste (her ommeldes) for alle dem som have havt Leilighed til at tale med ham og derhos ere redelige nok, at de ei nægte ham det Vidnesbyrd af en for Gud i Sandhed bøiet og ydmyget Siel, der trolig forholdte sig efter de Jesu Ord til Petrum: Naar du engang omvender dig da styrk dine Brødre! Provst Hees Beretning grunder sig ei allene paa de vagthavende og idelige omvexlende Officerers givne Forsikkring om hans forandrede Tænkemaade, som han udviste i sine Samtaler med dem, men og paa sin egen mere og mere tiltagende Erfarenhed, og dette tildriver den redelige Guds Ords Tienere at bekendtgjøre, hvorledes han har fore-

101

fundet ham for at igiendrive de umilde og uchristlige Domme, som baade for og efter hans Henrettelse ere komne Hr. Provsten for Ørne, og hvorved hans foregaaende Bodfærdighed, regnes for et blot forestilt Væsen, og hans i sidste Stund udviste Frimodighed holdes for mistænkelig og udraabes for Frækhed, da dog Provst Hee langt anderledes er overbeviset og ingenlunde for sin Samvittigheds Skyld, kan eller vil tie stille, baade for at udbrede Guds Ære ved hans Omvendelse, at lade den Omvendte vederfares Ret, og at fyldestgjøre sit eget Embedes, udviste Nidkierhed og velsignede Frugt. Ypperlig er den Tanke Hr. Provst Hee yttre naar han siger: at det om ham udsprede onde Rygte, er et Foster af en elendig Nidkierhed for Vantroens Ære, som af Vedkommende agtes fornøden at beskytte, om det og skulde skee paa Sandheds Bekostning, mod eget bedre Vidende, saasom et hvert Vidnesbyrd om Religionens Seier, og den aabenbarede Sandheds Virkning paa et tilforne forvildet Hierte, ansees som en Bebreidelse imod dem selv, der endnu ikke agte at forlade deres ugudelige Vei eller uretfærdige Tanker, hvorføre naar een eller anden af deres tilforne ligetænkende Medbroder, sees at forlade deres Sælskab, førend han forlader Verden, kan de umulig være stille, at de jo maa yttre deres Fortrydelse over Fritænkeriets blottede Afmagt imod Dødens Nærmelse.

Den 24 Februari 1772, var den første Gang Provst Hee kom til den fængslede Greve, og blev af General-Lieutenant von Hoben indladt til ham i Fængsel, da Grev Brandt imodtog Ham med al Høflighed.

102

Provst Hee vilde først vinde hans Fortrolighed, og tilkendegav sin Medlidenhed over hans Tilstand, med Ønske, den maatte geraade til hans Sieles Frelse. For at gjøre ham aabenhieret spurgte, Provst Hee, hvorledes han kunde finde sig i saadan høist ubehagelig Omstændighed? Han svarede, hans Sind var ganske roligt. Provsten ønskede den Roe maatte være den rette, og meldte noget om Religionens Ypperlighed, som giver den rette Roe.

Greven formodede, at det om hans Vantro udsprede Rygte og var kommet Provsten for Øren. Provsten tilstod og beklagede det. Greven erklærede, at han aldrig havde været blottet for Religionens Følelser, endskiønt han ei med den rette Ærbødighed altid havde talet om den. Da Provsten mærkede, han ei skiulte sin forrige Tænkemaade, spurgte han Greven, om han ei gjerne vilde være allene med ham, hvortil han svarede, jo gjerne. Da Provsten, i Følge Kommendantens Tilladelse, bad den vagthavende Officier at træde ud, og siden vare de bestandig allene. Greven yttrede sig med, at han havde Tvivl. Provsten bad ham fremsætte dem, haabende, naar hans Hierte var redeligt, at hæve dem. Greven yttrede sin Uvished om Syndefaldets Beskaffenhed, samt sær dets Følge, i Henseende til Arvesynden, som Skriften siger at være endog de smaae umyndige Børn medfødt, skiønt de ei vare til da Syndefaldet skede, og saaledes ei kunde siges at have nogen vitterlig Deel i denne onde Handling. Hr. Provsten som mærkede hans alt for løse Begreb om den første Ovetrædelse, oplysende ham om samme,

103

forklarede ham om Arvesynden, m.m. og det med saadan Eftertryk, at han blev fuldkommen tilfreds og aldrig siden foretog sig nogen sophistisk Indvendning. Da Hr. Hee havde foreholdt ham hans forrige Frækhed og Bespottelse, og blandt andet foreholdt ham den meget gudelige Opdragelse, han havde havt i sine Forældres Huus, blev hans Veemodighed meget forøget. Da Provsten ved Affskeden spurde ham, om han fandt Behag i at han kom oftere, svarede han: det var ham meget kiært.

Hr. Hee blev fornøiet over, og prisede Gud, for at han ei fandt hans Sind saa frækt og ubøieligt, som han havde forestillet sig, og blev hans Letsindighed, som var hans Hovedfeil noget forandret til Bedrøvelse og Alvorlighed; thi Natten derpaa, efter den derom givne Rapport af den vagthavende Officier, havde han ei allene været ganske stille, men var endog, efter at han havde lagt sig paa Sengen, falden i en heftig Graad, som vedvarede vel halvanden Time, men saa snart Sindet var bleven lettet, yttrede sig hans ommeldte Letsindighed, da han sang en Aria.

Da Hr. Provst Hee Dagen efter kom, fandt Han, at hans Ankomst var Greven kiær; thi han sagde, at have længtes efter ham. Hr. Hee handlede denne Gang om Naadens Stund, som omhyggelig maatte bruges, og

den beleilige Tid igienkiøbes m. m.

Greven tilstod, at Gud havde fundet hans Siels Tilstand saa farlig, at han for at frelse ham, havde maattet gribe til saa stærkt et Middel, at rive ham til sig med.

104

Da Hr. Hee havde efter som Omstændighederne udfordrede talet med ham, gav han tilkiende, at den Medynk han Dagen tilforne havde yttret over hans for Verden elendige Omstændigheder, havde draget hans Hierte til ham og gjort Hr. Hee ham ret kier, Hr. Hee svarede at da han var et Menneske, en Christen og en Præst, saa kunde han være vis paa, at omendskiønt han for sin Forseelses Skyld var sadt i saadan Tilstand, saa ansaae han ham dog som sin Næste, hvis Nød han ei kunde ansee uden Rørelse, helst naar han fant Rørelse hos ham, ved det Sandheds Ord og Saligheds Evangelium, som Han forkyndte ham, med flere deslige Forestillinger som gjorde Indtryk paa Ham, det Hr. Hee kunde see af hans Øiens Taarer, dem han fældede hver Gang Hr. Hee var hos ham lige indtil den sidste Dag.

Imidlertid foreholdte Hr. Hee ham engang med Alvorlighed, at det kom ham for Øren at han i hans Fraværelse, holdte nogen letsindig Samtale med den Person som sad hos ham, han blev derover noget bedrøvet og sagde: han bekymrede sig ei om hvad andre sagde om ham, men det var ham mest ubehageligt at Hr. Hee skulde have slige Tanker om ham, han tilstod vel, at noget saadant kunde være kommet ham af Munden, og han syntes derhos at een eller anden, som havde udsprettet det, havde selv dertil givet Anledning, ja vel og hans eget Hierte forført ham, da han ikke havde vaaget derover. Han lovede efter Hr. Hees Formaning at holde sig stille og ei herefter at besvare noget, hvorved Han kunde besmitte sig selv eller andre.

105

Hr. Hee for at fordrive hans Letsindighed, og give ham noget at holde Sindet varmt ved i det gode, tilbød ham gode gudelige Bøger at læse, han takkede meget derfor, og ved næste Besøgelse bekom Han Gibsons Hyrde-Breve, som af Provstens Søn ere oversadte, fra det Engelske i det danske Sprog, hvilket kunde være ham, som havde gjort Profession af Fritænkerie, til megen Nytte, formedelst den grundige Overbeviisning, samme Skrift giver om den aabenbarede Religions Sandhed og Ypperlighed, derhos bekom han og Dodrigdes deilige Skrift, om Jesu Magt og Maade, til at gjøre Syndere salige.

Han imodtog Bøgerne med saadan Begierlighed, som den Hungrige kan rekke efter Maden, forsikrede og siden, at han ved dem havde funden stor Opbyggelse, saavel til Forvisning i hans Troe, som til Ophøielse af Jesu Naade, af hvilken han indtil Enden bestandig vidste at rose sig.

Han bekom og Bibelen, og blev anviset visse betydelige Kapitler at læse, og naar han fandt et eller andet Sprog, som Han ei forstod, bad han Hr. Hee forklare det, som og skeede til hans Fornøielse, og vidner Hr. Hee om ham, at naar han sad og talede med ham, vare hans Øine saa stift fæstede paa ham, som om han vilde annamme hvert Ord han talede. En eller anden Indvending han gjorde, smagede ei af Letsindighed, men sigtede til at faae den rette Oplysning. Efter Forlangende fik han Herveis erbauliche Betrachtungen, og Newtons Afhandling over Prophetierne fordansket af Hr. Commandeur Thura,

106

Han bekjendte sig meget opbygget ved begges, helst den sidstes Læsning der gav ham saa klart et Lys og Forevisning om Skriftens Guddommelighed, hvilken han erkjendte for en Hoved-Sag, eftersom derpaa beroer Troens Fasthed i alt det som af Skriftens Bog behøves at vide til Salighed.

Imidlertid ophørte ei Rygtet om hans Letsindighed, men det befandt ei allene Hr. Hee af egen Erfaring at være falskt, men han spurgte endog den venerable Hr. Kommendant von Hoben, om han af den vagthavende Officiers Rapport havde erfaret noget som lignede det Rygte, da han forsikrede det var pur Usandhed, tvertimod var ham berettet, at Brandt, efter Han havde faaet de forommelte Bøger at læse i, beskjeftigede sig allene dermed, i Særdeleshed var Bibelen jevnlig i hans Hænder.

Ikke allene Hr. Kommendantens og den vagthavende Officiers Beretning, forvissede Hr. Hee om det Rygtes Ubillighed, men hans Forvisning om dets Falskhed blev saa meget mere bestyrket, da han fik at høre at man end og saa havde udbredt det, som skulde have tildraget sig i hans Nærværelse, nemlig man sage; at engang Provst Hee havde været hos ham, havde han efter Sædvane forefundet ham andægtig; men da han var gaaet ud af Fængselet og blevet staaende uden for den tillukke Dør, og fik høre noget letsindigt Optog inden fore, Havde han igien ladet Døren aabne, og var gaaet ind, for at sætte ham til rette.

Dette Rygte som gjorde saavel at indføre Hr. Hee selv, viste ham klarligen at der stak en Ondskabs

107

Hemmelighed under det Udsprede, som vist var onskabsfulde Menneskers Paafund, efter deres Herrers Anførsel, for at gjøre al hans udviste Ærbødighed imod Religionen, baade med Tale og Gierning mistænkelig, paa det hans Exempel ei skulde aabne Øinene paa andre Blinde, til at see deres elendige Lærebygningens usle ormestugne Stytter, som i en Hast knækkes, naar det Alvorlige fornemmes. Grev Brandt gav Hr. Hee selv at forestaae, at en vis Person havde bragt de skammeligste Taler ud om ham, der endog indholdte det som skulde været i nedrigste og letsindigste Udtryk sagt af ham i Henseende hans Henrettelse, endog var dertil lagt om ei af denne saa af en anden eller flere, ar Hr. Hee skulde have nægtet ham den Hellige Nadvere, paa Grund af hans Hiertes vedholdende Haardhed, som siden skal vises er aabenbare Usandhed.

Grev Brandt skammede sig nu ei mere ved sine Lænker, men forsikkrede at han ofte tog dem op og var færdig til at kysse dem, fordi Naaden og Sandhed havde gjort ham fri, da han var blevet en Fange. Han beklagede sig over at Voltaires forargelige Værker havde virket lidet Got hos ham, sagde sig ogsaa paa sin Udenlands Reise at havde været i fire Dage hos denne gamle Vantroens Forfægter, og intet andet hørt af ham, end det der kunde fordærve Gemyttet.

Han bekiendte at han havde havt en tredobbelt Strid som Jesu Naade havde hjulpen ham at overvinde. Den første var at tilstaae rundt ud, han var en grov Syndere, den anden at følge Hr. Hees Raad i

108

at vidne for andre om hans forandrede Tænkemaade, hvorved han skulde fornægte egen Ære, der var ham fast ligesaa vedhængende som Letsindighed, den tredje var af det Slags som ei bør meldes, dog angik allene hans Siels Salighed, men sagde han: Guds og Jesu Naade har styrket mig til at vinde Seier over det altsammen.

Det lakkede nu imod den Tid Dommen skulde fældes, imod hvilken han var ganske rolig, thi han var forsikkert om sine Dommeres Redelighed, der ikke skulde tillade dem at handle anderledes end Retfærdighed og Samvittighedens Lov tilsagde dem. Hr. Hee bestyrkede ham i denne Tanke.

Hr. Hee kunde dog spore et Slags Kiendetegn hos ham, af Forhaabning om at beholde Livet, som upaatvivlelig havde reiset sig af det Rygte, som da gik, og var næsten i alles Munde; at Brandt maaskee slap med Livet, hvilket nogen vist maa have berettet ham, og derved oplivet den næsten bortdøde Tanke, om at undgaae Dødens Straf, som allerede 4 a 5 Uger tilforn saa kraftig havde indtaget hans Sind, at han fik ligesom en Raptus eller Paroxysmus af Letsindighed, og hans forhen overdrevne Ambition, hvoraf han lod sig forlede, til at forlange af den Kongelige Commission, at han maatte paa en høitidelig Maade vorde løst af sine Lænker med mere, som lignede samme underlige Anmodning, dette fortalte han selv Hr. Hee, hvorfors han og ansaae det for en Raptus af den gamle Adam. Da Provsten siden foreholdte ham denne Letsindighed, viisede ham hvor grundet den var, da

109

sagde Brandt selv, at dersom Gud, som seer og veed alting forud, saa, at han ved at slippe med Livet, skulde paa nye forfalde til og lade sig henrive af sine forrige forfængelige og slemme Lyster, saa vilde han inderlig bede ham, ei at lade ham vorde skaanet paa Livet; ,en blive dømt til at døe; thi det var ham da uendelig bedre, at døe salig og leve med Christo, end paa nye at sælge sig hen til Sydens Tieneste, og saa forkaste sin evige Salighed. Denne Erklæring igientog han imod sin Doms Forventelse, og det med saadanne Udtryk, som da beviiste Mandens og Troens større Seier hos ham end tilforn; thi han sagde, hans Bøn var uafslædig stillet efter Jesu Bedemaade i Gethsemane: Skee o Fader! ikke min, men din Villie! thi naar, sagde han: jeg ei kan undgaae Døden, saa troer jeg med fuldkommen Vished, at det er min Guds Villie, som seer at min Siel paa nye blev indviklet i Verdens og Dievelens Snarer, og derfor af sin Barmhertighed og faderlige Kierlighed imod mig vil forebygge det paa saadan Maade, der med er jeg fuldkommen fornøiet.

Endelig kom Tiden da hans Dom skulde fældes den 24 April, hvorfors Hr. Hee, skjønt ei ret tilpas reiste ud til ham. Han fandt ham liggende paa Sengen, mere tankefuld end ellers; men Hr. Hee opmuntrede ham, ved en trøstefuld og opbyggelig Tale, hvorved han blev ganske vel til Mode, forsikkrede sig at ville være ganske stille for sin Gud, og hvile paa hans behagelige Villie. Dagen efter da hans Dom var faldet og allernaadigst confirmeret, begav Hr. Hee sig at-

110

ter til Ham, og fandt ham, som tilfulde vidste sin Døds Maade, ved det samme rolige Sind, i hvilket han Aftenen tilforn havde forladt ham. Han fremtog Slutningen af Dommen eller Sentencen, saaales des som den ham af hans Defensor Cammer-Advocat Bang var leveret, og overgav Provsten den til at læse, som med den muligste Contenance læste den, paa det han ei af hans Ansigts Lader skulde mærke noget skrækkende.

Provsten gav ham den igien, sigende: jeg seer at alle Omstændigheder i Dommen ere efter Lovens Forskrift, hvad er nu andet for, end at skikke sit Sind i christelig Taalmodighed, til at imodtage det som er uundgiængeligt men snart overgaaende og ei som en kort Tids Pinagtighed at ligne imod den Herlighed som

skal aabenbares, hvis Glæde er saa usigelig, at det er umueligt eengang at gjøre sig et Begreb derom.

Den 26 April om Søndagen, fik Provst Hee ved en Skrivelse fra Biskoppen at vide, at den fældede Dødsdom skulde næstfølgende Tirsdag den 28 April exeqveres, hvorfor Provsten strax hastede til den ved Dødens Porte saa nær værende Syndere; førend han gik ind til ham, forespurgte han sig hos Commendanten om Brandt var vidende om sin saasart forestaaende Fraskillelse, hvilket han sagde nei til, da han selv ikke vidste noget deraf, men tvivlede ei paa at han jo inden Aften fik Ordre derom, som ogsaa skeede. Hr. Hee maatte altsaa selv bringe ham Dødens Budskab, som skeede paa følgende Maade: da han traadde ind i Fængslet til ham noget før, end han den Dag mueligt

111

havde forestillet sig, sagde Provsten, han kunde ei længere være fra ham, da han agtede det tilbørligt at gjøre ham Tieneste saa længe han havde Leilighed dertil, og Tiden var efter Pauli Ord knap herefter, hvorfor det var best efter Jesu Exempel, at arbeide den Stund det var Dag, thi Natten kommer da ingen kan arbeide. Han mærkede at Provsten vidste Tiden, og spurgde ham derom, da han svarede: hans Forløsning stundede til, og i Overmorgen skulde det hedde til ham af Frelserens Mund, som til den bodfærdige Røvere blev sagt: I Morgen skal du være med mig i Paradis. Han anhørte det uden ringeste Tegn til Forfærdelse, sigende at han var vel tilfreds med Guds Ville. Hr. Hee beredede ham til den hellige Nadveres Brug, og opmuntrede ham med de Josvæ Ord til Israels Børn, da de skulde gaae over Jordanen ind i Canaan, bereder Eder paa Kost, thi vi stulle gaae over Jordanen ind i Canaan inden tre Dage. Saaledes forestillede han ham hans Udgang af Verden som en Flod over hvilken han skulde sættes, for at komme ind i det himmelske Canaan, og derfor med Livets og Salighedens Kost maatte forsyne sig. Han sagde, han vilde helst nyde det den samme Morgen som han skulde døe, paa det hans Andagt og aandelige Munterhed kunde derved desmere bestyrkes og vedligeholdes til den sidste Time.

Hr. Hee svarede: det skulde gjerne da blive ham Meddelet; men forestillede ham derhos, om det ei kunde være sikrere for hans Andagts Skyld, at annamme disse hellige Ting Dagen for hans Død, saasom hans

112

Sind da rimelig viis var mere frit for Adspredelser og Urolighed, om hvilket man ei saa vist kunde være forsikret naar Tiden var for Haanden, thi endskiønt han ei paatvivlede at jo den trofaste Gud vilde styrke ham i Sind og Aand, saa overlod han dog til ham selv om han ei syntes best om at udvælge den sikkerste Tid. Han blev strax eenig heri, og Mandagen den 27. kom Provsten om Formiddagen Klokkeren 10, og fant ham ved sædvanlig frimodig Sind, opmuntrede ham med en foregaaende Tale, og sang et par Psalmer med ham; men førend de skrede til Forretningen, foreslog Provsten ham en Ting, den han ei paalagde ham som en Tvang, men henstillede til hans eget frie Val, bestaaende deri, at da han vel vidste det usandfærdige Rygte, som var gaaet om hans Forhold i Fængslet, gjorde han vel i, om han i et par troværdige Personers Paahør fralagte sig saadant, og erklærede for Menneskene hans Hiertes Grund, som Provsten var vis paa var redelig for Gud.

Han tog imod Forslaget med megen Fornøielse, Hr. Hee gik over til Kommendanten, som underrettet om Brandts Hensigt, strax var villig at følge med, og tog med sig Hr. Obriste Jansen, Hr. Obristlieutenant Schach, Hr. Major Bagger, og Hr. Kapitain Bülow, i hvis Nærværelse Brandt med særdeles Frimodighed erklærede sig villig at døe, bevidnede for Guds alseende Ansigt som kiendte hans Hierte, at han uden minste Hyklerie havde søgt Guds Naade, den han og havde fundet, tilstod ogsaa at hans Letsindighed havde været stor og i Betragtning af denne Feil, erkjendte han det som en

113

Naade af Gud, at han skulde døe paa det han ei igien skulde afdrages fra Christi Vei; han vidste vel at i Begyndelsen havde hans Letsindighed forledet ham til at tale det, som han bedre havde tiet med, imidlertid vidnede hans Samvittighed med ham at meget var ham blevet paadigtet, hvilket han af Hierte havde tilgivet dem som dertil havde været Formænd, men her vilde han, at de tilstædeværende Herrer skulde være Vidne til hvad han her sagde, hvorved han gav Gud Ære, for al ham beviste Naade, og derimod erkjendte sig selv som en arm Syndere der tilforn havde vildfaret, men af Jesu hans Frelser var bleven søgt og funden; bad ogsaa først Commendanten, og derefter dennem samtlig at tilgive ham, om han paa nogen Maade ved sin Letsindighed havde forseet sig imod dem, og ønskede at Jesu Naade maatte bestandig være over dem alle til Velsignelse, hvilket han altsammen, med saa færdig en Tale, og saa rørende Udtryk udførte, at det sadte dem i Bevægelse, og de hver for sig ønskede ham Guds kraftige Naade til Bestandighed i saadan Forfatning indtil Enden. Da de vare bortgangne skede Forretningen, Grev Brandt betede sig saa andægtig og veemodig, som af nogen Cofitent og Communicant kan ventes, thi da Provsten traadde til at række ham de hellige Ting, forlangede at maatte imodtage det paa sine Knæ paa Jorden, hvilket og skeede med ydmyge Geberder, taarefulde Øine og dog tilsyne muntert Aasyn, saa at Provsten derved blev rørt. Med en Opmuntrings-Tale og et par korte Taksigelses Psalmer, blev denne hellige Forretning sluttet og beseilet.

Klokken 4 om Eftermiddagen kom Provsten igien, forefindende ham i al Sinds Rolighed uden Forfærdelse for sin Død, hvis Omstændigheder baade før, efter og ihenseende til hans Legems Behandling, som man endog maa grue ved at tænke paa, han uden allerringeste Forandring i Miner, kunde ved en vis Anledning tale om, hvilket sandelig var mere end en naturlig Frimodighed eller Courage, og af alle ubedragelige Kiendetegn formærkedes, at være en Virkning af Aandens kraftige Trøst og Naadens levende Følelse i Sielen, det han og bekiendte det for, og priisede Guds og Frelserens Godhed med vaade Øine. Da de blandt andet sang den ypperlige Kingoes Psalme, O kiære Siæl frygt aldrig meer! & c. var det uden Tvivl under det 7de Vers han brast ud i en hæftig Graad, da Verset var udsiungen, spurde Hr. Hee hvad Aarsagen var til den Graad? han svarede, det var ingenlunde nogen Bedrøvelses eller Sorrigs men en inderlig Glædes Graad, hans Siel var saa opfyldt med himmelsk Trøst og Fryd, at han ikke kunde udsige det.

Tirsdagen den 28 April, som var hans Dødsog sikkert hans evige Forløsnings Dag, kom Hr. Hee hen til ham om Morgenen Klokken henimod 6. Ved Forespørsel fik han at vide, at han havde om Natten sovet vel og rolig. Provsten bad ham betænke, hvilken herlig og velsignet Dag denne skulde blive, da den var den sidste af hans Elendigheds og den første af hans evige Befrielses Dage, der aldrig skulde omvexles med nogen Nat, enten i naturlig eller moralsk Forstand.

Efterat Provsten havde bedet med ham, bad Han om Tilladelse selv at bede, og til Hr. Hees store Forundring og Glæde, ret veltalende af Bønnens Aand, uden forfængelig Prydelse af Ord, med Salvelse af Naadens Aand, igiennemgik Guds utallige Velgierninger i hans Opdragelse i Gudsfrygt, saa mange Advarsler af Guds tugtende Naade, saa mange Beskiermelsers og Forsyns Prøver, samt tilsidst Guds faderlige Hierte, i at søge og gribe ham, m. m. Endelig takkede han Gud for den Lærere, han i hans Fængsel havde sendt ham, med saadanne Udtryk, som Hr. Hees Modestie forbyder ham at anføre. Derpaa læste han Fader vor, og fæstede sin Tanke til hvert Ord i Bønnen, til han kom til den anden Bøn, Tilkomme dit Rige, lagde han til: jo nu kommer det snart! da han naaede den femte, forlad os vor Skyld, sagde han: Ja du veed min Gud Og Frelser, du som kiender mit og alle Menneskers Hierter, hvor aldeles frie mit Hierte er ved din Naade, for al Had og Vrede, til hven det og maatte være, men at jeg under og ville alle Vel, baade timmelig og evig. Derpaa blev han løst ud af Lænkerne, som var fæstet i Muren, og klædte sig i de Klæder han vilde have paa den Dag, lod sig give en Kop Caffé og spisede lidt af en Kringel. Kort derefter aabnedes Døren, og en Officier kom ind og bad Provsten kiøre forand han befalede ham den almægtige Gud. Det øvrige paa Echafautet, hvor han udviste en sand Frimodighed og retskaffen Bodfærdighed, ville vi ei anføre, da det for saa tit er bekientgiort.

Breve fra en Ubenævnt til Grev Enewold Brandt, fundne i den Brevtaske han havde baaret hos sig, og nu oversatte paa dansk efter den franske Original.

Min Herre!

"De vil uden Tvivl falde i Forundring over at erholde et Brev uden Navn, allerhelst i en saa vigtig Begivenhed, og endnu mere, da det er fra en Ven, som ved andre Lejligheder aabenhjertet har sagt Dem Sandhed, men nærværende Tider tillade ei, at man vover noget, uden engang deraf at være forvissat om Virkningen."

"I de tvende sidste Dage, da Hoffet opholdt sig paa Hirschholm, søgte jeg, skjønt forgieves, Lejlighed at tale med Dem i Enrum, hvilket De vel kunde mærke, om De derpaa havde givet Agt. Men da jeg fant Dem saa beskieftiget med andre Forretninger, at jeg ei kunde komme Dem nær nok, for at gjøre Dem opmærksom, saa har jeg ei siden haft Lejlighed at gjøre en Reise til Hirschholm, allene for at tale med Dem."

"De har engang viist, at Deres Herres Ære var Dem magtpaaliggende, og den Gang paastod man, at det hverken var Nidkierhed eller Forbindtlighed, som drev Dem; men at saadant var en Virkning af Misundelse og Egennytte, og i det Haab, at skaffe Grev H— af Veien, da i hans Sted, at erholde den Yndest han havde. Endeel troede dog derimod, at Deres Hensigter vare langt ædlere og mere uegennyttige. Det kan imidlertid gjerne være, at Følgerne af dette Deres Foretagende har gjort saa stærke Indtryk hos Dem, at De nn intet mere tør foretage sig; men dog alligevel

har De lært, at den Unaade, som De da falt i, har været Dem mere til Gavn end til Skade. Alt dette maa De ei troe allene at have været en blot Hændelse; nei, min Herre! der er vist nok en mægtig Haand, som saaledes har styret det, og uden at vide hvad Begreb De har om Gud, enten De troer nogen at være til, eller De allene antager et Stoisk Væsen, vil det være nyttigt at trætte med Dem om saa alvorlig en Sag; imidlertid vil der vist komme den Tid, da Erfarenheden vil overbevise Dem, at der er en Gud til, som seer, kiender og styrer alting, og som enten tilig eller sildig belønner Dyden og straffer Laster."

Det er ei min Sag, for nærværende Tid, at omvende Dem, min Herre! men allene at formaae Dem til at vise Deres Pligter, og det endda kuns allene de, som enhver Borger, der er lidet ophøiet over Hoben, vil troe sig forbunden til at vist imod sin Konge, sit Fædreneland, sig selv og sine Beslægtede, ja, til hvilke de borgerlige Love forbinde enhver Undersaat og et hvert ærekiert Menneske."

"De see, min Herre! selv paa hvad Maade man behandler Kongen, Deres Velgjørere. De see de skammelige Foretagender, som gaae for sig i Deres Nærværelse, og i hvilke De selv har alt for megen Deel. Ja De see selv hvorledes man vender op og ned paa Riget, hvilket dog har forekommet mig, som om De ei derved var aldeles følesløs, derfor gaae i Dem selv og betænk Dem, da jeg er forsikret, at De snart vil tage en Slutning. De veed selv, om det er sant, (hvilket det desværre er,) at Hans Majestcets Liv daglig er i Fare, og at man maaskee tilbereder alting, for i det minste at skille ham ved sin Frihed. Det er umuligt at De jo maa vide de Domme, som man i Almin-

118

delighed fælder, og at man i sin Tid vil kræve denne Herres Liv og Frihed af Deres Haand, som er om ham, og seer og veed alting. Deres Liv vil engang komme til at undgjelde det; hvilket jeg dog, formedelst vores Venskab og Deres egen Velfærds Skyld, beder Dem tage i Agt, da intet er Dem lætttere. De see selv den Længsel, denne Herre har for at komme fra et Sted og fra et Selskab, som mishandler Ham, saavel som den Ulyst, Han finder ved at reise didhen tilbage; og om Han engang enten undflyer Dem, eller ved een eller anden lykkelig Hændelse kommer Dem af Hænder, hvad vil da Deres Skiebne blive? Var det ei meget bedre, at De, ved at opfylde Deres Pligter, satte Deres Liv og Deres Velfærd i Sikkerhed paa en ordentlig og anstændig Maade, som havde sin Grund allene i Nidkierhed, Troskab og Hengivenhed til Deres Konge, der af Erkiendtlighed belønnede Dem med Rigdom og Værdighed, hvilken, hvor stor den end var, ei ville blive stor nok for det Almindelige. Da nu derimod baade De og Deres Lykke beroer allene af et Indfald, af den, som i sin Tid stræber at rydde Dem af Veien, naar han ei mere behøver Dem, da han nu allene betiener sig af Dem til sin egen Fordeel, og jeg troer, uden at jeg har nødig nøiere at forklare mig, De har allerede selv kundet merke det mere end engang."

"Naar derfor Hans Majestet kommer til Byen, da bør De mage det saa, at Han strax tager ind paa Slottet, og at Han lader kalde een eller to af sine troe Tienere hvis Raad kan være Ham behielpelige i hans Foretagende; Men til al Ulykke er Tallet paa disse kun lidet, og maaskee kun een eller to, da man har været omhyggelig for at skaffe de beste Mænd bort; dog findes de vel, uden at jeg har nødig at navne dem, da

119

Mod, Retsindighed og Erfarenhed ere de Egenskaber, som bør gjøre dem kiendelig, og omendskiøndt jeg kunde nævne saadan een, vil jeg dog ei, paa der De ei skal troe, ar jeg deraf skulde have nogen Fordeel. Imidlertid maa jeg dog sige Dem, at der for alting ei maa

være hverken Hr. - - eller Hr. - - , som begge

ere lige forhadte blant det Almindelige. Deres Lykke beroer paa dette Raad, hvilket jeg giver Dem, som en Ven og Kongens troe Undersaat, og dersom De ei følger samme, men tilsidesætter den Troskab, De er Kongen og Deres Velgjørere skyldig, da kan De være fuldkommen forsikret, at det vil koste Deres Liv, Ære og alt hvad et ærekiert Menneske elsker, uden at man nogensinde vil beklage Dem; da De derimod, naar De handler efter Deres Pligter, og rædder Hs. M. af de Røveres Hænder, i hvilke Han er falden, De kan være forvissat om, at der hverken er Høihed, Ære eller Lyksalighed, hvori jo enhver Undersaat vil ønske Dem deelagtig. Maaskee De kan overtale Dem til at vise dette Brev til Deres kiære Struensee, for at overbevise ham om en Troeskab, som De maaskee har svoret ham, til Skade for den, som De skylde Deres Konge, samt for at bringe ham til at bevise nye Velgjerninger imod

- , hvorudi han maaskee føier Dem, og saaledes

bedrager Dem, for endnu nogen Tid at holde Dem i sine Snarer. Men betænk, om Kongen blev tilføiet nogen Ulempe, da er De ulykkelig, og maaskee man da allene holder sig til Dem."

"Ja jeg erklærer, at De med Deres Liv kommer til at svare for Kongens Person, da De altid og allevegne er om Ham, og Han er Dem betroet, og i saa Fald, paa det De ei skal undskylde Dem med Uvidenhed, forsikkerer jeg Dem, at dette Brev, til Tid og Sted, skal

120

blive fremlagt, samt, for at De ei skal tage fejl, da erindre Dem kuns Seglet, hvorudi staaer Begyndelses Bogstaverne til mit Navn, som tillige skal blive fremlagt imod Dem."

"Da nu Kongens liv og Helbred, saavel som Deres Fædrenelands lyksalighed, staae i Deres Haand, faa opfør Dem saaledes, som De troe at kunde forsvare for Deres Medborgere, da jeg ei vil nævne Gud, om hvem jeg

ei veed Deres Begreb, omendskiøndt, naar jeg skal dømmе af en Samtale, som vi har holdt for nogen Tid siden i Deres Kammer, engang paa Christiansborg, og engang paa Hirschholm, da er samme ei saaledes, som den burde være."

"Heraf seer De, at jeg frygter aldeles ikke, at De jo maa giette hvem jeg er; og imidlertid, kan jeg forsikkre Dem, at om De opfører sig saaledes, som jeg kan vente efter Deres Fødsel, skal De erfare, at De ei har en mere troe og hengiven Ven end jeg"

Den 8de Julii 1771

Dm 19de September 1771.

Nu vel! min Herre, seer De nu at jeg har spaaet Sandhed. Ja De mærker uden Tvivl allerede Virkningen af Deres skammelige Opførsel. De har paa en nedrig Maade bedraget Deres Konge og Velgiørere, og paa samme Maade har man igien bedraget Dem. Man har betient sig af Dem for egen Fordeel skyld. Man har forført Dem Nu foragtes De, efterat man først har gjort Dem forsagt, og med det første vil man ansee Dem med den yderste Haanhed; ja De vil maaskee enten komme i evig Fængsel, eller paa een eller anden Maade blive bragt af Dage, paa det man derved kan

121

betage Dem Leilighed at fortelle noget, hvilket da bliver en værdig Belønning for Deres skammelige og nedrige Bedragerie, og som jeg forud har sagt Dem, min Herre, i min Skrivelse af 8 Julii sidstleden; Det Venskab, jeg altid har baaret for Dem, og hvorpaa jeg har givet Dem tilstrækkelige Prøver, er siden merkelig aftaget, da De ei har fortient at samme skulle vedvare, siden De ikke har været i Stand til at følge et godt Raad, eller udføre det, som Deres egen Ære og Skyldighed udfordrede: derimod har De agtet Deres skammelige Levemaade høiere, i Steden for, at naar De havde fulgt mit Raad, havde De befordret Kongens Frihed, og derved ervervet Dem en udødelig Ære, De havde opfyldt en god Undersaats, en troe Tieners og en ælig Mands Pligter: De have fortient Berømmelse ei allene af alle Deres Medborgere, men endog af hele Europa, ja hele Verden havde gjort sig en Fornøielse af at skaffe Dem Yndest, Belønninger og Værdigheder, fortjente ved Deres Troskab og passende paa den Tieneste, som De havde viist Deres Konge og Deres Fædreneland; Ja, aldrig kunde Belønninger være bedre fortjente, imod at De nu er forhadet overalt baade i Rigerne og uden for. Man havde stolet paa Deres Troe, Deres Hengivenhed til Deres Konge, og paa Deres Pligter; men man har høilig bedraget sig. Nu seer De Frugterne, da man vanærer Dem overalt i Riget, hvor Deres Navn er bleven til en Skræk; ved Hoffet selv beleer man Dem og opholder Dem med Veir og Vind. Man viser Dem langt udseende og indbildt Høihed, og imedens fornøier Dem med en tom Greve-Titel, som vil blive et evigt Mindesmærke paa Deres Utroskab samt slette og nedrige Tankemaade, da en Struensee imidlertid mishand-

122

ler Kongen, og det Kongl. Huus, tilligemed alle brave Folk, som dog aldrig har fortørnet ham, og allene, for at gjøre sig stor af sin store Magt, trækker al Myndighed til sig, spiller Mester af Regjeringen, Forretningerne, Riget og Kongen, som han offentlig vanærer, og behandler Rigets Indkomme som Enevoldsherre. Et Menneske, som har tordet vove at sette sig i Liighed med Kongen, da han ved en Cabinets - Ordre, som var parapheret af ham selv, tilvendte sin Underskrift en Myndighed, der efter Rigets Grundlove allene tilkommer Kongen. Det er Deres nedrige og uanstændige Opførsel, som har hiulpet ham til det han er, og da De allene har kundet hindre saadant, saa bliver det og allene Dem, som dertil vil blive ansvarlig. Han begaaer Laster og Misgjerninger for at regiere; De derimod hjælper til af Nedrighed, og for at føie en Cromvell, som for at see sig selv i Sikkerhed, opofrer paa tusinde Maader Deres Konges Liv, hvem De i dets Sted burde tilmelde alt hvad De see og veed bedre end nogen anden, da De i Henseende til Deres egen Fordeel er grandseende nok. Denne Diderich Schlagheck hjælper De i at misbruge den Kongelige Myndighed, og i at holde Deres Enevoldsherre tvungen, samt at prostituere ham i Undersaatternes Øine, for enten gandske at udrydde eller i det mindste formindske Deres ellers uudslettelige Kierlighed."

"De, som er i Stand til at forhindre disse Ulykker, og at redde Kongen af saadanne Hænder, men ei gjør det, De allene vil derfor blive ansvarlig og mere strafskyldig end Forræderen selv, og vær vis paa, at saa sandt der er en Gud til, vil Deres Liv engang undgælde det. De see selv Hvorledes Sagerne gaae op og ned: man omstøber alting, man fordærver alting, og det med

123

en Frekthed, hvis Lige ei findes i Historien. Man sender de ærligste Mænd udaf Riget, som har kient længe og tro, uden Lyde, ja saaledes, at Misundelse selv ei har tordet røre Dem; disse jages bort paa en skammelig Maade paa der de ei skal faae Nys om denne Læges fordervelige Forslage, eller fordi man er bange for Deres Retsindighed. I Deres Sted settes saadanne, som hverken kiende Landet eller Sagernes Beskaffenhed, og som aldrig har lagt sig efter den Deel af Regjeringen, som er dem paalagt; med eet Ord, saadanne Folk, som deraf neppe forstaae det allerringeste."

"Jeg beder Dem dog for Guds Skyld, at betænke hvad det vil sige, at sette en — — —, en Professor Matheseos fra Liegnitz, som Deputeret for Financerne, der neppe har vidst, paa et Landkort, at finde

Danmark, en — — —, ja at give saadanne 2000

Rdlr. aarlig, imedens at andre, som har tient længe, og vel i 40 til 50 Aar, ja derover, ere færdige at døe af Sult, fordi de ey har været i Stand til at bedrage deres Konge og Fædreneland, eller tage Deel i oprørske og fordervelige Hensigter. Hine Ukyndige har dog tordet paatage sig en Byrde, som altid, men i sær i disse slette Tider, afskrækker en fornuftig og erfaren Mand, hvor meget Mod han endog besidder: Men, det er sandt, denne indseer Faren, og hverken tør eller vil udslette Staten og sin egen Ære; da derimod de andre har intet at tabe, og indsee ei de ulykkelige Følger af Deres Uduelighed og Uvidenhed."

"De see, min Herre! at det Almindelige ei herom er ubekendt, og at Følgerne, af en saa slet Forvaltning, er i Stand til at, bringe samme til det Yderste, saa meget mere som det allerede offentlig er forkyndt, og Publicum gandske aabenbare Viiser sin Mis-

124

fornøielse. Saadant veed De, min Herre! og dølger det for Kongen; De som allene er om Hs. Majestet, da Adgang til Thronen ellers er lukket for de andre af Hans Undersaatter. De allene er i Stand til at underrette Kongen om den Tilstand, i hvilken Han, saavel som Hans Riger, befinde sig, af hvilke Han maaskee snart vil miste det eene, formedelst den Ligegyldighed, man har viist og endnu Viiser imod disse brave og troe Undersaatter."

"De see, min Herre! hvorledes vore Sager staae Udenlands, og hvorledes de bringes i Uorden ved vores Cabinets-Ministers slette Opførsel og Uduelighed, saa at det Danske Navn er bleven en Skiændsel."

"De seer og veed, hvorledes Hs Exelence Geheime-Cabinets-Ministeren Hr. Greve af Struensee skalter og valter med en Enevolds-Magt over vore Financer, som er de elendige Undersaatters beste og kiereste Deel."

"De min Herre! De er en Dansk, en Adelsmand, og elsket af Deres Konge, af hvem De og Deres har erholdt saa mange Velgjerninger, og det er Dem muligt at tie! undseer De Dem ei, og er De ei overbeviist ved Deres egen Ære og Samvittighed, at De vil blive det første Offer for saadan Opførsel som De mere end tusinde Gange har kundet hindre og forebygge."

"Dersom der er nogen Sammenrottelse eller Oprør i Gierde, hvilket dog Gud i Naade afvende! hvem mener De da et oprørt Folk vil holde sig til, uden til Dem, der i det mindste er ligesaa straffældig som Struensee, saa at De, naar det endog skeer, vil sette Deres Liv i Fare, ved en, et ærligt Menneske, saa uværdig Opførsel."

125

"Betænk Dem derfor, og vend tilbage til Derer Pligter, jeg besvær Dem dertil ved Aften af Deres Fader, som De aldrig har kiendt, ved Deres dydefulde Moders Taare, som maaske alt i Forveien begræder Deres Død, ja hvad endnu mere er, ved de Taarer besværer jeg Dem, som maaskee engang Kongen, den Kongelige Familie og Deres forstyrrede Fædreneland vil udgyde og allerede udgyder."

"Formedelst særdeles Fordele frygter De ei at blive uenig med den Medicinske Minister, men derimod nedrige nok til at blive hans Ven ved 10000 Rdlr. som han, for at give Dem berøver Kongen og Landet. Undseer De Dem ei ved saadan Nedrighed? frygter De endnu for denne Mand, naar det gielder om Kongens og Landes Vel? da De dog, i saa Fald, har paa Deres Side to heele Riger, siden ingen af de, som har saa slet en Sag at forsvare, tør gjøre Opstand, eller engang lade som de ere Dem imod, af Frygt for at miste deres Hoved, som allerede vakler dem over Skuldrene. De, siger jeg endnu, De bør frelse Deres Konge og Fædreneland. De kan da med Billighed forlange og faae saadanne Belønninger, som De vist nok ei har nødvendig ar vente efter, og ingen vil negte Dem; Ja jeg som skriver dette, vil gjerne være den første, som vil tage fra mig selv, for at overøse Dem med Velgjerninger. O! med hvilken Forsikring og med hvilken Ret kunde De da besidde Riigdom, Ære og Værdighed, naar saadant var samtykt af Deres Konge, og tilønsket Dem af Deres Fædreneland og Deres Medborgere. Betænk dog dette, min Herre! omendskiøndt jeg troer at De tænker alt for vel til, at Belønninger kan udrette noget hos Dem."

126

"Her er Maaden, paa hvilken jeg tænker De bør fuldføre Sagen. De ere allene hos Kongen, og som jeg har hørt i Onsdags paa Hirschholm, skal De om Aftenen gjøre en Tour med hans Majestæt. De har seet Allerhøystsamme meget ilde tilfreds med den Tvang, hvori Han holdes. Betien Dem, min Herre, enten af saadant et lykkeligt Øyeblik, eller stræb at søge anden Leylighed, hvortil De har Forstand nok, for at aabenbare Ham gandske den ulykkelige Tilstand i hvilken Hans Majestet befinder sig, og hvor lidet Han, formedelst samme, er i Stand til at opfylde de Pligter, Hans Værdighed paaligger Ham, og at, efter det Skridt,

som Hans Majestæt har gjort, ved at underskrive Cabinets Ordren af 15 Julii, som deeler Thronen og den Kongelige Myndighed imellem Ham og Struensee, beroer baade Han, det Kongelige Huus, Rigerne og enhver Undersaat, med Liv, Ære og Velfærd, af denne Ærts-Storvezier, der hverken har Erfaring, Ære, Religion, Troe, eller Love, som spiller Mester af alt, og om jeg tør sige det, endog af Kongens Liv. De veed, at store Laster gjør de større nødvendige, og bliver altid mere at frygte. Naar De har aabenbaret alt dette, da maa De tilkiendegive Undersaatternes Fortvivlelse, saa, velsom hvorvidt Statens Omstøbning og sammes elendige Tilstand kunde bringe dem, ligesom og den Fare, som Kongen og det Kongelige Huus ere udsatte for, dersom denne Ulykkelige faaer Tid at vende op og ned paa Alting. Naar De har rørt Hans Majestæts Hierte, og De har faaet Ham til at indsee Nødvendigheden af at bevare sin Allerhøieste Person, det Kongelige Huus og sit Land, overtael Ham da til at reise strax til Kiøbenhavn og at begive sig til Slottet, hvor Han er i Sikkerhed, og at Han der lader kalde to eller tre

127

værdige Mand, som veed at give Ham de beste Raad efter Omstændighederne, paa det man ei gjør saadanne Anstalter, som kunde drage Følger efter sig, paa en Tid, da det Almindelige søgte at hevne ald Uret og Had paa dem, som var Aarsag til dets Ulykke og Elendighed. Jeg kunde vel nævne dem, men de blive nævnte af Publico uden mig. Det maa være saadanne, som sidde i Collegierne, og som, underrettede om Aarsagen, kan være i Stand til at raade. For alting maa

det ei være Hr. — — — eller Hr. — — — eller Hr.

— — — , som alle tre ere lige forhadte, og følgelig ville forderve alt."

"Betænk nu dette vel, for Guds, Deres Konges, Deres Fædrenelands, Deres Paarørendes og Deres egen Skyld, ogeg bie ei for længe for at komme Deres ulykkelige Fædreneland til Hielp; men frels Staten, Kongen og Dem selv.

P. S.

Her seer nu Læserne hvilke Advarsler denne Ulyksalige, men sin Ulyksalighed saa vel fortienende Grev Brandt har havt, medens han endnu sad i Lykkens gyldne Skiød, døv imod dem, har han med stærke Skridt ilet til sin Ulykke, og ei opvognet af sin Indbildnings behagelige Drøm, førend han befant, at Fængsel, Lænker, Livs og Æres Tab, ja alt det som fuldkommen kan styrte

128

et ærekiert Menneske i Ulykke, var dens sande Betydning.

Himmelen være Lov, at han ei saa længe var forblindet i sin Samvittigheds Sag og dens Overbeviisning, men fulgte den evige Vækker, imod hvis Røst ingen Otterslange, kan døve sit Øre. Vi ville tilgive Brandt hans verdslige Feil og Forbrydelse, glæde os ved hans gudelige Omvendelse, og af Hiertet ønske enhver frek og forstokket Synder en ligesaa salig, men langt fra ei saa gruelig en Ende.

1

Nøiagtig Afbildning og Udtydning paa den forige Græv Struenses prægtige Vaaben.

Kjøbenhavn, 1772.

Trykt og findes tilkiøbs hos Joh. Rud. Thiele, boende i store Helliggeiststræde.

2
3

Da den hele Verden Har fæstet Øie paa den, for sin besynderlige Skiebne, vidtbekjendte Johan

Friderik Struense, forrige Græve og Geheime-Kabinetsminister hos Hans Majestæt Kongen af Danmark, og alle ere nysgierige for at vide endog de allermindste Omstændigheder i hans Liv; saa har man holdt det baade fornøieligt og nyttigt at overlevere til den nysgierige Læsere, ikke allene en ganske nøie og akkurat Afstikning af hans højgrævelige Vaaben, saaledes som han førte det i sit

4

Segl, i den Tid, da hele Danmark og Norge, ja endog for en vis Part en stor Deel af Verden, maatte lyde hans Nik ; men endog for deres Skyld, som ere ukyndige i Heraldiken, at gjøre en Beskrivelse og Udtydning paa det, forhaabende at enhver retsindig Læser optager saadant i den beste Mening.

Man seer da altsaa efter den akkurate Afbildning, som her foran paa Titelbladet er giort,

at dette hans prægtige grævelige Vaaben fører adskillige — i Sandhed, ret artige Sindbilleder for:

Det første seer man i Hovedskioldet fire Afdelinger, og i Midten et Mellemskiold.

I den første Afdeelning, som er den høire af de to øverste, seer man tvende Nøgler, hvoraf den ene vender Kammen op, og den anden Kammen ned ad.

Hvad vores forrige Græve Struenses hensigt med disse tvende Nøgler har været, kan man ikke saa lige vide, siden de fleste af hans

5

Handlings Hensigter ere Hele Verden ubekjendte, og kommer an paa Himmelens Direktion og fornuftige Mænds Omsorg at aabenbare. Nogle meene, at han derved har forstaaet Nøglerne til Danmark og Norge, — for at vise, at han havde i sin Magt at sukke i og lukke op, baade for sig selv og for andre. — I al Sandhed! denne Udtydning er ikke aldeles urigtig, — næsten havde han lukket sig selv op; — men Himmelen afværgede, at

den Nøgle, som vender sin Kam ned, endnu ikke var vendt op.

Andre mene, at han derved har forstaaet, den store Fordeel han havde faaet, i at kunde lukke sin velsignede Monarks Hierte op og i, ved den store Naade og det Venskab, hvormed Majestæten benaadede ham.

Overalt skulde det nok i Almindelighed være et Tegn paa hans store Magt og Myndighed, at han, som for er mældt, kunde lukke sig selv op og i, og tillige aabne Lykkens Dør, og slage den til igien for enhver, ligesom han havde opnaaet hans Yndest eller ei.

6

Den Gud, som Architophels Raad forstyrrede, Han dennes Forsæt jo og naadig hindrede, Uagtet at han selv til Døren Nøgle havde. At han forblindet blev, Gud naadig det dog

lav'de.

Lige over for løber tvende Strømme over hinanden, — om det skulde betyde hans store Lykkes dobbelte Løb — skal man ikke saa lige kunde sige; imidlertid er det dog en rimelig Hentydning, da man med Rette kan sige, at hans Lykke løb med større Fart, end den stærkeste Strøms — Alleene; som Strømmen har sit Udspring, — finder den og engang sin Standsning.

Den Strøm, som vilde os saa heftig oversvømme,

Gud i Betids selv holdt saa kraftig udi

Tømme,

At da den heftigst løb, den snarest standsede,

Og derved eget Ont just selv afværgede.

Nu kommer vi da til de tvende nederste Afdelninger i Hovedskioldet.

7

Hvad den lige under Nøglerne er angaaende, da svarer den til den, som sidder skraas over for den, fører nemlig og tvende løbende Strømme.

Derover har vi allerede gjort saadan en Udtydning, som vi meene at være den beste, hvorfor vi ville strax begive os til den fjerde Afdeling, som er lige under den øverste, med Strømmene; og hvad den er angaaende, da fører den en Krone med tvende Oliegrene, som ligger tvers over hinanden. Kronen, som er en ordentlig grevelig Krone, (thi, saasom han holdt sine Anslag forborgene, maatte han endnu lade sig nøie med den), skal betyde den Værdighed til hvilken han var bleven ophøiet, da ingen uden Græver maa føre slig en Krone.— Eiede han end ikke Grævskaftet endnu, saa havde han dog Navnet og Gavnet.— Og dersom Himlen ikke havde afværget det, og gjort alle hans Anslag til intet, saa havde han vidst opnaaet større Ting, end Grævskaber.

De tvende Oliegrenes Udtydning, som ligge paa tvers inden i Kronen, skal man ikke saa lige kunde giette.

8

Oliegreners Hentydning veed man at være Fredens Forkyndelse hos de Gamle.

For hvor vidt den forrige Græv Struense har forskaffet vores Lande den gyldene Fred, eller ikke, er let at forstaae.

I al Sandhed, uden at være den gode Struense for nær, kan man sige, at naar han i alting havde gjort sit Vaaben saa talende, (at man saa skal sige), saa havde han ogsaa heri kundt vise sine fordømmelige Hensigter, og sit onde Forsæt, naar han i Steden for disse tvende Oliegrene havde sat tvende Qviste, enten af en Bøg, eller andet Træ, som har smidige Grene, for derved at vise, hvor got han meente os det.

"Men Gud, som altid viser At være Fader for vor Land,

Vi for sin Naade priser.

At han os skilte ved den Mand.

Vor Christian vi tilbeder,

Hans Naade hver Dag voxer til,

Til Viisdom Gud ham leder,

Han seer hvad Landet gavne vil.

9

Gid Himlen altid give,

At Oliegrenen blomstre maa,

Og Freden hos os blive,

Mens Danmark skal i Verden staae!

Nu have vi betragtet de fire Afdeelninger i Hovedskioldet, og deri gjort saadanne Udtydninger, som vi med Rimeligheden synes at være meest overeensstemmende. Nu have vi altsaa for

Det Andet, at igiennemgaae det mellemste Skiold, som omringes af de fire Afdeelninger, hvis Udtydning alt er gjort, — og seer man da paa Titelbladet, at samme zires med et Orlogskib, som med opspendte Seil, gaaer for fuld Vind.—

Atter et stor Sindbillede paa Hr. Grævens Skiebne — og Hensigt, som beroede paa Skiebnen. Man kan gjøre adskillige Udtydninger paa dette Skib, som baade viser hans forrige Ære — og tilkommende Skiebne, og tillige en Deel af hans Hensigter. Til den Ende, maa det ikke fortryde den gunstige Læser, at henlede ham paa adskillige Veie, for at ud-

10

finde Sporene, af den forrige Grev Struenses

Hensigter

For det første, kan man hentyde dette, med fulde Seil løbende Skib, til hans egen Person, som man med Billighed kan sige løb for Lykens Vinde, og havde alle Seilene opspænt, — det er at sige, havde alle de Fordele i sin Magt, ved hvilke et Menneske i denne Verden, kan, saa at tale, besegle alle Lykkens Vande.— Men, som det er got, medens Vinden blæser med, at hidse alle Seilene, for at komme desto hastigere afsted, saa er det og et Tegn paa Klogskab hos en Styrmand, at han firer lidet, naar Vinden tager for stærk paa, og for ikke at kuldsegle, da hellere, at lavere, end stride imod de mægtige Vinde; og, som den største Forsigtighed udfordres, naar man segler i farlige Vande, hvor man har at vogte sig for blinde Skier, og skiulte Klipper, saa kan man troe, at vores forrige Græve, Har vildet vise, enten den Forsigtighed, som udfordredes, naar han for saa fulde Seil, skulle pløie de farlige Bølger, saa at tale,

inter Schyllam & Charybdim, — eller og det store Mod, hvormed han torde give

11

sig ud paa disse farlige Vande; Tiden og Erfarenheden overlod han, at affskildre det forskrækkelige Skibbrud, som han leed, da han, enten fordi han ikke var befaren nok paa disse Vande, eller og, som de fleste Styr mænd, alt for forvoven, — kuldseglede just, som han var nær ved den forønskede Havn.

"Vor Lykke lignes kan,

Ved Søens Bølgevand,

Og Skibet Haabet heder,

Tit Maalet farligt er At naae, hvortil vi seer Begierlighed os leder.

Forvoven Styremand Tit søge vil til Land,

Skiønt Vinden mod ham strider,

Paa Lykkens Farevand Er Viljen Styremand,

Og selv ved Roret sidder.

Hvor tit paa blinde Stier,

(Naar den ved Roret er),

Vor Haab ved Skibbrud endes,

Os lærer Struense "At fire Seilene,

Før Lykkens Vinde vendes.

12

Da vi nu paa den ene Side, har søgt om Udtydningen paa dette artige Sindbillede, saa vilde vi paa den anden Side gjøre, disse Anmærkninger:

At nemlig, vores Græve Struense derved ligeledes vilde give os forblummet tilkiende den store Magt han nu og efterhaanden, alt meere og meere, kunde opnaae, — da enhver vel veed, at vores allernaadigste Kongers største Magt bestaaer i deres Flode, som, efter Landets Størrelse, kan byde Trods til andre Søemagters.

Men Gud, som vogter Dannemark,

Han deri vogted vor Monark,

Han Landets Styrke — vil bevare Fra Struense, og anden Fare!

Da vi nu have betragtet det hele Hovedskiold, med dets fire Afdeelninger, og Mellemskioldet vilde vi ligeledes betragte, de aabne Hielme, som krone Vaabenet.— Det mellemste af dem, saavel som det paa den høire Side, ere de samme som staae i Midten, eller i Mellemskioldet, nemlig et Skib for fulde

13

Seil, og en Krone med tvende Oliegrene paa tvers, — Hvorfor vi ikke vil tale mere om dem, men begive os til det tredie nemlig:

Uglen med en Nøgle i Nebet. En Ugle veed man er Aarvaagenheds Sindbillede, og man vil troe, at vores Greve har haft den samme Hensigt dermed. Men han tillader os, at troe, (thi Gierningen dømmes Manden), at denne Aarvaagenhed sigtede ikke til det beste.

Man veed Uglens Haandtering om Natten, — den kan ei see om Dagen.— Den er et artig Sindbillede paa Mørkhedens Børn.

Nøglen i Nebet kan gierne udtydes, paa Uglens aarvaagene Lyst til at betiene sig af dette Middel, til at lukke op, — og da den bliver holdet af en Natfugl, — giver det tilkiende, at Brugen af Nøglen har ikke den beste Hensigt.

Men Gud han stekked' Vingen paa den Ugle, Som udi Sælskab med saa mange Fugle, Betiente sig udaf Det Middel i sit Næb, Og helst om Natten, for at skiule List

og Kneb.

14

Som i forstyrred Stad de Ugler tude, Saaledes tuder han, — nu det er ude,

Han tuder nu saa fælt; enhver udaf mig

lær, —

Jeg tænkte aldrig: Der i Mosen Ugler

er.

Hele Skjoldet, er ellers omvunden med Mathildes Orden, som det eeneste Ærestegn, af det Slags, som han endnu hidintil var bæret med. Tiden forhindrede ham heri, som i meget andet.

Skioldholderne ere tvende Dyr, som naar man vil udlægge det, som hieroglyphiske Figurer,

— ligner uden Tvivl Ræve, — formedelst den tykke Hale, som enhver af dem har imellem Benene. De griner meget ilde, — og, naar de være plættede paa Skindet, kunde man tage dem for Tiger.— Dog! — han har sat Plætter nok paa sit Navn og Rygte, — og hans Listighed maatte han endnu bruge, da

han, til at opsluge, saa at sige, andre smaa Dyr endnu med Ræven, maatte liste sig frem,

— siden kunde altid Tigren holde hans Vaaben ∴ hans Høihed, — hans Ære.

15

Nu veed vi ikke, at noget rester, i Henseende til hans Vaabens Udtydning, som nøiagtig er aftrykt paa Titelbladet, efter hans originale Signete, forhaabende derfor, at den gunstige Læser optager denne Efterretning med gunstige Øine.

16

1

Nøiagtig Afbildning og Udtydning paa Grev Brandts Vaaben.

Kiøbenhavn, 1772.

Trykt hos Johan Rudolph Thiele, boende i store Helliggieststrædet.

2
3

Da vi allerede har meddeelt den gunstige Læser en nøiagtig og accurat Afbildning paa Grev Johan Friderich Struenses forrige prægtige grevelige Vaaben, og derover gjort saadan en Udtydning, som vi synes, at være meest overensstemmende med Rimeligheden, saa vilde vi ligeledes herved meddele vore gunstige Læsere en ligesaa nøiagtig og accurat Afbildning paa Grev Enevold Brandts, ligesaa prægtige grevelige Vaaben.—

4

Vel er sandt! at vores Grev Brandt, formedelst sine Forretninger, som Maitre des Plaisirs ved Hoffet, ikke har havt den Leilighed saa offentlig at gjøre sig bekiendt for Landet, som Grev Struense, der i sit høie Embede, som hans allernaadigste Konge havde betroet ham, gjorde hver Dag sit Navn bekiendt, ved de Ordres, han udstædede, — og altsaa kan der maaskee i hans Vaabens Forklaring ikke findes saa vidtløftig en Materie, — eller saa riig en Lejlighed, som i Forklaringen over Grev Struenses.—

Imidlertid vil vi dog herved gjøre os den største Umage, at udlægge det saaledes, at vore Læsere skal finde sig fornøiede.— For det første har vi da at betragte det hele Vaaben i sig selv, og seer vi da, at det, ligesom Grev Struenses Vaaben, er afdeelt i fire Hoved-Afdeelinger, og et Mellemskiold.— I den øverste Afdeeling paa høire, og den nederste paa venstre Haand, betragte vi en Søeslange, som skiuler Kroppen i Søen, men stikker Halen og Hovedet op af Bølgerne.—

5

Naar man overveier, hvad Søeslangen er for betydelig en Fisk i Havet, saa er det i sandhed et mærkværdig Sindbillede paa Grev

Brandt.—

Man veed, at Søeslangen er en stor Fisk, som gjør stor Opsigt i Havet, — og kan ikke vende sig i smaa Vande.—

Vores Grev Brandt har med denne mærkværdige Devise overtydet os om, at han ikke kunde blive inden snævre Grændser, men maatte endelig tumle sig i Lykens store Hav. — Som Søeslangen er beskyldt for, at opæde og kujonere de smaa Fiske, saaledes er det troligt, at Grev Brandt, i den Tid han tumlede sig i Lykkens Vande, ligeledes, saa at tale, har opædt og kujoneret en Hoben, som nu kujonerer ham desto kraftigere.—

Til Lykke, at dette store Dyr blev fanget i Tide, og da heder det, at fiske i rørte

Vande.—

I saadan et Vand skal man fange saadanne Fiske. Da vi nu have beskrevet, og

6

udtydet denne Afdeeling af Vaabenet, som er den øverste paa høire Haand, og den nederste paa venstre er overensstemmende med den, saa vilde vi ikke tale meere om dem, men begive os til de andre to Afdeelinger, som ere nemlig: Det nederste paa høire Haand, og det øverste paa den venstre Haand, hvilke begge føre eens Sindbillede, nemlig: Et Dyr med Ild

under sig.—

Efter lang Overveining kan man ikke see rettere, end samme Dyr jo skal forestille den bekiendte og saa kaldede Salimander.

At den har havt Ild under sig, skal betyde den almindelige Sagn om bemeldte Dyr, at den nemlig brændes op til Aske.—

I al Sandhed! vores Grev Brandt kan ikke ilde hentyde det paa sig.—

Hans Gierninger vil vist fortære hans Person (saa at tale) som Ilden Salimandern, — og intet af den stinkende Aske bliver tilovers, uden allene Navnet.—

7

Allene! gid ikke af denne Aske et nyt Dyr maa oplives.—

Nogle derimod vil hentyde denne Devise paa hans Lykke, at den nemlig nu var optændt i den stærkeste

Flamme, — allene — Ilden gik lige saa hastig ud, som den blev oppustet.

Ligesom de tvende første Afdeelninger ligne hinanden, — saaledes ere ogsaa disse tvende overensstemmende med hinanden, og altsaa vilde vi ikke opholde os længere ved denne, men begive os til

Mellemskioldet, som zires med en udsprunget Blomst, — her maa vi henlede den gunstige Læsere til vores Grev Brandts forrige adelige Vaaben, for at gjøre Sammenligning mellem dem begge.—

Man seer da altsaa i dette Mellemskiold en Blomsterknop, som ikke endnu er udsprungen.— Denne Forskiel er baade artig

og sindriig.— Man betragte vores Greve,

som en simpel Adelsperson, og siden som en Greve, og desuden sat saa høit paa Lykkens

8

Top, — saa seer man tydelig, at han med dette udsprungene Blomst vilde give tilkiende, at hans Lykke var nu fuld moden, og dens Blomst, saa at tale, udsprungen med de yndigste Blade.

Allene, — han tænkte paa Lykkens behagelige Foraar, — og Sommer, — men ach! Løvfald, — var ligesaa langt fra hans Tanker, som Skibbrud fra Grev Struenses.—

Den enes Lykke blev paa samme Tid tiltaklet, som den andens sprang ud, — og den enes Blomst visnede paa samme Tid, som den andens Haab leed det ulykkelige, men da høist lykkelige Skibbrud.—

Den eenes Sindbillede pegede paa Forvovenhed, og den andens taledede om Forgiængelighed.—

Nu haver vi da betragtet alle fire Afdeelninger i Skjoldet, tillige med Mellemskioldet.—

9

Vi vilde altsaa betragte det øvrige, nemlig:

De tvende aabne Hielme, som kroner Vaabenet, hvilke ere:

1) En Stierne.—

2) En Vildmand, og

3) Tvende ordentlige Ildvifter, som ere lagde tvers over hinanden.— Hvad det første er angaaende, nemlig Stjernen, da vil vi troe, at han derved haver havt Hensigt til:

Enten den høie Stierne, han havde paa Lykkens Himmel, eller og, at han vilde ved samme ligesom vise, at den var en Veiviisning for ham paa Lykkens Vei.— Men stor Tvivl er der paa, at den har været af de gode Stierne, og man vil snarere troe, at den har været en forvildende Lygtemand, eller et Vettelys, — i det mindste er det nu soleklar, at den har ledet ham i en heslig Mose, hvoraf han ikke kommer saa let op, som han er kommet i den, — og hvor han er ilde tilreedt.—

Man vil ellers troe, at denne Stierne har været den samme, som har veiledet Grev

10

Struense, nemlig Vellyst, Hovmod og

Gierighed.

Det andet aabne Hielm ziret med en Vildmand, som enten er et Sindbillede paa hans vilde og haarde Sind, hvorpaa han ufeilbarlig har aflagt mange Prøver, eller og paa den anden Side skal forestille hans egen Person, som naar man vil ligne den med Stjernen,

— med Rette kan siges: At have løbet

vild.

Det tredie ere tvende ordentlige paa tvers over hinanden liggende Ildvifter.—

Uafgjort er det, hvad vores Brandts Hensigt dermed haver været.—

Man veed, at Ilden pustes op alt mere og mere ved Hielp af disse Instrumenter, — om dette skulde være

disses Hensigt, veed man ikke til visse, — imidlertid synes det rimeligt, at disse Vifter har oppustet den Ild, som endelig har fortæret det forunderlige Dyr.— ɔ: At Grev Brandt har selv været Aarsag i sin egen Ulykke.—

11

At han imidlertid denne Lykkens Ild flammede, har betient sig af disse Midler, til at køle sig af imellem, er ogsaa trolig. — Men hans af Vellyst og Gierighed svedende Siæl blev uformodentligere og hastigere afkølet, end han selv ventede.—

Hele Skioldet er omvunden med Mathildes Orden, som det eeneste Ærestegn, af det Slags, han indtil denne Tid var beæret med (Kammerherre-Nøglen undtagen).

Tiden forhindrede saavel ham, som Grev Struense i dette, som i meere.

Skioldholderne ere paa den ene Side en Løve, og paa den anden Side en Ørn med en Stjerne paa Brystet.

Løvens Natur veed man er Grumhed, — denne Udtydning er overeensstemmende med Vildmandens i den ene Post, — og vil man troe, at have fulgt Rimeligheden deri.—

Hvad Ørnen er angaaende, da seer man tydelig hans Hensigt dermed, at han nemlig,

12

ligesom Ørnen vilde svinge sig op til Solen.—

Allene! han faldt, som Icarus, med sine falske Vinger, langt dybere need.—

Tuluntur in altu Sit lapsii graviori ruant.

Ovidius.

Nu have vi meddeelt den gunstige Læser en Udtydning og accurat Afbildning paa begge Grevernes Vaabener, forhaabende, at den gode Læser optager dem med gunstige Øine, allerhelst, naar man forsikrer, at de ere begge accurate afstukne efter original Seglene, og at man har gjort sig den mueligste Fliid i deres Udtydning.

13

Grev Brandts

Liv og Levnetsløb.

1.

Fra Fødsel af Mig Lykken gav

Af Adel at udspringe;

I Kiøbenhavn Min Stand og Navn Hos alle kunde klinge.

Min Stamme var God, gammel, rar,

Og vel bekiendt blant alle;

Min Rettighed Til Ære, veed

Jeg ingen Tvivl kan kalde.

Som Struensee Sig svingede

Fra ringe Stand til Ære,

Min Lykke var,

Fra Svøb jeg bar,

Jeg Adel skulde være,

14

2.

Hvad sømme kand Saa høi en Stand,
Hvoraf jeg var udsprungen.
Jeg lærte vel,
Men til min Siæl
At redde, — blev jeg tvungen. At danse net,
At fægte ret,
At ride, — jeg snart lærte.
Hos Qvinderne Jeg Pengene,
Og al min Tid fortærte. Vellysterne Jeg fødede,
Paa intet Got jeg tænkte,
En bon Humeur,
Og god Couleur,
Fuld Glas jeg stedse skiænkte. 3.
Blant Hoffets Folk I sær Grev Holk,
Var mig i Veien stedse,

15

At styrte Ham Til Nød og Skam Jeg brugte Politesse.
Jeg det opnaaer,
Hos Kongen faaer
Den største Gunst og Maade,
Med Struensee,
(Til egen Spee,)
I alting kunde raade.
Paa Ærens Trin Til Glands og Skin,
Jeg først blev Kammerherre,
Jeg Greve blev,
Men Hovmod drev
Mig til alt Ont desværre.

4.

Med Greve-Rang Jeg samme Gang
Mathildes Orden nyder;
Jeg Vellyst nød Saa sukkersød,
Jeg Trods til alle byder.
Udi mit Bryst Kun Syndelyst,
Og intet Got da boede,

16

Til Skam og Nød,

Ja! skiændigst Død,

Jeg egen Aare roede.

Da Syttende Man tegnede

I Januarii Maaned,

Min Lykkes Soel Paa Skiebnens Poel,

Uhældig for mig graaned!

1

Copie

Da Forræderen Johan Friderich Greve af Struensee vedbliver at mishandle vores kiære Konge, at foragte Kongens tro Undersaatte, og daglig at tiltage sig med Vold og Uræet meere og meere af den Kongelige Myndighed, som Undersaaterne Kongen og det Kongelige Huus alene have overdraget, saa erklæres hermed bemeldte Johan Friderich Greve af Struensee med hans Tilhængere for Fredløse, og ham der denne forræderske Siæl udleverer, skal nyde 5000 Rdr til Belønning, hans Navn vorde fortiet, og hand i alle Tilfælde være forsikret om Kongelig Pardon. Dog advares den eller de, som paa denne Maade Kongen og Landet ville frelse, at de sig vogte, i hvad Fordeel de under deres Mayestets [.....] kunde erholde, ingenlunde at gjøre det i Kongens høye nærværelse, eller i nogen, endog mindste, Maade at handle imod den allerunderdanigste Respekt, de vores dyrebare Suveren ere skyldige, med mindre de, efter nogle Forsøg, ikke skulde finde leilighed at komme bemeldte Struensee nær, da hand maa angribes, hvor hand findes

[Gennemarbejdet transskription af faksimilens øverste halvdel]

2

1

1771

Gives herved alle og enhver tilkiende, at først kommende Mandag d. 15 Aprilis blive i S. T. Hr. GeneralLt [: General-Leutnant] Gaelers (...)Gaard ved offentlig Auction bortsolgt til den høistbydende nogle faa meget rare Medailler og Skilderier, neml.

1) En stor Guld Medaille paa hvis fore Siide fremstilles en kiærligheds Historie mellem Dronning Isabelle og Mortimer med Omskrift: In hearts of Kings and arms of Queens who lay etc. Paa reversen: Darnay [i.e. Darnly] R. som bliver ihielstukket af Maria Stuart.

2) En Sølv Medaille forestillende Souverainitets Acten. På Reversen en Medaillon med Inscription: Alles dauert seine Zeit.

3) En liden Sølv Medaille. Paa den fore Siide en ung Konge, som med Forundring betragter 4 omkringstaaende Ministres, der blæse Sæbeblærer i Luften, med Omskrift: Il faut amuser les enfans. Paa Reversen et Skib uden Roer og Master, som drives af Stormen.

Skilderier

1) Et prægtigt Stykke, forestillende General Gaelers, Grev Rantzaus og Etatsraad Willebrands Indtog i Geborde. Af Rubens.

2) Et konstigt Stykke, som, naar det holdes mod Lyset, forestiller den nye Ober-Præsident, Greve Ulrich Holsteins Portrait i fuld Størrelse, og en meget høi Vergette, og naar det holdes imod Lyset, præsenterer det en Actæon med tvende Horn, meget vel truffet.

3) Et Stykke forestillende Etatsraad Willebrand, siddende ved et Bord, og skriver Projekter. Paa hans høire Siide staar Egennytte og Grumhed, og paa den venstre Siide Misundelse og Stolthed. Af en berømt Mester.

[Gennemarbejdet transskription af faksimilens nederste halvdel]

2
1

CENTO.

**Accipe nunc Danaúm insidias, et crimine ab uno
Disce omnes; etenim longa est injuria, longae
Ambages; sed summa sequar fastigia rerum.**

Annus exactis completur mensibus orbis,

**Cum patriam fugiunt virtus, pietasque,
decusque. Affectare vident regnum caeleste
gigantes;**

Et praeceps Phaëthon, animis elate superbis,

Tune inferre manus sceptris, tu furcifer, audes? Majestas teritur; tecum glomerantur in unum

Deformes Erebi pestes - quascunque sinistro Nox genuit foetu, furiali semine natas. Cuncta feris, dum cuncta times, desaevis in omnes, Destruis, aedificas, misces quadrata rotundis;

2

Vix spes ipse tuas animo capis, aurea fingens Somnia, praetumido quatientia corda furore.

Turba salutantum dum vanas perstrepit aures Idoli, stetit umbra minax, vulgusque tacere Jussit, et atroci patefecit crimina vultu.

Quo, scelerate, ruis, quae te vesania cepit,

Impie? Caecus inest vitiis amor, omne futurum Despicitur, suadentque brevem praesentia fructum. Interea pavidam volitans pennata per urbem Nuncia fama ruit, ferrum, flammasque parari. Confremuere omnes subitae terrore ruinae;

Incaluere tamen, cervixque repugnat habenis. Contigerant cunctas opprobria temporis aures. Immortale

odium et nunquam sanabile vulnus Dissimulare student animi, tacitique bonorum Suspirant gemitus,
indignarique verentur.

Abstulit hunc tandem Phaëthontis poena tumultum.

3

Namque ut suprema, falsa inter gaudia, nocte Contra letiferos rictus, contraque rapaces Movit tela feras
patriae memorabilis ardor,

Protinus exsanguis Phaëthontem perculit horror; Infectae pallore genae, stetit ore gelato Contemtrix
superûm tua, Cerbere, dira propago; Excutitur, poenamque luit formidine poenae;

Et solvet meritam. Jam non ad culmina rerum Vecordes properasse queror; tollitur in altum,

Ut lapsu graviore ruant, exempla futuri.